

**KATONAI NEMZETBIZTONSÁGI
SZOLGÁLAT**

XX. évfolyam

2. szám

**FELDERÍTŐ
SZEMLE**

ALAPÍTVÁ: 2002

**BUDAPEST
2021**

**A Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat
tudományos-szakmai folyóirata**

Felelős kiadó

Dr. Béres János altábornagy, főigazgató

Szerkesztőbizottság

Elnök: Dr. Béres János altábornagy

Tagok: Dr. Magyar István ny. dandártábornok
Dr. Tömösváry Zsigmond ny. dandártábornok
Dr. Hány Szabolcs ezredes
Dr. Magyar Sándor ezredes
Dr. Deák Anita alezredes
Dr. Fűrjes János alezredes
Dr. Tóth Sándor alezredes
Dr. Vida Csaba alezredes

Felelős szerkesztő: Dr. Deák Anita alezredes

Olvasószerkesztő: Gál Csaba ny. ezredes

Tördelőszerkesztő: Tóth Krisztina törzsszázlós

HU ISSN 1588-242X

TARTALOM

BIZTONSÁGPOLITIKA

DR. KIS-BENEDEK JÓZSEF NY. EZREDES

**A FALAK ŐRZŐJE IZRAELI HADMŰVELET
BIZTONSÁGPOLITIKAI ÉS KATONAI ÖSSZEFÜGGÉSEI5**

PECHNYÓ PÉTER R. SZÁZADOS

**AZ ISZLÁM ÁLLAM (ISIS) ÉS TÖRÖKORSZÁG
KONFLIKTUSA24**

HÍRSZERZÉS – FELDERÍTÉS

KISVÁRI TAMÁS EZREDES

**AZ OSINT ALKALMAZÁSA A KÜLKAPCSOLATI
INFORMÁCIÓSZERZÉSBEN – A KÜLKAPCSOLATI
INFORMÁCIÓSZERZÉS ÉS AZ OSINT KÜLÖNLEGES
LEHETŐSÉGEI A KÍNAI NÉPKÖZTÁRSASÁGBAN41**

ORSZÁGISMERTETŐ

LESTÁK TAMÁS R. ALEZREDES – DR. KAISER FERENC

**A KÍNAI NÉPI FELSZABADÍTÓ HADSEREG
HADITENGERÉSZETE CÉLKITŰZÉSEINEK, JELENLEGI
ÁLLAPOTÁNAK BEMUTATÁSA A STRATÉGIAI
DOKUMENTUMOK ELEMZÉSÉN KERESZTŰL60**

POMOGÁCS PÉTER

**A KÍNAI NÉPKÖZTÁRSASÁG REPÜLŐGÉPHORDOZÓ-
PROGRAMJA.....93**

SZAKMATÖRTÉNET

PÁRKÁNYI CSONGOR

**HÍRSZERZŐK ÉS ÚJSÁGÍRÓK RÓMÁBAN – „KLINGER”
ESETTANULMÁNYA.....106**

FÓRUM

ELEVEN MÁRK

**ŐSHONOS ÉSZAK-AMERIKAI SZÉLSŐJOBBDAL III. –
SZÉLSŐJOBBDALI MILÍCIÁK ÉS ÁLLAMELLENES
MOZGALMAK.....118**

BALOGH PÉTER

**ASZIMMETRIKUS FENYEGETÉSEK AZ ÚJ ÉVEZREDBEN –
A TERRORISTA ÉS A GERILLAMŰVELETEK
ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉSE.....183**

AZ OLVASÓHOZ

A KÖTET SZERZŐI.....209

E SZÁMUNK TARTALMA210

**A FELDERÍTŐ SZEMLÉBEN TÖRTÉNŐ PUBLIKÁLÁS
FELTÉTELEI220**

**A FALAK őrője Izraeli hadművelet
biztonságpolitikai és katonai összefüggései**

Bevezető

A *Falak őrője* 11 napig tartó katonai művelet a Hamasz és Izrael által elfogadott tűzszünettel ért véget, de közel sem mondható el, hogy be is fejeződött. Az összetűzések az Izraeli Védelmi Erők (Israel Defense Forces – IDF) és a Hamasz, illetve a Palesztin Iszlám Dzsihad közötti aszimmetrikus küzdelem újabb fejezetét jelentik. Az aszimmetriát maguk a műveleti célok is jól mutatják. A Hamasz céljai alapvetően politikai és megismerő természetűek voltak, Izrael pedig katonai célját valószínűleg meg, ami a Hamasz meggyengítése, hogy az rövid távon ne jelentsen veszélyt a Palesztin Nemzeti Hatóságra (PNH). A felek ismételt bizonyították, hogy a gázai övezeti helyzetre nem létezik mágikus és tartós megoldás, ami pozitív hatással lenne az övezet helyzetére. Ugyanakkor az is megállapítható, hogy az egyiptomi közvetítéssel létrejött, hosszú távra szóló tűzszünet és az izraeli foglyok és holttestek visszaadása – cserébe a Gázai övezet zárásának jelentős enyhítéséért és a helyi infrastruktúrát érintő fejlesztésekért – biztató jelek. Az egyiptomi és egyéb nemzetközi elkötelezettség a megállapodások betartásának ellenőrzésére megakadályozhatja a Hamasz és a Palesztin Iszlám Dzsihad felfegyverzését és a radikális erők megerősödését. A Hamasz meggyengítése együtt jár a PNH megerősödésével és egy felkészüléssel a Mahmúd Abbasz (mozgalmi neve Abu Mázén) utáni időszakra, hiszen az elnök elveszítette még azt a kevés legitimitását is, amellyel korábban rendelkezett. A Palesztin Nemzeti Hatóság befolyásának növekedése a politikai folyamat megújításától is függ, amelynek lényeges eleme, hogy Izrael tartózkodik Ciszjordánia bekebelezésétől. Véleményem szerint azonban az újonnan megalakult izraeli kormány céljai nem ebbe az irányba mutatnak.

A konfliktus előzményei

A kialakult helyzet elemzéséhez célszerű visszatekinteni az elmúlt évekre, és összefüggésében vizsgálni a jelenlegi válságot. Az oslói békefolyamat éveiben a palesztinok és az izraeliek politikai és területi megállapodásra törekedtek, a felek közötti szakadék azonban egyre mélyült és szélesedett egészen a 2021-es konfliktusig, amikor az események zsákutcába jutottak. A politikai tárgyalások és a terepen kialakult realitás között jelentős ellentétek mutathatók ki. A Camp David-i (2000) és az annapolisi (2007–2008) – végső megállapodásról szóló – határok és az 1967-es határok közötti különbségek egyre inkább elmosódtak. Az 1993-as oslói megállapodást követően Izrael a ciszjordániai zsidó telepek és a lakosság számát kibővítette. Ma már ezeket a területeket az izraeli törvények és jog alapján irányítják. Ezzel egy időben a második intifáda (2000–2005) alatti palesztin erőszak következtében az IDF és a Sin Bét (belbiztonsági szolgálat) fokozta tevékenységét a megszállt területeken. A *Védelmi Pajzs* művelet (2002) idején az Arafat által

vezetett PNH összeomlott, működését az izraeli hatóságok csak Abu Mázén idején engedélyezték, miután a palesztinok aláírták a biztonsági megállapodást Izraellel. Az oslói megállapodásban előírt A, B és C övezetek gyakorlatilag elveszítették a jelentőségüket, és ma már az izraeli hadsereg a Jordán folyótól a Földközi-tengerig teljes felügyeletet gyakorol. 2014-től a határokról szóló tárgyalások gyakorlatilag szünetelnek. A palesztinokat lakóhelyük alapján csoportokra osztották: izraeli állampolgársággal rendelkezők, kelet-jeruzsálemi állandó lakosok, ciszjordániai palesztin lakosok és a Gázai övezetben lakó palesztinok. A csoportok sajátos jogokkal és politikai státusszal rendelkeznek. Az izraeli kivonulás a Gázai övezetből (2005) nem szüntette meg az izraeli ellenőrzést, legfeljebb a területen kívülre helyezték át.

Jeruzsálem mindig is szimbolikus helynek számított a palesztin–izraeli konfliktusban és ma is az. Zsidók imádkoznak a Templom-hegyen, a terület felett szuverenitással rendelkeznek. A Camp David-i tárgyalásokon központi helyet foglalt el Jeruzsálem, az ortodox rabbik arra biztatják a híveket, hogy az imáikat a Templom-hegyen mondják el. A palesztin szervezetek ugyanakkor a Templom-hegyet érintő bármilyen változtatást megtiltanak, Izrael pedig valamennyi palesztin szervezet, csoport számára megakadályoz mindenféle beavatkozást Jeruzsálem ügyeibe. Ez magyarázatot ad arra, hogy miként szerveződhetnek akár spontán módon is csoportok és kezdődhetnek összetűzések a Templom-hegy (arabul al-Haram al-Sharif) bejáratánál, mint ahogy történt 2021 tavaszán is. A jelenlegi helyzet úgy foglalható össze, hogy az ellenségeskedések súlypontja fokozatosan áthelyeződött a perifériáról (Gázai övezet) a központ (Jeruzsálem és az ország közepe) irányába.¹

A folyamat első lépése a második intifáda kezdete volt 2000 szeptemberében, amikor az izraeli palesztinok heves tüntetésekbe kezdtek. Ma kétirányú mozgás tapasztalható: az egyik a hatnapos háború előtti izraeli területekről a háború során elfoglalt területekre, a másik pedig onnan az ország központja irányába mutat. Vallási csoportok ezeken a területeken telepednek le, hogy judaizálják a régiót. Céljuk nem az, hogy folyamatosan ott lakjanak, hanem a terület zsidó jellegének a kialakítása. A *Falak Őrzője* művelet idején felfegyverzett vallásos zsidók érkeztek a vegyes lakosságú városokba a barátaik segítése érdekében. Ugyanakkor izraeli palesztinok is érkeztek a testvéreik megsegítésére. Az összecsapások arra kényszerítették a hatóságokat, hogy intézkedéseket foganatosítsanak, ezek közé tartozott az elektronikus monitorozás, 200 palesztin és néhány tucat zsidó őrizetbe vétele nyomozási és elrettentési céllal.

Az új konfliktusok határa nem a zsidó terjeszkedés földrajzi határa, azaz Ciszjordánia, hanem az etnikai határokon lévő városok, illetve negyedek: Szilvan, Sejk Dzsarra, Akkó, Lod, Ramla, Haifa, Berseba. A palesztinok ezt a folyamatot Hebron város különleges helyzetéből adódóan hebronizációnak nevezték el. A jelenlegi helyzet tükrözi a zsidó lakosság arabokhoz viszonyított arányát a Jordán völgyétől a Földközi-tengerig. A vallási motívumok mindkét oldalon erősítik az

¹ KLEIN, Menachem – TZOREF, Yohanan: Operation Guardian of the Walls: Moving the Conflict from the Periphery to Jerusalem and the Heart of the Country? INSS Insight No. 1490, June 20, 2021. https://www.inss.org.il/subjects_tags/guardianofthewalls/; letöltés 2021.06.20.

etnikai és a nemzeti tudatosságot. Ennek kifejeződését tapasztalhattuk a Templom-hegyi támadásokban, a lodi zsinagógák elleni gyújtogatásokban és a ciszjordániai mecsetek elleni támadásokban.

A határ menti támadásoktól az etnikai összecsapásokig történő elmozdulás érinti az izraeli palesztinokat is. Felnőtt egy új generáció, tagjai képzetebbek, büszkéek, és elődeiknél aktívabban vesznek részt az izraeli társadalom életében. Kapcsolatuk a ciszjordániai palesztinokkal politikai, gazdasági, oktatási területeken erősödött. A folyamat része az izraelizáció és a palesztinizáció, ami érthető módon feszültséget gerjeszt. A nemzetközi közösség 2008 óta nem igyekezett közvetíteni a felek között. 2014-ben John Kerry amerikai külügyminiszter úgy gondolta, hogy a kétállami megoldást mindenki feltétel nélkül elfogadja. Ma már ez másképpen néz ki. A 2020. szeptemberi Ábrahám-megállapodások változást jelentenek az izraeli-palesztin ügyekben a pánarab konszenzustól a kétoldalú megállapodásokig.

Az Izraellel folytatott tárgyalások sikertelensége és egyéb tényezők megvonták a lakossági bizalmat az Abbasz-kormánytól. Abbasz elnök együttműködése az izraeli kormánnyal aláasta a ciszjordániai politikai közösséget. A Palesztin Nemzeti Hatóság bejelentése a választásokról némi reményt keltett a politikai rendszer újjászervezésére, de a választások lemondása 2021. április végén nagy csalódást okozott. A politikai vákuumot 2006 óta továbbra is a Hamasz tölti be. A szervezet a vallási fundamentalizmusból átment egy nemzeti vallási mozgalomba, amely nem kívánja elismerni a zsidó államot, de elfogad egy palesztin államot az 1967-es határok mentén. Az oslói politikai elgondolásnak vége van. Ha beindulnak a politikai folyamatok, akkor a vita nem arról fog szólni, hogyan lehet egy katonai kormányzást politikai határrá változtatni, hanem hogyan lehet egy rezsimből két állami megoldást kialakítani. Ezért az izraeli ellenőrzés felszámolását meg kellene előznie a határok helyét illető megállapodásnak. Ma a rendezés akadályai nagyobbak, mint 1990-ben voltak, ezért bármilyen érdemi tárgyalás elkezdése előtt először a feleken belül kellene konszenzust elérni.

Az események lefolyása

2021 májusában heves összecsapások törtek ki Izrael és a Hamasz között. Ez az eskaláció azonban különbözött a korábbiaktól, hiszen legalább három helyen kezdődtek összetűzések, majd ezek egyetlen megaösszeütközéshez vezettek: heves vallási színezetű konfrontáció a jeruzsálemi Templom-hegyen az imára gyülekező palesztinok és az izraeli rendőrség között, arab és zsidó konfrontációk Izraelen belül, valamint intenzív katonai összetűzés a Hamasz és a Palesztin Iszlám Dzsihad terrorszervezet, illetve az IDF között.

A jeruzsálemi feszültség a Ramadán kezdetén keletkezett. Ramadán idején az összetűzések nem ritkák, de ebben az évben különösen extrémnek számítottak. Ennek több oka volt. Közrejátszott néhány palesztin család kiköltöztetése Kelet-Jeruzsálem Sejk Dzsarra negyedében, ami az izraeli bíróság többéves jogi huzavonája után következett be. A bíróság elismerte a zsidó telektulajdonosok jogait, de azt is, hogy a palesztin családok maradhatnak a lakásokban, ameddig fizetik a lakbért. A családok nem fizettek és egyben tiltakoztak az azonnali kiköltöztetés ellen. Fiatal palesztinok videót készítettek és terjesztettek, közben megverték egy ortodox zsidó férfit.

A rendőrség úgy döntött, hogy akadályt helyeznek el a Damaszkuszi kapunál, ahol az arabok járnak be az óvárosba, valamint az óváros több pontján akadályozták a palesztinok gyülekezését. A tüntetések akkor is folytatódtak, miután a rendőrség eltávolította az akadályokat. Jaffában és Tel-Avivban palesztinok rabbitak vertek meg, ami a tüntetések továbbterjedését eredményezte Izrael központi területeire. A leghevesebb tüntetések azonban néhány napon keresztül a Templom-hegyen voltak, ahol palesztinok ezrei csaptak össze a rendőrökkel, akikre köveket és Molotov-koktélokot dobáltak.

A Hamasz bekapcsolódása

Május 10-én, a Jeruzsálem-napon a Hamasz ultimátumot intézett az izraeli hatóságokhoz, hogy reggel hat óráig a rendőrök hagyják el a Templom-hegyet és a Sejk Dzsarra negyedét. Figyelmeztettek, ha ez nem történik meg, akkor támadást indítanak Izrael ellen. A határidő letelte után rakétacsapásokat zúdítottak Izraelre. Izrael azonnali légitámadásokat mért a Hamasz és a Palesztin Iszlám Dzsihád katonai objektumaira. Ez volt az a pont, amikor az eskaláció már elkerülhetetlenné vált. Az ellenségeskedés 11 napig tartott. A Hamasz és a Palesztin Iszlám Dzsihád 4300 rakétát lőtt ki Izrael középső és déli részén lévő városokra és falvakra. Robbanóanyaggal felszerelt pilóta nélküli repülőeszközöket alkalmaztak polgári célok ellen, valamint tengeri üzemanyag-töltőhelyet rongáltak meg egy tengeri manőver során. A rakéták többségét a Vaskupola légvédelmi rendszer védte, vagy nem lakott területeken zuhantak le.² Több száz rakéta palesztin területen csapódott be, ami 12 halottat és több sebesültet eredményezett, valamint jelentős károkat okozott épületekben. Válaszként Izrael több száz katonai célpontot támadott, amelyek Gáza város körül sűrűn lakott területein helyezkedtek el. A támadások következtében 250 palesztin meghalt, a sebesültek száma hozzávetőleg kétezer.³

A Hamasz kihasználta azt a lehetőséget, amely a Ramadán körüli események során adódott számára Jeruzsálem környékén, és elgondolása szerint igyekezett magát a palesztin nemzeti törekvések központjába állítani regionális és nemzetközi szinten is.⁴ A zsidók és az arabok között politikai és társadalmi szinten jelentkező ellenéteket saját céljai megvalósítása érdekében használta ki regionális szinten. Jeruzsálem és a Gázai övezet összekapcsolásával igyekezett az izraeli lakosság biztonságérzetét csökkenteni. Ezt az érzést azonban az IDF kemény fellépése szándékozott rövid időn belül meghiúsítani. Az alagutak elleni támadással, a stratégiai jelentőségű infrastruktúra rombolásával az IDF bizonyította, hogy a föld alatti létesítmények támadhatók. Nemzetközi szinten az izraeli vezetés igyekezett bizonyítani, hogy a Hamasz az agresszor, az tervezte a kampányt, a fegyvereket pedig a polgári lakosság ellen fordította. Izrael hangsúlyozta, hogy a 2005-ös kivonulást követően a Hamasz

² BAR-ON, Eli Col (ret.) – BARAK, Tomer Lt. Col (ret.): Assessing the Effects on Radicalism of the Latest Israel-Hamas Clash in Gaza. *European Eye on Radicalization*, 2021.06.18. <https://eeradicalization.com/assessing-the-effects-on-radicalism-of-the-latest-israel-hamas-clash-in-gaza/>; letöltés: 2021.06.21.

³ Uo.

⁴ SCHWEITZER, Yoram – SIMAN-TOV, David – MICHAEL, Kobi: The Cognitive Campaign in Operation Guardian of the Walls: The Battle over the Narrative. *INSS Insight No. 1470*, 2021.05.25. https://www.academia.edu/49287842/The_Cognitive_Campaign_in_Operation_Guardian_of_the_Walls_The_Battle_over_the_Narrative; letöltés: 2021.06.23.

folyamatosan fegyverkezett és fenyegeti Izraelt. A művelet egyben üzenet a Hezbollah felé is, demonstrálva az izraeli képességeket olyan területeken, mint a hírszerzés, a pontos tűzvezetés, a romboló erők bevetése akár a föld alatt is.

A Hamasz támadása váratlanul érte Izraelt. Értékelések szerint számolt vele, de nem ilyen méretű csapásokkal. Izrael nem fogadta el a Hamasz Jeruzsálemre vonatkozó követeléseit. De nem is ez volt a Hamasz célja, egy új egyenletet akart létrehozni, amelyben befolyásolhatja az eseményeket a Gázai övezeten kívül is. Ez többnyire sikerült is, népszerűsége a jeruzsálemi palesztin lakosság körében az égbe szökött. Miközben az IDF kommunikációja igyekezett szétválasztani a gázai eseményeket a jeruzsálemiektől, a katonai műveletet a *Falak Őrője* elnevezéssel illette, ami egyértelmű utalás a Jeruzsálem-napra, amelyet a műveletek kezdő napján ünnepeltek. A Hamasz ugyanezt tette azzal, hogy a támadásokat a jeruzsálemi csata kardjaként emlegette.

A katonai helyzet elemzése során fontosnak tartom kiemelni, hogy a palesztin radikális szervezetek rakétaindítási képessége jelentős mértékben javult, megnőtt a rakéták lőtávolsága, a Vaskupola légvédelmi rendszer azonban azok többségét kivédte. Az évek során épített, a köznyelv által palesztin metrónak nevezett alagutakat sikerült rombolni, valamint a Hamasz haditengerészeti, kiber- és kutatás-fejlesztési képességei is jelentős veszteségeket szenvedtek. Több tucat milicistát megöltek, legtöbbször fiatal volt. A katonai célra használt épületek közül több százat leromboltak, az újjáépítésük éveket fog igénybe venni.

A katonai műveleteket Izrael arabok által lakott területein (az ország lakosságának hozzávetőleg húsz százaléka arab) széles körű tiltakozás kísérte. Közöttük több igen heves volt, különösen a vegyes lakosságú városokban. Tüntető gépkocsikat gyűjtöttak fel, zsidók által lakott házakat fosztottak ki, zsidó állampolgárokat támadtak meg. Válaszul zsidó szélsőségesek arabokat támadtak, arabok tulajdonát képező házakat romboltak le, bár jóval kisebb mértékben. Nem vitatható, hogy ezek az események kapcsolatban voltak a jeruzsálemi és a gázai összetűzésekkel. Az országon belüli támadások az izraeli lakosságot sokkal jobban sokkolták, mint a gázai események. Ez azért is figyelemre méltó, mert az utóbbi években a zsidó és az arab lakosság között többnyire békés együttélés alakult ki.

A Hamasz a művelet elindításával elérte célját. A palesztinok szemében az al-Aksza és Jeruzsálem védelmezőjeként lépett fel, rakétacsapásokat zúdított mélyen izraeli területre, megzavarta a polgári lakosság napi életét, 12 izraeli lakos életét oltotta ki, jelentős veszteségeket okozott az infrastruktúrában, az arab–izraeli vegyes lakosságú területeken zavarokat okozott, demonstrációkat gerjesztett a ciszjordániai területeken és az izraeli–libanoni határ mentén, valamint bizonyította, hogy ő az egyedüli szereplő a régióban, amely szembeáll a térség legerősebb katonai szervezetével. A Hamasz demonstrálta, hogy ő a palesztin tábor vezető szervezete, gyengítve ezzel a PNH szerepét.

Izrael célja elsősorban katonai volt. Biztonságot nyújtani a lakosoknak és minél tovább húzni egy konfliktus kitörésének esélyét. A politikai vezetés óvakodott stratégiai célok megvalósításától és a kialakult helyzet alapvető megváltoztatásától, legalábbis a Hamasszal való új játékszabályok kialakításától. Amennyire csak

lehetett, igyekezett csökkenteni a kapcsolatokat a legfontosabb veszélyforrások, azaz Jeruzsálem, az izraeli arab lakosság és a Gázai övezet között. A katonai tevékenysége azt az üzenetet küldte a Hamasz számára, hogy „gondold meg, mikor fogsz legközelebb lőni ránk”, hangsúlyozva, hogy az agresszióért kemény árat fog fizetni, katonai erejét meggyengíti, a képességek újjáépítését megnehezíti, vezetőit megtámadja, a szervezet föld alatti hálózatát megroppantja, valamint minimalizálja az izraeli hátország elleni támadások lehetőségét.

Ez a stratégia változatlan maradt a teljes művelet alatt. Izrael ezzel látszólag sikeresen választotta el a tüzszünetet a rendezés elemeitől, vagy legalábbis különbséget tett a tüzszünet és a megállapodás között. Az aszimmetrikus konfliktus értelmezése szerint ez egy bizonyos szintű izraeli győzelmet, egy Izrael által diktált győzelmet sejtet, nem engedve meg, hogy a Hamasz az al-Aksza védelmezőjeként, a palesztin tábor vezetőjeként, illetve a Fatah alternatívájaként lépjen fel. A Hamasz kérte, hogy Izrael változtasson az al-Akszát illető politikáján, szüntesse meg a Sejk Dzsarra-i kilakoltatásokat, ellentétben azzal, amit a korábbi konfliktusok befejezése fejében kért, azaz a zárások lazítását és az övezet újjáépítését. A Hamasz a tüzszünet bejelentésekor hangsúlyozta, hogy ha Jeruzsálem elfoglalása, az al-Aksza mecset és a Sejk Dzsarra negyed palesztin lakói elleni agresszió nem szűnik meg, akkor a konfliktus folytatódni fog. Csak az idő fogja bizonyítani, vajon ezek a kérések elfogadásra kerültek-e izraeli részről, vagy egyáltalán az egyiptomi közvetítők ezt továbbították-e az érintettek felé.⁵

Jogosan merül fel a kérdés, vajon miért éppen most tört ki az újabb konfliktus Izrael és a palesztinok között?⁶

A 2021-es konfliktusnak számos oka van, több körülmény összefüggéséről van szó, ezek között vannak olyanok is, amelyek kevés nyilvánosságot kaptak a nemzetközi médiában. Az első gázai rakéta becsapódása előtt 27 nappal izraeli rendőrök egy csoportja behatolt a jeruzsálemi al-Aksza mecsetbe, amely az iszlám világ harmadik legszentebb helye, félreállították az ott imádkozó palesztinokat és elvágták a hangszórók vezetékét, amelyekből az ima áradt. Mindez április 13-án, a Ramadán első napján történt. Az esemény egybeesett az izraeli Emlékezés Napjával, amikor az Izraelért elesett hősokeket ünneplik, és az államelnök a zsidók legszentebb helyén, a siratófalnál ünnepi megemlékezést tartott. A mecset vezetése elutasította az izraeli hatóságok azon kérését, hogy az államelnök beszéde alatt ne tartsanak hangos imát.

Fontosnak tartom megjegyezni a körülmények mérlegelése szempontjából, hogy a mecset a jordániai hatóságok felügyelete alatt áll. Az izraeli hatóságok aggódtak amiatt is, hogy a palesztinok köveket dobálnak a siratófalnál összegyűlt emlékezőkre, ami egyébként már többször is előfordult. Ez is egy oka volt az egy hónappal később kitört gázai rakétatámadásnak, valamint az arabok és a zsidók

⁵ DEKEL, Udi: Operation Guardian of the Walls: Over, but Not Done With. INSS Special Publication, 2021.05.26.

<https://www.inss.org.il/publication/guardian-of-the-walls-continues/>; letöltés: 2021.06.15.

⁶ BILEFSKY, Dan: What Drove the Israel-Gaza Conflict? Here's What You Need to Know. The New York Times, 2021.06.21.

<https://www.nytimes.com/article/israel-gaza-what-we-know.html>; letöltés: 2021.06.15.

között országszerte kitört támadásoknak. Ezek az összetűzések évek óta a legnagyobbak voltak, és kiegészítették a Hamasz támadásait, amelyek végső eredménye 250 halott Gázában és 12 Izraelben. Az arabok és a zsidók összetűzései gyorsan elterjedtek az Izrael által megszállva tartott ciszjordániai területeken. Ez hozzájárult ahhoz, hogy libanoni palesztin menekülttáborból is rakétákat lőttek ki izraeli területre, tüntetések szerveződtek Libanonban, Jordániában, de Európában és az Amerikai Egyesült Államokban is. Mindezek akkor történtek, amikor az izraeli kormány a túlélésért küzdött. A feszültséget növelte a Gázai övezet évek óta tartó zárólata, a ciszjordániai területek megszállása, továbbá az izraeli arabokkal szembeni diszkrimináció. Érdekességként megemlíthető, hogy nem volt nagy tüntetés, amikor Trump korábbi amerikai elnök Jeruzsálemet Izrael fővárosává nyilvánította, és az amerikai nagykövetség Jeruzsálembe történő átköltöztetéséről is döntött. Nem volt tömegtüntetés, amikor négy arab állam normalizálta kapcsolatát Izraellel, az izraeli politika Iránt és a Hezbollahot tartja a legnagyobb kihívásnak Izrael számára. Ezek alapján kijelenthetjük, hogy a gázai támadások váratlanul érték az izraeli vezetést. A gázai Hamasz-kormány a koronavírussal küzdött, a Palesztin Nemzeti Hatóság parlamenti és elnökválasztásokra készült, különösebb jel nem mutatkozott egy háborús készülődésre.

A konfrontációt értékelve megállapítható, hogy a megszokott módon ért véget, még akkor is, ha a tűzszüneti megállapodás után a harcok folytatódtak. A tűzszünet a palesztinokat még rosszabb állapotba hozta, a kényes problémákat pedig nem oldotta meg.⁷

A katonai műveletek költsége mindkét fél számára tetemes volt. A *Falak Őrzője* művelet 11 napig tartott, főként a légi erőt vetették be, szárazföldi erők (a különleges erőket leszámítva) alkalmazására nem került sor. A műveletet a koronavírus-járványból történő kilábaláskor hajtották végre, amikor a gazdaság deficitje és az eladósodás egyébként is nőtt. A költségek három csoportra oszthatók: közvetlen katonai kiadások, azaz a harcok közvetlen költségei, a gazdaságot ért károk és a háttérköltségek. Az első csoportba a haderő által felhasznált lőszer (köztük a Vaskupola által felhasznált rakéták és a különleges lőszer) pótlásának, a haditechnikai eszközök (harckocsik, páncélozott szállító harcjárművek, repülőgépek) működtetésének és a mozgósításnak a költségei tartoznak. A gazdasági kiadásokhoz a munkanapok kiesését, üzemek leállítását és a kereslet csökkenését számolhatjuk. Az infrastrukturális veszteségekbe az épületekben, gépjárművekben esett károkat, illetve az állam által adott kárpótlásokat számolhatjuk.⁸

A 2014 júliusában és augusztusában végrehajtott *Erős Szikla* művelet költségei 8,4 milliárd sékelt tettek ki. A 2021-es adatok még nem állnak rendelkezésre, mivel ennek felmérése hónapokat vesz igénybe. Az első szembevetendő különbség a két művelet között azok hossza: az első 50, a második 11 napos volt. A 2021-es műveletben az IDF ötször annyi tüzerőt alkalmazott, mint 2014-ben, a palesztin

⁷ WALT, Stephen M.: 'It's Time to End the 'Special Relationship' With Israel. Foreign Policy, 2021.05.27. <https://foreignpolicy.com/2021/05/27/its-time-to-end-the-special-relationship-with-israel/>; letöltés: 2021.06.15.

⁸ TRAJTENBERG, Manuel – FADLON, Tomer: The Economic Costs of Operation Guardian of the Walls. INSS Insight No. 1485, 2021.06.13. <https://www.inss.org.il/publication/guardian-of-the-walls-costs/>; letöltés: 2021.06.16.

szervezetek 4360 rakétát és aknagránátot alkalmaztak, ami nagyjából megfelel a 2014-es mennyiségnek⁹. A rakéták közül kb. 100 darab közvetlenül a határ mentén, palesztin területen esett le. A palesztin rakéták által veszélyeztetett terület mélysége jelentősen megnőtt, 2014-ben 40 km, 2021-ben már annak a duplája volt. Ennek következtében a gazdasági károk is jelentősebbek lettek, hiszen néhány rakéta elérte Tel-Aviv környékét, ahol jelentős ipari objektumok találhatók. A harmadik különbség talán a vegyes izraeli és az izraeli arab lakosság közötti összetűzés, ami jelentős kárt okozott az infrastruktúrákban és a személyekben.

A konfliktus nemzetközi összefüggései

A Gázai övezetben a Hamasz-uralom kezdete óta (2007) valamennyi katonai összecsapás (*Ólomöntés 2008–2009*, *Védelem Pillére 2012*, *Erős Szikla 2014*) három fontos – politikai, biztonsági és gazdasági – területen történő megállapodás nélkül ért véget. Egyik sem gyengítette a Hamaszt és nem szüntette meg uralmát az övezetben. Nagy valószínűséggel állítható az is, hogy a jelenlegi művelet is hasonló módon ér véget. Ennek elkerülése érdekében izraeli elemzők szerint az egyedi megoldások helyett egy átfogó stratégiára lenne szükség. Ennek megvalósításához együttműködésre lenne szükség a Palesztin Nemzeti Hatósággal, az Izraellel együttműködő arab államokkal, valamint a nemzetközi szervezetekkel. Egy integrált akcióterv célja stabilitás biztosítása a Gázai övezetben, ami lehetővé teszi az övezet újjáépítését, a lakosság életszínvonalának jelentős javítását és az Izrael elleni támadások megszüntetését. Ez az említett három területen a következőket foglalja magában.¹⁰

Politikai dimenzió

Izraeli értékelések szerint a Hamasz politikájának alapvető változtatása vagy befolyásának csökkentése nélkül nehéz a realitások megváltoztatása. Kívánatos lenne egy demokratikus folyamat elindítása, ennek alternatívája lehet a Hamasz hatalmának a gyengítése. A folyamatban részt vehetne egy tanácsadói testület, amelyben helyet kapna a PNH, az Arab Liga és a Kvartett (ENSZ, Amerikai Egyesült Államok, Európai Unió, Oroszország). Kérdés: miért egyezne bele a Hamasz egy olyan megoldásba, amely gyengítené a hatalmát? A szervezet kapna egy olyan tervet, amely hozzájárul egy átfogó gazdasági rekonstrukció megvalósításához, nemzetközi garanciával, ebben benne van Izrael garanciája is, akár az ENSZ BT határozatának meghozatalával.

Gazdasági újjáépítési dimenzió

A pénzügyi források biztosításán túl létrehoznának egy nemzetközi civil mechanizmust – gyakorlatilag egy gazdasági árnyékkormányt –, és ebbe bevonnák a PNH, az arab és a muzulmán államok szakértőit (gazdasági, infrastrukturális, egészségügyi, jogi és oktatási területekről), valamint nemzetközi szervezeteket és donorállamokat. Egy ilyen testület kétségkívül javítaná a kormányzás minőségét a

⁹ A rakéták pontos száma nyilvánvalóan nem határozható meg, ezért találhatunk eltérő adatokat.

¹⁰ ERAN, Oded: An Arrangement in the Gaza Strip: The International Dimension. INSS Insight No. 1487, 2021.06.10.

<https://www.inss.org.il/publication/guardian-of-the-walls-international-arena/>; letöltés: 2021.06.21.

Gázai övezetben, és jobb szolgáltatást tudna nyújtani a lakosságnak. A rendszer lehetővé tenné, hogy a donoradományokat a tervezett projektekre, nem pedig a Hamasz katonai céljaira tudnák fordítani. A politikai – és különösen a katonai – területen Egyiptom részvétele nélkülözhetetlen, hiszen a Hamasz utánpótlási anyagai főként a Sínai-félsziget felől érkeznek. Az átkelőhelyek ellenőrzése nélkül a csempészet megakadályozása elképzelhetetlen. Egy regionális szintű nemzetközi együttműködés természetesen izraeli kötelezettségekkel is járna, ami azt jelenti, hogy minden helyzetben garantálják az üzemanyag-, az áram- és a vízellátást a Gázai övezetben. Hosszabb távon számolni kell kikötő és repülőtér építésével is. Izraelnek garanciát kell vállalnia, hogy nem teszi tönkre az infrastruktúrát és a nemzetközi közösség által épített beruházásokat.

Katonai dimenzió – a művelet tanulságai

Ha röviden és képletesen akarjuk értékelni a katonai műveleteket, azt mondhatjuk, hogy Izrael taktikai győzelemmel és stratégiai vereséggel fejezte be, ha egyáltalán beszélhetünk befejezésről – talán helytállóbb az „abbahagyta” kifejezés használata. Kicsit hasonlít a helyzet a vietnámi háborúra, ahol az amerikaiak taktikailag győztek, de stratégiaileg veszítettek. Az érintett felekkel ellentétben kijelenthetjük, hogy ezt a háborút sem nyerte meg senki a harcolók közül. Az izraeli felfogás taktikai mennyiségi fölényt emleget, azaz mennyi célt támadtak, hány Hamasz-terroristát öltek meg, mennyi rakétát lőttek ki, illetve semmisítettek meg, hány alagutat robbantottak be, hány többemeletes épületet romboltak le. A műveleteket nagyrészt a légi erő bevetésével hajtották végre. Ha a háborút ilyen nézőpontból vizsgáljuk, akkor az IDF jól teljesített, az együttműködés az IDF és a belső biztonsági szolgálat, a Sabak¹¹ között jó volt. A megosztott politikai erők is jól teljesítettek.

A Hamaszt nagy veszteségek érték, ha csak katonai szempontból vizsgáljuk a történeteket. A Hamasz azonban eltérő logikát követett. Nemcsak rakétákat lőtt ki Izraelre, mint a korábbi háborúkban, hanem a Jeruzsálem-napon rakétákat lőtt ki a városra, terrort és összetűzéseket gerjesztett, amivel meglepte a politikai és a katonai döntéshozókat. A zsidók és az arabok közötti ellentétek szítása, valamint a ciszjordániai területeken történő agitáció a háború melléktermékét képezték.

A Hamasz képes volt a terrorcselekményekbe bevonni a Gázai övezet és a ciszjordániai területek palesztin arab lakosait, a palesztin diaszpórát, valamint Izrael arab lakosságának egy részét. A Hamasz a lakosság szimpátiáját vívta ki a Közel-Keleten, sőt globálisan is.¹² Nemzetközi szinten is lépésváltás történt: míg korábban a Gázai övezet blokádjáról beszéltek, a mostani küzdelem fókuszában Jeruzsálem állt, ezzel a konfliktus szélesebb és nemzetközi szintre emelkedett. Mindez olyan körülmények között következett be, amikor az amerikai kormányzat politikájában váltás következett be a Trump-időszakhoz viszonyítva, valamint az elrettentésben stratégiai szerepet játszó Netanyahu és politikai rendszere jelentős mértékben meggyengült.

¹¹ Sin Bét elnevezést is használják, a két név ugyanazon szervezetet jelöl.

¹² TZOREFF, Yohanan: The Palestinian Arena after Operation Guardian of the Walls: What Was is not What Will Be. INSS Insight No. 1475, 2021.05.30.

<https://www.inss.org.il/publication/pa-after-guardian-of-the-walls/>; letöltés: 2021.06.20.

A Hamasz számára nagy sikerként könyvelhető el, hogy az Ábrahám-megállapodásokkal háttérbe szorított palesztin–izraeli viszonyt ismét előtérbe állította, ezáltal a palesztin ügyet stratégiai tényezővé változtatta, a konfliktust pedig nemzetközi szintre emelte.¹³ Ebben nagy szerepet játszott az eddig vörös vonalként szereplő al-Aksza konfliktusának a bevonása a palesztin ügybe. Szerintem ez nem egy spontán tevékenység, hanem egy nagyon alaposan, a tények figyelembevételével megtervezett folyamat eredménye. Egyúttal egy olyan folyamat kezdete, amelyben a Hamasz részt vesz a döntési folyamatban, ami megköveteli az eddigi paradigmák újbóli áttekintését például az „évszázad üzlete” témakörben, az Ábrahám-megállapodások folytatását illetően is. Leegyszerűsítve: a palesztinok jelezték, hogy „mi is itt vagyunk, számoljatok velünk is”. A Biden-adminisztráció fehér házi belépését követően, valamint a 2014-es háború tapasztalatai alapján a Hamasz megbékélési stratégiát fogadott el, aminek az volt célja, hogy a szervezetet bevonják a döntési folyamatba. A Palesztin Törvényhozói Tanács a Hamasz javaslatát nem fogadta el, sőt Abbasz elnök egy elnöki dekrétummal lemondta a választásokat, ami a Hamasz értékelése szerint olaj volt a tűzre, hiszen sokat várt a választásoktól. Mivel az elgondolások nem valósultak meg, ezért a Hamasz a fegyveres ellenállást választotta, amit a jeruzsálemi események csak erősítettek. Segítették a Hamasz döntését a demokrata törvényhozók által támogatott Izrael-ellenes demonstrációk, az Európai Unió javaslata a Hamasszal történő tárgyalásokra és nem utolsósorban a néhány nyugat-európai nagyvárosban szervezett Izrael-ellenes tüntetések.

A Hamasz az IDF által okozott pusztításokat viszonylag kevésbé jelentősnek mutatta be, eltérően a 2014-es háborútól. A gázai lakosság sem mutogatott ezúttal a Hamaszra a pusztítások miatt, mint azt tette korábban. A veszteségek is kisebbek voltak, amit a Hamasz azzal magyarázott, hogy katonailag jobban felkészültek. A *Falak Őrzője* hadművelet a Hamaszt mindenképpen jóval fontosabbá tette a palesztin lakosság körében, mint a Fatah vezette Palesztin Nemzeti Hatóságot. Azzal, hogy Abbasz lemondta a választások megtartását, a Hamasz malmára hajtotta a vizet a jeruzsálemi és a ciszjordániai lakosság szemében. A Hamasz a felszabadításra vonatkozó jelszavaival gyakorlatilag sürgette a lakosságot, hogy ragadjanak fegyvert, fogjanak kést és öljenek meg izraelieket.

Ilyen helyzetben fontos a palesztin biztonsági szervezetek fellépése. Megállapítható, hogy továbbra is lojálisak Abbaszhoz, igyekeztek ellenőrzés alatt tartani a területet és megakadályozták az erőszak továbbterjedését. Kérdéses azonban, hogy ha nem lesznek politikai reformok és nem veszik figyelembe a palesztin érdekeket, akkor képesek lesznek-e ezt a politikát folytatni. A korrupciós vádak Abbasz ellen továbbra is a közbeszéd tárgyát képezik, nehéz lesz a biztonsági szolgálatok működését fenntartani. Nem szabad viszont elfeledni, hogy a PNH és Izrael között létezik az oslói folyamattal elindult kapcsolat, külföldön ő képviseli a szervezetet, beleértve a pénzügyi kapcsolatokat is, valamint az Izraellel fennálló gazdasági és biztonsági együttműködést – ami a Hamasz számára nem létezik –, sőt a szélsőségesek (értsd Hamasz) semlegesítése a célja.

¹³ MATZA, Doron Dr.: Operation Guardian of the Walls: Tactical Victory, Strategic Defeat. BESA Center Perspectives Paper No. 2048, 2021.05.25.
<https://besacenter.org/operation-guardian-of-the-walls-tactical-victory-strategic-defeat/>; letöltés: 2021.06.20.

A Fatah körüli problémák azt jelzik, hogy a baj nem a szervezettel, hanem Abbasz elnökkel van, ezért is elkerülhetetlenek a reformok. Ilyen körülmények alapján Izraelnek újra kellene értékelnie viszonyát a Palesztin Nemzeti Hatósághoz és Abbaszhoz, eldöntenie, hogy a Hamasz lehet-e alternatíva. Abbasz hatalmon maradásának feltétele a reformok végrehajtása, annak elmaradása elnökségének a végét jelentené. Abbasz részéről erősen kétséges, hogy szándékában áll a visszavonulás, ezért valószínűleg hajlandónak mutatkozik majd átalakításokra, de azok nem járnak gyökeres változással.

Sürgető probléma a jeruzsálemi biztonsági kérdés, a Sejk Dzsarra-i lakók helyzetének a megoldása, a Templom-heggyel kapcsolatos megállapodás és a megegyezés a három vallás vezetőivel, akik megkerülhetetlenek Kelet-Jeruzsálemben.

A hadművelet egyik legfontosabb tanulsága, hogy Izrael határainak megvédése az 1967-es határokon belül egy több irányból kiinduló konfliktus esetén majdnem lehetetlen. Az iráni Iszlám Forradalmi Gárda egyik parancsnoka, a 2020 januárjában likvidált Szulejmáni tábornok fogalmazta meg, hogy Izrael ellen minden fronton indított támadással kell fellépni, beleértve a hazait is.¹⁴ A 2021-es konfliktus során a korábban többször előfordult gázai övezeti konfliktust kibővítették az al-Aksza mecset és Jeruzsálem, valamint az izraeli arabok és a zsidók összetűzéseivel is. A Hamasz vezetője, Iszmail Hanije szerint a háború új horizontot nyitott, ami mára már realitássá vált. Műveleti szempontból az IDF szerint a haderő készen állt a harcra, az viszont meglepetés volt számára, hogy a Hamasz először Jeruzsálemre összpontosított. A korábbi háborúkban, beleértve a hatnapos és a jóm kippúri háborút is, az ellenség szétbontakozására vonatkozóan voltak jelzések. Az 1967-es hatnapos háborúban az egyiptomi erők Sínai-félszigetre történő belépése mindenképpen jelzésnek számított. Az 1973-as jóm kippúri háború előtt is sor került csapatmozgásokra, összevonásokra, az más kérdés, hogy az izraeli hírszerzés nem fordított különösebb figyelmet arra. A katonai szervezetek hagyományos tevékenységétől eltérően a Hamasz és a Hezbollah korlátozza a támadásra történő felkészülést. A rakéták eleve a indítószervezeteken vannak elhelyezve, a zászlóaljok állománya pedig a környék lakóiból áll össze. A napi tevékenységről harci állapotra történő átállás gyorsan megtörténik, ezért az IDF-nek csak igen rövid idő áll rendelkezésre a reagáláshoz. Az idő rövidülése arra készíti az IDF vezetését, hogy felülvizsgálják a haderő készenléti állapotát. Ez érinti a haditengerészet készenlétét a Gázai övezet körül, a drónok gyors bevetését, a Vaskupola alegységeinek magasabb készenlétét, valamint annak megakadályozását, hogy a Hamasz kommandói behatolhassanak izraeli területre. Az IDF vezetése úgy értékeli a ciszjordániai területeken kialakult helyzetet, hogy indokolt a haderő folyamatos jelenléte az érzékeny területeken. Ez együtt jár azzal, hogy erőket vonnak vissza a 67-es határok mellől, ami annak a látszatát kelti, hogy Izrael csökkenti a megszállt területek nagyságát. Katonai szempontból viszont azt is jelenti, hogy állandó készenlétet tud megvalósítani kisebb költséggel, az erőket pedig rövid időn belül képes bevetni.

¹⁴ HACOEN, Gershon Maj. Gen. (res.): Lessons of the Gaza War. BESA Center Perspectives Paper No. 2059, 2021.05.31.
<https://besacenter.org/lessons-of-the-gaza-war/>; letöltés:2021.06.20.

A műveletek során a Hamasz számos robbanóanyaggal töltött pilóta nélküli repülőeszközt vetett be azzal a céllal, hogy izraeli terület fölött robbanva pusztítást okozzanak. Az izraeli légvédelem legalább négy ilyen eszközt lelőtt: egyet a Vaskupola segítségével, egyet F-16-os vadászrepülőgépről indított, a Rafael cég által gyártott Python levegő-levegő osztályú rakétával találtak el, a többi olyan eszközökkel semmisítették meg, amelyek még a minősített kategóriába tartoznak.¹⁵ Izrael területén találtak számos épen maradt drónt, amelyek robbanóanyagot szállítottak az ország területére, ezeket tűzszerészek hatástalanították. A drónok számát azzal is csökkentették, hogy a légielő megelőző csapást mért a kilövőhelyekre. Május 18-án egy víz alatti drónt semmisítették meg, és nemcsak a felfegyverzett drónt lőtték ki, hanem a kezelőszemélyzetét is. Másnap egy olyan drónt sikerült lelőni, amely kísértetiesen hasonlított egy Izrael északi területére 2018 februárjában kilőtt iráni gyártmányú eszközre.

A példák azt jelzik, hogy a harci drónok alkalmazása szinte mindennaposá vált. A pilóta nélküli repülőeszközök ma már a haderők mellett terrorszervezetek, milíciák számára is elérhetők, könnyen beszerezhetők, olcsók és könnyen működtethetők. Az elmúlt évtized komoly minőségi és mennyiségi változást hozott a Közel-Keleten az ilyen eszközök alkalmazását illetően. A Hezbollahról például közismert, hogy számos pilóta nélküli repülőeszközzel szaporította eszköztárát. Olyan eszközöket vásárolt, amelyek néhány száz dollárért hadra fogható állapotban beszerezhetők. Iráni eredetű ilyen eszközöket használnak Szaúd-Arábiában is, alkalmazásukat a hűti lázadóknak tulajdonítják. Ennek egyik példája egy szaúdi olajfinomítót 2019-ben ért támadás, aminek eredményeképpen az olajfinomítás a felére csökkent. Hasonló támadások történtek 2021 márciusában, áprilisában és májusában szaúdi olajlétesítmények ellen. A műveleti képességeket növelték azzal is, hogy az eszközöket több száz kilométerről, Jemen központi területéről lőtték ki.¹⁶ 2018-ban Szíriában a hmeimimi orosz légibázist hasonló eszközökkel támadták, amelyekről az ENSZ szakértői megállapították, hogy iráni gyártmányúak. Nem bizonyítható, de kísérletek folynak nagy országok (Amerikai Egyesült Államok, Kína) esetében, hogy ezeket az eszközöket programozva, automatikusan, a mesterséges intelligencia felhasználásával alkalmazzák.

Izraeli részről a módszer ellen válaszként kínálkozik a Vaskupola használata, amely képes a drónok elfogására levegőben, vízben és szárazföldön. A hatékony védelem kifejlesztése azonban további kísérleteket követel. Ha a támadás izolált módon történik, az elfogás viszonylag egyszerűen megoldható. Tömeges alkalmazás esetén – például az északi fronton – komoly kihívást jelent. Számolni kell olyan kihívással is, amire Irán már utalt, hogy lopakodó képességgel rendelkező drónokat fejlesztenek ki, amelyek észlelése nem könnyű feladat. Ha pedig ezeket az eszközöket rakétafegyverzettel látják el, akkor a helyzet még bonyolultabbá válik.

¹⁵ ANTEBI, Liran: The „Other Side’s” Unmanned Systems: After Operation Guardian of the Walls. INSS Insight No. 1477, 2021.06.01.

<https://www.inss.org.il/publication/guardian-of-the-walls-drones/>; letöltés: 2021.06.22.

¹⁶ Uo.

Összességében megállapítható, hogy a pilóta nélküli repülőeszközök már nem csak a nagy országok privilégiumát jelentik. Növekvő fenyegetést jelentenek és nem csak a levegőből.

Regionális összefüggések

Hogyan érinti a konfliktus a regionális szereplőket? Azok az államok, amelyek a közelmúltban létesítettek kapcsolatot Izraellel (Egyesült Arab Emírátságok, Bahrein, Marokkó, Szudán) sajátos módon reagáltak. Az események arra kényszerítették a vezetőiket, hogy támogassák a palesztin ügyet, amit az Arab Liga határozatában el is fogadtak, ugyanakkor semmit sem szigorítottak az Izraellel fennálló kapcsolataikban. Sőt Szaúd-Arábiában – ahol egyébként terrorszervezetnek minősítik a Hamaszt és a Palesztin Iszlám Dzsihádot – a lakosság felé is kifejezték, hogy ki a felelős az erőszakért. Izraellel szemben nagyon halvány kritikát fogalmaztak meg a gázai támadásokért. A közösségi média kampányaiban bírálták a Hamaszt, valamint hivatkoztak a Muzulmán Testvériség Mozgalomra, jelezve, hogy nem támogatják a radikalizációt az Öböl menti országokban.

Egyiptom ismét aktív szereplőként pozícionálta magát, és kifejezte közvetítési szándékát. Politikai szinten is komoly sikerként könyvelendő el, hogy a tüzszüneti megállapodást Egyiptom hozta létre Izrael és a Hamasz között. Az egyiptomi vezetés az amerikai választási kampányban tiszteletet vívott ki magának, valamint javította a kapcsolatot Joe Bidennel. Az egyiptomi lakosság nem támogatja a Muzulmán Testvériséggel szövetséges Hamaszt és az egyiptomi társadalomban jelenleg betiltott radikális frakciót. Jelenleg úgy tűnik, hogy az egyiptomi haderő megakadályozta az Iszlám Állam térnyerését a Sínai-félszigeten.

A katonai művelet Izrael többi arab partnere közül Jordánia számára jelentett nagy kihívást, főként azért, mivel a királyság viseli a felelősséget az iszlám szent helyek őrzéséért, viszont a kialakult helyzet úgy értékelhető, hogy Jordánia érdekérvényesítő képessége csökkent. Az országban leginkább a Muzulmán Testvériség hallatta a hangját. A gázai harcok alatt tüntetéseket szervezett az izraeli nagykövetség környékén és a határ menti területeken, követelte az izraeli nagykövet kiutasítását, sőt a békeszerződés felülvizsgálatát is. Még a feszültség csökkenése után is követelte a gazdasági kapcsolatok visszafogását Izraellel, beleértve a gázmegállapodás felmondását is.

Katar és Törökország az események következtében stratégiai veszteségeket szenvedett. Katar óriási összegekkel támogatta a Gázai övezet rehabilitációját, a legutolsó összecsapás pedig számos általa pénzelt projektet semmisített meg. Izrael azonban úgy értékelte, hogy a katarai pénzeket katonai célokra használták fel. Törökország komoly beruházásokat finanszírozott Jeruzsálemben a Templom-hegy fejlesztésére. Míg Jordánia továbbra is megtartja a szent helyek őrzésének funkcióját, Törökország szerepe gyengült. Az események következtében ugyanis az izraeli hatóságok csökkentették a külföldi befolyást a városban. Ugyanez érvényes a Gázai övezetben, Törökország ott legfeljebb retorikai támogatást adhat.

Sajátos Irán és a vele szövetséges erők befolyása. Irán mind a Hamaszt, mind pedig a Palesztin Iszlám Dzsihádot támogatja, de úgy, hogy ne legyen látható a közvetlen részvétele. Irán jelenleg rendkívül kényes stratégiai tárgyalásokat folytat a Nyugattal az atomprogramról, ezért nem áll szándékában a két esemény összekapcsolása. Ebből adódóan szerepe inkább csak retorikai jellegű. Az izraeli légierő – a gázai eseményektől függetlenül – iráni célokat támadott a kampány alatt is, az izraeli-jordániai határ közelében pedig iráni drónt lőttek le, amelyet vagy Irakból, vagy Szíriából indítottak.

Az izraeli erők számoltak azzal is, hogy a Hezbollah csatlakozik a Hamaszhoz, ez azonban nem történt meg. A Hezbollah nem indított támadást Izrael északi területe ellen, legfeljebb lehetővé tette azt, hogy palesztin radikális szervezetek néhány rakétát lőjenek ki Izrael irányába. Összességében azonban megerősítő adatok hiányában megállapítható, hogy a térség radikális elemei – legalábbis eddig – nem aktivizáltak magukat a Hamasz és Izrael közötti konfrontáció következtében, a radikális szervezetek (al-Kaida, Iszlám Állam és szövetségesei) nem fejtettek ki terrortevékenységet.

Mindenképpen említésre szorul az Arab Liga magatartása.¹⁷ A Liga külügyminisztereinek 2021. júniusi dohai ülésén nem a gázai téma jelentette az összejövétel fő célját. A külügyminiszterek főként jordániai javaslatra egy bizottság létrehozásáról döntöttek, amelynek feladata a palesztinok és a megszállás alatt tartott Kelet-Jeruzsálem helyzetének kivizsgálása. Az Iszlám Együttműködés Szervezete szintén kiállt a palesztin ügy mellett, anélkül, hogy elítélte volna a Hamasz rakétatámadásait.

A Gázai övezet újjáépítésével kapcsolatos nehézségek

– Izrael alapvető érdeke annak megakadályozása, hogy a Hamasz átvegye a hatalmat a Gázai övezetben, ezzel egy időben erősíteni szeretné a Palesztin Nemzeti Hatóság státuszát és fenntartani azt, hogy Izrael számára tárgyalópartner legyen.

– Izrael politikája hivatalosan nem ismeri el a Hamaszt, de ez nem zárja ki azt, hogy elismerje a szervezetet a Gázai övezet vezetőjeként. A Hamasz ellenőrzésének befejezése nem volt a jelenlegi tűzszüneti megállapodás témája.

– A Gázai övezet gazdasági és humanitárius katasztrófájának felszámolása szükséges, de megakadályozandó, hogy a Hamasz katonai infrastruktúráját újjáépítsék. Izrael követeli, hogy az övezetbe szállított cementet házak építésére, nem pedig alagutak megerősítésére használják fel.

– Izrael álláspontja szerint a Palesztin Nemzeti Hatóságnak részt kell vennie az övezet újjáépítésében, ez azonban ellentmond annak az izraeli politikának, hogy a Gázai övezetet el kell választani Ciszjordániától. A helyzetet bonyolítja, hogy a Palesztin Nemzeti Hatóság sem akar felelősséget vállalni addig, amíg a Hamasz katonai szárnya működik.

¹⁷ DOUGLASS-WILLIAMS, Christine: Arab League foreign ministers to form 'joint committee' to aid the Palestinian jihad against Israel. Jihad Watch, 2021.06.18.
<https://www.jihadwatch.org/2021/06/arab-league-foreign-ministers-to-form-joint-committee-to-aid-the-palestinian-jihad-against-israel/>; letöltés: 2021.06.22.

– A nemzetközi közösség ugyanakkor óvakodik a gázai részvételtől addig, amíg a területet egy terrorszervezet uralja, mivel attól tartanak, hogy újabb ellenségeskedés tör ki, ami az építkezés eredményét lerombolja.

Tágabb értelemben elemezve a politikai összefüggéseket, néhány – véleményem szerint lényeges – kérdés nem kerülheti el a figyelmet.

Izrael fontosnak tartja, hogy a Palesztin Nemzeti Hatóságot kezelje partnerként, nem pedig a Hamaszt. Az ellenállás és az erő alkalmazásával szemben a párbeszédet tekinti az együttműködés alapjának. Biztonsági területen Egyiptomot tekinti a béke garanciájának. Ha ez nem jár sikerrel, akkor nagy támadást indítanak a Hamasz ellen valamennyi Izraelt ért támadás esetében. A válságkezelést összekapcsolja az elrettentéssel, a Hamaszra gyakorolt állandó nyomással, ezáltal megakadályozva egy újabb konfliktus kialakulását. A Hamasztól elvárják, hogy a szélsőséges elemeket ne engedje tevékenykedni. Gazdasági területen egy nemzetközi ügynökség létrehozását javasolja, amely együttműködve az ENSZ-szel és a Kvartettel, valamint a mérsékelt arab államokkal projekteket indít a Gázai övezet rekonstrukciója érdekében. Az infrastruktúra fejlesztéséhez – beleértve a víz- és az áramszolgáltatást is – Izrael csak úgy járul hozzá, ha nyugalom van. Izrael ugyanakkor hatékony mechanizmusokat hoz létre annak megakadályozására, hogy a Hamaszt és a Palesztin Iszlám Dzsihádot ne lessen újra felfegyverezni. Különös figyelmet fordítanak a katari pénzek küldésére: mivel azok komoly szerepet játszottak a Hamasz anyagi támogatásában, ezért a katari pénzek érkezését megtiltják. A fogolycsere kapcsán csak olyan személyeket adnak ki, akik nem követtek el súlyos bűncselekményeket.

Az izraeli elgondolás magában foglalja a Gázai övezet teljes leválasztását Izraelről és Ciszjordániáról. Az elgondolás semmiképpen nem foglalja magában az övezet Hamasz-uralom alá helyezését és a terrorszervezet felfegyverzését. Az Izraeltől való teljes függetlenség megteremtése azt is jelenti, hogy drasztikusan csökkentik a térség víz-, gáz- és áramellátását. Elképzelhetően tartják Gáza közelében egy tengeri kikötő megnyitását, természetesen az izraeli biztonsági igények figyelembevételével. Az övezet demilitarizálása a Palesztin Nemzeti Hatóság felügyelete alatt történne. Ehhez értelemszerűen egy egységkormányra lenne szükség, ami a jelenlegi helyzetben nem könnyű feladat. Alapvető feltétel a PNH megerősítése, ennek része a lakossági elfogadás is.

Szóba kerülhet az is, hogy az IDF átveszi (megszállja) a területet, megsemmisíti a Hamasz katonai létesítményeit, ami katonai igazgatás bevezetésével járna. Ez a lehetőség nem találkozik az izraeli lakosság elgondolásával, de nemzetközi szinten is komoly ellenállást váltana ki.

A rendezési folyamat részeként komolyan felmerült, hogy Egyiptom átveszi a Gázai övezet ellenőrzését. Az újjáépítéshez 500 millió dollár segítséget ajánlott fel, a harcok szinte még véget sem értek, amikor egyiptomi buldózerek, teherautók és daruk érkeztek a romok eltakarítására. Nem hagyható figyelmen kívül az sem, hogy a terület 1949 és 1967 között egyiptomi uralom alatt volt. A romok eltakarítása, a gyors segítségnyújtás jogos egyiptomi számítások szerint elnyeri a gázai lakosság bizalmát, míg a területet jelenleg irányító Hamasz a lakosságot egy újabb háborúba

rángatta bele, a lakosságot pedig élő pajzsként használta fel, a fegyvereket és a rakétakilövőket pedig az iskolákban, kórházakban, lakóházakban helyezte el. Az egyiptomi építő cégek jelenléte nagy valószínűséggel megakadályozza a szélsőséges szervezeteket újabb támadások kivitelezésében.

Az egyiptomi újjáépítés része lehet egy szélesebb elgondolásnak, amelynek értelmében Egyiptom részt vesz az övezet biztonsági ellenőrzésében. Ennek előjele volt, hogy Abbasz Kamel, az egyiptomi Általános Hírszerző Szolgálat vezetője tárgyalt a Hamasz vezetésével. A Gázai övezetben Egyiptom szándéka világos: csökkenteni akarja a Muzulmán Testvériség befolyását az övezetben. A szervezet a Hamasz példaképe. Egyiptom számára szerencsés lenne, ha a Hamasz-kormányt egy gázai technokratákból álló vezetés vagy egyiptomiak váltanák fel. A Hamasz vezetése négy háborúra kényszerítette a lakosságot, akik újabb összetűzést nem akarnak Izraellel, még akkor sem, ha a Hamasz újabb háborúval fenyegetőzik. A helyzet értékelése szempontjából nem közömbös, hogy Abbasz elnök támogatja az egyiptomi részvételt, a támogatás technikai megszervezése pedig viszonylag egyszerű Egyiptom számára a földrajzi közelség miatt. Véleményem szerint egy ilyen elgondolást az Amerikai Egyesült Államok is támogatna. Egyiptom szeretné elérni a palesztin frakciók közeledését is egy olyan távoli céllal, hogy egyesítse a Gázai övezetet és Ciszjordániát, ezért hívta meg a palesztin frakciókat Kairóba. Nagy kérdés ugyanakkor, mit szólna Izrael egy ilyen elgondoláshoz.

Az egyiptomi haderő képes lenne a terrorinfrastruktúra megsemmisítésére, beleértve az alagutakat is, amelyek felszámolására Izrael eddig képtelen volt. Ha az egyiptomi haderő jelen lenne a Gázai övezetben, képes lenne az alagutak felszámolására és az azokban tárolt hozzávetőleg 10 ezer rakéta megsemmisítésére vagy átvételére. Az elgondolás nem rossz, nem is új, de a kivitelezése még várat magára, ehhez az Egyiptom és Izrael közötti viszonyoknak is javulnia kell.

Kommunikációs kérdések

A nemzeti szintű stratégiai kommunikáció a nemzetbiztonság kulcsfontosságú pillére, amit a *Falak Órzóje* műveletben is demonstráltak. Súlya, szerepe megegyezik a kormány egyéb erőfeszítéseivel, párhuzamosan folyik a katonai erőfeszítésekkel, a háterszág védelmével és nem utolsósorban a nemzetközi diplomáciai törekvésekkel. A diplomácia igyekezett Izrael Állam részére nemzetközi legitimációt szerezni.

Kommunikációs területen az alábbi tapasztalatokat lehet leszűrni:

– Valamennyi katonai akció során három hallgatóság irányába kell kommunikálni: maga az ország, jelen esetben Izrael, a nemzetközi közösség és a regionális szereplők felé. Fontos annak meghatározása, hogy a jelzett irányokba mit akarunk közölni. Nemzetközi szinten a legfontosabb irány az Amerikai Egyesült Államok. A törekvés arra irányul, hogy sikerüljön a legitimációt megszerezni az amerikai hallgatóságnál. Figyelembe kell venni a közvéleményt, a politikai rendszert (a demokratákat és a republikánusokat egyaránt) és magát az adminisztrációt. Fontos az amerikai zsidó közösség és az evangélisták megfelelő tájékoztatása. A zsidók és az arabok közötti konfrontáció miatt rendkívüli érzékenységet kívánt a kommunikációban a lakosság tájékoztatása, a rakéták kilövése Jeruzsálemre és

Tel-Avivra, a támadások hangsúlyozása a déli területek lakosságának irányába, a katonai sikerek bemutatása, de nem lehet hangsúlyozni a célzott gyilkosságokat, a gázai vezetés elleni támadásokat, de az eltűnt és halott katonák visszaszerzésével kapcsolatos alkudozásokat sem. Kiemelt fontosságú a sajtótájékoztatók megtartása naponta egy, esetleg két alkalommal miniszterelnöki, védelmi miniszteri vagy vezérkari főnöki, esetleg rendőrfőnöki szinten. Be kell mutatni az elért eredményeket, hangsúlyozni a kihívásokat, koordinálni a lakossági elvárásokat és válaszolni kell a felmerült kérdésekre.

– A kommunikációban kiemelt esemény volt a gázai toronyház lerombolása. Az eseményt szinte valamennyi külföldi média közvetítette. Az ilyen célok megsemmisítését nyilvánvalóan a legmagasabb szinten döntenek el, és figyelembe veszik a nemzetközi reakciókat. Értékelni kell a biztonsági körülményeket és a közvélemény várható reagálását – nem mellőzhető, hogy az amerikai AP hírügynökség és az al-Jazeera katari tévétársaság is ebben a házban bérelt irodát. Biden elnök és Bob Menendez szenátor is felhívta Netanyahu miniszterelnököt, magyarázatot kérve a történekeért. Ez az eset ráirányítja a figyelmet, hogy hasonló esetben célszerű nemzetközi szinten is gondolkodni. Hasonló helyzet áll elő az alagutak rombolásával kapcsolatban is – nem izraeli, hanem nemzetközi szinten –, ha a kijutás a lezárt Gázai övezetből csak a több százezer ember ellátását is biztosító alagutakon keresztül lehetséges.

– Valamennyi katonai műveletnek van médiavonzata is. A gázai emeletes ház lerombolásán túl hasonló esemény volt a Templom-hegyen történt faégetés, egy héttagú palesztin család állítólagos megölése. Az izraeli média feladata volt a palesztin rágalomok cáfolata. Ehhez felhasználták a hírszerző szolgálatok jelentéseit is, mivel ilyen esetekben fontos a gyors reagálás.

– Izraeli vélemények szerint fontos a Miniszterelnöki Hivatalban működő Nemzeti Információs Igazgatóság pontos és folyamatos tájékoztatása, az ott lévő szakemberek felkészültsége és a kommunikációs testületek működtetése. Meghatározó jelentőségű az IDF szóvivői egységével kialakított kapcsolat, valamint megkerülhetetlen a katonai és a politikai szint egyeztetése is.

– Az információs művelet része volt annak a bejelentése, hogy az IDF szárazföldi erői behatoltak az alagutakba. Ez szándékos, megtévesztő akció volt, de hiba volt ennek közzététele, mivel rontotta a szóvivői testület hitelét a lakosság és a külföld körében. A szóvivői beosztás hitelességét mindenképpen meg kell őrizni.

– Általános tapasztalatként megállapítható, hogy a külföldi média rendszeres tájékoztatása elengedhetetlen követelmény, hiszen ezzel számos téves információ megjelenését akadályozhatjuk meg.

Kommunikációs területen izraeli részről az alábbi javaslatokat fogalmazták meg:

– A gázai toronyház elleni támadás sokkhatást váltott ki a nemzetközi médiában, ezért a jövőben az ilyen jellegű akciókat alaposan elő kell készíteni kommunikációs szempontból, fel kell tární, hogy a Hamasz mire használja az ilyen épületeket, valamint törekedni kell a nemzetközi provokáció megakadályozására.

– A külföldi újságírók belépésének engedélyezése a korábbi tapasztalatok alapján is megköveteli a szabályok átdolgozását. Nem szabad megtiltani az újságírók beutazását, de jobban meg kell szervezni a védelmüket. A rombolások és a gyilkosságok bemutatása sokat árt az izraeli diplomácia erőfeszítéseinek.

– Szükség van egy nemzeti szóvivőre. Sokat javult a Külügyminisztérium és az IDF szóvivőjének az együttműködése, de ez még közel sem elegendő, ezért van szükség egy nemzeti szóvivő beosztás létrehozására, aki koordinált tevékenységet folytat az összes érintettel. Erre a munkára úgy tekintenek, mint az erők megsokszorozása.

Következtetések

A Hamasz rakétatámadása váratlanul érte az izraeli vezetést, holott az eseményekből az a következtetés vonható le, hogy az a Hamasz által alaposan előkészített és jól megszervezett volt. Nem szabad azonban elfelejteni, hogy a terrrorszervezet saját területéről hajtott végre támadásokat, a rakéták tüzelőállásban voltak, a csapás kiváltása szinte percek kérdése. Még nem beszélnek róla, de valószínűleg felmerül a hírszerzés felelősége az előrejelzést illetően. Az IDF reagálása viszont gyors és hatékony volt, gyorsan fordított a helyzeten. A katonai reagálásban történt néhány hiba, ilyen a toronyház lerombolása és az alagutak rombolásának módja, amit nehéz megmagyarázni. Mint valamennyi támadás esetében, most is nagy szerepe volt a nemzetközi közösségnek. Érdekesség, hogy a reagálások nem elsősorban a régióból érkeztek. Ebben szerepe van az Ábrahám-megállapodásoknak is. A közvetlen szomszédok közül pozitívként értékelhető Egyiptom szerepe, ami nem mondható el Jordániáról. Az Amerikai Egyesült Államok reagálása meglehetősen visszafogott volt, ez a két állam utóbbi időben megromlott viszonyának is tulajdonítható.

Katonai szempontból kiemelendő a drónok alkalmazása, a tömeges rakétacsapások, illetve a Vaskupola légvédelmi rendszer hatékony bevetése. Tekintettel arra, hogy a támadások messze túlnőttek a Gázai övezet térségén, indokolt lehet a védelmi rendszer átszervezése, hiszen a támadások mélysége jelentősen kibővült. Ezzel párhuzamosan nagyobb figyelmet fognak fordítani a hátszág védelemre.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- ANTEBI, Liran: The „Other Side’s” Unmanned Systems: After Operation Guardian of the Walls. INSS Insight No. 1477, 2021.06.01. <https://www.inss.org.il/publication/guardian-of-the-walls-drones/>; letöltés: 2021.06.22.
- BAR-ON, Eli Col (ret.) – BARAK, Tomer Lt. Col (ret.): Assessing the Effects on Radicalism of the Latest Israel-Hamas Clash in Gaza. European Eye on Radicalization, 2021.06.18. <https://eeradicalization.com/assessing-the-effects-on-radicalism-of-the-latest-israel-hamas-clash-in-gaza/>; letöltés: 2021.06.21.

- BILEFSKY, Dan: What Drove the Israel-Gaza Conflict? Here's What You Need to Know. The New York Times, 2021.06.21.
<https://www.nytimes.com/article/israel-gaza-what-we-know.html>; letöltés: 2021.06.15.
- DEKEL, Udi: Operation Guardian of the Walls: Over, but Not Done With. INSS Special Publication, 2021.05.26.
<https://www.inss.org.il/publication/guardian-of-the-walls-continues/>; letöltés: 2021.06.15.
- DOUGLASS-WILLIAMS, Christine: Arab League foreign ministers to form 'joint committee' to aid the Palestinian jihad against Israel. Jihad Watch, 2021.06.18.
<https://www.jihadwatch.org/2021/06/arab-league-foreign-ministers-to-form-joint-committee-to-aid-the-palestinian-jihad-against-israel/>; letöltés: 2021.06.22.
- ERAN, Oded: An Arrangement in the Gaza Strip: The International Dimension. INSS Insight No. 1487, 2021.06.10.
<https://www.inss.org.il/publication/guardian-of-the-walls-international-arena/>; letöltés: 2021.06.21.
- HACOHEN, Gershon Maj. Gen. (res.): Lessons of the Gaza War. BESA Center Perspectives Paper No. 2059, 2021.05.31.
<https://besacenter.org/lessons-of-the-gaza-war/>; letöltés: 2021.06.20.
- KLEIN, Menachem – TZOREF, Yohanan: Operation Guardian of the Walls: Moving the Conflict from the Periphery to Jerusalem and the Heart of the Country? INSS Insight No. 1490, June 20, 2021.
https://www.inss.org.il/subjects_tags/guardianofthewalls/; letöltés: 2021.06.20.
- MATZA, Doron Dr.: Operation Guardian of the Walls: Tactical Victory, Strategic Defeat. BESA Center Perspectives Paper No. 2048, 2021.05.25.
<https://besacenter.org/operation-guardian-of-the-walls-tactical-victory-strategic-defeat/>; letöltés: 2021.06.20.
- SCHWEITZER, Yoram – SIMAN-TOV, David – MICHAEL, Kobi: The Cognitive Campaign in Operation Guardian of the Walls: The Battle over the Narrative. INSS Insight No. 1470, 2021.05.25.
https://www.academia.edu/49287842/The_Cognitive_Campaign_in_Operation_Guardian_of_the_Walls_The_Battle_over_the_Narrative; letöltés: 2021.06.23.
- TRAJTENBERG, Manuel – FADLON, Tomer: The Economic Costs of Operation Guardian of the Walls. INSS Insight No. 1485, 2021.06.13.
<https://www.inss.org.il/publication/guardian-of-the-walls-costs/>; letöltés: 2021.06.16.
- TZOREFF, Yohanan: The Palestinian Arena after Operation Guardian of the Walls: What Was is not What Will Be. INSS Insight No. 1475, 2021.05.30.
<https://www.inss.org.il/publication/pa-after-guardian-of-the-walls/>; letöltés: 2021.06.20.
- WALT, Stephen M.: It's Time to End the 'Special Relationship' With Israel. Foreign Policy, 2021.05.27.
<https://foreignpolicy.com/2021/05/27/its-time-to-end-the-special-relationship-with-israel/>; letöltés: 2021.06.15.

AZ ISZLÁM ÁLLAM (ISIS) ÉS TÖRÖKORSZÁG KONFLIKTUSA

Bevezetés

Kijelenthető, hogy a 21. században az állami tényezők továbbra is meghatározó szerepet játszanak, de várhatóan növekedni fog a nem állami tényezők aktivitása. Az Iszlám Állam¹ a bukása előtt transznacionális szervezetté fejlődött és államokhoz hasonlóan működött. Előzményként megjegyzendő, hogy a második világháború után a nemzetközi szervezetek kaptak jelentős szerepet, de nem változtatták meg alapjaiban a nemzetközi rendszert. A nem állami szereplők közé sorolhatók a transznacionális kereskedelmi vállalatok, amelyeknek nemcsak a működése terjed ki egyszerre több nemzetgazdaságra, hanem a tőketulajdonuk is „többszempontú” (multinacionális).² Ilyenek a nem kormányzati szervezetek és a terrorista szervezetek is.³ Az 1648-ban megkötött vesztfáliai békét követő nemzetközi rendszer egyértelműen államközpontú volt, a nemzetállamok szuverenitásán alapult. Az állami és a nem állami szereplők közötti hangsúlyeltolódás a második világháború után kezdődött, az utóbbiak száma és aktivitása egyre nőtt. Egy konfliktus az államok és a nem állami szereplők között rendeződhet békés vagy erőszakos módon. A korábban az államhatárokon belül kezelt kérdések nemzetközi kontextusba kerülnek, a nem állami szereplők közül egyre többen nemzetközi, de legalábbis transznacionális szinten igyekeznek érvényesíteni az érdekeiket. A hidegháborút követően a lokális konfliktusok kerültek előtérbe, és az általuk dominált nemzetközi színpad a nem állami szereplők számára jelentősebb szerep betöltésére adott alkalmat.⁴

Napjainkban egyre nő a biztonságot fenyegető nem állami szereplők – például szervezett bűnözők, lokális, regionális és globális terrorszervezetek, kiberbűnözői körök, szélsőséges vallási csoportok – szerepe a nemzetközi biztonságpolitikában. A globalizáció egyfajta selejterméke a terrorizmus. A terrorizmus direkt fenyegetést jelent a nemzeti és a nemzetközi biztonságra. Az egyenlőtlenség, a szegénység, az egyes államok expanziós becsvágya és az azokkal kapcsolatos kulturális gyökerek táptalajul szolgálnak a terrorizmus burjánzásának. A terrorizmus mint egyetemes fenyegetés minden egyes nemzetállam biztonságára potenciális veszélyt jelent.⁵

¹ ISIS – Islamic State of Iraq and Syria vagy ISIL – Islamic State of Iraq and the Levant

² SZÖRÉNYI András: A nem állami szereplők befolyásának növekedése a nemzetközi szervezetekre. XXI. Század – Tudományos Közlemények, 2009/21. szám. pp. 61–68.
http://epa.oszk.hu/02000/02051/00011/pdf/EPA02051_Tudomanyos_Kozlemenyek_21_061-068.pdf;
letöltés: 2021.07.06.

³ NYITRAI Mihály: Az Európai Unió és a terrorizmus elleni küzdelem. ACTA HUMANA, 2016/5. szám. pp. 71–83.
http://real.mtak.hu/122225/1/AH_2016_5_Nyitrai_Mihaly.pdf; letöltés: 2021.07.06.

⁴ SZÖRÉNYI András: A nem állami szereplők befolyásának növekedése és annak okai. Külügyi Szemle, 2014/4. szám. pp. 181–201.
https://kki.hu/assets/upload/8_Szoreenyi_Andres.pdf; letöltés: 2021.06.04.

⁵ BABOS Tibor – BEREGI Alexandra Lilla: Az európai terrorizmus aktuális trendjei az új biztonságpolitikai kihívások tükrében. Rendőrségi Tanulmányok, 4. évfolyam 2. szám, 2021. pp. 4–25.
https://www.bm-tt.hu/rtt/assets/letolt/rt/202102/01babos_beregi.pdf; letöltés: 2021.06.05.

A külföldi harcosok problematikája

A külföldi harcosok (Foreign Terrorist Fighters – FTF) mind az Európai Unió (EU), mind a tagállamai, valamint a Nyugat-Balkán, Észak-Afrika és a Közel-Kelet országai számára kihívást jelentenek. Több közel-keleti ország szembesül számos FTF-fel saját területén, akik korábban a szíriai és az iraki konfliktuszónába utaztak. Különösen sok tunéziai FTF utazott ilyen zónákba, közülük később többen is az ISIS vezetői közé kerültek.⁶ Jó néhány ilyen FTF és családjuk hazatért, míg néhányuk életét veszítette, mások pedig Szíriában vagy Irakban maradtak, esetleg más konfliktuszónába utaztak. Számos hazatérő FTF jelent komoly kihívást harci tapasztalata miatt az adott országban.⁷ Néhány FTF-nek kettős állampolgársága van, ami még fontosabbá teszi az együttműködést az államok között.⁸

A visszatérő FTF-ekkel szembeni stratégia kiemelt helyén a határőrizet áll, amely révén az FTF-eket és családtagjaikat a határokon kell azonosítani, hogy a határvédelemmel foglalkozó hatóságok megfelelő intézkedéseket tudjanak foganatosítani. Ezért kulcsfontosságú, hogy az FTF-ekkel kapcsolatos információkat a tagállamok az Interpolon keresztül megosszák egymással, és hozzáférjenek az Interpol adatbázisaihoz az EU külső határain. Ha az FTF a zöldhatáron próbál meg bejutni az EU területére, akkor az idegenrendészeti hatóságoknak is kiemelt szerep jut az ilyen egyének hatékony beazonosításában.⁹

Emellett különösen fontos a bünygyi nyomozás és a büntetőeljárás. A hazatérő FTF-ekkel szembeni felelősségre vonás gyakran kihívást jelent a tagállamok számára, mivel nehéz bizonyítékokat gyűjteni azokról a bűncselekményekről, amelyeket ők Szíriában és/vagy Irakban elkövettek. Itt jegyzem meg, hogy 2016–2018 között vízumtanácsadóként Isztambulban teljesítettem konzuli szolgálatot, amelynek során a diplomáciai testület számos, főként okmányszakértőkkel tartott szakmai és kötetlen megbeszélésén vettem részt. Spanyolország, Franciaország, Németország és Finnország kiküldöttjei mind megerősítették, hogy számos problémával szembesülnek a visszatérő FTF-ek kapcsán, akik a konfliktuszónákból visszatérve először a törökországi külképviseleteken próbálnak meg új útleveleket kiállíttatni maguknak és családtagjaiknak, akik már Szíriában vagy Irakban születtek. Gyakran a bevándorlás kezelésével megbízott török Migrációkezelési Főigazgatóság (Directorate General of Migration Management – DGMM) regionális igazgatósága él megkereséssel a külképviseletek

⁶ HAMMING, Tore: Al-Hazimiyya: the ideological conflict destroying the Islamic State from within. ICCT Research Paper, May 2021. pp. 1–27.

<https://icct.nl/app/uploads/2021/05/Al-Hazimiyya-islamic-state-ideological-conflict.pdf>; letöltés: 2021.07.06.

⁷ TIMUR, Fauzia Gustarina Cempaka – YANI, Yanyan M.: Facing ISIS Returning Foreign Terrorist Fighters: Indonesia Perspective. Jurnal Pertahan, Volume 5, Issue 2, 2019. pp. 38–47.

https://www.researchgate.net/publication/334969721_FACING_ISIS_RETURNING_FOREIGN_TERRORIST_FIGHTERS_INDONESIA_PERSPECTIVE; letöltés: 2021.07.06.

⁸ PRECHT, Tomas: Home grown terrorism and islamist radicalisation in Europe. The Danish Ministry Of Justice Report, December 2007.

https://www.justitsministeriet.dk/sites/default/files/media/Arbejdsomraader/Forskning/Forskningspuljen/2011/2007/Home_grown_terrorism_and_Islamist_radicalisation_in_Europe_-_an_assessment_of_influencing_factors_2_.pdf; letöltés: 2021.06.05.

⁹ LAUFER Balázs: A migráció rendvédelmi és nemzetbiztonsági kihívásai. Doktori (PhD) értekezés, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Budapest, 2013.

<https://nkerepo.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/12295/ertekezés.pdf?sequence=1>; letöltés: 2021.07.06.

irányába, hogy az adott FTF kiutasítását előkészítendő úti okmánnyal láthassák el őket. Olykor a DGMM meg sem várja a külképviseletek reagálását, és önkényesen kiutasítja az ilyen FTF-gyanús személyeket Törökországtól jobb esetben azok származási országába.¹⁰

A hazatérők gyermekei kapcsán szükséges azt is megjegyezni, hogy a gyermek egyszerre lehet áldozat és fenyegetés is. Számos uniós állampolgárnak született gyermeke Szíriában vagy Irakban. Az elesett FTF-ek feleségeinek és gyermekeinek problematikáját korábbi tanulmányomban¹¹ foglaltam meg. A hazatérő FTF-ek komoly kihívást jelentenek minden ország számára, az általuk megtestesített fenyegetés azonban meghaladja a támadások közvetlen kockázatát. A „veteránok” továbbra is évekig részt vehetnek erőszakmentes tevékenységekben, térítők munkát végezve és hálózatokat építve destabilizáló erővé válnak hazájukban, így megkönnyítik az esetleges további dzsihadista mozgósításokat is, ha a helyzet megkívánja. A hazatérő FTF-ekkel kapcsolatos aggodalmak az egész világra vonatkoznak. A kalifátus bukása globális kihívást jelent transznacionális és regionális következményekkel. Az észak-afrikai országok sikere vagy sikertelensége a hazatérő FTF-ekkel szembeni küzdelemben például hosszú távon egyértelmű hatással lesz az európai biztonságra. Először természetesen itt van a földrajzi közelség. Az instabilitás Európa határain senkinek sem érdeke. Mivel a kalifátust legyőzték és az ISIS elvesztette utolsó területeit, ezért fennáll annak a lehetősége, hogy a dzsihadizmus újjáéledjen más régiókban. Egyes európai FTF-ek szintén képesek lennének Szíriából bejutni ilyen problematikus területekre, bár valószínűleg nagyon korlátozott számban.¹²

A nemzetközi kapcsolatok porondján megjelenő FTF-ek a biztonsági kérdések között egyre hangsúlyosabb helyet kaptak. A 2011-ben kezdődött szíriai polgárháború következtében a szakirodalomban egyre hangsúlyosabb helyet tölt be a külföldi harcosok kérdésköre. A terroristák tanulmányozását megnehezíti, hogy származás, ideológia, vallás és motiváció szempontjából a harcosok nagyon széles skálán helyezkednek el. Ezért őket először egyénenként, majd csoportonként érdemes vizsgálat tárgyává tenni. Minden egyes csoport különbözik a másiktól. A tanulmányozásuk során érdemes megvizsgálni a motivációik változását történelmi szempontból is.

2014. szeptemberi amerikai becslések szerint 2012 eleje óta mintegy 80 ország 12–15 ezer harcosa csatlakozott a szíriai polgárháborúhoz, 2015 februárjában pedig már több mint 20 ezer fő volt az FTF-ek száma.¹³

¹⁰ MEHRA, Tanya: Foreign Terrorist Fighters: Trends, Dynamics and Policy Responses. ICCT Report, December 2016. pp. 1–33.

<https://icct.nl/app/uploads/2016/12/ICCT-Mehra-FTF-Dec2016-2.pdf>; letöltés: 2021.07.03.

¹¹ PECHNYÓ Péter: A pandémia dzsihadizmusra gyakorolt hatása – Az Iszlám Állam 2.0 inkubátorprogramja. Hadtudományi Szemle, 13. évfolyam 4. szám, 2020. pp. 107–118.

<https://folyoirat.ludovika.hu/index.php/hsz/article/view/4486/4304>; letöltés: 2021.06.07.

¹² RENARD, Thomas (edit.): Returnees in the Maghreb: Comparing Policies on Returning Foreign Terrorist Fighters in Egypt, Morocco and Tunisia. Egmont Paper 107, April 2019.

<http://aei.pitt.edu/97375/1/EP107%2Dreturnees%2Din%2Dthe%2DMaghreb.pdf>; letöltés: 2021.06.04.

¹³ JUNG, Dietrich: The Search for Meaning in War: Foreign Fighters in a Comparative Perspective. Istituto Affari Internazionali (IAI), 16. évfolyam 2. szám, 2016. pp. 1–19.

<https://www.iai.it/sites/default/files/iaiw1602.pdf>; letöltés: 2021.06.05.

Radikalizáció

A radikalizáció témaköre már gimnazista koromban foglalkoztatni kezdett az amerikai Columbine High Schoolban 1999-ben végrehajtott lövöldözés¹⁴ kapcsán, mivel kíváncsi voltam a fiatalok motivációira, hogy mi késztet arra két középiskolás amerikai diákot, hogy lemészárolják társaikat, majd önmagukkal is végezzenek. A következő lépcsőfokot isztambuli vízumtanácsadói kiküldetésem jelentette, amikor a 2016. július 10-ei kérésre követő ötödik napon a hadsereg sikertelen puccskísérletet hajtott végre. Ekkor szembesültem azzal, hogy az ismerőseim egy része – akiknél a 2009-es Erasmus szakmai programom során Karamürsel városában megszálltam – ahhoz a szervezethez tartozott, amelyet a török kormányzat a puccskísérlet végrehajtásával megvádolt.¹⁵ A szállásom egy úgynevezett Fény Házában (*Nur Evi*) volt, ahol a fiatal, 12 éves kor körüli gyermeket iszlám hitre és kultúrára oktatták azért, hogy távlati céljukat, egy törökországi iszlám államot teremtsenek meg alulról építkezve úgy, hogy a fiatalokat komoly pozíciókhoz juttassák az iskolai felvételi vizsgákon történő megfelelő teljesítés révén. Egyik fő céljuk a hadseregbe történő beszivárgás volt. Fethullah Gülen volt a mozgalom vezetője, aki pennsylvaniai száműzetésében is aktívan irányította a közösséget, amelyet az úgynevezett szolgálat (*hizmet*) tartott fenn, ennek révén befolyásos üzletemberek anyagilag támogatták a szervezetet, így albérletüket is szívességi alapon bérelték a testvérek (*agabey*). Engem sosem próbáltak rávenni ideológiájuk követésére, a csatlakozás önkéntes alapon működött, és mindegyikük kódnevet használt. Mint utólag megtudtam, a lakás egyik vezetőjének beszédes neve – Yigit – bátor jelentéssel bír, az anyakönyvi kivonatán azonban teljesen más név szerepelt. A testvérek váltották egymást, egy hosszabb, néhány hetes utazásom után teljesen más személyek fogadtak a lakásban.¹⁶

A radikalizmus lényege, hogy a radikalizációnak nincs egy jól megfogalmazott magyarázata, hanem magyarázatok sokasága létezik vele kapcsolatban.¹⁷ A kutatók más-más eredményre jutottak a téma kapcsán. Gurr¹⁸ a radikalizációt egy szociális/politikai cél eléréséért egyesülő szervezetben belül, egyes személyek azon belső folyamataként írja le, amely során azok nem találják meg számításaikat, ezért más eszközökhöz folyamodnak. McCauley és Moskalenko¹⁹ a radikalizációt háborús cselekménynél ragadja meg, amikor állami és nem állami szereplők küzdelme esetén az egyének radikalizálódhatnak. A szerzők továbbá hangsúlyozzák a szociális csoportok fontosságát a radikalizmus folyamatában. Szerintük a radikalizálódó során

¹⁴ GUZMAN, Nicole: A Brief History of Columbine and Its Effect. 2016.

https://clas.ucdenver.edu/nhdc/sites/default/files/attached-files/entry_434.pdf; letöltés: 2021.07.02.

¹⁵ MERT, Ali Osman: 15 July Coup Attempt and Parallel State Structure. Department of Corporate Communications, October 2016.

https://www.tcgb.gov.tr/assets/dosya/15Temmuz/15temmuz_en2.pdf; letöltés: 2021.07.01.

¹⁶ FODOR Pál: Fethullah Gülen mozgalma. In: Tüske László (szerk.): Előadások a mai iszlám világról. Avicenna Közel-Kelet Kutatások Intézete, Pílisésaba, 2007. pp. 161–168.

¹⁷ DOOSJE, Bertjan – MOGHADDAM, Fathali M. – KRUGLANSKI, Arie W. – WOLF, Arjan de: Terrorism, radicalization and de-radicalization. *Current Opinion in Psychology*, Volume 11, October 2016. pp. 79–84.

https://www.researchgate.net/publication/305847928_Terrorism_radicalization_and_de-radicalization; letöltés: 2021.07.03.

¹⁸ GURR, Ted Robert: *Why Men Rebel*. Princeton University Press, New Jersey, 1970.

¹⁹ MCCAULEY, Clark – MOSKALENKO, Sophia: *Friction: How Radicalization Happens to Them and US*. Oxford University Press, London, 2011. p. 425.

az egyének a csoportokban egy csoportos pszichológia hatása alá kerülnek. McGregor²⁰ ezzel szemben az egyénre helyezi a hangsúlyt, Horowitz²¹ pedig az etnikai származás hatását emeli ki a radikalizálódás folyamatában, amely során egy eltérő etnikai csoport elnyomása következtében az adott csoport könnyen radikalizálódhat.

A terrorizmussal kapcsolatos radikalizmus piramisában²² az alábbi alkotóelemek szerepelnek: gyermekkori, általános iskolai tapasztalatok, politikai gondolatok megjelenése, radikalizmus, erőszak. Vagyis először az egyén radikalizálódása következik be, ezt követően pedig a rokonainak, baráti körének és ismerőseinek révén ez a radikalizmusban érintett kör egyre nagyobb körre szélesedhet ki. Nem állítható egyértelműen, hogy minden terrorista cselekményben részt vevő egyén keresztülment a radikalizáción, mivel minden személy más folyamatokat él át. A radikalizmus folyamatának magyarázata a külföldi harcosok vizsgálata során fontos szerepet tölt be. A radikalizálódás folyamatát sokan sokféleképp elemezték. A szociális, illetve az úgynevezett összecsapás-elméleteket²³ kell itt megemlítenünk. A szociális elméletben a megtervezett viselkedés, racionális társadalmi folyamatok, új társadalmi folyamatok kerülnek előtérbe.²⁴ Az összecsapás-elméletében a támadás és a rezsim, amely szerintük hatással van a radikalizálódásra. Emellett fontos a különféle hatalmak játéka is a folyamatban.²⁵

A külföldi harcosok története

Az irodalomban az FTF-ek a 19. században jelennek meg. Egyik legjelentősebb képviselőjük az angol George Byron költő volt,²⁶ aki 1824 elején a görög szabadságharcban harcolt a törökök ellen. A 20. században különösen az 1979–1989 közötti szovjet–afgán háború során tűntek fel nagy számban a külföldi harcosok, majd a 2003-as amerikai inváziót követően Irakban, végül 2011-től a

²⁰ MCGREGOR Ian, – HAYES, Joseph – PRENTICE, Mike: Motivation for Aggressive Religious Radicalization: Goal Regulation Theory and a Personality, Threat, Affordance Hypothesis. *Frontiers in Psychology*, Volume 6, Article 1325, September 2015.

https://www.researchgate.net/publication/282431924_Motivation_for_Aggressive_Religious_Radicalization_Goal_Regulation_Theory_and_a_Personality_Threat_Affordance_Hypothesis/link/564c8ea608ae020ae9faba16/download; letöltés: 2021.06.04.

²¹ HOROWITZ, Donald L.: Structure and Strategy in Ethnic Conflict. *World Bank Conference on Development Economics*, Washington, D.C., April 20–21, 1998. p. 7.

<http://web.ceu.hu/cps/bluebird/eve/statebuilding/horowitz.pdf>; letöltés: 2021.06.04.

²² MCCAULEY, Clark – MOSKALENKO, Sophia: Friction: How Radicalization Happens to Them and US. Oxford University Press, London, 2011. p. 35.

²³ NUNKOO, Robin – RAMKISSOON, Haywantee: Gendered theory of planned behaviour and residents' support for tourism. *Current Issues on Tourism*, Volume 13, Issue 6, November 2010. p. 528. https://www.researchgate.net/publication/249024077_Gendered_theory_of_planned_behaviour_and_residents%27_support_for_tourism; letöltés: 2021.06.07.

²⁴ ÖZEN, Hayriye: Toplumsal Hareketlerin 'Siyasal' Rolü: Rasyonalist Yaklaşımların Eleştiril Bir Değerlendirmesi. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Volume 68, No. 3, 2013. p. 44.

²⁵ DEMIROGLU, Elif Topal: Yeni Toplumsal Hareketler: Bir Literatur Taraması. *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, Volume 2, Issue 1, 2014. p. 136. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1169>; letöltés: 2021.06.07.

²⁶ TÓTFALUSY István: Byron világa. Európa Könyvkiadó, Budapest, 1975. https://mandadb.hu/common/file-servlet/document/604885/default/doc_url/byron.pdf; letöltés: 2021.06.07.

szíriai polgárháborúban.²⁷ Az al-Kaida 2001. szeptember 11-i ikertornyok elleni terrortámadása után megsokszorozódott a külföldi harcosokkal foglalkozó szakirodalom.²⁸

A vesztfáliai békét követően a hadseregek a modern nemzetállamok elválaszthatatlan részeivé váltak. A 20. században a nemzetközi konfliktusokban azonban egyre több külföldi harcos jelent meg. Ilyen konfliktusok voltak például a spanyol polgárháború, az arab–izraeli háborúk, a szovjet–afgán háború, az Afrikában kitört polgárháborúk, az iraki–iráni háború és a legfrissebb konfliktus, a szíriai polgárháború. Az 1980-as évektől 2010-ig a Boszniától a Fülöp-szigetekig terjedő széles földrajzi térségből döntő többségben muszlim külföldi harcosok fordultak elő. A 2011-ben kezdődött szíriai polgárháború következtében 2012-től több mint 100 különböző országból 40 ezer főnél több külföldi érkezett a szíriai és az iraki konfliktuszónákba tisztázatlan háttérrel és motivációkkal.²⁹

A polgárháborúk váratlanul nagyon hosszú konfliktussá alakulhatnak, ez növelheti a külföldi harcosok részvételének a lehetőségét. A hidegháború végével a nem állami szereplők által vívott aszimmetrikus hadviselés egyre nagyobb szerepet kapott világszerte.³⁰ A vallási háttér alapján a muszlimok könnyedén kapcsolódási pontokat tudnak találni egy más államban élő hittársaikkal.

A dzsihád értelmében a muszlimokat érő támadás esetén egy másik országban élő muszlim segítséget nyújthat a megtámadottaknak.³¹ Az eltérő vallási irányzatok (*mezhebe*) azonban különböző eljárásrendeket dolgoztak ki a dzsihád végrehajtására. A szalafita iskola egyértelműbben fogalmaz, mivel szerinte ilyenkor egy másik országból a hívek kötelesek az adott államba utazni, és ott harcolniuk kell a társaikért. A vallási és az etnikai kérdések mellett a kutatóknak azonban más ideológiai kihívásokkal is szembesülnie kell.³² A vallási és az etnikai együvé tartozás nélkül is bizonyos ideológiák képesek összekovacsolni olyan egyéneket is, akik egészen más földrajzi környezetből érkeznek. Az 1930-as évek második felében zajló spanyol polgárháborúban például egészen különböző helyekről érkeztek antifasiszta külföldi harcosok a hadszíntérré változott országba.³³

²⁷ BORUM, Randy: Radicalization into Violent Extremism II: A Review of Conceptual Models and Empirical Research. *Journal of Strategic Security*, Volume 4, No. 4, Winter 2011. p. 39. https://ojev.org/wp-content/uploads/2019/10/BORUM-Randy.-Radicalization-into-Violent-Extremism-II_-A-Review-of-Conceptual-1.pdf; letöltés: 2021.06.05.

²⁸ BORUM, Randy – FEIN, Robert: *The Psychology of Foreign Fighters*. *Studies in Conflict and Terrorism*, Volume 40, Issue 3, 2016. p. 251.

²⁹ BORUM, Randy: Radicalization into Violent Extremism II: A Review of Conceptual Models and Empirical Research. *Journal of Strategic Security*, Volume 4, No. 4, Winter 2011. p. 43.

³⁰ MENDELSON, Barak: *Foreign Fighters—Recent Trends*. *Orbis*, Volume 55, Issue 2, Spring 2011. pp. 189–203. <https://www.fpri.org/docs/media/mendelson.foreignfighters.pdf>; letöltés: 2021.06.10.

³¹ BORUM, Randy – FEIN, Robert: *The Psychology of Foreign Fighters*. *Studies in Conflict and Terrorism*, Volume 40, Issue 3, 2016. p. 250.

³² KIS-BENEDEK József: A konfliktusok vallási gyökerei a Közel-Keleten – Az iszlamizmus megnyilvánulási formái és irányzatai. *Hadtudomány*, 28. évfolyam 3–4. szám, 2018. pp. 89–100. http://real.mtak.hu/93613/1/ht201834_91-102.pdf; letöltés: 2021.07.01.

³³ YALCINKAYA, Haldun – TURKES, Kadir Tamer: Yirmi Birinci Yuzyilda Catisma Alanlarinda Gorulen Yeni Unsurlar. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, Volume 7, 2008. p. 37. <https://dergipark.org.tr/download/article-file/84547>; letöltés: 2021.06.05.

A külföldi harcosok profiljai

Nem létezik egy egységesen elfogadható definíció az FTF-ekre. Fontos megvizsgálni a toborzók hátterét is. A toborzóknál négyféle személyiség figyelhető meg: a kihívás, a státusz, a személyiség és az izgalom keresői.³⁴ A toborzóknak jó lehetőséget nyújt a jogaiktól megfosztottakban felgyülemelő kezelhetetlen düh, amelyet ők képesek különféle cselekményekbe becsatornázni. Léteznek olyan toborzók is, akiknek nincs különösebb bajuk az életükkel, csak egy kis izgalomra vágnak. A toborzó a kiszemeltnek a kérdéseire adott válaszokkal igyekszik a maga oldalára állítani a jövőbeli harcost. Malet³⁵ származásuk szerint osztotta fel az FTF-eket, szerinte a külföldi harcosok ötöde valamely diaszpóra leszármazottja.

Az egyik legfontosabb kérdés, hogy ezek az egyének miért érznek késztetést magukban egy tőlük távoli földrajzi területen vívott harcra történő csatlakozáshoz. Egy külföldi csatlakozása a konfliktushoz három dinamikusan változó pszichológiai folyamat révén ragadható meg: a csatlakozás időszaka, a részvétel a szervezet tevékenységében és a szervezet elhagyása. A szervezet elhagyását követően az FTF vagy hazatér, vagy újabb konfliktusövezetet keres. Precht³⁶ fáziselmélete alapján a harcos először saját magával küzd meg, majd a külső igazságtalanságok hatására végül egyes vallási csoportokhoz kezd vonzódni. A kutatók egy része úgy gondolja, hogy a muszlim terrorista harcosokat a szovjet–afgán háborúk teremtették meg. Sajnos éppen az Afganisztánban harcoló külföldi harcosokról rendelkezünk a legkevesebb tudással. A dzsihád gondolatában az 1980-as évektől változás következett be. Míg az 1980-as évek előtt mindegyik radikális iszlamista csoport a saját hazájában harcolt az őket elnyomó autoriter rendszerek ellen, addig ezt követően már más országokban is tevékenykedtek. Ezek szerint bármely muszlimok által lakott területen, ahol támadás éri az adott lakosságot, külföldről is érkezhetnek muszlimok hittársaikért harcolni.³⁷

Külföldi harcosok mobilizációja

Mint említettem, a kutatók a görög szabadságharc³⁸ kötik az FTF-ek megjelenését. Ezt követően a spanyol polgárháborút és a szovjetek afganisztáni invázióját emelik ki. Ebben az évszázadban az államok nyílt háborúi helyett hosszán elhúzódó polgárháborúk figyelhetők meg, amelyekbe nem állami szereplők is gyakran csatlakoznak.

³⁴ HEGGHAMMER, Thomas: Should I Stay or Should I Go? Explaining Variation in Westerns Jihadists' Choice between Domestic and Foreign Fighting. *American Political Science Review*, Volume 107, Issue 1, February 2013. p. 13.

³⁵ MALET, David: Why Foreign Fighters? Historical Perspectives and Solutions. *Orbis*, Volume 54, Issue 1, 2010. pp. 97–114.
<https://www.sciencedirect.com/journal/orbis/vol/64/issue/1>; letöltés: 2021.06.10.

³⁶ PRECHT, Tomas: Home grown terrorism and islamist radicalisation in Europe. *The Danish Ministry Of Justice Report*, December 2007. p. 45.

³⁷ YALCINKAYA, Haldun: IŞİD'in Yabancı Savaşçıları ve Yarattığı Tehdit: Türkiye'nin Tecrübesi (2014–2016). *Uluslararası İlişkiler*, Volume 14, Issue 53, 2017. p. 25.
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/626860>; letöltés: 2021.06.08.

³⁸ DIÓSZEGI György Antal: A kétszáz éve megindított görög szabadságharc. Adalékok a hellén–magyar kapcsolatokhoz. *Honismeret*, 49. évfolyam 2. szám, 2021. április. pp. 3–9.
http://epa.oszk.hu/03000/03018/00267/pdf/EPA03018_honismeret_2021_02_003-009.pdf; letöltés: 2021.07.26.

Afganisztán példája

Fontos elágazást jelentett az FTF-ek történetében az afganisztáni konfliktus. A szovjet erők 1979-es invázióját követően egyes becslések szerint 10–35 ezer fő közé tehető azon fegyveresek száma, akik külföldiként Afganisztánban harcoltak. Az afganisztáni kiképzőtáborokból kikerült harcosok később megmérették magukat a boszniai és a csecsenföldi háborúkban is. Az afganisztáni háborúkban részt vett külföldi harcosok közt a legnagyobb arányban szaúdi, üzbég és pakisztáni állampolgárok szerepeltek, akik az Afganisztánban szerzett tapasztalataikat a globális dzsihád egyéb területeire is magukkal vitték. A Szovjetunió 1989-es kivonulása utáni hatalmi vákuum miatt a külföldi harcosok gyülekező helye továbbra is Afganisztán maradt.³⁹

Bosznia-Hercegovina példája

Az FTF-ek másik nagy megmérettetése az 1991–1995 közötti délszláv háborúkban Bosznia-Hercegovina területén alakult ki, ahova muszlim harcosok a dzsihád szellemében érkeztek, 3–5 ezer FTF vehetett részt a háborúban. Nagy részük korábban az afganisztáni háborúkban is jelen volt. Szaúdi, egyiptomi és algériai harcosok Mudzsahi Taburu alatt egyesültek és a bosnyák hadsereggel közösen harcoltak. A harcokban több mint 200 harcos veszítette életét.⁴⁰ Később mintegy 200 bosnyák vett részt a szíriai és az iraki harcokban az ISIS oldalán.⁴¹

Irak és Szíria példája

Az amerikai invázió egyik következménye Irakban a hatalmi vákuum kialakulása volt, amely révén az ISIS-hez hasonló szervezetek erősödhettek meg. A szíriai polgárháborúban a lehetőséget látva a dzsihadisták saját hatalmukat terjesztették ki számos területen. A különböző országokból érkező és a szervezethez csatlakozó külföldi harcosok jelentős szerepet vállaltak az eseményekben. Az európai országokból érkező FTF-ek között az orosz állampolgárok is tekintélyes számban voltak jelen a konfliktusban, de róluk eltérő adatokkal rendelkezünk. Később, az ISIS területeinek elvesztésével megkezdődött a külföldi harcosok számának csökkenése is.

Törökország ISIS elleni küzdelme

A tanulmány egyik fő célja a törökországi terrorizmus helyzetének vizsgálata mellett az Iszlám Állam elmúlt években elkövetett törökországi merényleteinek elemzése. Az arab tavaszt követő zavaros helyzetben felemelkedő Iszlám Állam Szíria és Irak hatalmas területeit foglalta el. Az ISIS felbukkanása nagy kihívás elé állította a közel-keleti államok egy részét.

³⁹ GÜLSEN, Halit: Radikallesme baglaminda yabanci savascilarin evrimi. Ortadoğu Arastirmalari Merkezi (ORSAM), Rapor, No: 4, 2019.
https://www.orsam.org.tr/d_hbanaliz/RaporNo4_tr.pdf; letöltés: 2021.06.10.

⁴⁰ MATIC, Zdravko – STOJIC Frano: The War in Bosnia and Herzegovina, 1992-1995: An Assessment of the War's Historical Context and Typology. Small Wars Journal, 2016.09.20.
<https://smallwarsjournal.com/jrnl/art/the-war-in-bosnia-and-herzegovina-1992-1995-an-assessment-of-the-war%E2%80%99s-historical-context-a>; letöltés: 2021.06.21.

⁴¹ CSISZÁR Esztella: Bosznia-Hercegovina muszlim társadalmának lehetséges jövője. „Három holnap” a posztnormális időben. Doktori értekezés, Budapesti Corvinus Egyetem, Budapest, 2019. p. 138.
http://phd.lib.uni-corvinus.hu/1123/1/Csiszar_Esztella_dhu.pdf; letöltés: 2021.07.26.

**Az Iszlám Állam által 2014 óta
Törökországban elkövetett merényletek⁴²**

Időpont	Helyszín	Támadás típusa	Halottak	Sérültek
2014	Nigde	lövöldözés	3	0
2015	Isztambul, Sultanahmet	öngyilkos robbantás	1 (elkövető)	2
2015	Diyarbakir	bomba	5	400
2015	Suruç	öngyilkos robbantás	34	100
2015	Ankara	kettős öngyilkos robbantás	102	500
2016	Isztambul, Sultanahmet	öngyilkos robbantás	10	11
2016	Isztambul, Taksim	öngyilkos robbantás	5	36
2016	Isztambul, Atatürk Repülőtér	kettős öngyilkos robbantás és lövöldözés	48	230
2016	Gaziantep, kurd esküvő	öngyilkos robbantás	57	90

Az általa jelentett fenyegetésnek egyik leginkább kitett állam Törökország volt, amelyet a terrrorszervezet a fenti táblázat alapján láthatóan is több alkalommal támadott meg merényletei során. A törökországi támadásokat megvizsgálva a többi országban elkövetett merényletekhez képest különbségek fedezhetők fel. A törökországi merényleteket gyakran az ISIS szíriai területein tervezik meg, és a konfliktuszóna harcaiban katonai tapasztalatra szert tett terroristák hajtják végre azokat.

Az ISIS által Törökország számára fenyegetést jelentő veszélyek:

- külföldi harcos által elkövetett merénylet;
- bombamerénylet;
- határ menti támadás;
- radikalizáció.

⁴² YEŞİLTAŞ, Murat – ÖZDEMİR, Ömer Behram – ÖNCEL, Rifat – DÜZ, Sibel – ÖZTÜRK, Bilgehan: Sinirdaki Düşman: Türkiye'nin Dais İle Mücadelesi. SETA Rapor, 2016. pp. 42–43.
<https://serdargunes.files.wordpress.com/2014/09/sinirdaki-dusman-turkiyenin-dais-ile-mucadelesi.pdf>;
letöltés: 2021.06.10.

Törökország ISIS elleni stratégiájának fő területei:

- küzdelem a külföldi harcosokkal;
- az ország belsejében az ISIS alvó sejtjei elleni rendőrségi razziák;
- határ menti katonai támadások;
- terrorizmus finanszírozása elleni nemzetközi együttműködés;
- határvédelem fizikai akadályainak erősítése.

Az ISIS stratégiájának megértéséhez elengedhetetlen tisztában lenni azzal, hogy az ISIS más terrorista csoportoktól eltérően államszerű képződményként működött, veszélyt jelentve közvetlen szomszédjaira és a távolabbi térségekre is. Az ISIS Törökország elleni propagandájának legfontosabb eleme volt 2014–2016 között a több nyelven nyomtatásban megjelent Dabiq magazin, valamint a csak online elérhető Dar al-Islam francia és a Konstantinápolyi török nyelvű magazinok.

Az ISIS Törökország elleni támadásainak elemzése

Az ISIS által kitervelt merényletek végrehajtóinak két fajtáját különíthetjük el: a terrrorszervezet által kiképzett harcosét és az ideológiai közösséget vállaló, a szervezettel csak online kapcsolatot fenntartó, úgynevezett magányos farkas merénylőt.

Bombamerényletek elkövetőinek jellemzői

A Törökországra legnagyobb veszélyt jelentő cselekményt egyértelműen az ország területén elkövetett bombamerényletek jelentik. A 2016. január 12-én a Sultanahmet kerületben elkövetett merénylet során az ISIS tagjai többedik alkalommal vettek célba külföldi állampolgárokat. A török állampolgárok által végrehajtott bombatámadások vizsgálatakor találtak az elkövetők közötti személyes kapcsolatot is: a Suruç városában 2015-ben öngyilkos merénylőként bombatámadást elkövető Şeyh Abdurrahman Alagöz és az Ankara vasútállomáson 2015-ben merényletet végrehajtó Yunus Emre Alagöz testvérek.⁴³

Törökország külföldi harcosok elleni küzdelme

Törökország egyik legfőbb ellenfele a Kurdisztáni Munkáspárt (PKK) terrrorszervezet, amely ellen több mint 30 éve folytat küzdelmet. A kurd szeparatizmus fel-fellángoló konfliktusa határozza meg a török biztonságpercepciót. Törökország a PKK-val folytatott harcában sok terrorellenes tapasztalatra tett szert, amelyek növelik hatékonyságát az ISIS elleni küzdelemben.⁴⁴

⁴³ ARSLAN, Kenan – BEŞE, Ebru – ERKAN, Dogan – GÜRCAN, Altan Görkem – HASIRCI, Murat – VURAL, Deniz – YILDIRIM, Bihter Bilge: 10 EKİM ANKARA KATLIAMI HUKUKİ DEĞERLENDİRME RAPORU. Ankara, 2016.01.18.

<http://savunmahareketi.org/wp-content/uploads/2016/01/10-EK%C4%B0M-RAPORU.pdf>; letöltés: 2021.07.26.

⁴⁴ BACIK, Gokhan – COSKUN, Bezen Balamir: The PKK Problem: Explaining Turkey's Failure to Develop a Political Solution. *Studies in Conflict and Terrorism*, Volume 34, 2011. pp. 248–265.

https://www.researchgate.net/publication/233340060_The_PKK_Problem_Explaining_Turkey%27s_Failure_to_Develop_a_Political_Solution; letöltés: 2021.07.03.

Az elhúzódó szíriai és iraki konfliktusok idején Törökország az FTF-ek tranzitútja volt. Bár az FTF-utazások kérdése sok dimenziót ölel fel, az erre a jelenségre vonatkozó kevés adat megnehezíti a probléma megértését. Nincs kellő mennyiségű megbízható adatunk ennek a jelenségnek az elemzéséhez. Elemzem Törökország helyzetét az FTF-ek elleni küzdelem kapcsán, majd kitérek az FTF-ek Törökországon keresztül konfliktuszónákba történő utazásaiknak korlátozására irányuló fejleményekre, és vizsgálom a határőrizet megerősítése érdekében tett török erőfeszítéseket, amelyek arra irányulnak, hogy megakadályozzák az FTF-ek törökországi utazásait. Törökország kihívásai több szempontból nagyobbak voltak, mint az ISIS ellen a nemzetközi koalícióban harcoló más államoknak. A legtöbb állam a visszatérő FTF-ek és az alvó sejték miatt aggódik, míg Törökországnak nemcsak a visszatérőkkel kapcsolatban, hanem az átutazók miatt is lépéseket kellett tennie. Sőt, Törökország közelsége a konfliktuszónákhoz, valamint az onnan érkező mintegy hárommillió szír migráns is növeli a lehetséges kockázatokat. Törökország az ISIS elleni szíriai és iraki nemzetközi koalíció aktív tagja. Mind nemzeti, mind nemzetközi szinten Ankara teljesíti az erőszakos szélsőségesek és a terrorizmus elleni küzdelemben vállalt feladatait.⁴⁵

Az FTF-ek Törökországon keresztül történő utazásának megakadályozása Ankara egyik prioritása. Ennek a politikának két pillére van. Az első a belépési tilalom, amely a kétoldalú csatornákon vagy a multilaterális platformokon keresztül nemzetközi együttműködés révén szerzett információ megosztásán alapul, a második pedig a kockázatelemző részlegek, amelyeket a határátkelőkön kialakított ellenőrzési pontokon hoztak létre.

Az FTF-ek elleni küzdelem négy lépcsőt képez a török biztonsági intézkedéseken belül:

- a kibocsátó országoktól szükséges információ beszerzése;
- a repülőterekkel kezdődően a törökországi belépési pontokon kockázatelemző részlegek kialakítása, majd a belépést megtagadó intézkedések révén az FTF-ek visszaküldése a kiindulási helyükre;
- a Törökország területén tartózkodó ISIS-hez köthető sejték feltérképezése és razziák végrehajtása ellenük;
- végül a határvédelem megerősítése.

Kockázatelemző részlegek és az országba történő belépéseket tiltó listák létrehozása

Törökország az ENSZ Biztonsági Tanács 1267. (1999) és 1989. (2011) számú határozataival összhangban a 2013. október 10. napján meghozott 2013/5423. számú Miniszterek Tanácsa határozatával az ISIS-t és az al-Nusra Frontot is terrorista szervezetnek nyilvánította.

⁴⁵ YALCINKAYA, Haldun: Foreign Terrorist Fighters and Turkey: An assessment at the first year of the United Nations security council Resolution 2178. ORSAM Review of Regional Affairs, No. 31, October 2015. pp. 1–20.
https://www.academia.edu/38358514/Foreign_Terrorist_Fighters_and_Turkey_An_Assessment_at_the_First_Year_of_the_United_Nations_Security_Council_Resolution_2178; letöltés: 2021.06.05.

Törökország a fentiek alapján végrehajtja az ENSZ BT alábbi intézkedési javaslatait:

- az FTF-ek utazásának megakadályozása;
- az FTF-ek elleni jogi intézkedések megvalósítása;
- az online világtól kezdve folyamatos küzdelem a terrorizmus ellen;
- az FTF-ek büntethetősége jogi alapelveinek a lefektetése;
- az FTF-eket anyagi támogatásban részesítő források feltárása és felszámolása.

Az FTF-ek elleni küzdelem Törökország légi, földi és tengeri határain veszi kezdetét. Az első lépés 2014-től kezdődően a Törökországon áthaladni készülő külföldi harcosok légi, vízi és szárazföldi határátkelőknél történő elfogása volt. A rendőrség, a terrorelhárítás és a rendőrség embercsempészet elleni alosztálya közös együttműködése révén létrehozott kockázatelemző részlegek végzik a törökországi belépőpontokon a kockázatértékelést. A határátlépést tiltó listák megosztása az államok között nagyban megkönnyíti ezt a tevékenységet. 2011–2016 között 38 624 fő számára tiltották meg, hogy belépjen Törökországba.

A Szíriával közös határszakasz megerősítése

A 911 km közös határszakaszból a felek 657 km-t elaknásítottak. A szír határ menti sáv fizikai védelmének megerősítése 2013-ban vette kezdetét, és 2015 júliusától gyorsultak fel a munkálatok. Az ISIS elleni harcban a határ menti hadmozdulatok és a szervezet finanszírozásának a megakadályozása szerepelnek még.⁴⁶

Az ISIS elleni harc Törökországban

Törökországban 2016-ban 30 terrortámadás során legalább 300 fő veszítette életét. A Belügyminisztérium közlése szerint a török biztonsági erők 2016-ban összesen 22 ISIS-hez köthető terrorista akciót akadályoztak meg, ugyanakkor 1338 főt vettek őrizetbe az ISIS-hez való csatlakozás vádjával, közülük 694 fő külföldi állampolgár volt. 2017-ben folytatódott az ISIS elleni akció, így februárban két nap alatt az ország 29 tartományát érintő razzia során 820 ISIS-terroristát vettek őrizetbe.

Az ISIS-hez tartozás gyanúja alapján őrizetbe vettek száma félrevezető lehet, sokakat közülük rövid időn belül szabadon engednek megalapozott bizonyítékok hiányában. Konya városában például a 2017. decemberi razzia során 43 főt vettek őrizetbe, de egy héten belül szabadon engedték őket.

Az egyik legfőbb problémát az jelenti, hogy a Törökországba hazatérő nyilvánvalóan dzsihadista háttérű és a konfliktuszónákban harcolt saját állampolgárokat csak akkor ítélik el, ha bizonyíthatóan hazájuk ellen terveztek vagy hajtottak végre terrorakciót.

⁴⁶ YEŞİLTAŞ, Murat – ÖZDEMİR, Ömer Behram – ÖNCEL, Rifat – DÜZ, Sibel – ÖZTÜRK, Bilgehan: Sinirdaki Düşman: Türkiye'nin Dış İle Mücadelesi. SETA Rapor, 2016. <https://serdargunes.files.wordpress.com/2014/09/sinirdaki-dusman-turkiyenin-dais-ile-mucadelesi.pdf>; letöltés: 2021.06.10.

A 2014-es terrorista támadások kitervelőinek ítélethozatala 2016-ig húzódott, a bírakat négy esetben váltották le a tárgyalás során. Ilyas Mamasharipov tádzsik származású férfit például kiutasítási központba helyezték, hogy visszaküldjék hazájába, de végül kiengedték onnan. Ő volt az, aki elrendelte az isztambuli Reina klub ellen 2017. január 1-jén végrehajtott támadást.⁴⁷

Törökország Szíria-politikája

Törökország a Kurd Emberek Védelmi Erőit (YPG) a PKK szövetségének tartja, ezért azt is terrorista csoportként kezeli. Az Amerikai Egyesült Államok azonban az YPG-t olyan szervezetnek tekinti, amely segített legyőzni az Iszlám Államot. 2019 októberében török csapatok és szíriai szövetségeseik északkelet-szíriai határvárosokat foglaltak el. A *Béke Forrása* műveletben megtisztították a határ menti sávot az YPG erőtől, és Ankara azt tervezte, hogy legalább kétmillió főt fog oda visszatelepíteni a Törökországban tartózkodó 3,6 millió szír menekültből. Törökországnak kétfrontos háborút kell vívnia Szíriában, és nem rendelkezik reális tervvel a konfliktusból való békés kilépésre, mivel már túl sok energiát fektetett az Aszad-rezsim leváltásába. Törökország lehetséges távlati terve az északkelet-szíriai kurd népesség túlsúlyának megváltoztatása lakosság direkt módon történő áttelepítésével.⁴⁸

A kurdok által ellenőrzés alatt tartott észak-szíriai területet szétfeszítik az etnikai problémák is, amelyre a szír rezsim és a vele szövetséges erők tudatosan rá is játszanak azzal, hogy szorgalmazzák az arab etnikum kurdok elleni fellépését. Ennek kiváló táptalajt ad egyes kurd vezetők ellenállása, amikor ott sem hajlandók átengedni egyes hatalmi ágakat az arabok vezetőinek, ahol éppenséggel az arabok vannak etnikai túlsúlyban. Szíria és Irak északi részein egyszerre zajlik a globális dzsihádd, valamint vallási és az etnikai konfliktus. 2019 októberében Törökország betört Észak-Szíriába, ami nagyban növelte annak a kockázatát, hogy a szíriai kurdok által őrzött dzsihadisták kiszabaduljanak börtöneikből. A légicsapások és a szárazföldi támadás révén nagyarányú népmozgás indult meg a térségben, a menekültek a katonai műveletek előtt északról délre húzódva kerestek menedéket. Több százezer ember kényszerült otthonainak elhagyására a harcok során. Az Ain Issa és Mabruka településeken található menekülttáborokat ki kellett üríteni, az embereket áttelepítették más, biztonságosabb helyen fekvő befogadóállomásokra.⁴⁹

⁴⁷ KARADUMAN, Murad – AKBULUTGILLER, Betül: Internet gazeteciliği ve haber söylemi: Reina saldirisi haberlerinin çözümlenmesi. Erciyes İletişim Dergisi, Volume 5, Number 3, 2018. pp. 12–26. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/413778>; letöltés: 2021.07.26.

⁴⁸ PARASILITI, Andrew: The Takeaway: Irreconcilable differences between NATO allies? Turkey targets US-backed Kurds in Syria. Al-Monitor, 2020.05.13. https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2020/05/the-takeaway-may-13-2020-turkey-syria-us-cooperation.html?utm_campaign=20200522&utm_source=sailthru&utm_medium=email&utm_term=WIR%20from%20Reg%20Users%20Jan-20; letöltés: 2021.06.07.

⁴⁹ HYSLOP, Andrew: Humanitarian impact of the military operation in northeastern Syria. OCHA Syria, Flash update #4, 2019.10.31. https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/ocha_syria_flash_update_4_nes_and_humanitarian_impact_13_october.pdf; letöltés ideje: 2021.06.10.

Összegzés

Minden érintett ország megoldásokat keres arra az esetre, ha az FTF-ek visszatérnének hazájukba. Több olyan kérdés van, amelyre még nincs válasz. Vajon hazatérésük esetén képesek lesznek visszailleszkedni a társadalomba, vagy elítélik őket hosszú évekre? Milyen más térségekben, országokban fogják legközelebb kamatoztatni külföldön megszerzett harci készségeiket? Mivel a terrrorszervezetekhez csatlakozók egészen fiatalon is kiképzésben részesülnek, ezért az FTF-ek visszaáramlása hosszú távú biztonsági kihívást fog jelenteni az európai államok számára.⁵⁰

FELHASZNÁLT IRODALOM

- ARSLAN, Kenan – BEŞE, Ebru – ERKAN, Dogan – GÜRCAN, Altan Görkem – HASIRCI, Murat – VURAL, Deniz – YILDIRIM, Bihter Bilge: 10 EKİM ANKARA KATLİAMI HUKUKİ DEĞERLENDİRME RAPORU. Ankara, 2016.01.18.
<http://savunmahareketi.org/wp-content/uploads/2016/01/10-EK%C4%B0M-RAPORU.pdf>; letöltés: 2021.07.26.
- BABOS Tibor – BEREĞI Alexandra Lilla:
Az európai terrorizmus aktuális trendjei az új biztonságpolitikai kihívások tükrében. Rendőrségi Tanulmányok, 4. évfolyam 2. szám, 2021. pp. 4–25.
https://www.bm-tt.hu/rt/assets/letolt/rt/202102/01babos_beregi.pdf; letöltés: 2021.06.05.
- BACIK, Gokhan – COSKUN, Bezen Balamir:
The PKK Problem: Explaining Turkey’s Failure to Develop a Political Solution. Studies in Conflict and Terrorism, Volume 34, 2011. pp. 248–265.
https://www.researchgate.net/publication/233340060_The_PKK_Problem_Explaining_Turkey%27s_Failure_to_Develop_a_Political_Solution; letöltés: 2021.07.03.
- BORUM, Randy: Radicalization into Violent Extremism II: A Review of Conceptual Models and Empirical Research. Journal of Strategic Security, Volume 4, No. 4, Winter 2011. pp. 37–62.
https://opev.org/wp-content/uploads/2019/10/BORUM-Randy.-Radicalization-into-Violent-Extremism-II_-A-Review-of-Conceptual-I.pdf; letöltés: 2021.06.05.
- BORUM, Randy – FEIN, Robert: The Psychology of Foreign Fighters. Studies in Conflict and Terrorism, Volume 40, Issue 3, 2016.
- CSISZÁR Esztella: Bosznia-Hercegovina muszlim társadalmának lehetséges jövője. „Három holnap” a posztnormális időben. Doktori értekezés, Budapesti Corvinus Egyetem, Budapest, 2019.
http://phd.lib.uni-corvinus.hu/1123/1/Csiszar_Esztella_dhu.pdf; letöltés: 2021.07.26.
- DEMIROGLU, Elif Topal: Yeni Toplumsal Hareketler: Bir Literatur Taramasi. Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi, Volume 2, Issue 1, 2014.
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1169>; letöltés: 2021.06.07.
- DIÓSZEGI György Antal: A kétszáz éve megindított görög szabadságharc. Adalékok a hellén–magyar kapcsolatokhoz. Honismeret, 49. évfolyam 2. szám, 2021. április. pp. 3–9.
http://epa.oszk.hu/03000/03018/00267/pdf/EPA03018_honismeret_2021_02_003-009.pdf; letöltés: 2021.07.26.

⁵⁰ SÖNMEZ, Göktug: ISIS’ Transformation and New Challenges Ahead. ORSAM Analysis, No: 217 / June 2018. https://www.orsam.org.tr/d_hbanaliz/Analiz_217_eng_1.pdf; letöltés: 2021.06.10.

- DOOSJE, Bertjan – MOGHADDAM, Fathali M. – KRUGLANSKI, Arie W. – WOLF, Arjan de: Terrorism, radicalization and de-radicalization. *Current Opinion in Psychology*, Volume 11, October 2016. pp. 79–84. https://www.researchgate.net/publication/305847928_Terrorism_radicalization_and_de-radicalization; letöltés: 2021.07.03.
- FODOR Pál: Fethullah Gülen mozgalma. In: Tüske László (szerk.): *Előadások a mai iszlám világról*. Avicenna Közel-Kelet Kutatások Intézete, Piliscsaba, 2007. pp. 161–168. <https://avicenna-kkki.hu/kiadvanyaink/acta-et-studia/eloadasok-a-mai-islam-vilagrol/>; letöltés: 2021.07.01.
- GURR, Ted Robert: *Why Men Rebel*. Princeton University Press, New Jersey, 1970.
- GUZMAN, Nicole: *A Brief History of Columbine and Its Effect*. 2016. https://clas.ucdenver.edu/nhdc/sites/default/files/attached-files/entry_434.pdf; letöltés: 2021.07.02.
- GÜLSEN, Halit: Radikallesme baglaminda yabanci savascularin evrimi. *Ortadogu Arastirmalari Merkezi (ORSAM), Rapor*, No: 4, 2019. https://www.orsam.org.tr/d_hbanaliz/RaporNo4_tr.pdf; letöltés: 2021.06.10.
- HAMMING, Tore: *Al-Hazimiyya: the ideological conflict destroying the Islamic State from within*. ICCT Research Paper, May 2021. pp. 1–27. <https://icct.nl/app/uploads/2021/05/Al-Hazimiyya-islamic-state-ideological-conflict.pdf>; letöltés: 2021.07.06.
- HEGGHAMMER, Thomas: *Should I Stay or Should I Go? Explaining Variation in Westerns Jihadists' Choise between Domestic and Foreign Fighting*. *American Political Science Review*, Volume 107, Issue 1, February 2013.
- HOROWITZ, Donald L.: *Structure and Strategy in Ethnic Conflict*. World Bank Conference on Development Economics, Washington, D.C., April 20–21, 1998. <http://web.ceu.hu/cps/bluebird/eve/statebuilding/horowitz.pdf>; letöltés: 2021.06.04.
- HYSLOP, Andrew: *Humanitarian impact of the military operation in northeastern Syria*. OCHA Syria, Flash update #4, 2019.10.31. https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/ocha_syria_flash_update_4_nes_and_humanitarian_impact_13_october.pdf; letöltés ideje: 2021.06.10.
- JUNG, Dietrich: *The Search for Meaning in War: Foreign Fighters in a Comparative Perspective*. Instituto Affari Internazionali (IAI), 16. évfolyam 2. szám, 2016. pp. 1–19. <https://www.iai.it/sites/default/files/iaiw1602.pdf>; letöltés: 2021.06.05.
- KIS-BENEDEK József: *A konfliktusok vallási gyökerei a Közel-Keleten – Az iszlamizmus megnyilvánulási formái és irányzatai*. *Hadtudomány*, 28. évfolyam 3–4. szám, 2018. pp. 89–100. http://real.mtak.hu/93613/1/ht201834_91-102.pdf; letöltés: 2021.07.01.
- KARADUMAN, Murad – AKBULUTGILLER, Betül: *Internet gazeteciliği ve haber söylemi: Reina saldırısı haberlerinin çözümlemesi*. *Erciyes İletişim Dergisi*, Volume 5, Number 3, 2018. pp. 12–26. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/413778>; letöltés: 2021.07.26.

- LAUFER Balázs: A migráció rendvédelmi és nemzetbiztonsági kihívásai. Doktori (PhD) értekezés, Nemzeti Közszerológálati Egyetem, Budapest, 2013. <https://nkerepo.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/12295/ertekezés.pdf?sequence=1>; letöltés: 2021.07.06.
- MALET, David: Why Foreign Fighters? Historical Perspectives and Solutions. *Orbis*, Volume 54, Issue 1, 2010. pp. 97–114. <https://www.sciencedirect.com/journal/orbis/vol/64/issue/1>; letöltés: 2021.06.10.
- MCCAULEY, Clark – MOSKALENKO, Sophia: Friction: How Radicalization Happens to Them and US. Oxford University Press, London, 2011.
- MCGREGOR Ian, – HAYES, Joseph – PRENTICE, Mike: Motivation for Aggressive Religious Radicalization: Goal Regulation Theory and a Personality, Threat, Affordance Hypothesis. *Frontiers in Psychology*, Volume 6, Article 1325, September 2015. https://www.researchgate.net/publication/282431924_Motivation_for_Aggressive_Religious_Radicalization_Goal_Regulation_Theory_and_a_Personality_Threat_Affordance_Hypothesis/link/564c8ea608ae020ae9faba16/download; letöltés: 2021.06.04.
- MEHRA, Tanya: Foreign Terrorist Fighters: Trends, Dynamics and Policy Responses. ICCT Report, December 2016. pp. 1–33. <https://icct.nl/app/uploads/2016/12/ICCT-Mehra-FTF-Dec2016-2.pdf>; letöltés: 2021.07.03.
- MENDELSON, Barak: Foreign Fighters–Recent Trends. *Orbis*, Volume 55, Issue 2, Spring 2011. pp. 189–203. <https://www.fpri.org/docs/media/mendelson.foreignfighters.pdf>; letöltés: 2021.06.10.
- MERT, Ali Osman: 15 July Coup Attempt and Parallel State Structure. Department of Corporate Communications, October 2016. https://www.tccb.gov.tr/assets/dosya/15Temmuz/15temmuz_en2.pdf; letöltés: 2021.07.01.
- NUNKOO, Robin – RAMKISSOON, Haywantee: Gendered theory of planned behaviour and residents’ support for tourism. *Current Issues on Tourism*, Volume 13, Issue 6, November 2010. https://www.researchgate.net/publication/249024077_Gendered_theory_of_planned_behaviour_and_residents%27_support_for_tourism; letöltés: 2021.06.07.
- NYITRAI Mihály: Az Európai Unió és a terrorizmus elleni küzdelem. *ACTA HUMANA*, 2016/5. szám. pp. 71–83. http://real.mtak.hu/122225/1/AH_2016_5_Nyitrai_Mihaly.pdf; letöltés: 2021.07.06.
- ÖZEN, Hayriye: Toplumsal Hareketlerin ‘Siyasal’ Rolü: Rasyonalist Yaklaşımların Eleştirel Bir Değerlendirmesidoç. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Volume 68, No. 3, 2013.
- PARASILITI, Andrew: The Takeaway: Irreconcilable differences between NATO allies? Turkey targets US-backed Kurds in Syria. *Al-Monitor*, 2020.05.13. https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2020/05/the-takeaway-may-13-2020-turkey-syria-us-cooperation.html?utm_campaign=20200522&utm_source=sailthru&utm_medium=email&utm_term=WIR%20from%20Reg%20Users%20Jan-20; letöltés: 2021.06.07.
- PECHNYÓ Péter: A pandémia dzsihadizmusra gyakorolt hatása – Az Iszlám Állam 2.0 inkubátorprogramja. *Hadtudományi Szemle*, 13. évfolyam 4. szám, 2020. pp. 107–118. <https://folyoirat.ludovika.hu/index.php/hsz/article/view/4486/4304>; letöltés: 2021.06.07.

- PRECHT, Tomas: Home grown terrorism and islamist radicalisation in Europe. The Danish Ministry Of Justice Report, December 2007.
https://www.justitsministeriet.dk/sites/default/files/media/Arbejdsomraader/Forskning/Forskningsspuljen/2011/2007/Home_grown_terrorism_and_Islamist_radicalisation_in_Europe_-_an_assessment_of_influencing_factors__2_.pdf; letöltés: 2021.06.05.
- RENARD, Thomas (edit.): Returnees in the Maghreb: Comparing Policies on Returning Foreign Terrorist Fighters in Egypt, Morocco and Tunisia. Egmont Paper 107, April 2019.
<http://aei.pitt.edu/97375/1/EP107%2Dreturnees%2Din%2Dthe%2DMaghreb.pdf>; letöltés: 2021.06.04.
- SÖNMEZ, Göktug: ISIS' Transformation and New Challenges Ahead. ORSAM Analysis, No: 217/June 2018.
https://www.orsam.org.tr/d_hbanaliz/Analiz_217_eng_1.pdf; letöltés: 2021.06.10.
- SZÖRÉNYI András:
A nem állami szereplők befolyásának növekedése a nemzetközi szervezetekre. XXI. Század – Tudományos Közlemények, 2009/21. szám. pp. 61–68.
http://epa.oszk.hu/02000/02051/00011/pdf/EPA02051_Tudomanyos_Kozlemenyek_21_061-068.pdf; letöltés: 2021.07.06.
- SZÖRÉNYI András: A nem állami szereplők befolyásának növekedése és annak okai. Külügyi Szemle, 2014/4. szám. pp. 181–201.
https://kki.hu/assets/upload/8_Szorenyi_Andres.pdf; letöltés: 2021.06.04.
- TÓTFALUSY István: Byron világa. Európa Könyvkiadó, Budapest, 1975.
https://mandadb.hu/common/file-servlet/document/604885/default/doc_url/byron.pdf; letöltés: 2021.06.07.
- TIMUR, Fauzia Gustarina Cempaka – YANI, Yanyan M.: Facing ISIS Returning Foreign Terrorist Fighters: Indonesia Perspective. Jurnal Pertahan, Volume 5, Issue 2, 2019. pp. 38–47.
https://www.researchgate.net/publication/334969721_FACING_ISIS_RETURNING_FOREIGN_TERRORIST_FIGHTERS_INDONESIA_PERSPECTIVE; letöltés: 2021.07.06.
- YALCINKAYA, Haldun: Foreign Terrorist Fighters and Turkey: An assessment at the first year of the United Nations security council Resolution 2178. ORSAM Review of Regional Affairs, No. 31, October 2015. pp. 1–20.
https://www.academia.edu/38358514/Foreign_Terrorist_Fighters_and_Turkey_An_Assessment_at_the_First_Year_of_the_United_Nations_Security_Council_Resolution_2178; letöltés: 2021.06.05.
- YALCINKAYA, Haldun: IŞİD'in Yabancı Savaşçıları ve Yarattığı Tehdit: Türkiye'nin Tecrübesi (2014-2016). Uluslararası İlişkiler, Volume 14, Issue 53, 2017.
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/626860>; letöltés: 2021.06.08.
- YALCINKAYA, Haldun – TURKES, Kadir Tamer: Yirmi Birinci Yüzyılda Catisma Alanlarında Gorulen Yeni Unsurlar. Güvenlik Stratejileri Dergisi, Volume 7, 2008.
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/84547>; letöltés: 2021.06.05.
- YEŞİLTAŞ, Murat – ÖZDEMİR, Ömer Behram – ÖNCEL, Rıfat – DÜZ, Sibel – ÖZTÜRK, Bilgehan: Sinirdaki Düşman: Türkiye'nin Dais İle Mücadelesi. SETA Rapor, 2016.
<https://serdargunes.files.wordpress.com/2014/09/sinirdaki-dusman-turkiyenin-dais-ile-mucadelesi.pdf>; letöltés: 2021.06.10.

AZ OSINT ALKALMAZÁSA A KÜLKAPCSOLATI INFORMÁCIÓSZERZÉSBEN – A KÜLKAPCSOLATI INFORMÁCIÓSZERZÉS ÉS AZ OSINT KÜLÖNLEGES LEHETŐSÉGEI A KÍNAI NÉPKÖZTÁRSASÁGBAN

Bevezetés

A külkapcsolati információszerzés a diplomáciai kapcsolatokat szabályozó Bécsi Szerződés által biztosított lehetőség az információk gyűjtésére és feldolgozására, amelynek néhány jellegzetességét kívánom bemutatni az alábbi tanulmányban. A nyílt információkon alapuló információszerzés (OSINT¹) egy önálló információs terület, de egyben az internet elterjedésével minden információs terület tevékenységének alapjává is vált az elmúlt évtizedben, ezért a tanulmányban az OSINT megnövekedett és megváltozott szerepét mutatom be a külkapcsolati információszerzésben. A második részben a külkapcsolati információszerzés és az OSINT Kínai Népköztársaságban elérhető lehetőségeinek speciális jellemzőit ismertetem, különös tekintettel a kínai haderőre vonatkozó információk kapcsán.

A külkapcsolati információszerzés értelmezése

A külkapcsolati információszerzés a két- és a többoldalú diplomáciai kapcsolatok egy fontos eleme, amelynek célja, hogy egy külföldön dolgozó diplomata tájékozódjon a fogadó országban meglévő viszonyokról, amire a lehetőséget az erről szóló nemzetközi jogszabály, az úgynevezett Bécsi Szerződés biztosítja. A diplomáciai kapcsolatokat szabályozó 1961. évi Bécsi Szerződést Magyarország törvényhozása az 1965. évi 22. törvényerejű rendelettel² hirdette ki és emelte be a magyar jogrendbe. Ez a jogszabály, illetve a hivatkozott nemzetközi szerződés minden diplomata munkájának az alapja.

A külkapcsolati információszerzés feladatkörét a szerződés 3. cikkében felsorolt diplomáciai feladatok között találjuk, amelyek a következők:

„A diplomáciai képviselő feladatköre – egyebek között – a következőkből áll:

- a) képviseli a küldő államot a fogadó államban;*
- b) védelmezi a fogadó államban a küldő állam, valamint a küldő állam polgárainak érdekeit a nemzetközi jog által megengedett keretekben;*
- c) tárgyal a fogadó állam kormányával;*
- d) tájékozódik minden megengedett módon a fogadó államban levő viszonyokról és fejleményekről és ezekről jelentést tesz a küldő állam kormányának;*

¹ Open Source Intelligence.

² 1965. évi 22. törvényerejű rendelet a diplomáciai kapcsolatokról Bécsben, 1961. április 18-án aláírt nemzetközi szerződés kihirdetéséről.

<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=96500022.tvr>; letöltés: 2021.04.23.

e) előmozdítja a baráti kapcsolatokat a küldő és a fogadó állam között és fejleszti a gazdasági, kulturális és tudományos kapcsolataikat.”

A fenti feladatok természetesen a teljes külképviselet feladatait tartalmazzák. Ez a katonai attaséhivatalok esetén úgy értelmezendő, hogy képviseli a küldő állam védelmi minisztériumát (véderőattasé), a haderejét (katonai attasé) vagy haderőnemeit (szárazföldi haderőnem – katonai attasé, légiere – légügyi attasé). A magyar attasészolgálat esetében nem beszélhetünk más haderőnemről, de nemzetközi viszonylatban lehetnek még a haditengerészetet képviselő haditengerészeti attasék, a tengerészgyalogos erőket képviselő tengerészgyalogsági attasék, de van olyan ország, ahol akár a parti őrségnek vagy a hadiiparnak is van képviselője az attaséhivatalban, vagy utóbbi esetén akár azon kívül a nagykövetség állományában, például a külkereskedelmi részlegen.

A véderő-, katonai és haderőnemi attasék a fenti küldő szervek érdekeit védelmezik a fogadó országban, a fenti szervezetek nevében tárgyalnak a fogadó ország illetékeseivel, valamint előmozdítják a kétoldalú katonai kapcsolatokat a küldő ország igényei szerint. A magyar állampolgárok védelmének feladatkörét alapvetően a nagykövetségeken működő konzuli részlegek, vagy az önálló külképviseletként működő főkonzulátusok vagy konzulátusok látják el.

A d) bekezdés tartalmazza a lehetőséget és a feladatot is a külkapcsolati információszerezésre, amikor úgy fogalmaz, hogy „*tájékozódik minden megengedett módon a fogadó államban levő viszonyokról és fejleményekről és ezekről jelentést tesz a küldő állam kormányának*”. A diplomáciai kapcsolatokban és a diplomácia világában vannak alapelvek, de nincsenek egyértelműen rögzített szabályok. Itt a legfontosabb kérdés – ami a legtöbb nézeteltérés alapja is – a „*minden megengedett módon*” kifejezésen van. Ebben a kérdéskörben a különböző országok gyakorlata jelentősen eltér, de a fogadó és a küldő ország viszonya is meghatározza, hogy egy adott információ megszerzése belefér-e még a keretbe vagy sem. A politika a legtöbb országban a kétoldalú kapcsolatok építésére vagy leépítésére is alkalmazza a keretrendszer értelmezését. Szintén meghatározó az értelmezésben, hogy a fogadó vagy a küldő országot képviseljük, mivel előbbi elhárítása mindig szigorúbban értelmezi a szabályrendszert a saját védelme érdekében.

A politikai aspektusokra gondolva valószínűleg nem okoz meglepetést, hogy egy diplomata kiutasítására leginkább a d) bekezdésben leírtak megsértésére hivatkozva kerülhet sor, vagy arra hivatkozva, hogy a diplomata a Bécsi Szerződésben leírtakkal nem összeegyeztethető tevékenységet végzett. Egy diplomata kiutasítása történhet úgy, hogy annak nagy sajtóvisszhangja van, de úgy is, hogy az nem kap nyilvánosságot, a mód kiválasztása pedig mindig jól mutatja egy ország külpolitikai céljait és viszonyát a másik országhoz. Egy esetleges kiutasítás nem mindig jelenti azt, hogy az adott diplomatának valóban akkor és ott túl kellett lépnie ahhoz a „megengedett” keretnek, mivel a fogadó államnak nem kell igazolnia a kiutasítás alapját. Egy diplomata kiutasítása mindig politikai döntés, aminek külpolitikai következményei vannak a két ország kapcsolatában. Természetesen a kiutasítást – a diplomácia egyik íratlan szabálya szerint – a viszonyosság alapján általában hasonló lépés követi a másik ország részéről, amire napjainkban is láthattunk példákat többek között az orosz–amerikai és az orosz–cseh viszonyrendszerben.

Vagyis összegzésképpen a külkapcsolati információszerzés az emberi erőforrásokkal folytatott olyan információszerzés, amelyre a diplomáciai kapcsolatokat szabályozó dokumentum lehetőséget biztosít minden diplomata státuszt betöltő személy számára. Szintén nagyon fontos, hogy a Bécsi Szerződés lehetőséget biztosít arra is, hogy az információszerzés eredményéről a diplomáciai képviselő jelentést tegyen a küldő ország számára, ami megteremti a védett kommunikáció alkalmazásának a lehetőségét is a külképviselet és a küldő állam között. Ennek módzatai az elmúlt században a technológia fejlődésével óriási változásokon mentek át, és a változás folyamatosan tart.

A külkapcsolati információszerzésben a fő mozgatóerő a Bécsi Szerződés többi pontja, vagyis a tárgyalás, a képviselő, valamint baráti kapcsolatok építése akár a fogadó ország hivatalos szerveivel vagy állampolgáraival, de akár más országok diplomatáival is. Erre akkor van lehetőség, ha arra kölcsönösen igény van. Ennek megfelelően nagyon ritka, hogy egy diplomata úgy szerezzen információt vagy véleményt egy konkrét kérdésben a külkapcsolati információszerzés keretében, hogy ő nem ad hasonlókat, mivel az ellentétes lenne a diplomácia másik íratlan alapelvével, a kölcsönösséggel, ami pedig a diplomáciai kapcsolatok másik mozgatórugója.

Minden ország a saját jogrendjében szabályozza, hogy állampolgárai milyen mélységig tarthatnak kapcsolatot külföldiekkel – beleértve a diplomatákat –, valamint az milyen célt szolgálhat, ami jól mutatja egy ország nyitottságát is egyben.

Vannak országok, ahol nagyon szigorú megítélés alá esik a kapcsolattartás a külföldiekkel. Ezekben az országokban igen korlátozottak a külkapcsolati információszerzés lehetőségei is. Példaként említhetem Észak-Koreát, ahonnan a külképviseletek jelenleg menekülnek, és ennek nemcsak az ellátási nehézségek az okai, hanem az is, hogy semmilyen mozgásterük nem maradt az ott dolgozó külképviseletek diplomatáinak, mivel a hatóságok a koronavírus-járvány miatt még tovább szigorították a diplomatákra vonatkozó egyébként is szigorú kapcsolattartási szabályokon.³ De Észak-Korea vonatkozásában az internet korlátai és a nem szabad sajtó miatt az OSINT lehetőségei is nagyon korlátozottak.

A legtöbb országban szintén más megítélés alá esik egy szövetséges, mint egy ellenséges ország diplomatája. Előbbi esetben az az alapfeltételezés, hogy a diplomata a diplomáciai feladatrendszer utolsó pontját képező baráti kapcsolatok építése érdekében épít kapcsolatokat helyi szervezetekkel és állampolgárokkal, míg ellenséges viszonyú országoknál ez nehezen feltételezhető, holott mindkét diplomata egyformán próbálja végezni tájékoztatói feladatát is.

Tehát a külkapcsolati információszerzés a diplomáciai kapcsolatokat szabályozó Bécsi Szerződés által biztosított felhatalmazás alapján a diplomáciai státuszban dolgozó személyek által végzett információszerzés, amely az adott fogadó országban rendelkezésre álló minden megengedett eszközzel folytatható.

³ North Korean COVID restrictions lead to 'exodus of foreign diplomats'. EURONEWS, 2021.04.02. <https://www.euronews.com/2021/04/02/north-korean-covid-restrictions-lead-to-exodus-of-foreign-diplomats>; letöltés: 2021.04.23.

Az OSINT vajon diszciplína vagy módszer?

Megítélésem szerint az OSINT diszciplína is és módszer is, attól függően, hogy milyen keretrendszerben végezzük a nyílt információk megszerzését és elemzését. De ne szaladjunk ennyire előre, előbb nézzük meg az OSINT-tevékenységet mint önálló információszerző diszciplínát.

Ha egy szervezet csak OSINT alkalmazásával jut információkhoz és ebből állít elő elemzéssel a döntéshozóknak felterjesztendő információs jelentéseket, akkor az OSINT-ot tekinthetjük önálló információszerzési diszciplínának.

Ilyen értelemben a HUMINT⁴ (emberi erőforrásra épülő információszerzés), a SIGINT⁵ (rádiófelderítés), az IMINT⁶ (térképészeti és képadatok elemzésére épülő információszerzés), a GEOINT⁷ (térképészeti és geológiai adatok feldolgozására épülő információszerzés), a MASINT⁸ (mérésre és formai meghatározásra épülő információszerzés) stb. is önálló információszerzési diszciplína.

Ez az OSINT kezdeti időszakában teljes egészében így is volt, mivel az jól elkülönült a többi információszerzési csatornától és módszertől. Az OSINT-tevékenység történelmileg először a nyíltan elérhető papíralapú dokumentumok, újságok, könyvek tanulmányozását jelentette, ami a 20. században kiegészült előbb a rádióval, majd a televízióval. Igazi jelentős változást az internet megjelenése és elterjedése hozott, ez a változás megállíthatatlan és folyamatosan zajlik, mivel egyre nagyobb az ott elérhető információ mennyisége. Ma már nem szükséges egy adott országban tartózkodnunk, hogy nyomon kövessük annak rádió- és TV-adásait, más sajtótermékeit. De ez minden más területre is igaz, amit könnyen beláthatunk, ha csak arra gondolunk, hogy mennyivel több információ elérhető napjainkban a világhálón, mint tíz évvel ezelőtt. Ebből láthatjuk a változás mértékét és előre vetíthetjük, hogy ez tíz év múlva még inkább így lesz.

Ez komoly kérdéseket vet fel az elemzéssel foglalkozóknál, mert kérdés, hogy az elemzőkapacitások is olyan mértékben nőttek-e az információk megszerzésével és elemzésével foglalkozó szervezeteknél, mint az elérhető információ mennyisége. Jelenleg a legtöbb esetben nem az információ mennyisége a kérdés, hanem hogy megtaláljuk-e azt az információt, amire szükségünk van. Ehhez pedig egyre nagyobb elemzőkapacitásra van szükség, mivel a sok különböző forrású információból végül az elemzőszervezetnek kell kiválasztania az értékes, valós és jelentésre alkalmas információt. Az elemzők értékelik a különböző forrásokból szerzett információkat, valamint ők határozzák meg az információigényt az adatszerzők számára, amihez tudniuk kell az elérhető információk körét.

⁴ Human Intelligence

⁵ Signal Intelligence

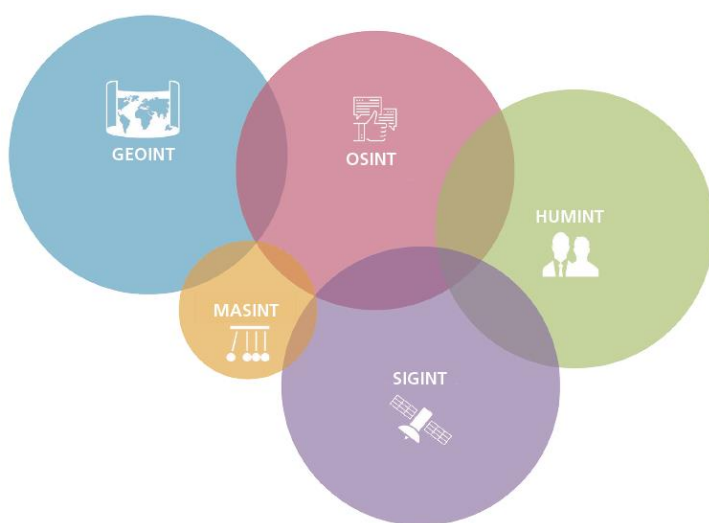
⁶ Imagery Intelligence

⁷ Geospatial Intelligence

⁸ Measurement and Signature Intelligence

Az amerikai RAND biztonságpolitikai kutatóintézet által az OSINT témakörében írt elemzés⁹ az OSINT-ot mint a katonai felderítés része fejlődésének állomásait, az OSINT-tevékenység nemzedékeit az ahhoz kapcsolódó szervezetrendszer alapján különbözteti meg. Az OSINT-tevékenység első nemzedéke az elemzés szerint a második világháborúval indult, amikor 1941-ben létrehozták az amerikai haderő külföldi adásokat figyelő részlegét,¹⁰ míg az OSINT második nemzedéke 2005-ben indult, amikor az amerikai Nemzeti Hírszerző Közösség vezetője¹¹ a Központi Hírszerző Ügynökség¹² keretében létrehozta a Nyílt Forrású Központot.¹³ A szervezet létrehozása egybeesett a közösségi médiumok megjelenésével és az internet egyre szélesebb körű elterjedésével. Ezt a web 2.0, vagyis az egyre szélesebb körben készített tartalmak megjelenése tette lehetővé.¹⁴ A tanulmány szerint a harmadik nemzedék a dolgok internete és a mesterséges intelligencia egyre szélesebb körű alkalmazásával jöhet el.

Az elemzésben az ábra jól láttatja az OSINT mint önálló információszerző diszciplína helyét és szerepét.

1. ábra. Az OSINT helye és szerepe az információszerzés rendszerében¹⁵

⁹ WILLIAMS, Heather J. – BLUM, Ilana: Defining Second Generation Open Source Intelligence (OSINT) for the Defense Enterprise. RAND Corporation, 2018. https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RR1900/RR1964/RAND_RR1964.pdf; letöltés: 2021.04.23.

¹⁰ Foreign Broadcast Monitoring Service (FBMS).

¹¹ Director of National Intelligence (DNI).

¹² Central Intelligence Agency (CIA).

¹³ Open Source Center (OSC).

¹⁴ WILLIAMS, Heather J. – BLUM, Ilana: Defining Second Generation Open Source Intelligence (OSINT) for the Defense Enterprise. RAND Corporation, 2018. p. 9.

¹⁵ WILLIAMS, Heather J. – BLUM, Ilana: Defining Second Generation Open Source Intelligence (OSINT) for the Defense Enterprise. p. 23.

Ha az OSINT-tevékenységet önálló diszciplínának tekintjük, akkor abban az információszerzési ciklus minden elemének benne kell lennie, vagyis annak tervezésből, adatszerzésből, elemzésből és jelentéskészítésből kell állnia. Ez az OSINT esetén is kivitelezhető feladat, ha ehhez rendelkezünk egy megfelelő szervezettel. Az OSINT információszerzési ciklusát a következő ábra mutatja.

2. ábra. Az OSINT információszerzési ciklusa¹⁶

Az információszerzés első lépése szerencsés esetben az, hogy van egy folyamatos információigény, vagy megjelenik egy új információigény azok részéről, akik az információs jelentést majdan használni fogják a döntéshozatalban. Ezt követheti az információ megszerzése, ami az OSINT mint módszer esetén általában könnyebb feladat, mivel ahhoz egyrészt napjainkban leginkább csak internetre és idegen nyelveket beszélő kollégákra van szükség, másrészt folyamatosan egyre több információ érhető el a világhálón. Az már más kérdés, hogy a nyelvi korlátok jelentős problémát jelentenek, mivel igen nagy OSINT-szervezetre van szükség ahhoz, hogy a világ főbb nyelvein képes legyen adatszerzésre és elemzésre.

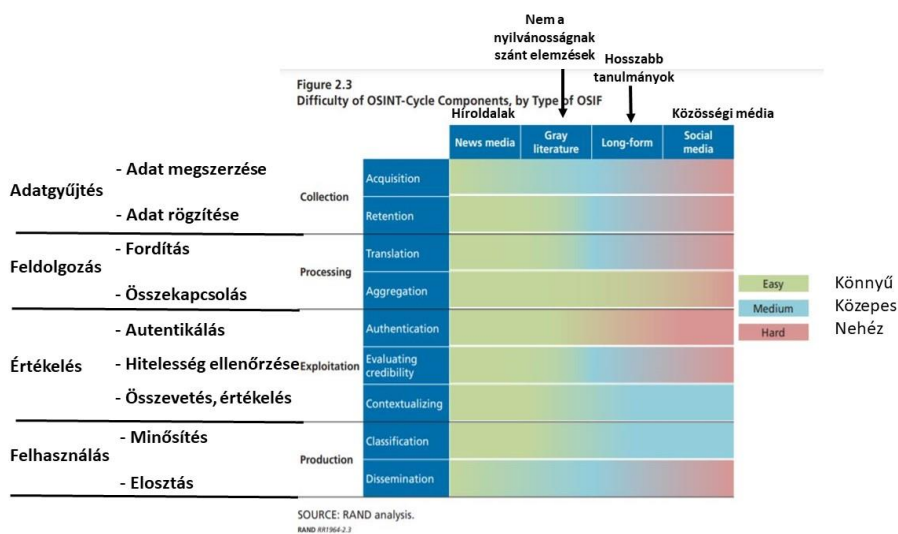
A kínai haderő vonatkozásában például nagyon sok információ érhető el angol nyelven, ugyanakkor magyarul szinte semmi. A valós idejű információmorszák leginkább csak kínai nyelven érhetőek el, de erről a következő fejezetben írok majd.

A fordítást követi az információ elemzése. Itt nem tekinthetünk el annak vizsgálatától, hogy az adott információ milyen viszonyban van az eddig megszerzett többi információval. Az OSINT-információ esetén nehezebb megállapítani annak valóságtartalmát, mint egyéb források esetén, főképp amiatt, hogy sok ország egyre szélesebb körben alkalmazza az internetet és a médiát pszichológiai és propaganda-

¹⁶ WILLIAMS, Heather J. – BLUM, Ilana: Defining Second Generation Open Source Intelligence (OSINT) for the Defense Enterprise. p. 13.

hadviselésre. Ezen túlmenően vizsgálni kell az információ kibocsájtójának motivációját, vagyis azt, hogy az információ nyilvánosságra hozatala milyen célokat szolgálhatott. Tehát ismét OSINT-tevékenységet végzünk az OSINT-feladatkörön belül. Ez könnyen érthető, ha napjainkban például olvasunk a nyugat-kínai Ujgur autonóm régió helyzetéről kínai vagy amerikai forrásokból, mivel előbbi cáfolja az amerikaiak népiirtásra vonatkozó vádjait, utóbbi pedig igazolni kívánja azt, így a téma külpolitikai aktualitása miatt minden kínai és amerikai írás elfogult a témában. Fontos figyelembe venni a két ország motivációját is, hogy valós következtetéseket tudjunk levonni a megjelent információkból. Mint az információszerzés minden módozatánál, az utolsó lépés itt is a végtermék, azaz a jelentés elkészítése. Ez sokszor nem könnyű feladat, mivel egy jó jelentés próbál objektív maradni amellet, hogy ismerteti az eltérő álláspontokat.

Az OSINT-információk forrásait illetően a RAND-jelentés jól összefoglalja, hogy a nyíltan elérhető különböző információk feldolgozása milyen mértékű nehézséggel jár, amit a következő ábra mutat.

3. ábra. Az OSINT nehézségei források szerint¹⁷

Az ábra azt mutatja, hogy a nyílt forrásból elérhető anyagok közül a híroldalak információinak megszerzése és feldolgozása a legegyszerűbb, míg a közösségi média információi jelentik a legnehezebb feladatot a megszerzés, de még inkább a feldolgozás szempontjából, mivel itt rendkívül sok adat elemzésére van szükség például abban a kérdésben, hogy milyen témakörök foglalkoztatják a közvéleményt. A személyhez kötődő posztoknál fontos figyelembe venni, hogy azok hány másik

¹⁷ WILLIAMS, Heather J. – BLUM, Ilana: Defining Second Generation Open Source Intelligence (OSINT) for the Defense Enterprise. p. 14.

embert érnek el és milyen hatékonysággal befolyásolják a véleményüket. A nem a közvéleménynek szánt anyagoknál – azok az angol szakirodalom szerint a szürke irodalom (*gray literature*) részei – az információ megszerzése a legnehezebb kérdéskör, míg a hosszú elemzések esetén sok időbe telik az információ feldolgozása.

Amikor az OSINT-ről beszélünk, akkor azt nemcsak önálló információszerezési formaként célszerű vizsgálni, hanem a többi információszerező forma részelemeként, így például a nyílt forrású információk felhasználásaként a külkapcsolati információszerezésben.

A diplomáciai munkám során azt tapasztaltam, hogy bármilyen információs feladat kézhezvételekor az első dolog, amit meg kell tennünk, hogy felkutatunk minden nyilvánosan elérhető adatot a témában. Erre azért van szükség, mert csak akkor lehetünk sikeresek az információszerezésben, ha a nyílt információk ismeretével felvértezve tesszük fel a kérdést annak, aki választ adhat a konkrét kérdéseinkre. Miután megkaptuk az információt a konkrét témában, akkor célszerű annak is utánanézni, hogy a kapott információhoz fel tudunk-e még lelni kiegészítő információt az interneten vagy más forrásból, hogy minél komplettebb jelentést terjesztessünk fel.

Az OSINT-tevékenység során megszerezhető információk felhasználása természetesen nemcsak a külkapcsolati információszerezésben tekinthető elvárásnak, hanem az összes felderítési módszernél, de legalább ennyire az elemzésnél is. Egy elemző csak akkor tudja megállapítani egy információ értékét, ha megvizsgálja az információ forrásán és tartalmán túl azt is, hogy az adott kérdésben milyen információk érhetőek el a rendelkezésre álló nyílt forrásokban, beleértve az előfizetési adatbázisokat is.

A külkapcsolati információszerezésben mindig felmerül a kérdés, hogy az elemzőrészleg részéről mennyi információt érdemes átadni a külkapcsolati információszerezőknek a rendelkezésre álló adatokból. Az én álláspontom szerint amennyit csak lehet, mivel ezzel elkerülhető, hogy az információszerezők olyan információt szerezzenek és terjesszenek fel, amely az elemzők által már ismert. Az információszerezőknek küldött információk emellett nagy segítséget nyújthatnak bármely kérdéskörben az információszerezéshez történő felkészülés során.

Mindez óriási munkát jelent nemcsak az elemzők, hanem a külkapcsolati információszerező erők számára is, mivel minél több információt kapnak, annál többet kell olvasniuk, illetve az internetet is igen intenzíven kell alkalmazniuk a tájékozódásra.

Az internet fejlődése azt hozta, hogy az ott fellelhető információk mennyisége jelentősen megnőtt az elmúlt évtizedekben, és a 20–30 éve még csak könyvtárakban, levéltárakban, nyomtatott kiadványokban elérhető információkat jelenleg már fel lehet lelni az interneten, ha elég hatékonyan használjuk annak kereső funkcióit.

Mindezek alapján felmerülhet a kérdés, ha az interneten szinte minden elérhető, akkor miért van szükség külkapcsolati információszerező erőkre. A válasz egyszerű. Egyfelől az interneten nem minden érhető el. Leginkább csak az érhető el, ami már megtörtént, és nagyon kevés adat van arról, ami történni fog. Ugyanakkor ebben is

jelentős változás történt az elmúlt évtizedekben, főképpen az újságírás és azon belül is az oknyomozó újságírás fejlődésével. Másfelől a külkapcsolati információszerző erőknek lehetőségük van arra is, hogy a nyílt információk megszerzésén túl kikérjék az érintett ország állampolgárainak vagy egy harmadik ország diplomatájának a véleményét is. Emellett – jó esetben – kapcsolataik között lehetnek olyan hivatalos személyek, akik akár a két ország közötti együttműködés fejlesztése szándékával olyan információkat is átadnak, amelyek nem elérhetőek a nyílt médiában, vagy azokat előbb tudják átadni, mint ahogy ott elérhetőek lennének. De természetesen ez is jelentősen országfüggő, erről a tanulmány utolsó fejezetében részletesen írok.

Nem szabad azt sem elfelejteni, hogy a legtöbb országban a helyi kapcsolattartó szervezetek, katonai attasék esetén többnyire az összekötő hivatalok, a fogadó ország (hon)védelmi minisztériuma, összhaderőnemi vagy haderőnemi parancsnokságaik is érdekeltek az együttműködésben, és azok időről időre utazásokat, tájékoztatókat szerveznek a diplomáciai testület vagy az attasétestület tagjai részére, esetleg csak egyes kiválasztott attaséhivataloknak. Ez is egy olyan lehetőség, amely csak a külkapcsolati információszerző erők útján biztosított. Természetesen e tevékenység hatékonysága és nyíltsága jelentős különbségeket mutat a különböző országokban, mint ahogy az OSINT-lehetőségek sem azonosak. Ezt a kérdést még részleteiben érinteni fogom a Kínával kapcsolatos fejezetben.

A külkapcsolati információszerzés és az OSINT lehetőségei Kínában

A külkapcsolati információszerzésnek minden országban a következő információszerzési forrásai vannak – prioritásuk sorrendjében:

- hivatalos források és kapcsolatok;
- helyi állampolgárok;
- más országok diplomatái;
- saját tapasztalatok;
- nyílt forrásból elérhető információk.

A Kínai Népköztársaság a külkapcsolati információszerzés lehetőségei tekintetében sok szempontból teljesen más, mint a nyugati demokráciák, és itt leginkább a hivatalos kapcsolatokra, a helyi állampolgárokra és a nyílt forrásból elérhető információkra szeretnék utalni.

Tapasztalataim alapján a kapcsolattartás Kínában más országok diplomatáival olyan, mint máshol, mivel a diplomatáknak mindenhol az is a feladatuk, hogy úgy képviseljék a küldő országukat, hogy kormányuk álláspontját is képviseljék a különböző kérdésekben. Ráadásul minden diplomatának általánosságban ugyanazok a feladatai, bár természetesen ennek mélysége nagyban függ a fogadó és a küldő ország viszonyától, és ugyanúgy információszerzésre törekszenek a többi diplomatával való kapcsolattartásban, így kölcsönös az érdek az információszerzésre, illetve információ, álláspont átadására.

Tapasztalataim alapján elmondható, hogy minden diplomata számára egészen más megvilágításba kerül egy ország az oda történő megérkezése után ahhoz képest, amilyen véleményt kialakított magában az interneten róla olvasottak alapján.

Sok esetben a helyszínen egész más benyomások érik a diplomatát egy országról, mint azt előzetesen gondolta volna, és ez Kínával sincs másképp.

Kínával kapcsolatosan Magyarországon barátokkal, kollégákkal, ismerősökkel beszélgetve szinte mindig azzal az előítélettel találkozom, ami a kínai piacokra jellemző „kicsi” és „olcsó” termékekből indul ki. A helyszínen viszont az ember láthatja, hogy egy panellakás hogyan kerülhet Kínában egymilliárd forintnak megfelelő összegbe, miért is Kína az az ország, ahol a legtöbb luxusautót adják el, és mit is jelent a szocializmus kínai sajátosságokkal, ahogy meghatározzák az ország államrendezkedését, hogy csak néhány példát említek. Aki utazik a Sanghaj–Peking vasútvonalon, és öt óra alatt teszi meg az 1300 km távolságot, az elgondolkodik, hogy vajon Kína még a fejlődő ország kategóriájába tartozik-e. Ha viszont ellátogat a hatalmas ország nyugati részeibe, akkor szembesül azzal, milyen óriási regionális különbségek vannak az országban, nagyobbak, mint Európa fejlettebb és fejletlenebb országai között. Egy kínai mondással érzékeltetném, miért fontosak a tapasztalati úton megszerezhető információk: „*Valamiről százszor hallani nem olyan jó, mint egyszer látni.*” (百闻不如一见。Bǎi wén bù rú yī jiàn.)

A hivatalos forrásokból szerezhető információk szempontjából a Kínai Népköztársaság azért tekinthető teljesen másnak, mint a nyugati demokráciák, mert itt nincs meg annak a kultúrája, hogy a kormányzat tájékoztassa a lakosságot a döntéshozatal menetéről és olyan kérdésekről, amelyek áttételesen a lakosságra tartoznak. A kínai vezetők szinte sosem adnak interjút a különböző sajtótermékeknek, a csúcsvezetőket élőben beszélni szinte csak a legmagasabb szintű állami és pártrendezvényeken lehet látni. A napi híradó – amely Kína 1,4 milliárd lakosának azonos időben azonos tartalommal érhető el – szinte csak közlemények formájában mutatja be, hogy az adott napon a vezetők kivel és milyen célból találkoztak. Sosem látható olyan, mint a nyugati médiában, hogy egy média vagy hírügynökség az utcán vagy egy rendezvényen szólít meg vezetőket különböző kérdésekben. Kínában ennek nincs hagyománya, nem szokás, de említhetünk még további példákat is a kínai rendszer és az európai országok nyitottsága és átláthatósága közötti különbségek bemutatására.

Vegyük példaként az ország védelmi költségvetését. A nyugati országokban nem azért elérhető az ország költségvetése, hogy ezzel megkönnyítsék a külkapcsolati információszerzést, hanem azért, mert a kormány az adófizetők pénzét költi el. A kormány Kínában is az adófizetők pénzét költi el, de mégsem érzi kötelességének, hogy részleteiben nyilvánosságra hozza a költségvetési tervezeteket és az arról szóló beszámolót, legalábbis messze nem olyan mértékben, mint a nyugati demokráciákban.

Magyarországon az ország éves költségvetése elérhető az Országgyűlés honlapján. A Honvédelmi Minisztérium fejezeti előirányzatát és annak részletezését a költségvetés egy 30 oldalas melléklete¹⁸ tartalmazza, nagyon részletes képet adva arról, hogy 2021-ben a tárca mire és mennyit költ. Arról nem rendelkezem információval, hogy az adott dokumentum elérhető-e angol nyelven is, de minden

¹⁸ Magyarország 2021. évi központi költségvetése. Fejezeti indokolások. XIII. Honvédelmi Minisztérium. <https://www.parlament.hu/irom41/10710/adatok/fejezetek/13.pdf>; letöltés: 2021.04.23.

Budapesten működő attaséhivataltól joggal elvárható, hogy legyen képessége egy magyar nyelvű dokumentum értelmezésére is, ha Magyarországon tevékenykedik.

Hasonló a helyzet Romániában is, ahol volt szerencsém korábban szolgálni, és beszélem is a román nyelvet. Ott egy kilencoldalas dokumentum¹⁹ tartalmazza a védelmi költségvetés részletes adatait.

Hogy egy ázsiai példát is említsek, nézzük meg Japánt, ahol japán nyelvtudás hiányában csak angolul tudok keresni. A japán Védelmi Minisztérium honlapján elérhető az ország védelmi költségvetése angolul is.²⁰ A 67 oldalas dokumentum a konkrét költségvetési összegeken túl bemutatja a legfőbb fejlesztési programokat is.

Ezen túlmenően célszerű megvizsgálni az Amerikai Egyesült Államokat, hiszen Kína a világ legnépesebb országaként és második legnagyobb gazdaságaként, valamint a világ legnagyobb létszámú haderejével leginkább az Amerikai Egyesült Államokhoz méri önmagát. Az amerikai Védelmi Minisztérium még arra is figyel, hogy ne terhelje túl adatokkal az olvasókat, így elérhető a költségvetés rövidebb bemutatása,²¹ amely tartalmazza a főbb beszerzési programokat is, de elérhető teljes részletességgel, ha valakinek van ideje elolvasni a több száz oldalas dokumentumot.²² Feltételezem, hogy a kínai elemzőknek van érdeklődésük és valószínűleg a kapacitás is rendelkezésre áll az anyag részletes elemzésére.

Most nézzük meg, hogy mi a helyzet a Kínai Népköztársaságban. A kínai törvényhozás – amely az Országos Népi Gyűlésből²³ és a Kínai Politikai Tanácskozó Testületből áll²⁴ – évente egyszer ülésezik 7–14 napos időszakban, míg az ülészek között a kb. 3000, illetve 2000 fős testületek 300 és 200 fős állandó bizottságai látják el a törvényhozás feladatkörét. Az éves ülészek első napján Kína általában bejelenti a védelmi költségvetését és azt, hogy az mennyit növekedett az előző évhez képest, amiről a kínai hírügynökség közleményt ad ki.²⁵ A 2021-ben a közleményben az szerepel, hogy a védelmi költségvetés összege 1350 milliárd jüan, ami 209 milliárd USD összegnek felel meg, és ez 6,8%-os emelkedés az előző évi adathoz képest. A közlemény még azt is kiemeli, hogy a kínai védelmi tárca költségvetése kb. negyede az Amerikai Egyesült Államokénak, és a Kínai Népköztársaság védelmi költségvetése nem éri el a lakosság számával összevetve az egy főre eső 1000 jüant (kb. 46 000 Ft-ot). A közlemény arra is utal, hogy Kína egyébként is békés ország, mivel a 2019-ben kiadott védelmi fehér könyv szerint a

¹⁹ Bugetul Ministerului Apărării Naționale. Ministerul Apărării Naționale, 2021.

<https://www.mapn.ro/buget/documente/BugetMApN2021.pdf>; letöltés: 2021.04.23.

²⁰ Defense Programs and Budget of Japan. Overview of FY2021 Budget. Ministry of Defense, 2021.

https://www.mod.go.jp/en/d_act/d_budget/pdf/210331a.pdf; letöltés: 2021.04.23.

²¹ DOD Releases Fiscal Year 2021 Budget Proposal. U.S. Dept of Defense, 2020.02.10.

<https://www.defense.gov/Newsroom/Releases/Release/Article/2079489/dod-releases-fiscal-year-2021-budget-proposal/>; letöltés: 2021.04.23.

²² DoD Budget Request – Defense Budget Materials – FY2021. Under Secretary of Defense (Comptroller), 2021.

<https://comptroller.defense.gov/Budget-Materials/Budget2021/>; letöltés: 2021.04.23.

²³ National People's Congress (NPC) – 中华人民共和国全国人民代表大会.

²⁴ Chinese People's Political Consultative Conference (CPPCC) – 中国人民政治协商会议.

²⁵ China Focus: China's defense budget maintains single-digit growth for six consecutive years. Xinhua News Agency, 2021.03.05.

http://www.xinhuanet.com/english/2021-03/05/c_139787354.htm; letöltés: 2021.04.23.

haderejét az 1978-as négymillió főről önkéntesen jelentősen csökkentette. Sajnos a nyitottság hiányában a védelmi fehér könyv azt már nem jelzi, hogy akkor létszámát tekintve mekkora is jelenleg a kínai haderő, és a létszám miként oszlik meg a haderőnemek között.

Ha a kínai kormányzat csak ennyi információt ad ki például ezen a területen, akkor miként várhatnánk, hogy a hivatalos kapcsolatok vagy egy hivatalos tájékoztató az adott témában mint attasénak ezen túlmenően tudnának és akarnának információkat adni.

A helyzet bonyolultságának érzékeltetéséhez fontos megjegyezni, hogy egy olyan országról van szó, ahol kontrollált piacgazdaság működik, amelyben a nagy hadiipari vállalatok többsége állami tulajdonban van. Így nem kizárt, hogy egy új hadihajó legyártása költségének nem is a Védelmi Minisztérium költségvetésében kellene megjelennie, hanem az állami vállalatokat felügyelő szervezetnél. Ráadásul a hadiipari vállalatok exportbevételekhez is jutnak, amelyeket feltételezhetően visszaforgatnak a kutatás-fejlesztésbe is, ami például az Amerikai Egyesült Államok esetén a védelmi költségvetésben jelenik meg, mivel a tárca ennek terhére köt szerződést kutatás-fejlesztésre a magántulajdonú hadiipari vállalatokkal. És itt jön be Kínában a képbe az OSINT és az értékelőmunka kiemelt jelentősége, mivel információmorzskákból lehet és kell összeállítani azt, ami más ország esetén rendelkezésre áll.

Szerencsés esetben ezzel a kutató- és elemzőmunkával meg lehet érteni azt az ellentmondást, hogy miként lehetséges az, hogy Kína hivatalosan csak az amerikai védelmi költségvetés negyedét költi védelemre, jelenleg mégis már több hadihajója van, és az elmúlt évtizedben jóval több hadihajót rendszeresített, mint az Amerikai Egyesült Államok. 2016–2017-ben az Amerikai Egyesült Államok 13 hadihajót helyezett üzembe, a Kínai Népköztársaság pedig 32 hajóegységet.²⁶

Ezért van az, hogy a kínai védelmi költségvetés bejelentését követően a különböző nemzetközi kutatóintézetek megkezdik a számolást, hogy mennyi lehet a valós összeg. Az ismert *Military Balance* kiadványt is készítő Stratégia Tanulmányok Nemzetközi Intézete (IISS)²⁷ szerint a valós adat a bejelentettnél 33%-kal lehet több, a svéd Stockholmi Nemzetközi Békekutató Intézet (SIPRI)²⁸ szerint Kína legalább 250 milliárd amerikai dollár értékben költ védelemre, míg a Pentagon szerint a kínai védelmi kiadások biztosan meghaladják a 200 milliárd amerikai dollárt.²⁹

A hivatalos külkapcsolati információszerzés másik jelentős korlátját abban látom, hogy a Kínai Népköztársaságban áttekinthetetlen, hogy a döntések hogyan születnek. Egy korábbi angol nyelvű tanulmányomban³⁰ részletesen foglalkoztam a

²⁶ How is China Modernizing its Navy? China Power, 2020.05.20.
<https://chinapower.csis.org/china-naval-modernization/>; letöltés: 2021.04.25.

²⁷ International Institute for Security Studies (IISS).

²⁸ Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI).

²⁹ NOUWENS, Meia: China's defence spending: a question of perspective? IISS Military Balance Blog, 2019.05.24.
<https://www.iiss.org/blogs/military-balance/2019/05/china-defence-spending>; letöltés: 2021.04.25.

³⁰ KISVÁRI Tamás: Analytical Inquiry of the Leadership Changes within the Communist Party of China and the Chinese People's Liberation Army. National Security Review, Issue 2. 2018. pp. 47–68.
https://www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/szsz/2018_2_NSR.pdf; letöltés: 2021.04.23.

kínai Kommunista Párt és az állam összefonódásával, és arra a következtetésre jutottam, hogy a főbb döntések a pártfórumokon történnek. A másik tapasztalatom az, hogy Kínában a döntések mindig eggyel magasabb szinten történnek, mint mi feltételeznénk, vagyis mindenki helyett a főnöke dönt. De mivel minden szinten bizottsági döntéshozatal van, így nem ismert, hogy ki döntött és a döntés pontosan hogyan született meg, mivel ezekről az ülésekről nem szivárognak ki információk. Így például a kínai haderő vonatkozásában a legmagasabb döntéshozatali fórum a Hszi Csinping (Xi Jinping) államelnök, pártfőtitkár, a bizottság elnöke által vezetett Központi Katonai Bizottság. De azt sosem tudhatjuk meg, hogy a döntésben milyen szerepe volt a két katonai alelnöknek, akik tagjai a Kommunista Párt Politikai Bizottságának, vagy a tagoknak, akik között van a védelmi miniszter, a vezérkari főnök, a politikai főcsoportfőnök és a haderő fegyelmi bizottságának elnöke.

Ez felveti a kérdést, hogy van-e mód beszélni döntéshozókkal. A válasz egyértelműen nem, mivel velük közvetlenül nem lehet beszélni, és ha lehet is, akkor sem olyan témákban, amelyek egy attasét érdekelnek. Ugyanakkor nekik is vannak beosztottjaik stb., akikhez esetleg leszivároghatnak információk, és velük már lehet egyeztetni, de messze nem olyan közvetlen és nyílt formában, mint egy európai országban működő attaséhivatal esetén. Ráadásul a belső információáramlás, a belső tájékoztatás is sokkal korlátozottabb, mint a nyugati haderőkben. Romániában szolgálva előfordult, hogy egy fogadáson tudtam beszélgetni katonai vezetőkkel, a védelmi tárca helyettes államtitkáiraival vagy esetleg államtitkáiraival aktuális témákról. Ez Kínában szinte kizárt, mivel a fogadásokon a kínai katonai vendégek általában az általuk kért és elvárt VIP-helyiségben vannak együtt a vendéglátókkal. Ők ilyenkor természetesen beszélgetnek a kétoldalú kapcsolatok aktualitásairól, de általában nem illik egyéb aktuális kül- vagy belpolitikai témákról egyeztetni velük, mivel úgysem mondhatnak semmit a főnökeik engedélye nélkül.

Azt egyértelműen nem tudom megmagyarázni, hogy mi lehet annak az oka a kínai fél részéről, hogy ennyire nem osztanak meg információkat, de azt érdemes figyelembe venni, hogy a kínai politikai és katonai vezetők szintén tanulták a híres kínai katonai gondolkodó, Sun-ce (孫子, Sunzi) tanait, aki a következőképpen gondolkodott erről a *Hadviselés törvényei* című munkája 11. fejezetében:

„A hadvezér feladata, hogy nyugodt és ezáltal kiismerhetetlen legyen; hogy tisztességes legyen, s ezáltal tartson rendet; hogy képes legyen tudatlanságban tartani tisztjei és harcosai fűleit és szemeit; elérni, hogy senkinek ne legyen tudomása (semmiről); hogy megváltoztassa intézkedéseit; hogy váltogassa haditerveit, s elérni azt, hogy azokról az ellenség ne szerezzen tudomást; hogy megváltoztassa a szálláshelyét; hogy kerülő utakon haladjon, s elérni azt, hogy ezekre az ellenség még csak ne is gondoljon.”³¹

³¹ TOKAJI Zsolt – P. SZABÓ Sándor (szerk.): A kínai hadtudomány klasszikusai. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018. p. 59.
https://nkerepo.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/12625/web_XS_PDF_PMA_A_kinai_hadtudomany_klasszikusai.pdf;jsessionid=003C5ED5F02C8FE4344E704F639AB238?sequence=1;
letöltés: 2021.04.21.

Az OSINT lehetőségei a Kínai Népköztársaságban, a külkapcsolati információszerzés keretében

Az OSINT lehetőségei Kínában eltérnek a nyugati világtól, amire korábban már adtam példát a költségvetés kérdéskörében, de ez igaz minden más területre is. Mivel azonban Kína felemelkedése és gyors fejlődése a védelmi képességek területén aggodalommal tölti el a térség országait és az Amerikai Egyesült Államokat, ezért nemzetközi szinten óriási mennyiségű elemzés érhető el a kínai haderőről, amelyek közül néhányat bemutatok.

Ebben a fejezetben nem kívánom részletezni az internet korlátozásait és az internetezés nehézségeit, mivel ezen témakör részletes bemutatására egy másik tanulmányt szentelek, de azt tudni érdemes, hogy a Nagy Kínai Tűzfal tiltja Kínában a nyugati közösségi média és Google cégóriás szolgáltatásait, mint ahogy a nemzetközi hírportálok többségét is. Ezek a tiltások jelenleg VPN-szolgáltatással kikerülhetők, és remélhetőleg ebben nem is lesz negatív változás, bár bizonyos pártrendezvények, évfordulók idején a nemzetközi irányban egyébként is lassú internet jelentősen lelassul, és a VPN-szolgáltatás is akadozva működik.

A kínai haderő vonatkozásában a legmegbízhatóbb írásos forrásoknak az Amerikai Egyesült Államok védelmi minisztériuma által vagy a kongresszusi kutatóközpont által készített anyagokat tekintem, továbbá az amerikai katonai vezetőknek a törvényhozás előtti meghallgatásai is általában nagyon sok információt tartalmaznak a kínai Népi Felszabadító Hadseregről, mivel Washington az elmúlt évtizedben egyre inkább Pekinget és annak haderejét tartja a legnagyobb kihívásnak az Amerikai Egyesült Államok biztonsága szempontjából.

Az Amerikai Egyesült Államok Védelmi Minisztériuma évente készíti el jelentését a kínai haderő fejlődéséről, különös hangsúllyal a Tajvan és a szárazföldi Kína közötti erőkülönbség bemutatására. A legutóbbi ilyen jelentés 2020. szeptember 1-jén jelent meg, és 200 oldalon mutatja be a kínai haderőt és annak fejlődését az elmúlt évben, benne a haderő nemzetközi kapcsolatait, gyakorlatait. Az éves rendszerességgel megjelenő dokumentum minden alkalommal tartalmaz speciális témaköröket is. Ezek az elmúlt évi kiadásnál a 2019. évi kínai védelmi stratégiai bemutatása, a kínai haderő informatizálási és a mesterséges intelligenciára épülő fejlesztési törekvései, valamint a kínai haderő hadviselési terveinek változása voltak.³²

Mivel a kínai haderő fejlesztésének fő célja, hogy az erőkitétési képességeket biztosítsa Kína számára az ország szárazföldi területein túl is, ezért célszerű górcső alá venni a kínai haditengerészet fejlesztését. Erre a legjobb mód, ha követjük az amerikai törvényhozás kutatóintézetének általában havonta-kéthavonta frissülő jelentését a kínai haditengerészet fejlesztéséről. A legutóbbi dokumentumot 2021. március 9-án adták ki, és az egy teljes és naprakész képet ad a kínai haditengerészet

³² Military and Security Developments Involving the People's Republic of China 2020. Annual Report to Congress. Office of the Secretary of Defense, 2020.09.01.
<https://media.defense.gov/2020/Sep/01/2002488689/-1/-1/1/2020-DOD-CHINA-MILITARY-POWER-REPORT-FINAL.PDF>; letöltés: 2021.04.23.

hajóegységeiről.³³ Talán az olvasók egy része számára újdonság, hogy a hadihajók számában a kínai haditengerészet már megelőzte az Amerikai Egyesült Államok haditengerészetét, de a képességeket tekintve – véleményem szerint – még legalább egy évtizedes lemaradásban van, ugyanakkor a különbség folyamatosan csökken.

A téma fontosságára és annak európai, köztük magyar relevanciájára tekintettel idézek egy NATO-dokumentumból,³⁴ a NATO 2030-ra vonatkozó stratégiájából. A dokumentum kiemelten foglalkozik Oroszországgal és Kínával is a Szövetség szempontjából potenciális veszélyforrásokként. A Kínára vonatkozó fejezetben a dokumentum a következőképpen fogalmaz:

„While China does not pose an immediate military threat to the Euro-Atlantic area on the scale of Russia, it is expanding its military reach into the Atlantic, Mediterranean, and Arctic, deepening defence ties with Russia, and developing long-range missiles and aircraft, aircraft carriers, and nuclear-attack submarines with global reach, extensive space-based capabilities, and a larger nuclear arsenal.”

Vagyis Kína még nem jelent közvetlen veszélyforrást az euroatlanti térségre olyan mértékben, mint Oroszország, de folyamatosan terjeszkedik az Atlanti-óceán, a Földközi-tenger és az Északi-sark térségében, folyamatosan mélyíti kapcsolatait Oroszországgal, nagy hatótávolságú rakétákat, repülőgépeket, repülőgép-hordozókat és támadó atomtengeralattjárókat fejleszt globális elérés céljával, továbbá a világűrben is fejlesztéseket hajt végre és növeli atomfegyvereinek számát.

A szövegből úgy tűnik, mintha Kína már katonai téren is globális szereplő lenne és rövid időn belül jelentős veszélyt jelentene a Szövetségre az euroatlanti térségben is. Ez azonban még nincs egészen így. Ha nyílt forrásokból utánaolvasunk, hogy Kína hány alkalommal küldött hadihajókat az európai térségbe és milyen céllal, akkor az egész más képet mutat: jelzi, hogy kínai hadihajók inkább utóbb, mint előbb lehetnek rendszeresen láthatók az európai vizeken. Erre még szerintem várnunk kell legalább két évtizedet, és akkor sem biztos, hogy Kína agresszívan kíván majd fellépni ezeken a tőle távoli földrajzi területeken, hogy terjessze saját politikai berendezkedését, mivel ez szembe menne a Kína által eddig képviselt „be nem avatkozás elvével”. Ismert, hogy Kína befolyása jelentősen nőtt Afrikában az elmúlt évtizedekben, mégsem látható törekvés a kínai államberendezkedés, az egypárti politikai vezetésre épülő korlátozott piacgazdasági rendszer terjesztésére.

A kínai hadihajók alkalmankénti európai megjelenése kapcsán érdemes figyelembe venni, hogy Kína 2009 óta résztvevője a kalózkodás elleni műveletnek az Ománi-öbölben, Szomália partjainál.³⁵ A hivatkozásban olvasható táblázatban pontosan látható, hogy mikor melyik kínai hajóegység vett részt a műveletben.

³³ O'ROURKE, Ronald: China Naval Modernization: Implications for U.S. Navy Capabilities – Background and Issues for Congress. Congressional Research Service, 2021.03.09. <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/RL/RL33153/250>; letöltés: 2021.04.23.

³⁴ NATO 2030: United for a New Era. Analysis and Recommendations of the Reflection Group Appointed by the NATO Secretary General. 2020.11.25. https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2020/12/pdf/201201-Reflection-Group-Final-Report-Uni.pdf; letöltés: 2021.04.23.

³⁵ People's Liberation Army Navy. Wikipedia. https://en.wikipedia.org/wiki/People%27s_Liberation_Army_Navy#2008_anti-piracy_operations; letöltés: 2021.04.23.

A részvételhez Kína létre is hozott egy logisztikai bázist Dzsibutiban. Kína folyamatosan három hadihajóval vesz részt a műveletben. Ezek a hajóegységek a négy hónapos missziós részvétel előtt és után több országba is ellátogatnak különböző földrészekre, hogy ott a katonai kapcsolatok építése céljából a kínai terminológiában széles körben használt jószolgálati látogatást tegyenek. A látogatásokat alkalmanként összekötik közös gyakorlatok végrehajtásával is. Ily módon került sor 2015-ben közös gyakorlatra Oroszország haditengerészetével a Földközi-tengeren³⁶ és 2017-ben a Balti-tengeren³⁷. Az interneten fellelhető anyagok alapján kideríthető, hogy az utóbbi eddig az egyetlen olyan gyakorlat volt, amikor Kína közvetlenül honi kikötőből küldött hadihajókat az európai vizekre: 2017 nyarán a Balti-tengeren hajtottak végre gyakorlatot három kínai és tíz orosz hadihajó bevonásával.³⁸ Egy kicsit árnyalja a képet, hogy az egyik viszonylag új fejlesztésű kínai hadihajó, egy Type 052D típusú romboló útközben lerobbant az Indiai-óceánon, és helyette másik hajóegységet kellett küldeni a gyakorlatra.³⁹

Vagyis a kínai Népi Felszabadító Hadsereg Haditengerészete még messze nem jelent veszélyt az atlanti térségben, ugyanakkor érthető, hogy ha a NATO legerősebb tagállama, az Amerikai Egyesült Államok hosszabb távon a globális szerepre készülő kínai haditengerészetben látja a legnagyobb veszélyforrást, akkor erről igyekszik meggyőzni a szövetségeseit is.

A példa talán jól szemléltette, hogy mekkora jelentősége van a nyílt információszerezésnek és az így szerzett információk elemzésének.

Még nem szóltam arról, hogy Kínában milyen specialitásai vannak az internet használatának a külkapcsolati információszerezésben. A Google szolgáltatásának kínai megfelelője a Baidu, ahol rengeteg információ található a kínai haderőről is, de sajnos nem úgy, mint a nemzetközi oldalakon, mivel Kínában nem fogunk találni komplex elemzéseket a különböző haderőnemekről. Ugyanakkor ehhez rengeteg részinformáció lelhető fel a kínai keresőoldalakon. Erre példaként említhető a 2016-ban az űr-, a kiber-, az elektronikai és pszichológiai hadviselésre létrehozott új kínai haderőnemről, a hadászati támogató erőről (Strategic Support Force – SSF) készült és angol nyelven elérhető két elemzés.

³⁶ MARCUS, Jonathan: China-Russia drills in Med show shifting strategies. BBC News, 2015.05.11. <https://www.bbc.com/news/world-asia-china-32686956>; letöltés: 2021.04.23.

³⁷ HIGGINS, Andrew: China and Russia Hold First Joint Naval Drill in the Baltic Sea. The New York Times, 2017.07.25. <https://www.nytimes.com/2017/07/25/world/europe/china-russia-baltic-navy-exercises.html>, letöltés: 2021.10.25.

³⁸ GOLDRICK, James: Exercise Joint Sea 2017: A new step in Russo-Chinese naval cooperation? The Interpreter, 2017.07.10. <https://www.lowyinstitute.org/the-interpreter/exercise-joint-sea-2017-new-step-russo-chinese-naval-cooperation>; letöltés: 2021.04.23.

³⁹ HUANG, Paul: Chinese Destroyer Breaks Down in Indian Ocean, Say Military Observers. The Epoch Times, 2017.07.11. https://www.theepochtimes.com/chinese-destroyer-breaks-down-in-indian-ocean-say-military-observers_2267300.html; letöltés: 2021.04.23.

Az egyik elemzés az amerikai Nemzetvédelmi Egyetem Nemzetközi Biztonságpolitikai Kutatóintézetének (NDU INSS) a kínai haderővel foglalkozó intézetében készült 84 oldalas dokumentum, amely bemutatja az SSF szervezetét és tevékenységét.⁴⁰ A másik dokumentum a Jamestown Alapítvány 12 oldalas tanulmánya az SSF szervezetről és működéséről.⁴¹

Mindkét dokumentum esetén a felhasznált irodalmak jegyzékéből – a második dokumentumnál pedig az ábrákhoz kapcsolódó hivatkozásokból is – látható, hogy azokat alapos kutatómunkával leginkább kínai, illetve kínai nyelvű weboldalakon talált információmorzskákból állították össze.

Ez a specialitása a kínai internetnek, hogy összefoglaló anyagokat ugyan nem lehet letölteni, de sok apró információból akár egy komplex jelentés is összeállítható megfelelő nyelvtudás és elegendő elemzőkapacitás birtokában. Ilyen dokumentumokat a külkapcsolati információszerző nagyon jól tud hasznosítani, ha esetleg lehetősége adódik ellátogatni egy adott alakulathoz. Ugyanakkor az egy másik kínai sajátosság, amire már korábban utaltam, hogy a kínai védelmi tárca csak olyan alakulatoknál szervez látogatást, amelyek fel vannak „készítve” külföldiek fogadására, de a legtöbb alakulat – főképpen a csapásmérő erők és az SSF alárendeltségébe tartozó képességek – biztosan nem tartozik ezen alakulatok közé.

Összegzésképpen: a tanulmányban a külkapcsolati információszerzés feladatrendszerét és jellemzőit, valamint az OSINT helyét és szerepét kívántam bemutatni a Bécsi Szerződésben adott felhatalmazás alapján folytatott diplomáciai tájékozódásban, továbbá az OSINT-ot mint tevékenységet minden más információszerzési forma kiegészítő elemeként és nagy tömegben elérhető információk tárházaként, amelynek a széles körű alkalmazása már napjainkban is elkerülhetetlen, és ez egyre inkább így lesz. A dolgozat második részében a teljesség igénye nélkül kívántam bemutatni azokat a sajátosságokat, amelyek jellemzik a külkapcsolati információszerzést és az OSINT-tevékenység végzését a Kínai Népköztársaság haderejének tanulmányozásában a diplomáciai státusz adta tájékozódási lehetőségeket felhasználva.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- 1965. évi 22. törvényerejű rendelet a diplomáciai kapcsolatokról Bécsben, 1961. április 18-án aláírt nemzetközi szerződés kihirdetéséről.
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=96500022.tvr>; letöltés: 2021.04.23.
- Bugetul Ministerului Apărării Naționale. Ministerul Apărării Naționale, 2021.
<https://www.mapn.ro/buget/documente/BugetMAPN2021.pdf>; letöltés: 2021.04.23.

⁴⁰ COSTELLO, John – MCREYNOLDS, Joe: China's Strategic Support Force: A Force for a New Era. INSS, China Strategic Perspectives, No. 13, 2018. p. 21.
https://ndupress.ndu.edu/Portals/68/Documents/stratperspective/china/china-perspectives_13.pdf;
letöltés: 2021.04.23.

⁴¹ NI, Adam – GILL, Bates; The People's Liberation Army Strategic Support Force: Update 2019. The Jamestown Foundation, 2019.05.29.
<https://jamestown.org/program/the-peoples-liberation-army-strategic-support-force-update-2019/>;
letöltés: 2021.04.20.

- China Focus: China's defense budget maintains single-digit growth for six consecutive years. Xinhua News Agency, 2021.03.05.
http://www.xinhuanet.com/english/2021-03/05/c_139787354.htm; letöltés: 2021.04.23.
- COSTELLO, John – MCREYNOLDS, Joe: China's Strategic Support Force: A Force for a New Era. INSS, China Strategic Perspectives, No. 13, 2018.
https://ndupress.ndu.edu/Portals/68/Documents/stratperspective/china/china-perspectives_13.pdf; letöltés: 2021.04.23.
- Defense Programs and Budget of Japan. Overview of FY2021 Budget. Ministry of Defense, 2021.
https://www.mod.go.jp/en/d_act/d_budget/pdf/210331a.pdf; letöltés: 2021.04.23.
- DoD Budget Request – Defense Budget Materials – FY2021. Under Secretary of Defense (Comptroller), 2021.
<https://comptroller.defense.gov/Budget-Materials/Budget2021/>; letöltés: 2021.04.23.
- DOD Releases Fiscal Year 2021 Budget Proposal. U.S. Dept of Defense, 2020.02.10.
<https://www.defense.gov/Newsroom/Releases/Release/Article/2079489/dod-releases-fiscal-year-2021-budget-proposal/>; letöltés: 2021.04.23.
- GOLDRICK, James: Exercise Joint Sea 2017: A new step in Russo-Chinese naval cooperation? The Interpreter, 2017.07.10.
<https://www.lowyinstitute.org/the-interpreter/exercise-joint-sea-2017-new-step-russo-chinese-naval-cooperation>; letöltés: 2021.04.23.
- HIGGINS, Andrew: China and Russia Hold First Joint Naval Drill in the Baltic Sea. The New York Times, 2017.07.25.
<https://www.nytimes.com/2017/07/25/world/europe/china-russia-baltic-navy-exercises.html>; letöltés: 2021.10.25.
- How is China Modernizing its Navy? China Power, 2020.05.20.
<https://chinapower.csis.org/china-naval-modernization/>; letöltés: 2021.04.25.
- HUANG, Paul: Chinese Destroyer Breaks Down in Indian Ocean, Say Military Observers. The Epoch Times, 2017.07.11.
https://www.theepochtimes.com/chinese-destroyer-breaks-down-in-indian-ocean-say-military-observers_2267300.html; letöltés: 2021.04.23.
- KISVÁRI Tamás: Analytical Inquiry of the Leadership Changes within the Communist Party of China and the Chinese People's Liberation Army. National Security Review, Issue 2. 2018. pp. 47–68.
https://www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/szsz/2018_2_NSR.pdf; letöltés: 2021.04.23.
- Magyarország 2021. évi központi költségvetése. Fejezeti indokolások. XIII. Honvédelmi Minisztérium.
<https://www.parlament.hu/irom41/10710/adatok/fejezetek/13.pdf>; letöltés: 2021.04.23.
- MARCUS, Jonathan: China-Russia drills in Med show shifting strategies. BBC News, 2015.05.11.
<https://www.bbc.com/news/world-asia-china-32686956>; letöltés: 2021.04.23.

- Military and Security Developments Involving the People's Republic of China 2020. Annual Report to Congress. Office of the Secretary of Defense, 2020.09.01. <https://media.defense.gov/2020/Sep/01/2002488689/-1/-1/1/2020-DOD-CHINA-MILITARY-POWER-REPORT-FINAL.PDF>; letöltés: 2021.04.23.
- NATO 2030: United for a New Era. Analysis and Recommendations of the Reflection Group Appointed by the NATO Secretary General. 2020.11.25. https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2020/12/pdf/201201-Reflection-Group-Final-Report-Uni.pdf; letöltés: 2021.04.23.
- NI, Adam – GILL, Bates; The People's Liberation Army Strategic Support Force: Update 2019. The Jamestown Foundation, 2019.05.29. <https://jamestown.org/program/the-peoples-liberation-army-strategic-support-force-update-2019/>; letöltés: 2021.04.20.
- North Korean COVID restrictions lead to 'exodus of foreign diplomats'. EURONEWS, 2021.04.02. <https://www.euronews.com/2021/04/02/north-korean-covid-restrictions-lead-to-exodus-of-foreign-diplomats>; letöltés: 2021.04.23.
- NOUWENS, Meia: China's defence spending: a question of perspective? IISS Military Balance Blog, 2019.05.24. <https://www.iiss.org/blogs/military-balance/2019/05/china-defence-spending>; letöltés: 2021.04.25.
- O'ROURKE, Ronald: China Naval Modernization: Implications for U.S. Navy Capabilities – Background and Issues for Congress. Congressional Research Service, 2021.03.09. <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/RL/RL33153/250>; letöltés: 2021.04.23.
- People's Liberation Army Navy. Wikipedia. https://en.wikipedia.org/wiki/People%27s_Liberation_Army_Navy#2008_anti-piracy_operations; letöltés: 2021.04.23.
- TOKAJI Zsolt – P. SZABÓ Sándor (szerk.): A kínai hadtudomány klasszikusai. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018. https://nkerepo.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/12625/web_XS_PDF_PMA_A_kinai_hadtudomany_klasszikusai.pdf;jsessionid=003C5ED5F02C8FE4344E704F639AB238?sequence=1; letöltés: 2021.04.21.
- WILLIAMS, Heather J. – BLUM, Ilana: Defining Second Generation Open Source Intelligence (OSINT) for the Defense Enterprise. RAND Corporation, 2018. https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RR1900/RR1964/RAND_RR1964.pdf; letöltés: 2021.04.23.

**A KÍNAI NÉPI FELSZABADÍTÓ HADSEREG
HADITENGERÉSZETE CÉLKITŰZÉSEINEK,
JELENLEGI ÁLLAPOTÁNAK BEMUTATÁSA
A STRATÉGIAI DOKUMENTUMOK ELEMZÉSÉN
KERESZTÜL**

Bevezető

Jelen tanulmány célja, hogy a Kínai Népköztársaság (a továbbiakban: Kína) tengeri haderőnemének jelenleg érvényes célkitűzéseit, műveleti és technikai fejlesztéseit vizsgálja, egyrészt az alkalmazott technikai eszközök, fegyverrendszerek, másrészt a kínai haderőre vonatkozó legutóbbi stratégiai dokumentumok elemzésén keresztül. A kínai haditengerészetre jellemző védelmi/fejlesztési trendek rövid ismertetésével kísérletet teszünk azon előfeltevés alátámasztására, miszerint a haditengerészet kiemelt prioritást élvez a kínai vezetés haderőke vonatkozó fejlesztési céljai között.

Történeti kitekintés – a kínai haditengerészeti stratégia kezdetei

A Kínai Népi Felszabadó Hadsereg Haditengerészete – egyben a teljes kínai haderő – számára a legfontosabb stratégiai irányokat megszabó dokumentum az úgynevezett Fehér Könyv, amely utoljára 2015-ben jelent meg,¹ illetve a 2019-ben napvilágot látott Nemzeti Védelemről szóló stratégia, amely szintén Fehér Könyvnek tekinthető.²

A népi Kína tengeri haderőneve az 1949-es alapításától kezdve fontos eleme volt az ország haderejének, de természetesen fennállása során – a politikai igényeknek megfelelően – az eltelt évtizedek alatt eltérő súllyal vette ki részét a védelmi feladatokból. Ennek megfelelően végigkövethető a tengeri és ezen belül a haditengerészeti stratégia változása is az egyes korszakok során.

Az első korszakot az alapítástól az 1970-es évek végéig tartó időszak képezte, amelynek stratégiai jelszava a part menti tenger védelme (*inshore defence*) volt. Ekkor a tenger felől jelentkező legnagyobb fenyegetést a nacionalista (Csang Kaj-sek vezette) erők esetleges beszivárgása, valamint a tengeri forgalom blokádja jelentették a frissen létrejött kommunista államra. Az 1950-es évekig azonban a haditengerészet sem felszerelésben, sem képességekben nem képviselt komoly erőt, a part menti

¹ China's Military Strategy. The State Council Information Office of the People's Republic of China, May 2015, Beijing.
http://english.www.gov.cn/archive/white_paper/2015/05/27/content_281475115610833.htm;
letöltés: 2020.12.09.

² China's National Defence in the New Era. The State Council Information Office of the People's Republic of China, July 2019, Beijing.
http://english.www.gov.cn/archive/whitepaper/201907/24/content_WS5d3941ddc6d08408f502283d.html;
letöltés: 2020.12.10.

védekezés ekkor még egyszerűen a szárazföldi műveletek tengerre való kiterjesztését jelentette.³ A fegyverzet lassú bővülésével ez kismértékben megváltozott és a part menti tenger védelmévé alakult.

A következő korszak az 1980-as évektől egészen az ezredfordulóig tartott. Ezt a korszakot az úgynevezett nyílt tengeri védelem (*offshore defence*) jellemezte. A hivatalosan 1985 végén megalkotott⁴ stratégiának öt fő alkotóeleme volt:

1. regionális védelem;
2. alapvetően védekező,⁵ nem pedig támadó jellegű;
3. az úgynevezett első szigetlánc⁶ körüli tevékenység;
4. a nemzet egyesítése, a területvédelem, a tengeri jogok és érdekek védelme, valamint az elrettentés más hegemóniára törekvő tengeri hatalmakkal szemben;
5. ez az első stratégia, amely világosan elkülöníti egymástól a békeidős és a háborús képességeket és eljárásokat a haditengerészeti erők esetében.⁷

A harmadik időszak 2004-ben kezdődött és napjainkig tart. A mélytengeri védelmi képességek fenntartása mellett megjelent a távoli térségekben végrehajtott műveletek képessége is elérendő célként.⁸ Ennek háttérben elsősorban az állt, hogy Kína gazdasága oly mértékben exportorientálttá és nyersanyag-, illetve energiafüggővé vált, hogy csak egyre növekvő nyersanyag- és energiaimporttal lehetett kielégíteni, mindezek következtében pedig függővé vált a létfontosságú tengeri kereskedelmi útvonalaktól, és azt már a különböző katonai, így a haditengerészeti stratégia is lekövette. Mivel a kínai gazdasági érdekek mostanra jóval túlmutatnak a Kínához közeli tengereken, így szükségessé, sőt alapvető fontosságúvá vált, hogy a haditengerészet is képes legyen hatékonyan megvédeni a kínai érdekeket, akár távoli területeken is.

³ NIDS China Security Report 2016 – The Expanding Scope of PLA Activities and the PLA Strategy. National Institute for Defense Studies, Tokyo, 2016. p. 6.
http://www.nids.mod.go.jp/publication/chinareport/pdf/china_report_EN_web_2016_A01.pdf;
letöltés: 2020.12.16.

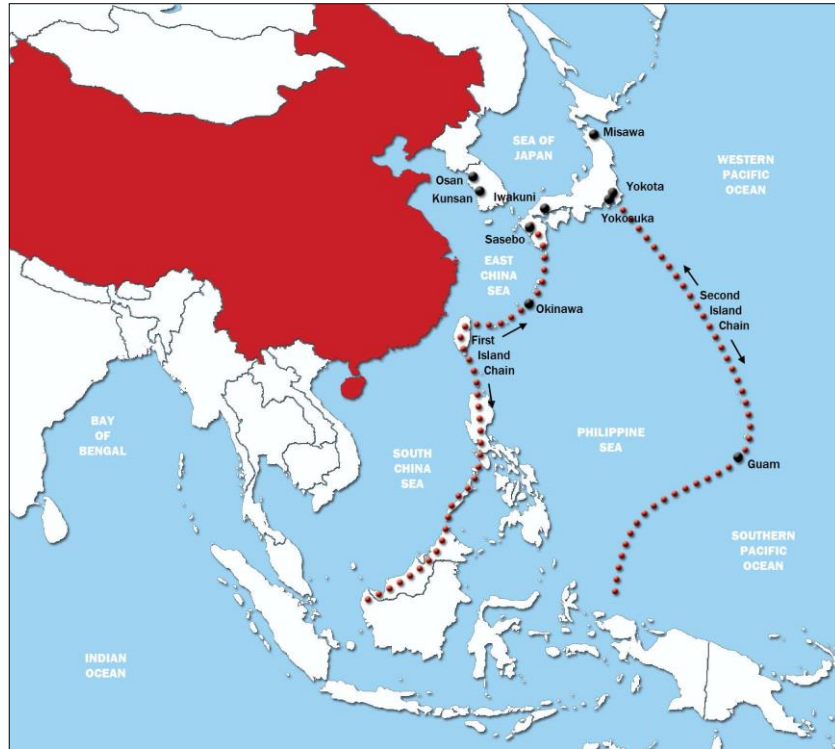
⁴ Liu Huaqing parancsnoksága alatt született meg a mélytengeri védelmi képesség stratégiája, amely fontos elemét képezte a pár évvel korábban hatalomra került Teng Hsziao-ping általános védelmi stratégiájának is.
NIDS China Security Report 2016. p. 6.

⁵ Ez az elem a későbbi években is fennmaradt mint a hivatalos kínai stratégia egyik fontos jellemzője. Természetesen ennek valóság tartalmáról egy tulajdonképpeni tengeri fegyveres konfliktus „hiányában” még nem tudunk képet alkotni, mindenesetre valamennyi hivatalos kínai dokumentum hangsúlyozza Peking védelmi struktúrájának defenzív jellegét, nem utolsósorban történelmi példákból kiindulva.

⁶ A kínai haditengerészeti gondolkodás egyik alappillére az úgynevezett *kettős szigetlánc védelmi vonal*, amely a teljes kelet-ázsiai partvidék mentén végighúzóódó szigeteket jelenti, és alapvetően meghatározza elsősorban az amerikai haditengerészeti stratégiai gondolkodást a térségben. Az első szigetlánc a Kuril-szigetknél kezdődik és Borneó, illetve a Fülöp-szigetek északi részéig tart, míg a második szigetláncot a japán Bonin-szigetektől a Mariana-szigeteken át a nyugati új-guineai szigetekig tartó vonal képezi. Ezeknek a vonalnak a védelme, illetve az ezekhez történő hozzáférés korlátozása alapvető célja a kínai haditengerészetnek. A rendszerbe állított fegyverrendszerek hatékonyságának is gyakori mérőfoka, hogy mennyiben képesek e kettős vonal védelmére.

⁷ NIDS China Security Report 2016. p. 7.

⁸ Uo.

1. ábra. Az úgynevezett kettős szigetlánc védelmi vonal⁹

Kínának sokáig nem voltak hivatalos, a haditengerészeti stratégiára vonatkozó átfogó dokumentumai, bár az 1980-as években megindult látványos gazdasági fejlődésével párhuzamosan egyre nyilvánvalóbb érdeklődést mutatott a nemzetközi tengeri kereskedelem és haditengerészet általános, stratégiai kérdései iránt is. Deklarált stratégiai dokumentumok nélkül, de már ekkor megkezdődött a jogi keretrendszer kiépítése. Először a tengeri bányászati jogok, majd pedig az 1990-es években a területi vizek és a kizárólagos gazdasági zónához (Exclusive Economic Zone – EEZ)¹⁰ kapcsolódó nemzeti jogszabályok születtek meg. E dokumentumok

⁹ China's new map includes "Second National Territory" of oceans. Consortium of Defense Analysts, 2014.07.11. <https://cofda.wordpress.com/tag/second-island-chain/>; letöltés: 2021.03.20.

¹⁰ Az EEZ és különösen a zónán belüli katonai műveletek kapcsán Kína meglehetősen határozott álláspontot képvisel. Mint azt az utóbbi években több gyakorlati példa is bizonyította, Kína értelmezésében az EEZ bármifajta használata csak a tengerparti állam beleegyezésével történhet, még az ENSZ Tengerjogi Egyezménye (UNCLOS) által biztosítani hivatott navigációs és repülési szabadságot sem engedélyezi más állam eszközeinek. A helyzet tisztázását természetesen az sem segíti, hogy maga a vonatkozó Egyezmény sem fogalmaz egyértelműen a nem tengerparti államok esetleges katonai tevékenységével kapcsolatban a Zónán belül. Ellenben azt nem teszi lehetővé, hogy a parti állam egyoldalúan megtiltsa mindenfajta katonai tevékenységet a Zónában saját nemzeti biztonsági érdekeire hivatkozva (erre hivatkozott több esetben az Amerikai Egyesült Államok is Kínával szemben a délkelet-ázsiai térségben).

azonban nem képeztek egységes stratégiát, és 2010-ben már több tengeri tevékenységgel foglalkozó szervezet is sürgette egy egységes, kizárólag tengeri/haditengerészeti stratégia megalkotását.¹¹ Ugyanakkor a későbbiekben sem született csak a haditengerészettel foglalkozó stratégia, a haderőnemre vonatkozó célokat és feladatokat az összhaderőnemi szinten megfogalmazott nemzeti védelmi stratégiákban, az úgynevezett Fehér Könyvekben fogalmazták meg.¹²

Fehér Könyv – 2015

1995 óta a Kínai Népköztársaság két-három évente adott ki úgynevezett védelmi Fehér Könyveket.¹³ A 2015-ös Fehér Könyv – a legtöbb szakértő szerint – beleillett a korábbi, hasonló kínai dokumentumok sorába, mivel elsősorban széles értelemben, a stratégiai keretrendszer ismertetve vizsgálta az ország előtt álló védelmi feladatokat és kihívásokat,¹⁴ viszont nem sok – kritikusi szerint tulajdonképpen semmilyen – konkrétummal szolgált a kínai elképzeléseket és lépéseket illetően. Annyiban azonban mindenképpen változás történt, hogy a részletesebb, a feladatokat és célokat haderőnemi bontásban ismertető elődjeihez képest ez a stratégia már sokkal inkább egy összhaderőnemi, koncepcionális megközelítés szerint készült.¹⁵

A dokumentum – bár természetesen általános célokat megfogalmazva – már a bevezetőben leszögezi, hogy Kínának erős haderőre van szüksége ahhoz, hogy biztosítsa a külső feltételeket az ország modernizálásához és békés fejlődéséhez. Fontos alaptétel, hogy a kínai tervezők szerint a haderő ereje és stabilitása (sőt folyamatos, kiszámítható ütemű fejlődése) alapvető fontosságú az egész ország fejlődése szempontjából. *„Ebben az új történelmi helyzetben Kína fegyveres erői alkalmazkodni fognak a biztonsági környezet változásaihoz, határozottan követve a Kínai Kommunista Párt céljait, hogy az új helyzetnek megfelelő erős haderőt hoznak létre, végrehajtva az aktív védelemre vonatkozó katonai stratégiai irányutatásban*

KISVÁRI Tamás: Kína lépései a hadászati egyensúly megváltoztatására a Dél-kínai-tenger térségében. Honvédségi Szemle, 148. évfolyam, 6. szám, 2020. pp. 32–43.

<https://kiadvany.magyarhonvedseg.hu/index.php/honvszemle/issue/view/19/22>; letöltés: 2021.03.17.

¹¹ NIDS China Security Report 2011. The National Institute for Defense Studies, Tokyo, 2012. p. 12.

http://www.nids.mod.go.jp/english/publication/chinareport/pdf/china_report_EN_web_2011_A01.pdf; letöltés: 2020.12.15.

¹² Kína elmúlt harminc évének a fegyveres erőkre vonatkozó összhaderőnemi stratégiájának változását lásd: BARTÓK András: A Kínai Népköztársaság védelempolitikájának változása 1989-től napjainkig. Szakmai Szemle, XVI. évfolyam 3. szám, 2018. október. pp. 47–75.

https://www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/szsz/2018_3_szam.pdf; letöltés: 2021.03.14.

¹³ ERICKSON, Andrew S.: China Defense White Papers – 1995–2019 – Download Complete Set + Read Highlights Here. 2019.07.23.

<https://www.andrewerickson.com/2019/07/china-defense-white-papers-1995-2019-download-complete-set-read-highlights-here/>; letöltés: 2021.03.22.

¹⁴ China Military Power – Modernizing a Force to Fight and Win. Defense Intelligence Agency Military Power Publications, November 2018. p. 7.

https://www.dia.mil/Portals/27/Documents/News/Military%20Power%20Publications/China_Military_Power_FINAL_5MB_20190103.pdf; letöltés: 2020.12.06.

¹⁵ Annual Report to Congress – Military and Security Developments Involving The People's Republic Of China 2016. Office of the Secretary of Defense, 2016. pp. 3–4.

<https://dod.defense.gov/Portals/1/Documents/pubs/2016%20China%20Military%20Power%20Report.pdf>; letöltés: 2021.04.08.

*foglaltakat, felgyorsítják a nemzeti védelem és a fegyveres alakulatok korszerűsítését, eltökélten védelmezik Kína szuverenitását, biztonságát és fejlődési érdekeit...*¹⁶ Már ebből az általános felsorolásból is remekül látszanak a kínai stratégiai védelmi célok legfontosabbjai, illetve a haderő és az ország általános fejlődésének a szoros kapcsolata.

A szerzők kiemelik, hogy a kínai védelmi tervezők nem számolnak egy újabb világméretű fegyveres konfliktus kialakulásának reális esélyével, ugyanakkor valószínűnek tartják a legkülönbözőbb háttérű (gazdasági, etnikai, vallási, hatalmi egyensúly felborulásából fakadó stb.) regionális válságok eszkalációját.¹⁷ Ezek bizonyos körülmények fennállása esetén jelenthetnek fenyegetést Kína dinamikus fejlődésére, amelynek a belső és a külső feltételeit továbbra is igen kedvezőnek látták, ugyanakkor a korábbi időszakhoz képest már szignifikáns korlátai is megjelentek. A Fehér Könyv már e ponton kijelenti, hogy a világgazdaság fejlődésének motorja immár a csendes-óceáni régióra tevődött át, ahová az Amerikai Egyesült Államok igyekszik védelmi céljait áthelyezni, a létező szövetségeket megerősíteni, illetve új szövetségeket keresni. A dokumentum néhány fenyegetést nevesít is, mint például „*Japán újra erősödő militarizmusa*”, néhány délkeleti-ázsiai szigetország „*illegális*” területi követeléseit Kínával szemben, illetve a Koreai-félsziget biztonsági problémáit.¹⁸ A stratégia alkotói említést tesznek a hadügy forradalmáról is (angolszász nyelvterületen az úgynevezett RMA¹⁹), a nagy hatótávolságú, precíziós fegyverrendszerekről, az űrhadviselés lehetséges eszközeiről, valamint a kiberhadviselés fontosságáról.²⁰

A dokumentum szerint a legfontosabb stratégiai feladatok, amelyek a kínai haderő előtt állnak, illetve amelyeket kezelnie kell:

- a katonai fenyegetések széles skálája;
- a hazai területek egyesítése (Tajvan kérdése);
- a kínai érdekek érvényesítése és védelme az új területeken is (ez a pont egyértelműen utal a Dél-kínai-tenger vitatott hovatartozású területeinek a védelmére);
- Kína tengeren túli érdekeinek (és állampolgárainak) védelme;
- regionális és globális nemzetközi biztonsági együttműködés;
- a beszivárgás, szeparatizmus és terrorizmus elleni küzdelem (Tajvan, Hong Kong, Hszincsiang, Tibet);
- katasztrófavédelem.²¹

¹⁶ China's Military Strategy. p. 3.

¹⁷ China's Military Strategy. p. 4.

¹⁸ China Military Power – Modernizing a Force to Fight and Win. pp. 7–9.

¹⁹ Revolution in Military Affairs, ami nemcsak a haditechnika, hanem az alkalmazott eljárások és a fegyveres erők gyökeres átalakulását is jelenti.

CORDESMAN, Anthony H.: The Real Revolution in Military Affairs. CSIS, 2014.08.05.

<https://www.csis.org/analysis/real-revolution-military-affairs>; letöltés: 2021.03.21.

²⁰ Annual Report to Congress – Military and Security Developments Involving the People's Republic of China 2016. p. 64.

²¹ China's Military Strategy. pp. 8–9.

Megállapítható, hogy a fenti, általános feladatok közül néhány egyértelműen értelmezhető a tengeri haderőnem kapcsán megfogalmazott, attól elvárt képességek vonatkozásában is.

1. *Részvétel széles körű stratégiai szintű műveletekben:* elsősorban olyan tengeri nagyhatalom elleni sikeres fellépés, amely Kína területi integritását veszélyezteti, és amellyel szemben jelentős földrajzi kiterjedésű területeken kell ellentevékenységet kifejteni. (Ez lényegében az Amerikai Egyesült Államokra vonatkozik.)

2. *Elrettentés és egy esetleges tenger felől érkező invázió megakadályozása:* a tengerről érkező támadások elleni védelem – történelmi okokból is – a kínai tengeri haderőnem egyik alapvető feladata. A stratégia szerint egy esetleges Kína elleni inváziós kísérlet során a haditengerészet előretolt egységei nagy pontosságú csapásokkal tartanak fel és vetnék vissza az ellenséges erőket, lehetőleg még távol a kínai partoktól. (Ez az Amerikai Egyesült Államokra és szövetségeire, elsősorban Japánra, de akár Dél-Korea is utal.)

3. *A szigetek és a tengeri jogok védelme:* a haditengerészet kiemelt fontosságú feladata a Kína fennhatósága alá tartozó szigetek és egyéb tengeri területek védelme, a külföldi erők „illegális tevékenységének” a megakadályozása, valamint a kínai gazdasági, tudományos és katonai tevékenység biztosítása.

4. *A tengeri közlekedés és szállítás biztonságának fenntartása:* a kínai gazdaság jelentős külkereskedelmi kitérttségére tekintettel Peking számára kiemelt fontosságú, hogy egy térségbeli háború esetén se vágassák el a kereskedelmi útvonalaktól, ennek biztosítása a haditengerészet egyik legfontosabb feladata.

5. *A tengeren túli érdekek és az állampolgárok védelme:* a kínai vállalatok egyre komolyabb világszintű terjeszkedésével ezen gazdasági érdekek oltalmazása is nagyobb hangsúllyal jelenik meg a katonai feladatok között. Emellett az olyan hagyományos feladatok, mint a külföldön bajba jutott állampolgárok kimenekítése, megsegítése is jelen vannak.²²

6. *Nukleáris elrettentés és válaszcsepés kiváltásának a képessége:* a tengeri haderőnem nukleáris képessége a kínai hadászati triád fontos eleme, ez a haditengerészet esetében a „felszín alatti” csapásmérő képességeket jelenti, vagyis nukleáris meghajtású ballisztikusrakéta-hordozó tengeralattjárók alkalmazását.

7. *Szárazföldi katonai konfliktusok támogatása:* bár nem a szárazföldi konfliktusokra történő felkészülés képezi feladatkörei gerincét, a kínai védelmi tervezők számolnak az esetleges szárazföldi műveleteket támogató szerepkörrel a haditengerészet esetében is.

²² Erre jó példát szolgáltattak 2015-ben a jemeni polgárháború miatt az országban rekedt kínai állampolgárok, akiket több esetben is a kínai haditengerészet hajóegységei szállítottak haza. PANDA, Ankit: China evacuates foreign nationals from Yemen. The Diplomat, 2015.04.06. <https://thediplomat.com/2015/04/china-evacuates-foreign-nationals-from-yemen/>; letöltés: 2021.02.27.

8. *A nemzetközi tengeri útvonalak védelme:* Kína globális szerepének növekedésével már nem pusztán a kínai nemzeti érdekek, hanem a világtenger (a hajózás) biztonsága is olyan egyetemes érték, amelynek fenntartásához a haditengerészeti erők révén hozzá kíván járulni.²³

A kínai védelmi stratégia már a kezdetektől – a népköztársaság 1949-es kikiáltásától – komolyan épített az úgynevezett *aktív védelem* módszerére. Ennek konkrét megvalósítási formája az évek folyamán folyamatosan változott, de lényegi elemei nem módosultak: a stratégiai (hadászati szintű) védelem és a hadműveleti, illetve harcászati támadás együttélése; az önvédelem és a megtorló válaszcsepások (a dokumentum úgy fogalmaz: „*Nem támadunk, amíg minket nem támadnak meg, de ha megtámadnak, akkor biztosan visszatámadunk.*”²⁴) rendszere.

A 2015-ös Fehér Könyv a haditengerészet vonatkozásában a követendő irányvonalakat vázolja fel. A dokumentum írásakor zajlott a kínai tengeri haderőnem fokozatos doktrínaváltása, nevezetesen a part menti vizek védelméről történő átállás a nyílt vízi műveletekre, illetve e kettő kombinációjára. Emellett olyan képességek fejlesztését is hangsúlyozzák a dokumentumban, mint a stratégiai elrettentés, az összhaderőnemi keretek között folytatott tengeri műveletek, illetve a tartós nyílt vízi manőverezőképeség kialakítása.²⁵ E képességek elérése a kínai tervezők szerint azért alapvető fontosságú, mert Kína fejlődésének alapköve a tengerekhez, mindenekelőtt a tengeri kereskedelmi útvonalakhoz történő szabad hozzáférés, sőt e kereskedelmi útvonalak ellenőrzése. Ehhez az is szükséges, hogy a hagyományos kínai felfogást – miszerint a szárazföld védelmének kell kizárólagos elsőbbséget kapnia – át kell értékelní, és sokkal nagyobb hangsúlyt szükséges fektetni a tengeri hadviselésre történő felkészülésre. A másik hivatalos ok szerint a haditengerészetének fejlesztése képessé teszi Kínát arra, hogy a nemzetközi közösség felelősségteljes és főleg globális szereplőjévé váljon.²⁶

Szerepel a dokumentumban egy olyan képesség, illetve művelettípus, amely már 2015-ben is kiemelt fontosságú volt a kínai haditengerészeti tervezők számára, mégpedig a nemzetközi tengerészeti műveletek egy speciális típusa, a kalózkodás elleni járőrtevékenység.²⁷ A kínai haditengerészet ekkor még viszonylag új feladatként ismerkedett az ilyen jellegű tengeri műveletekkel²⁸ több helyszínen is (pl. Szomália partjai mentén). A dokumentum azonban e tevékenység további

²³ NIDS China Security Report 2016. pp. 8–9.

²⁴ China's Military Strategy. p. 10.

²⁵ China Military Power – Modernizing a Force to Fight and Win. p. 10.

²⁶ BURKE, Silvia: Explaining China's Participation in Anti-Piracy Operations in the Gulf of Aden. Department of Political Science, Massachusetts Institute of Technology, May 2009. <https://silio.tips/download/explaining-china-s-participation-in-anti-piracy-operations-in-the-gulf-of-aden>; letöltés: 2021.03.26.

²⁷ China's Military Strategy. p. 9.

²⁸ Valójában ezek a bevetések jelentették a tanulási folyamat kezdetét, nem pusztán e speciális feladat vonatkozásában, hanem a nemzetközi együttműködésben, valamint a kínai partoktól földrajzilag távol eső vizeken végrehajtott műveletek szempontjából is az elsők közé tartoztak. Ezt megelőzően csak 2002-ben hajózott át az Indiai-óceánon egy kínai kötelék (egy-egy romboló és ellátóhajó), amely egyébként megkerülte a Földet. Viszont korábban kínai hadihajók csak a híres felfedező, Cseng Ho (Zheng He) expedíciói során jártak a térségben, még az 1400-as évek első felében.

BURKE, Silvia: Explaining China's Participation in Anti-Piracy Operations in the Gulf of Aden. Department of Political Science, Massachusetts Institute of Technology, May 2009. p. 2.

erősítését és a végrehajtott nemzetközi feladatok komplexitásának növelését jelöli meg célként mint olyan eszközt, amellyel viszonylag szerény ráfordítással rendkívül jelentős elméleti és gyakorlati tapasztalat szerezhető. (A kínai tengeri haderőnek mindkettőre alapvető szüksége van ahhoz, hogy hosszú távon eredményesen tudjon felzárkózni a jelenlegi tengeri nagyhatalmakhoz.)²⁹

A 2019-es „nemzeti védelmi stratégia”

A védelmi témában kiadott jelenlegi legfrissebb stratégiai dokumentum „*Kína nemzeti védelme egy új korszakban*” címmel jelent meg 2019 júliusában.³⁰ A témával foglalkozó szakértők körében ez a stratégia sokkal nagyobb érdeklődésre tartott számot, mint a hasonló stratégiai dokumentumok, a „Fehér Könyvek”. Mint ahogyan a fentiekben tárgyalt 2015-ös Fehér Könyvben is látható volt, az ilyen típusú dokumentumok általában nem sok konkrétumot árultak el Peking védelmi stratégiájáról, pusztán nagyon nagy vonalakban ismertették az általános irányvonalakat. Ez a 2019-es dokumentum viszont eltérést mutat ettől a trendtől, mivel a megszokotthoz képest sokkal konkrétabb célokat tűz ki a kínai haderő elé, illetve a lehetséges ellenfelek tekintetében is nagyságrendekkel pontosabb képet rajzol fel.

A kínai dokumentum bizonyos szempontból válasz volt más nemzetek – elsősorban az Amerikai Egyesült Államok – hasonló szintű stratégiáiban megfogalmazott céljaira. Az Amerikai Egyesült Államok 2017-ben kiadott nemzeti biztonsági stratégiája,³¹ illetve a 2018-ban közzétett nemzeti védelmi stratégiája,³² valamint a szintén 2018-as nemzeti katonai stratégiája³³ ugyanis már egyértelmű kihívóként azonosította a Kínai Népköztársaságot, kiemelten pedig annak

²⁹ Annual Report to Congress – Military and Security Developments Involving the People’s Republic of China 2016. p. 22.

³⁰ China’s National Defense in the New Era. p. 1.

³¹ National Security Strategy of the United States of America. The White House, Washington D.C., 2017. <https://trumpwhitehouse.archives.gov/wp-content/uploads/2017/12/NSS-Final-12-18-2017-0905.pdf>; letöltés: 2021.03.01.

A dokumentum 33 alkalommal említi Kínát (általában az Oroszországi Föderációval együtt), nem kifejezetten barátként vagy partnerként. Rögtön a 2. oldalon ez szerepel: „*Kína és Oroszország fenyegetik az amerikai globális hatalmat, befolyást és érdekeket, megkísérlik gyengíteni az amerikai biztonságot és prosperitást.*” A dél-kínai-tengeri kínai haditengerészeti kihívást a 45–46. oldalon említi.

³² Sajnos a dokumentum – szemben a korábbiakkal – nem sajtónyilvános, csak egy kivonat érhető el belőle, amit az akkori védelmi miniszter állított össze. Ebben 11 alkalommal szerepel Kína. Rögtön az első említés megadja az alaphangot: „*Kína egy stratégiai kihívó, amely ragadozó gazdaságot használ, hogy megfélemlítse szomszédjait, miközben katonai kérdéssé tette a Dél-kínai-tenger térségét.*” A következő oldalon pedig ez: „*Egyre nyilvánvalóbb, hogy Kína és Oroszország a saját autoriter modelljüknek megfelelően akarják formálni a világot. ... Kína és Oroszország jelenleg aláaknázzák a nemzetközi rendszert...*”

MATTIS, Jim: Summary of the 2018 National Defense Strategy of the United States of America – Sharpening the American Military’s Competitive Edge. Department of Defense, 2018. pp. 1–2.

<https://dod.defense.gov/Portals/1/Documents/pubs/2018-National-Defense-Strategy-Summary.pdf>; letöltés: 2021.03.11.

³³ Ez a dokumentum sem sajtónyilvános, csak egy rövid kivonat hozzáférhető. A mindössze hat oldalon kétszer szerepel Kína, amelyet – Oroszországgal együtt – olyan nagyhatalmi riválisoknak neveznek, amelyek a legkomolyabb kihívást jelentik, amellyel az amerikai fegyveres erőknek szembe kell szállni. Description of the National Military Strategy 2018. The Joint Staff. p. 2.

https://www.jcs.mil/Portals/36/Documents/Publications/UNCLASS_2018_National_Military_Strategy_Description.pdf; letöltés ideje: 2021.04.03.

haditengerészeti erőit. Ennek leképződéseként a 2019-es kínai védelmi stratégia már bevezetőjében leszögezi, hogy Kína és az Amerikai Egyesült Államok mostanra egyenrangú szuperhatalmakká váltak, és a kínai fejlődéshez elengedhetetlenek mindazon katonai képességek,³⁴ amelyeket a különböző amerikai jelentések súlyos fenyegetésként azonosítanak (az úgynevezett kék vízi haditengerészeti képességek,³⁵ az A2/AD-képességek³⁶ kiépítése, illetve a tengeri kereskedelmi útvonalak ellenőrzésére tett lépések).³⁷ Általánosságban tehát megállapítható, hogy a kínai stratégiai tervezők ezúttal sokkal direkter módon reagáltak a nyugati oldalon, főleg amerikai részről az országukkal kapcsolatban megfogalmazódott vádakra, kijelentésekre.³⁸ Ez eddig nem volt jellemző az ilyen típusú stratégiai dokumentumok esetében. Kína ebben a dokumentumban olyan szereplőként jelenik meg, amely igyekszik békés eszközökkel, a különböző szövetségek³⁹ révén előmozdítani a teljes csendes-óceáni régió fejlődését.⁴⁰ A szövetségi politika mint eszköz természetesen megjelenik a másik oldalon is Kínát érintő fenyegetésként, az Amerikai Egyesült Államok „agresszív” szövetségi politikája kapcsán.⁴¹

³⁴ China's National Defense in the New Era. pp. 2–3.

³⁵ Az úgynevezett kék vízi képesség a nyílt tengeren és alapvetően az adott állam part menti vizeitől jóval távolabb eső tengereken, óceánokon történő hatékony műveleti képességet jelent, amely rendkívül komoly technikai, logisztikai, eljárásbeli háttértámogatást és szaktudást igényel. Minden jelentős tengeri nagyhatalom fontos képessége.

Blue-water. Collins Dictionary, Harper Collins Publishers Ltd., 2019.

<https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/blue-water>; letöltés: 2021.03.08.

³⁶ Anti Access/Area Denial: hozzáférésgátlás és területmegtagadás. Ez a védelmi képességek egy intenzíven fejlődő területe Kínában. A képesség lényege, hogy az adott fél az ellenfél erőinek hozzáférését egy adott területhez jelentősen korlátozza vagy megakadályozza különböző – zömmel szárazföldi telepítésű – nagy hatótávolságú hajó elleni és légvédelmi fegyverrendszerek telepítésével. Az A2/AD területén Kína jelentős kapacitásokat halmozott fel és többféle fejlesztést is végrehajtott, egymással akár párhuzamosan is. A kínai haditengerészetnek különösen fontos e képesség biztosítása, tekintettel a fentiekben már részletezett tengeri stratégiai célokra, és mivel jelenleg még nem egyenrangú kihívó az amerikai haditengerészet számára.

Naval Operations Concept 2010 – Implementing the Maritime Strategy, Washington D.C., 2010. p. 53.

https://www.act.nato.int/images/stories/events/2010/gc/ws_mar_us_navops.pdf; letöltés: 2021.03.02.

KRAJNC Zoltán (főszerkesztő): Hadtudományi lexikon Új kötet. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2019. pp. 461–462.

³⁷ Annual Report to Congress – Military and Security Developments Involving the People's Republic of China 2019. Office of the Secretary of Defense, 2019. p. 3.

<https://fas.org/man/eprint/dod-china-2019.pdf>; letöltés: 2021.02.11.

³⁸ Ebben az amerikai–kínai kétoldalú kapcsolatok jelentős romlása is szerepet játszik, hiszen 2018-ban addig példátlanul agresszív kölcsönös lépésekre került sor. (Nem függetlenül a Trump-kormányzat és a Hszi Csin-ping vezette Kína egyaránt kemény retorikájától.) Az egymás elleni kereskedelmi és büntetővám-intézkedések, a vitatott hovatartozású szigetek körüli kölcsönös hadgyakorlatok nem növelték a felek közötti bizalmat.

MATURA Tamás: Az Amerikai Egyesült Államok és a Kínai Népköztársaság kapcsolatai. In: HÁDA Béla – Matura Tamás (szerk.): Az Amerikai Egyesült Államok ázsiai kapcsolatai. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2020. pp. 187–189.

https://nkerepo.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/15836/Web_PDF_Az_Amerikai_Egyesult_Allamok_Azsiai_kapcsolatai.pdf?sequence=1; letöltés: 2021.03.11.

³⁹ Nevesítésre kerül a Shanghaji Együttműködési Tanács és az ASEAN védelmi miniszterek találkozója.

⁴⁰ China's National Defense in the New Era. p. 4.

⁴¹ Annual Report to Congress – Military and Security Developments Involving the People's Republic of China 2019. p. 4.

A stratégia néhány konkrét amerikai fegyverrendszer régióbeli telepítését is fenyegetésként nevesíti (pl. THAAD-ütegek⁴² telepítése Dél-Koreában), amelyek korlátozzák Kína haditengerészeti érdekvédelemi képességeit.⁴³ Az Amerikai Egyesült Államok szintén megjelenik (bár nem konkrétan megnevezve, de egyértelműen beazonosítható módon) mint egy olyan „*régió kívüli állam, amely Kína közelében rendszeres felderítőbevetéseket hajt végre légi és tengeri úton, és amely illegálisan behatol Kína területi vizeire, illetve Kína szigeteinek és zátonyainak felségvizeire és légterébe, és ezzel aláássa Kína nemzeti biztonságát.*”⁴⁴

Érdekesség – és a szakértők szerint tipikusan kínai jellemvonás –, hogy a dokumentum Kínát egy fejlődő katonai hatalomként definiálja, amely még jelentős technológiai lemaradásban van a hagyományos katonai nagyhatalmak mögött, e téren kiemelten és több helyen említésre kerülnek a „hadügyi forradalom” legújabb technológiai megoldásai. „*A kínai katonai biztonságot a technológiai újdonságok okozta meglepés és a növekvő technológiai generációs lemaradás is fenyegeti. Nagybbr erőfeszítésekre van szükség a katonai modernizálás terén a kitűzött nemzeti biztonsági célok elérése érdekében. A kínai haderő még mindig jelentős lemaradásban van a világ vezető fegyveres erőivel szemben.*”⁴⁵

A dokumentum a szinte már „szokásos” módon nem tér ki a kínai védelmi büdzsét érintő pontos módszertan vagy kalkulálási rendszer részleteire. A különböző kínai védelmi dokumentumokban szereplő költségvetési adatok a szakértők döntő többsége szerint egyáltalán nem megbízhatók, a kínai vezetés tendenciózusan alacsonyabb számokat közöl a nemzetközi közösség felé. Ezt az „alábecslést” valamennyi fórum belekalkulálja a Kínával kapcsolatos elemzésekbe, komoly különbségeket eredményezve az egyes források adatai között. A 2021-re tervezett védelmi költségvetés például hivatalos adatok alapján 1360 milliárd jüan lesz, ami 209,2 milliárd amerikai dollárnak (USD) felel meg.⁴⁶ Jól jelzi a tényleges összegek körüli bizonytalanságot, hogy a londoni székhelyű International Institute for Strategic Studies (IISS) adatai szerint a kínai védelmi költségvetés 2019-ben 181,1, 2020-ban pedig 193,3 milliárd USD volt.⁴⁷ A Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI) adatai szerint viszont 2019-ben 240,3, 2020-ban pedig 252,3 milliárd USD volt Peking védelmi büdzséje.⁴⁸ A kínai stratégák mindig hangsúlyozzák, így a 2019-es dokumentumban is, hogy az Amerikai Egyesült Államok védelmi költségvetése nominálisan mennyivel nagyobb, mint a kínai, nem említve az arányos adatokat.⁴⁹

⁴² Amerikai rakétavédelmi rendszer – Terminal High Altitude Area Defense (~végfázisú nagy hatómagasságú területvédelmi rendszer). THAAD TMD. GlobalSecurity.org.

<https://www.globalsecurity.org/space/systems/thaad.htm>; letöltés: 2021.03.09.

⁴³ CORDESMAN, Anthony H.: China’s new 2019 Defense White Paper. CSIS, 2019.07.24.

<https://www.csis.org/analysis/chinas-new-2019-defense-white-paper>; letöltés: 2020.12.02.

⁴⁴ China’s National Defense in the New Era. p. 5.

⁴⁵ China’s National Defense in the New Era. p. 6.

⁴⁶ FUNAIOLE, Matthew P. – HART, Brian – GLAZER, Bonnie S. – CHAN, Bonnie: Understanding China’s 2021 Defense Budget. CSIS, 2021.03.05.

<https://www.csis.org/analysis/understanding-chinas-2021-defense-budget>; letöltés: 2021.03.10.

⁴⁷ The Military Balance 2021. Routledge Taylor & Francis Group, London, 2021. p. 518.

⁴⁸ SIPRI Military Expenditure Database. <https://www.sipri.org/databases/milex>; letöltés: 2021.04.22.

⁴⁹ CORDESMAN, Anthony H.: China’s new 2019 Defense White Paper.

Amikor összevetjük az Amerikai Egyesült Államok védelmi költségvetését a kínaival, akkor nem mindegy, hogy milyen adatokból indulunk ki. Az IISS szerint Washington 2019-ben 684,6, 2020-ban pedig 738 milliárdot költött katonai célokra,⁵⁰ míg a SIPRI szerint 734,3, illetve 778.2 milliárd USD volt az amerikai védelmi kiadás.⁵¹ Az IISS szerint így az amerikaiak 2019-ben és 2020-ban is nagyjából 3,8-szor költöttek többet védelmi célokra, mint a kínaiak, a SIPRI adatai alapján viszont mindkét évben közel háromszorosa volt az amerikai védelmi büdzsé a kínainak. (A két védelmi ipari komplexum eltérő árképzése miatt a valós különbség ennél azért jóval kisebb.) Jól jelzi egyébként, hogy az Amerikai Egyesült Államok és a Kínai Népköztársaság mennyivel többet költ bármely másik államnál, hogy sem az IISS, sem a SIPRI adatai szerint egyetlen más ország védelmi kiadásai sem haladták meg a 100 milliárd dollárt 2019-ben, illetve 2020-ban. Kína védelmi költségvetésének robbanásszerű növekedését jól alátámasztják a SIPRI adatai, amelyek szerint 1990-ben Peking még csak 9,9 milliárd USD-t költött erre a célra. (Washington ugyanakkor már 325,1 milliárd USD-t, azaz közel harmincháromszor annyit.)⁵²

A szélesebb közvélemény előtt is nagy publicitást kapott dél-kínai-tengeri területi vitákat a szerzők külön említik. A dokumentum kijelenti, hogy e területek Kína tengeri felségterületét képezik,⁵³ így az azokon folyó katonai jellegű tevékenység is természetes része a kínai stratégiai célok megvalósításának. *„Kína nemzeti szuverenitását gyakorolva infrastruktúrát épít és a szükséges védelmi képességeket telepíti a Dél-kínai-tenger szigeteire és zátonyaira, továbbá járőrtevékenységet folytat a Diaoyu-szigetek és a Kelet-kínai-tenger térségében... a kínai fegyveres erők megvédik a fontos vizeket, szigeteket és zátonyokat a Kelet-kínai-, a Dél-kínai- és a Sárga-tengereken egyaránt... a tengeri jogokat védő és rendészeti műveleteket hajtanak végre, megfelelően kezelve a tengeri és a légi helyzetet, eltökélten válaszolva a biztonsági fenyegetésekre, tengeri behatolásokra és provokációkra.”*⁵⁴ Ez az idézet is jól mutatja a korábbi hozzáállás változását az ilyen jellegű stratégiai dokumentumokhoz képest, hiszen az itt felsorolt feladatok és kihívások szinte teljesen „lefedik” a térségben tapasztalható amerikai haditengerészeti tevékenység jelentette kihívásokat, így leképezve az arra adandó kínai válaszlépéseket.

A haditengerészet szempontjából újdonságnak számít, hogy „kiképzési feladatokra” minden korábbinál távolabbi vizeken (Afrika keleti partvidéke, az Adeni-öböl, a Csendes-óceán középső része) is bevetésre kerülnek a kínai felszíni és felszín alatti hajóegységek. Az utóbbi években olyan térségekben is voltak éleslövészetei, ahol a kínai haditengerészet korábban nem hajtott végre műveleteket.⁵⁵ A kiképzési

⁵⁰ The Military Balance 2021. p. 517.

⁵¹ SIPRI Military Expenditure Database. <https://www.sipri.org/databases/milex>; letöltés: 2021.04.22.

⁵² Uo.

⁵³ Kína erőteljesen vitatja a vele szemben hozott választott bírósági ítéleteket is (mint pl. a 2012. július 12-i fülöp-szigeteki keresetben hozott döntést) a vitatott hovatartozású szigetekre vonatkozóan, sem elfogadni, sem elismerni nem hajlandó azok jogszerűségét. A szakértők szerint ez nem pusztán annak köszönhető, hogy ez ellentétes lenne stratégiai céljaival, hanem a hazai közvélemény erőteljes támogatása miatt sem léphet már vissza térségbeli területi követeléseit érvényesítésétől.

MASAYUKI, Masuda: China: Quest for a Great-Power Role. East Asian Strategic Review 2017, Chapter 3. pp. 80–82.

http://www.nids.mod.go.jp/english/publication/east-asian/pdf/2017/east-asian_e2017_03.pdf; letöltés: 2021.03.17.

⁵⁴ China's National Defense in the New Era. p. 7.

⁵⁵ CORDESMAN, Anthony H.: China's new 2019 Defense White Paper.

célú utak és hadgyakorlatok mellett nagyon fontos szerep jut a különböző előretolt bázisoknak, kikötőknek, amelyek száma az elmúlt években szintén növekedett. Amerikai adatok szerint Kína tervezi katonai bázisok létrehozását az Egyesült Arab Emírségek, Indonézia, Kenya, Mianmar, Pakisztán, a Seychelle-szigetek, Sri Lanka, Szingapúr, Thaiföld és Tanzánia területén is.⁵⁶ Egy védelmi célú együttműködési megállapodás 2014-es aláírását követően 2017-ben kezdte meg például működését⁵⁷ a Dzsibuti Támogatóbázis,⁵⁸ amely egy időben négy kísérő/támogató haditengerészeti csoportosításnak tud nyújtani ellátást, karbantartást Kelet-Afrikában.⁵⁹

A dokumentum – a korábbiaktól eltérően – több ponton is nevesíti a *Haditengerészeti Milíciát* mint a tengeri haderőnem fontos kiegészítő szervezetét. A haditengerészet mellett az utóbbi évtizedekben ez a félkatonai szervezet egyre komolyabb kiegészítő, segítő szerepet játszott, szervesen illeszkedve a hivatalos haditengerészeti célokhoz. Kiegészítő jellege ellenére igen komoly szerepet kap a kitűzött célok elérésében, elég csak a rendkívül gyors járatú és felfegyverzett könnyű hajóikra gondolni. A Haditengerészeti Milícia sok esetben – és a legtöbbször vitatható módon – avatkozott be a dél-kínai-tengeri szigetek és mesterséges szigetek környékén zajló műveletekbe. Ezek a hajók általában kettős feladatúak (jelentősen megerősített hajótesttel), mivel alapvetően civil halászhajókról van szó, amelyek azonban sokszor fegyverekkel is rendelkeznek, valamint kiképzett, katonai feladatok végrehajtására is alkalmas személyzet üzemelteti őket. Korábban az állam bérelte ezeket a halászhajókat a tulajdonosaiktól, de az utóbbi években már egy állami tulajdonú, kis méretű hajókból álló flottát is sikerült kiépíteni és felszerelni erre a célra. A milícia előnye, hogy hajói gyorsan mozognak, nagy számban képesek tevékenykedni egy adott területen, ráadásul a haditengerészethez képest sokkal költséghatékonyabban képesek elvégezni feladatukat, amely elsősorban az ellenséges hajóegységek zavarása, megfigyelése, a tengeri jelenlét biztosítása olyan esetekben is, amikor a „valódi” tengerészek nem tudnak beavatkozni. E szerepkör különösen látványos volt az utóbbi időben a vitatott hovatarozású szigetek és a Kína által kiépített mesterséges tengerészeti bázisok környékén. Kína hivatalosan minden alkalommal tagadta, hogy az egyes incidensekben (pl. a vietnámi halászhajókkal vagy amerikai hadihajókkal konfliktusba keveredett) érintett hajói a haditengerészethez tartoztak volna és haditengerészek lettek volna a fedélzetükön. Ennek ellenére valamennyi – külföldi – szakértő elfogadja a milícia ilyen szerepét és a jövőben még nagyobb aktivitásra számítanak e félkatonai szervezettől.⁶⁰

⁵⁶ Annual Report to Congress – Military and Security Developments Involving the People’s Republic of China 2020. Office of the Secretary of Defense, 2020. p. x.
<https://media.defense.gov/2020/Sep/01/2002488689/-1/-1/1/2020-DOD-CHINA-MILITARY-POWER-REPORT-FINAL.PDF>; letöltés: 2021.04.08.

⁵⁷ MARI, Izuyama,– MASAHIRO, Kurita: Security in the Indian Ocean Region: Regional Responses to China’s Growing Influence. East Asian Strategic Review 2017, Chapter 2. pp. 43–44.
http://www.nids.mod.go.jp/english/publication/east-asian/pdf/2017/east-asian_e2017_02.pdf;
letöltés: 2020.12.18.

⁵⁸ China Military Power – Modernizing a Force to Fight and Win. p. 29.

⁵⁹ A jemeni polgárháborús helyzet romlásával már több alkalommal is sor került kínai haditengerészeti hajócsoporthoz e bázisról történő ellátására.
China’s National Defense in the New Era. p. 15.

⁶⁰ Annual Report to Congress – Military and Security Developments Involving the People’s Republic of China 2019. pp. 53–54.

A stratégiai rész összegzésénél mindenképpen ki kell még térni arra, hogy melyek a legújabb fejlemények a kínai „terjeszkedésre és fenyegetésre” adandó washingtoni válaszlépések terén. 2021. március 3-án a Biden-adminisztráció kiadott egy „átmeneti nemzeti stratégiai irányelvet”, amely – bár sokan az amerikai–kínai kapcsolatok javulását várták Trump után – egyértelműen ellenségként, de legalábbis stratégiai riválisként kezeli Pekinget. A mindössze huszonhárom oldalas dokumentumban tizenötször említik Kínát, amely egyértelműen az Amerikai Egyesült Államok első számú stratégiai kihívójaként, illetve autoriter államként, a demokráciák elsősorú ellenségeként szerepel. (Az Oroszországi Föderációt „csak” ötször említi a stratégiai irányelv, mondjuk ezt az államot sem kifejezetten Washington barátjaként.)⁶¹ Elégé egyértelmű tehát, hogy a kínai–amerikai „összefeszülés” hosszú távon is meghatározó marad a nemzetközi kapcsolatokban. Ennek pedig bizonyára meglesz a nyoma a Kínai Népköztársaság elkövetkező stratégiai dokumentumaiban is.

Haditengerészeti képességek és fejlesztési prioritások a stratégiák tükrében

A fenti általános, hosszabb időszakot felölelő stratégiai dokumentumok az egyes haderőnemek esetében természetesen pusztán általános fejlesztési keretrendszert, valamint az elérni kívánt távlati célokat fogalmazzák meg. A célok eléréséhez szükséges konkrét lépések és képességek fejlesztése a haditengerészet esetében is már egy hosszabb folyamatot feltételez. A következőkben a legfontosabb – a stratégiai dokumentumokban is megfogalmazott – képességeket vizsgáljuk meg a kínai haditengerészet szempontjából.

A kék vízi haditengerészeti erők létrehozása

A szakirodalom által kék vízi képességeknek nevezett haditengerészeti kapacitások elérése a kínai tengeri haderőnem számára már hosszabb ideje megfogalmazott, határozott és létfontosságú célként jelenik meg, és egyfajta általános keretként szolgál minden további képességfejlesztés realizálása során. E képességek elengedhetetlenek ahhoz, hogy Kína legfontosabb gazdasági, katonai céljait elérje és haditengerészeti szempontból legalább hasonló vagy azonos szintre kerüljön a hagyományos tengeri nagyhatalmakkal, elsősorban az Amerikai Egyesült Államokkal. A kék vízi haditengerészeti képesség elérésének célja már 2007-ben a legmagasabb politikai szinten, Hu Csin-tao elnöknek, a Kínai Kommunista Párt 17. Nemzeti Kongresszusán elmondott beszédében megjelent deklarált célként. „*A célunk, hogy fejlesszük barna vízi műveleti képességeinket, majd pedig fokozatosan áthelyezzük a védelem fő színterét a kék vízi területekre. ...meg fogjuk védeni felségvizeinket és a tengeri érdekeinket. Biztosítani fogjuk a tengeri ipar, a tengeri szállítás és az energiahordozók szempontjából fontos tengeri útvonalak biztonságát.*”⁶²

⁶¹ Interim National Security Strategic Guidance. The White House, Washington, 2021. <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2021/03/NSC-1v2.pdf>; letöltés: 2021.04.02.

⁶² NIDS China Security Report 2010. National Institute for Defense Studies, Tokyo, 2010. p. 14. http://www.nids.mod.go.jp/english/publication/chinareport/pdf/china_report_EN_4C_A01.pdf; letöltés: 2020.12.12.

Kína többször deklarálta célja, hogy hozzájáruljon a globális nemzetközi biztonság, kiemelten a nemzetközi kereskedelem biztosításához, ami a „harmonikus fejlődése” alapja. E célhoz pedig a távoli vizeken történő tartós művelési képesség kialakítása alapfeltétel. E kínai képességet egyrésztől üdvözölte a nemzetközi közösség, hiszen hozzájárul a globális biztonság növekedéséhez (pl. a különböző kalóztevékenységek elleni műveletekhez történő kínai hozzájárulás révén), másrésztől viszont aggodalmat okozott (pl. a dél-kínai-tengeri szigetviták kapcsán végrehajtott határozott kínai lépések okán). A kínai katonai képességekre vonatkozó célkitűzések egy szélesebb keretben is értelmezhetők, hiszen Kína a 2011 márciusában napvilágot látott *XX. ötéves tervében* átfogó tengeri fejlesztési stratégiát hirdetett, amely többek között egy integrált tengerészeti menedzsmentrendszer bevezetését, a különböző (kereskedelmi, katonai, nyersanyag-kitermelési) szektorok együttes fejlesztését tűzte ki célul.⁶³

Wu Shengli tengernagy így fogalmazott 2009-ben: „*az a célunk, hogy rendszeres kiképzési tevékenységet folytassunk a két vízi területeken...*”.⁶⁴ Ennek első gyakorlati megnyilvánulásai a Japán körüli vizeken történtek a 2010-es években, elsősorban a japán hajóegységekhez korábban nem jellemzően szokatlanul közeli manőverekben, illetve megnövekedett gyakoriságú hadgyakorlatokban testet öltve. Ezek a műveletek azonban már a térség többi államát és természetesen az Amerikai Egyesült Államok politikai és katonai vezetését is aggodalommal töltötték el, mivel álláspontjuk szerint ezzel Kína veszélyeztette a tengeri kereskedelem biztonságát.⁶⁵

A haditengerészet legfontosabb technikai fejlesztései, eszközök és fegyverrendszerek

Kína az 1950-es évektől kezdte kiépíteni víz alatti hadviselési képességeit a *dízel-elektromos meghajtású támadó tengeralattjárók* hadrendbe állításával, természetesen ekkor még szovjet gyártmányú, később pedig szovjet minta alapján otthon gyártott típusokkal (Whiskey- és Romeo-osztályok). Ezeket a '60-as években már saját gyártású, európai alkatrészek felhasználásával készített eszközök követték (Ming-osztály), a '90-es évektől kezdve pedig egyre több belföldi fejlesztésű hajóegység (Song-osztály) rendszeresítésére került sor. A *nukleáris meghajtású támadó tengeralattjárók* szolgálatba állítása már lassabban haladt, elsősorban a fegyverkategória nagyságrendekkel magasabb technológiai szintje és a kiszolgáló állománnyal szemben megkövetelt magasabb szaktudás miatt. A fejlesztés az 1970-es évektől indult meg (Han- és Shang-osztály),⁶⁶ majd 2004-ben történt egy nagy ugrás a Jin-osztály első hajóegységének vízrebocsátásával, amely nagyrészt saját, kínai fejlesztés eredménye. A Jin-osztály már a *nukleáris meghajtású ballisztikusrakéta-hordozó tengeralattjárók* kategóriáját képviseli, amely a szakértők szerint a legnagyobb technikai kihívás, amelyet egy tengeri nagyhatalmi ambíciókkal rendelkező államnak el kell érnie. Az orosz hadiipar Szovjetunió összeomlása utáni exportkényszerét kihasználva Peking összesen 12 darab Kilo-osztályú hagyományos meghajtású támadó tengeralattjárót vásárolt. Napjainkra azonban már elsősorban az 1998-tól hadrendbe állított Song- (12 hajóegység), a 2006-tól szolgálatba állított

⁶³ NIDS China Security Report 2011. pp. 6–7.

⁶⁴ NIDS China Security Report 2010. p. 14.

⁶⁵ NIDS China Security Report 2010. pp. 14–15.

⁶⁶ NIDS China Security Report 2010. p. 34.

Yuan- (18 hajóegység), továbbá a nukleáris meghajtású Shang-osztály (hat hajóegység, az első 2006-ban állt hadrendbe) képezik a kínai támadó tengeralattjáró flotta gerincét.⁶⁷ Ezek a hajóegységek már kínai fejlesztésű rakétafegyverzettel rendelkeznek, amelyekkel egyes részképességeket tekintve (pl. szárazföldi és vízfelszíni célpontok elleni csapásmérés manőverező robotrepülőgéppel, repülőgép-hordozók elleni képességek) már megközelítik az első számú hatalomnak számító Amerikai Egyesült Államokat, de legalábbis reális fenyegetést jelentenek számára.⁶⁸ A nukleáris meghajtású típusból egyelőre még viszonylag kis mennyiség áll hadrendben, számukat ugyanakkor folyamatosan növelik, de ez rendkívül költség- és időigényes folyamat.⁶⁹ A haditengerészet összesen 59 hadra fogható tengeralattjáróval rendelkezik, ezek közül hat Jin-osztályú ballisztikusrakéta-hordozó, hat Shang-osztályú támadó tengeralattjáró nukleáris meghajtású, a többi még dízel-elektromos típus. További három nukleáris és tíz hagyományos meghajtású támadó tengeralattjáró van lekonzerválva, tartalékállományban.⁷⁰ A ballisztikusrakéta-hordozó tengeralattjárók fegyverzete alaposan korszerűsödött az elmúlt évtizedben. 2015-től hadrendbe állt a JL-2 interkontinentális ballisztikus rakéta, amely 8000–9000 kilométeresre becsült hatótávolságával, illetve egy darab egy megatonnás, vagy 3–8 darab 20–150 kilotonnás manőverező nukleáris töltet hordozására képes.⁷¹ A Jin-osztály hajóegységei egyenként 12 rakétát hordoznak, azaz 2020 végén a kínai haditengerészet már 72 bevethető JL-2 típusú rakétával rendelkezett, jelentős második csapásmérő képességgel ruházva fel ezzel Pekinget.

A felszíni hajóegységek terén szintén sokszínű a kép. *Rombolókból* Kína ugyancsak az '50-es években kezdte meg felzárkózását a tengeri hatalmakhoz, szovjet hajóegységek beszerzésével (Kotlin- és Luda-osztályok), majd az 1980-as években került kifejlesztésre a Luhú-osztályú romboló, amely az első olyan kínai hajótípus volt, amelyet felszín-levegő osztályú (légvédelmi) rakétákkal és helikopterekkel szereltek fel. A típus továbbfejlesztésével született meg a Luhai-osztály. A szokásosnak mondható külföldi beszerzések sorában kiemelt fontosságúak voltak az 1997-ben és 2002-ben vásárolt orosz Szovremennij-osztályú rombolók, mivel ezek a hajóegységek alapvető képességnövekedést jelentettek a kínai haditengerészet számára, mivel szuperszonikus hajó elleni rakétákkal (SS-N-22) is fel vannak szerelve, amelyekkel mintegy 160 km-es hatótávban veszélyeztethetik az ellenséges hajóegységeket. Légvédelmi rakétái (SA-N-7) pedig akár 30 kilométerre és 14 kilométer magasságban repülő célokat is képesek megsemmisíteni.⁷² 2003-ban egy újabb kínai fejlesztés, a

⁶⁷ The Military Balance 2021. p. 251.

⁶⁸ NIDS China Security Report 2016. pp. 13–14.

⁶⁹ Emellett már megkezdődött a legújabb, Type 096 jelzésű nukleáris meghajtású ballisztikusrakéta-hordozó tengeralattjáró fejlesztése, valamint a Type 093B jelzésű nukleáris meghajtású támadó tengeralattjáróé is, utóbbi – manőverező robotrepülőgépeivel – a szárazföldi célpontok elleni támadó képességeket fogja jelentősen javítani.

China Military Power – Modernizing a Force to Fight and Win. p. 69.

Annual Report to Congress – Military and Security Developments Involving the People's Republic of China 2020. p. 45.

⁷⁰ The Military Balance 2021. p. 251.

⁷¹ JL-2 (Ju Lang-2/CSS-NX-14). Missile Threat, CSIS Missile Defense Project, August 12, 2016. <https://missilethreat.csis.org/missile/jl-2/>; letöltés: 2021.03.04.

⁷² Ezzel a képességgel a kínai haditengerészet a térségben tevékenykedő amerikai repülőgép-hordozó harccsoportokra is veszélyt jelenthet.

Luyan II-osztály, 2004-ben pedig a Luzhou-osztály állt hadrendbe, amelyek még nagyobb hatótávolságú hajó elleni rakétákat és új generációs radarokat kaptak.⁷³ A legújabb kínai fejlesztés e téren a 2018-ban vízre bocsátott Nanchang (Type 055, Renhai-osztály) rakétás romboló/cirkáló, amely nagy hatótávolságú hajó elleni és légvédelmi rakétákkal (összesen 112 rakétaindító cellával rendelkezik) erősen felfegyverzett típus, és az amerikai elemzők szerint is komoly fenyegetést jelent a térségben manőverező hajóegységeikre. A rakétafegyverzetű rombolóknál több egy-két hajóegységből álló, lényegében kísérleti széria után a 2004-től szolgálatba állított Type 052C-osztály hat hajóegysége volt az első kiforrott saját fejlesztésű típus. Növelt méretű, erősebb fegyverzetű változata, a Luyang III (Type 052D) rakétaromboló-osztály első egysége 2014-től kezdte meg szolgálatát (64 cellás rakétaindító rendszerrel). Ma már 14 áll hadrendben, és továbbiak épülnek.⁷⁴ A típust szintén a legfejlettebb légvédelmi rakétákkal (HHQ-9) és nagy hatótávolságú, felszíni hajók és tengeralattjárók elleni fegyverekkel szerelték fel.⁷⁵ A kínai haditengerészet állományában jelenleg 29 rakétafegyverzetű romboló szolgál, a négy Szovremennij-osztályú hajót leszámítva már mind saját gyártású.⁷⁶ A nagy felszíni (kísérő) hajóegységeknek kulcsfontosságú szerepük van a kínai légierő, illetve a szárazföldi telepítésű légvédelmi és hajó elleni ballisztikus rakéták biztosította „védernyőn” túli műveleteknél. Univerzális fegyverzetük – közöttük akár 180–540 kilométeres hatótávolságú, felszíni hajók elleni rakétákkal/manőverező robotrepülőgépekkel – alkalmassá teszik ezeket a egységeket arra, hogy – pláne egy repülőgép-hordozóval egy kötelékben – a kínai partoktól távol, kifejezetten ellenséges környezetben is képesek legyenek (had)műveleteket folytatni. Egyes források szerint néhány hajóegység fegyverzetében már szerepelnek az extra nagy hatótávolságú hajó elleni ballisztikus rakéták is. Szintén jelentős ezen hajóegységek szárazföldi célok elleni csapásmérő képessége, amelyet manőverező robotrepülőgépek biztosítanak. A nagy hatótávolságú fegyverrendszerek alkalmazásához szükséges – részben műholdas – felderítő-, megfigyelő-, célazonosító és rávezetőrendszerek, illetve a hálózatcentrikus kommunikációs berendezések már rendszeresítésre, kiépítésre kerültek.⁷⁷

Fregattokból Kína a megszokott szovjet „alaptípusok” lemásolásán túl már a '60-as és '70-es években saját fejlesztésekkel jelentkezett, a napjainkban szolgálatba álló Jiangwhei-, illetve Jianghu- (Type 053H), valamint Jiangkai- és Jiangkai II-osztályok (Type 054A) pedig már csökkentett észlelhetőséggel és fejlett radarrendszerekkel, valamint a flotta többi egységével történő hatékony és biztonságos kommunikációra alkalmas eszközökkel⁷⁸ rendelkeznek.⁷⁹ Ezenfelül utóbbi hajóosztály

⁷³ NIDS China Security Report 2010. pp. 34–35.

⁷⁴ A már többször is említett saját kínai fejlesztésekben nagy szerepe volt a korábbiakban már érintett Liu Huaqing tengernagynak, aki az 1980-as évek elejétől volt a haderő egyik befolyásos vezetője. Kiemelt fontosságot tulajdonított a technikai eszközök és fegyverrendszerek hazai fejlesztésének, különösképpen a haditengerészeti erőkivetési képesség javításának.

LIU, Huaqing: *Memoir of Liu Huaqing*. People's Liberation Army Navy, Beijing, 2004. pp. 432–439.

⁷⁵ *China Military Power – Modernizing a Force to Fight and Win*. pp. 69–70.

⁷⁶ *The Military Balance 2021*. p. 252.

⁷⁷ *Annual Report to Congress – Military and Security Developments Involving the People's Republic of China 2020*. pp. 45–47.

⁷⁸ Legjelentősebbek a Sea Eagle és a Dragon Eye radarrendszerek, amelyek szintén kínai fejlesztések eredményei.

⁷⁹ NIDS China Security Report 2010. p. 35.

– miként a rombolók – a függőlegesen beépített silókból indítható HHQ–16 légvédelmi rakétákat is bevetheti, amelyek hatótávolságát a nyugati szakértők 200–300 kilométer közé becsülik.⁸⁰ Mostanra ezek a fregattok képezik a távolabbi térségekben folytatott tengeri műveletek gerincét, komoly ütőerőt képviselve, főként a korábbi kínai eszközökhöz képest.⁸¹ Jelenleg 46 fregatt szolgál a kínai haditengerészet állományában, amelyből 36 a tagja.⁸²

A *fregattoknál kisebb hajóosztályok* esetében szintén komoly fejlesztések történtek az elmúlt évtizedben. A Houbei-osztály (Type 022) *rakétás gyorsnaszádjait* jelentős számban rendszeresítették, jelenleg legkevesebb 60 szolgál.⁸³ Ezeket a katamarántörzsű hajóegységeket 8-8 nagy hatótávolságú hajó elleni rakétával is felszerelték, így a gyors, kisméretű hadihajók tömegesen alkalmazva jelentős fenyegetést jelenthetnek nagyobb ellenséges kötelékek számára is. 2013-tól kezdve megkezdtek szolgálatukat a Jiangdao-osztályú (Type 056) *korvettek* is, amelyek kis méretük ellenére hajó elleni rakétákkal, pontvédelmi rakétarendszerrel, tengeralattjáró elleni torpedókkal is fel vannak szerelve,⁸⁴ továbbá saját forgószárnyas repülőeszközeikkel is képesek támogatni a műveleteket. A típust kifejezetten a Dél-kínai-tengerre tervezték, ahol a szűk tér miatt hatékonyságban nem marad el sokban a jóval nagyobb amerikai rombolóktól, illetve különösen hatásos a tengeralattjárók elleni hadviselésben. E hajóosztályt 70 darabosra tervezi bővíteni a kínai vezetés,⁸⁵ jelenleg legkevesebb 55 áll szolgálatban. A kisebb rakétás gyorsnaszádokat és őrhajókat is beszámítva Pekingnek jelenleg nagyjából 180 „barna vízi”, azaz partvédő hadihajója, illetve további 56 *aknamentesítő hadihajója* áll szolgálatban.⁸⁶

A kék vízi, nyílt és távoli tengereken tevékenykedni kívánó haditengerészeti kötelékek számára létfontosságú és egyben szimbolikus képességet jelentenek a *repülőgép-hordozók*. A távoli térségekben e típus hiányában egy haditengerészet csak nehezen – leginkább különféle rakéták alkalmazásával – tudja megoldani a flottakötelékei légvédelmét, illetve a szárazföldi célpontok elleni csapásmérést. A repülőgép-hordozók terén Kína meglehetősen sajátos utat követett, hiszen először négy, korábban más haditengerészetek kötelékéből már kivont hajóegységet vásárolt meg,⁸⁷ elsősorban tanulmányozásra,⁸⁸ illetve a későbbi saját fejlesztések megalapozása érdekében.⁸⁹ 2012-ben állították hadrendbe a Liaoninget, amely a Varjag átépítéséből született, de az ekkor szerzett tapasztalatokra alapozva kezdte el Kína elsajátítani e rendkívül összetett feladat részelemeit – nem pusztán az építés technikai hátterét, hanem az igen bonyolult üzemeltetés és alkalmazás feltételeit is.

⁸⁰ NIDS China Security Report 2016. pp. 12–13.

⁸¹ China Military Power – Modernizing a Force to Fight and Win. p. 70.

⁸² The Military Balance 2021. pp. 232., 252.

⁸³ The Military Balance 2021. p. 252.

⁸⁴ NIDS China Security Report 2016. p. 15.

⁸⁵ Annual Report to Congress – Military and Security Developments Involving the People’s Republic of China 2020. p. 46.

⁸⁶ The Military Balance 2021. pp. 252–253.

⁸⁷ Az ausztrál Melbourne-öt, a szovjet Minszket és Kijevet, valamint Ukrajnától a befejezetlen Varjagot.

⁸⁸ NIDS China Security Report 2011. p. 47.

⁸⁹ NIDS China Security Report 2010. p. 35.

A Liaoning alapján hamarosan belekezdtek egy újabb hajóegység fejlesztésébe. 2015-ben Kína végül hivatalosan is elismerte, hogy új, saját fejlesztésű repülőgép-hordozó építése van folyamatban.⁹⁰ Az új, Shandong névre keresztelt hajóegység általános meglepetésre 2018-ban már végre is hajtotta első tengeri próbatúját, bár természetesen ekkor még rengeteg rendszer nem működött. Ezzel párhuzamosan pedig megkezdődött a harmadik, jelentősen továbbfejlesztett hajóegység építése is, amely már a korábbi két repülőgép-hordozó kialakítása során szerzett minden tapasztalatot felhasznál, de jelentős képességnövekedéssel. Ezen a típuson már lesz indítókatapult, az egyik legkomplexebb részegység, és amely egyes sajtójelentések szerint már elektromágneses kialakítású lesz, hasonlóan a legújabb amerikai Ford-osztály tagjaihoz. A harmadik hajóegység tervezett átadási ideje 2024.⁹¹ 2019–2020-ban viszont már negatív hírek is megjelentek a hajóegység(ek) építése kapcsán, több technikai probléma és pénzügyi megszorítások is hátráltatták a programot. Szintén a leendő új repülőgép-hordozóhoz kapcsolódik az új hajófedélzeti vadászrepülőgép, a kínai hajókra túl nagyoknak bizonyuló J-15-ös váltótípusának fejlesztése.⁹²

A *merevszárnyú repülőgépek* esetében elsősorban a különböző 4. generációs vadászrepülőgép-típusok (J-10 és J-11) modernizálása és újabb képességekkel történő felvértezése kapott prioritást.⁹³ Az utóbbi években már a jóval korszerűbb 5. generációs gépek prototípusait is bemutatták, ráadásul Kína – egyedülálló módon – többet is párhuzamosan fejleszt. A régi, az ötvenes években átadott szovjet terveken alapuló, de többször korszerűsített H-6 típusú bombázó-repülőgép is jelentős számban áll hadrendben, a haditengerészet 45 darabbal rendelkezik, a légierő pedig további 176-tal.⁹⁴ A típusra fontos szerep hárul a haditengerészeti műveletekben is, fegyverzete többféle hajó elleni rakétából és manőverező robotrepülőgépből áll, amelyek hatótávolsága 40–1500/2000 km között mozog, így hatékony eszköz az ellenséges hajóegységek manővereinek korlátozására, illetve megsemmisítésére.⁹⁵ A légtérellenőrző és előrejelző rendszerek (AWACS) tekintetében Kína korábban elsősorban külföldi eredetű (orosz és izraeli) repülőgépekre támaszkodott,⁹⁶ de e téren is lezajlott a saját fejlesztésű eszközök rendszerbe állítása, amely a technika összetettsége miatt kezdetben lassabban haladt.⁹⁷ 2020 végére azonban a haditengerészet (24 AEW-gép, közülük 6 KJ-220 és 14 KJ-500) és a légierő (19 AEW-gép, ebből 15 KJ-200 és KJ-500) flottájának zömét már a korszerű, hazai fejlesztésű és gyártású a típusok adták.⁹⁸ Ezek a repülőgépek kiemelt fontosságúak a haditengerészeti műveletek irányításában, az

⁹⁰ NIDS China Security Report 2016. pp. 14–15.

⁹¹ Annual Report to Congress – Military and Security Developments Involving the People’s Republic of China 2020. p. 47.

⁹² China Military Power – Modernizing a Force to Fight and Win. pp. 75–76.

The Military Balance 2021. pp. 230–232., 252–253.

⁹³ Ezekből már közel 150 db áll a haditengerészeti repülőerők rendelkezésére.

⁹⁴ The Military Balance 2021. pp. 253–255.

⁹⁵ NIDS China Security Report 2016. p. 16.

⁹⁶ Az Y-8 és az Y-9 típusok képezik e kategória gerincét, emellett számos pilóta nélküli felderítő repülőeszköz állt rendszerbe, főként az utóbbi néhány évben.

NIDS China Security Report 2016. p. 16.

⁹⁷ China Military Power – Modernizing a Force to Fight and Win. p. 74.

⁹⁸ The Military Balance 2021. pp. 254–255.

ellenséges hadihajók és repülőgépek észlelésében, illetve békeidőben a létfontosságú tengeri kereskedelmi útvonalak ellenőrzésében is.⁹⁹ Végül szót kell ejteni a tengeralattjárók elleni hadviselési (ASW) képességről is, amelyeket elsősorban az An-12 szállító repülőgép alapján gyártott Y-8 típus bázisán alakítottak ki.¹⁰⁰ A területen a kínai haditengerészet csak nemrég kezdte meg az átfogó saját fejlesztéseit, így mind a technika színvonalát, mind a mennyiséget tekintve még komoly lemaradást mutat más nagyhatalmakhoz képest. A legújabb ilyen típust, az Y-9 szállító repülőgép ASW-verzióját a közelmúltban kezdték fejleszteni.¹⁰¹ Jelenleg a fő ASW-típus a 2015 óta gyártott KQ-200 (egyes források Y-8Q, GX-6 néven is nevezik). 5000 kilométeresre becsült hatótávolságával és a H-6-hoz hasonló hajó elleni rakétafegyverzetével és manőverező robotrepülőgépeivel, illetve kifinomult elektronikai rendszereivel, valamint a tengeralattjáró elleni torpedó/vízibomba fegyverzetével hatékony erőketítő platform, különösen a Japán-, illetve a Dél-kínai-tengereken.¹⁰² 2020 végén legalább 16 ilyen gép állt a kínai haditengerészet szolgálatában.¹⁰³ Ez a szám – különösen az amerikai haditengerészet állományában lévő 123 ASW-géppel összehasonlítva¹⁰⁴ – csekély, de ha azt vesszük figyelembe, hogy 2016 végén a kínai haditengerészet mindössze hét ilyen repülőgéppel rendelkezett, és közülük csak négy volt a korszerű Y-8Q típusú, akkor itt is jól látható a gyors fejlődés.¹⁰⁵

A *forgószárnyas repülőgépek* terén a haditengerészet jelenleg rendkívül vegyes gépparkkal rendelkezik. Francia AS365N Dauphin és SA321 Super Frelon, belföldi fejlesztésű, de francia eredetű Z-8 és Z-9, illetve orosz eredetű Ka-28, Ka-31 Helix és Mi-8 Hip típusokkal. Új fejlesztés a Z-18, amelyet többféle feladatkörben (szállító, elektronikai hadviselés) is használnak. A sokat emlegetett és rendkívüli fontosságú tengeralattjáró elleni hadviselési képesség egy részét is helikopterek biztosítják, az orosz gyártmányú Ka-27 típuscsalád tagjai. A végleges és hatékonyabb megoldást e téren is a saját repülőgép-hordozók fedélzetéről üzemelő, lehetőleg merevszárnyú repülőgépek jelentik majd a jövőben.¹⁰⁶ 2020 végén a kínai haditengerészet mintegy 110 helikopterrel – ebből 32 ASW-feladatkörű – rendelkezett.¹⁰⁷

A kínai *A2/AD-képesség* egyik legfontosabb eleme a DF-21D hajó elleni ballisztikus rakéta, amely rendkívül pontos, manőverező hagyományos robbanófejjel van felszerelve, és elsősorban nagy harcértékű hadihajók (jellemzően repülőgép-hordozók, flottacsoportosítások légvédelmi egységei) elleni csapásmérésre szolgál. A rakéta rendkívül nagy magasságból és nagy sebességgel közelít a cél felé,

⁹⁹ Annual Report to Congress – Military and Security Developments Involving the People’s Republic of China 2020. pp. 51–52.

¹⁰⁰ NIDS China Security Report 2016. p. 16.

¹⁰¹ China Military Power – Modernizing a Force to Fight and Win. p. 74.

¹⁰² VAVASSEUR, Xavier: New Details On China’s KQ-200 Maritime Patrol Aircraft. Naval News, 2019.04.29. <https://www.navalnews.com/naval-news/2019/04/new-details-on-chinas-kq-200-maritime-patrol-aircraft/>; letöltés: 2021.04.12.

¹⁰³ The Military Balance 2021. p. 253.

¹⁰⁴ Uo. pp. 53–54.

¹⁰⁵ The Military Balance 2017. Routledge Taylor & Francis Group, London, 2017. p. 283.

¹⁰⁶ China Military Power – Modernizing a Force to Fight and Win. pp. 76–77.

¹⁰⁷ The Military Balance 2021. p. 254.

jelentősen megnehezítve ezzel az ellene történő védekezést.¹⁰⁸ Hatótávolsága meghaladja az 1500 kilométert. A típus segítségével jelentős mértékben korlátozható az Amerikai Egyesült Államok haditengerészetének mozgása akár az első szigetláncon túl is. Ehhez fejlett felderítő- és kommunikációs rendszerek is szükségesek, amelyeket Kína – mint fentebb már volt róla szó – gyors ütemben fejleszt és tömegesen rendszeresít. Napjainkban a szakértők már a rakéta „nagyobb testvére”, a 4000 kilométer hatótávolságú DF-26 típus haditengerészeti célok elleni alkalmazását sem zárják ki.¹⁰⁹ Az A2/AD-képesség szintén fontos elemét képezik a nagy hatótávolságú légvédelmi rakétarendszerek. Kína itt részben orosz gyártású Sz-300 és Sz-400, illetve egyre nagyobb számban azok kínai „másolataival”, azaz a HQ-10 és HQ-15, valamint a saját fejlesztésű HQ-9, HQ-19 és HQ-22 rakétarendszerek tömeges rendszeresítésével, lényegében egy légvédelmi rakétafallal törekszik az amerikai haditengerészeti légiereket egyre messzebb szorítani a saját partjaitól, illetve a mesterséges szigeteitől. Ezeknek az integrált rendszerbe szervezett rakétáknak a hatótávolsága – típustól függően – 50–400 km között van, így az amerikai (japán, dél-koreai) gépek számára – egy esetleges konfliktus esetén – komoly kockázattal járna a kínai partok megközelítése.¹¹⁰ 2020 végén a kínai haditengerészet és légiere közel 600 nagy hatótávolságú légvédelmi rakétarendszerrel rendelkezett, amelyek egy része – korlátozottan ugyan, de – ballisztikus rakéták elfogására is alkalmas. Ezt egészíti ki közel 1000 közepes és kis hatótávolságú légvédelmi rakétarendszer, továbbá legalább 8000 légvédelmi löveg. Ezen felül ott vannak még a kézi légvédelmi rakéták ezrei, valamint a hadihajók saját légvédelmi képességei.¹¹¹ Ez az integrált, többretegű védelmi rendszer komoly stratégiai dilemmák elé állítja az amerikai katonai vezetést, hogy milyen stratégiát alkalmazzon egy Kína elleni esetleges konfliktusban.¹¹²

A *partraszállító hajók* területén a 2007-től szolgálatba álló Yuzhao-osztály (Type 071) tagjainak rendszerbe állása jelentett ugrásszerű képességnövekedést. A típus segítségével távolabbi tengereken is erősíthető a kínai haderő expedíciós képessége. A hajó légpárnás partraszállító naszádokkal – amelyek a klasszikus partraszálló műveleteken kívül például kalózzellenes műveletekben is kitűnően használhatóak –, helikopterekkel, 76 mm-es fedélzeti löveggel és négy darab hatsövű (Gatling-rendszerű) pontvédő gépágyúval van felszerelve.¹¹³ Már megkezdődött a Yuzhao-osztály utódjának a fejlesztése is, amely nagyobb repülőfedélzettel, így több repülőeszközzel rendelkezik majd. Természetesen itt is

¹⁰⁸ NIDS China Security Report 2011. p. 14.

¹⁰⁹ Annual Report to Congress – Military and Security Developments Involving the People’s Republic of China 2020. p. 56.

¹¹⁰ Annual Report to Congress – Military and Security Developments Involving the People’s Republic of China 2020. p. vii., 52., pp. 73–75.

¹¹¹ The Military Balance 2021. pp. 251–255.

¹¹² Az amerikai hadvezetés már jó ideje felismerte a kínai légvédelem, illetve hajó elleni ballisztikus rakéták okozta fenyegetést, ami ellen ki is dolgozták az úgynevezett Air-Sea Battle (légi-tengeri háború) hadműveleti koncepciót. Bővebben lásd:

KISS Roland: Air-Sea Battle – A globális közös terekhez való hozzáférés hadműveleti koncepciója. Nemzet és Biztonság, 2015/4. szám. pp. 56–69.
http://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/nb_2015_4_07_kiss_roland_-_air-sea_battle-a_globalis_kozos_terekhez_valo_hozzaferes.pdf; letöltés: 2021.04.07.

¹¹³ China Military Power – Modernizing a Force to Fight and Win. pp. 79–82.

felfedezhető hiányosságok, leginkább a partraszálló erők légi támogatása és a nagyobb partraszálló műveletek logisztikai támogatása terén, hiszen összességében a kínai egységek még nem egyenértékűek az e téren előnyben lévő regionális ellenfelekkel (Amerikai Egyesült Államok, Japán, Dél-Korea).¹¹⁴ A partraszállító képesség fejlesztése az egyik olyan „új” prioritás a kínai haditengerészetnél, amely további forrásokat kíván a jövőben, de megítélésünk szerint a jelenlegi költségvetési környezetben esetleg veszélyben lehet. A partraszálló képesség „kinetikus részét”, az élőerejét a kínai tengerészgyalogság biztosítja. A hadtestméretű fegyverem a haditengerészet alárendeltségében működik mintegy 35 ezer fős állománnyal. Szervezetszerűen hét dandárból áll, amelyből öt tengerészgyalogos- (lövész), egy különleges műveleti és egy nehéz gépesített dandár, valamint folyamatban van egy csapatrepülő-dandár felállítása is.¹¹⁵ A gyorsan fejlődő fegyverem – amely 2016-ban még csak 10 ezer főből és két dandárból állt¹¹⁶ – biztosítja a hazai kikötőket, a dél-kínai-tengeri mesterséges szigeteket, illetve tengerészgyalogosok védik a dzsibuti bázist is. A közelmúlt gyakorlatai alapján megállapítható, hogy a tengerészgyalogság egyértelműen sokat fejlődött, különösen a partraszállási műveletek végrehajtásában. A fegyverem így egyértelműen Peking diplomáciájának, illetve előretolt katonai jelenlétének egyik legfontosabb eszköze.¹¹⁷

Az egyre ambiciózusabb haditengerészeti célok elérésében kiemelt fontosságú a *támogató- és ellátóhajók* rendkívül széles feladatkörű és változatos típusokból álló kategóriájának a fejlesztése. 2004-ben állt szolgálatba a Fuyi-osztály (Type 903) első tagja, amelyből jelenleg tíz van hadrendben.¹¹⁸ A típus az Indiai- és a Csendes-óceán térségeiben már távolabbi tengeri műveletek támogatására is alkalmas. A 20–23 ezer tonnás vízkiszorítása, a 10 000 kilométeres hatótávolsága és a 11 000 tonnás hasznos terhelése (üzemanyag, lőszer, tartalék alkatrész, élelmiszer stb.), valamint a 37 km/h legnagyobb sebessége egy önjáró – önvédelmi fegyverekkel és helikopterfedélzettel is rendelkező – univerzális logisztikai központtá teszik. A jóval nagyobb Fuyu-osztályt (Type 901) 45 000 tonna maximális vízkiszorítás, 46 km/h legnagyobb sebesség és két helikopter elhelyezésére alkalmas hangár jellemzik. Az osztály első tagja 2017-ben, a második 2019-ben állt szolgálatba. Ez a típus már a nagyméretű amerikai ellátóhajók kínai megfelelőjének tekinthető.¹¹⁹ Ezek a hajók biztosítják jelenleg az Ádeni-öbölben és az első szigetlánc környékén tevékenykedő haditengerészeti kötelékek üzemanyag-, élelmiszer- és lőszerutánpótlását. Az igények az egyre újabb típusú műveletek miatt egyre nőnek e hajótípusok iránt, ezért a segédhajók flottája is folyamatosan bővül. A kínai haditengerészet kötelékében egyre több tartályhajó, ro-ro hajó, műhelyhajó, felderítő/kémhajó, tengeralattjáró-ellátó és mentőhajó, kórházhajó, kutatóhajó, felderítő- és jelfeldolgozó (ELINT)

¹¹⁴ China Military Power – Modernizing a Force to Fight and Win. pp. 70–71.

¹¹⁵ The Military Balance 2021. p. 254.

¹¹⁶ The Military Balance 2017. p. 283.

¹¹⁷ Annual Report to Congress – Military and Security Developments Involving the People’s Republic of China 2020. pp. 47–48.

¹¹⁸ The Military Balance 2021. p. 253.

¹¹⁹ Type 901 Class Fleet Replenishment Ship. Naval Technology.
<https://www.naval-technology.com/projects/type-901-class-fleet-replenishment-ship/>;
letöltés: 2021.04.22.

hajó szolgál.¹²⁰ 2019-ben szolgálatba állt Kína első saját gyártású jég-törő hajója, a Xue Long is, amelyet kifejezetten az Északi-sarkvidéken folytatott műveletekre szánnak. Bár a jég-törő hivatalosan nincs a haditengerészet kötelékében, de valójában ott szolgál.¹²¹

A felsorolt, igencsak átfogó eszköz- és fegyverbeszerzések – amelyek döntő többsége az elmúlt tíz évben valósult meg – eredményeképpen a kínai haditengerészet mára jelentős előrelépést ért el az alábbi területeken:

- a csökkentett észlelhetőség elsősorban a tengeralattjárók és a nagyobb felszíni hadihajók (rombolók, fregattok, korvettek, gyorsnaszádok) esetén;
- jelentősen nőtt a tengeralattjárókról indítható ballisztikus rakéták száma, azok hatótávolsága, illetve a célba juttatható töltetek mennyisége;
- a felszíni hajóegységek légvédelmi képességei, tengeralattjáró elleni képességei, valamint felszíni hajók és szárazföldi célok elleni képességei ugrásszerűen nőttek, javultak, közülük különösen fontosak azok, amelyek a többször említett kék vízi képességek eléréséhez, illetve egy erős haditengerészettel rendelkező rivális hatalommal szemben szükségesek;
- a nagy méretű felszíni hadihajók harceljárásai kifinomultabbak lettek, egyre több nyílt vízi műveleti képesség és eljárás kidolgozása történt meg a korábbi, elsősorban part menti műveletekben szerzett tapasztalatok megőrzése mellett;
- a repülőgép-hordozók száma és képességei (még az Amerikai Egyesült Államok továbbra is fennálló jelentős előnyét figyelembe véve is);
- a haditengerészeti repülőerők mennyisége nőtt, a minősége pedig sokat javult;
- a haditengerészeti repülőerők bevetési hatósugarának növelése, a légi utántöltési képességek kiépítése, az AWACS-repülőgépek száma nőtt, a technikai színvonaluk is javult;
- A2/AD-képességek mennyisége és minősége ugrásszerűen javult, egyes részterületeket tekintve a világ élvonalába tartozó fegyverrendszerekkel és forradalmian újszerű megoldásokkal;
- a haditengerészet nukleáris elrettentési képessége.¹²²

¹²⁰ China Military Power – Modernizing a Force to Fight and Win. pp. 71–72.

¹²¹ Annual Report to Congress – Military and Security Developments Involving the People’s Republic of China 2020. p. 47.

¹²² Elsősorban a Tajvani-szorosban fennálló rendkívül összetett biztonsági helyzet miatt a haditengerészet jelentősen növelte légvédelmi és hajó elleni képességeit is. A „szokásos” A2/AD-eszközökön túl ez esetben a nukleáris elrettentési képesség is szerepet játszik, amely természetesen nem közvetlenül Tajvan ellen, hanem egy esetleges amerikai beavatkozás esetére készíti fel a kínai egységeket. Annual Report to Congress – Military and Security Developments Involving the People’s Republic of China 2019. p. 100.

A felsorolt képességnövekedések következtében több olyan műveletre is sor került a közelmúltban, amelyek újdonságot jelentettek a kínai haditengerészet „megszokott” tevékenységéhez képest. Ilyenek voltak az egyre nagyobb számban kivitelezett, komplex és távolabbi vizeken megtartott hadgyakorlatok (pl. az amerikai vezetésű RIMPAC-on való részvétel 2014-ben), a kalózzellenes műveletek (2009-től kezdődően Szomália, Jemen partjai mentén), vagy részvétel a 2014-ben eltűnt MH370-es polgári légi járat utáni kutató-mentő műveletekben.¹²³ A kínai haditengerészet egyre több bilaterális és multilaterális haditengerészeti vagy összhaderőnemi hadgyakorlaton vesz részt. 2019-ben például Pakisztánnal (*Aman-2019*), Kambodzsával (*Golden Dragon-2019*), az ASEAN-államokkal (*Joint Maritime Drill-2019*), Oroszországgal (*Joint Sea-2019, Centr-2019*), Oroszországgal és a Dél-afrikai Köztársasággal (*Mosi-2019*), Oroszországgal és Iránnal (*Maritime Security Belt 2019*), illetve Thaifölddel (*Blue Commando-2019*) volt ilyen együttműködés.¹²⁴ Összességében a kínai haditengerészet döbbenetesen sokat fejlődött, elsősorban a hosszú távú bevetések, a hajók elleni nagy pontosságú csapásmérés és a stratégiai elrettentés terén. A távoli vizeken történő (had)műveletek szempontjából szintén komoly előrelépés történt, köszönhetően a fentebb már említett nemzetközi szerepvállalásoknak, a rohamos tempójú technikai fejlesztéseknek és az eszközpark robbanásszerű növekedésének.

Jövőbeli képességfejlesztések

A különböző stratégiai dokumentumokból és a fentebb ismertett beszerzésekből az olvasható ki, hogy a haditengerészet jelenlegi és jövőbeli fejlesztéseinek középpontjában három olyan képesség áll, amelyet Peking mindenképpen el kíván érni.

Az első képesség a területi szuverenitás, a tengeri jogok és érdekek hatékony védelme. Peking számára a területi szuverenitás kapcsán a legfontosabb kérdés Tajvan „újraegyesítése” Kínával. Emellett az utóbbi években hasonló prioritássá váltak a dél-kínai- és a kelet-kínai-tengeri mesterséges szigetek, zátonyok, illetve az azokon újonnan létrehozott haditengerészeti bázisok és kikötők védelme,¹²⁵ valamint az ezeken a területeken található természeti erőforrások kiaknázásának zavartalanítása.¹²⁶ E célok eléréséhez feltétlenül szükséges olyan tengeri képességek kialakítása, amelyek segítségével háború esetén a tengeri és a légi helyzetet is Kína határozhatja meg a térségben, békeidőben pedig érezhetően növelheti jelenlétét. A szakértők szerint a jelenlét növeléséhez kiválóan alkalmasak például a fentiekben említett Jiangdao-osztályú korvettek, amelyek viszonylag alacsony költséggel állíthatók rendszerbe, illetve üzemeltethetők, így tömegesen lehet alkalmazni őket, a vitatott területeken folyamatos járőrtevékenység biztosítható velük. A különböző felszíni hajóegységek hatékony légvédelme érdekében kulcsfontosságú, hogy a

¹²³ NIDS China Security Report 2016. pp. 11–12.

¹²⁴ Annual Report to Congress – Military and Security Developments Involving the People’s Republic of China 2020. p. x., 169.

¹²⁵ YU, Harada – SEIYA, Eifuku: The Security of the Sea: Significance of the Freedom of Navigation and Related Challenges. East Asian Strategic Review 2018, Chapter 1. pp. 22–23.
http://www.nids.mod.go.jp/english/publication/east-asian/pdf/2018/east-asian_e2018_01.pdf;
letöltés: 2021.02.10.

¹²⁶ MASAYUKI, Masuda: China: Quest for a Great-Power Role. pp. 80–82.

haditengerészeti légierő vadászpilóta-alakulatainak eszközeit folyamatosan, ütemezetten modernizálják, a korai előjelző és felderítőeszközöket pedig középtávon a jelenleginél sokkal nagyobb számban és új generációs képességekkel tudják alkalmazni.¹²⁷ Szintén nagyon fontos a repülőgép-hordozók teljes hadrafoghatóságának elérése és a gyakorlati tapasztalatok gyűjtése, hiszen a tengeri érdekek védelme távolabbi területeken már mindenképpen feltételezi az ilyen típusú fegyverrendszerekkel történő erőketvitést.^{128,129} Végezetül pedig az összhaderőnemi erők részeként a jelentős erőkkel végrehajtott haditengerészeti műveletekhez elengedhetetlen a partraszállító képesség biztosítása, történjen az hajóegységekkel vagy légi úton. A Yushen-osztály (Type 075) első hajóegységét már 2019-ben vízre bocsátották, a második még épül, és a típusból összesen nyolcat terveznek hadrendbe állítani.¹³⁰ Az úgynevezett partraszállító helikopterhordozó vagy rohamhajó kategória egy következő szint a deszantképességekben. A kínai hajóegység adatai egyelőre erősen becsültek, de a 30–40 000 tonna közötti vízkiszorítása, a teljes repülőfedélzet és a 30 helikopterre (és a jövőben repülőgépre is) becsült repülőezrede az amerikai típusokkal közel azonos, de azoktól még némileg elmaradó képességeket valószínűsít. Tervezés alatt áll a típus megnövelt méretű és elektromágneses katapulttal felszerelt változata, a Type 076.¹³¹

A második az elrettentési képesség megerősítése az Amerikai Egyesült Államokkal szemben: A fentebb említett két fő területi cél – a tajvani újraegyesítés, illetve a dél- és a kelet-kínai tengeri területi követelések biztosítása – a kínai stratégiák szempontjából elvezet a legfőbb lehetséges akadályhoz, az Amerikai Egyesült Államok potenciális beavatkozásához. Emiatt szükséges kialakítani a megfelelő elrettentő erőt, amely elháríthat egy amerikai katonai intervenciót, illetve biztosíthatja, hogy háború esetén a kínai erők kedvező helyzetből kezdhesék meg műveleteiket. Az elrettentésnek természetesen az egyik alapvető része a nukleáris képességek erősítése. A már említett Jin-osztályú (Type 094) ballisztikusrakéta-hordozó tengeralattjáró¹³² e képességek biztosítását szolgálja.¹³³ 2019 decemberében pedig a JL–2 váltótípusával, a Type 096 számára fejlesztett JL–3 rakétával is

¹²⁷ NIDS China Security Report 2016. pp. 16–17.

¹²⁸ Különösen igaz ez azon szigetek és zátanyok esetében, ahol jelenleg még a kikötők és a repülőterek kialakítása történik, így azok elkészültéig – egy konfliktus esetén – nagy szükség lehet a repülőgép-hordozókon szolgáló repülőeszközökre. A kikötők és a repülőterek, illetve a szigetek elhelyezett A2/AD-fegyverrendszerek később már önmagukban is kibővíthetik a haditengerészet egységeinek műveleti szabadságát. A kérdéskört bővebben lásd: POMOGÁCS Péter: A Kínai Népköztársaság szigetépítési programja a Dél-kínai-tengeren. Felderítő Szemle, XIX. évfolyam 4. szám, 2020. pp. 5–19. <https://www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/fsz/2020-4.pdf>; letöltés: 2021.04.10.

¹²⁹ China Military Power – Modernizing a Force to Fight and Win. pp. 65–66.

¹³⁰ Annual Report to Congress – Military and Security Developments Involving the People’s Republic of China 2020. p. 47.

¹³¹ O’ROURKE, Ronald: China Naval Modernization: Implications for U.S. Navy Capabilities – Background and Issues for Congress. Congressional Research Service, Updated March 9, 2021. pp. 23–26. <https://fas.org/sgp/crs/row/RL33153.pdf>; letöltés: 2021.03.17.

¹³² NIDS China Security Report 2016. p. 17.

¹³³ A Jin-osztály jelenleg rendszeresített ballisztikus rakétája, a JL–2 a 8000 km-es hatótávolságával a Dél-kínai-tengerről nem képes elérni az Amerikai Egyesült Államok szárazföldi területeit – így nem tudja teljes mértékben betölteni elrettentő funkcióját. Ezért a kínai hajóknak ki kell jutniuk a távolabbi tengerekre (a stratégiai fontosságú Bashi-csatornán keresztül), ahonnan már elérhetőek lennének az amerikai célpontok.

végrehajtották az első kísérleti indítást. A 10 000 km-t meghaladó hatótávolságú interkontinentális ballisztikus rakétával a kínai rakétahordozó tengeralattjárók akár a Dél-kínai-tenger nyugati partjairól – azaz a saját felségvizekről – is csapást mérhetnek az Amerikai Egyesült Államok területének jelentős részére.¹³⁴ Az amerikai haditengerészet kötelékei elleni hatékony ellenlépések közé tartozik az is, hogy már a kínai „felségvizektől” nagy távolságra tudjanak csapást mérni, elsősorban a nagy értékű repülőgép-hordozókra, illetve azok kísérőhajóira.¹³⁵ Erre a célra a már hadrendben álló DF–21D és DF–26 típusú rakéták mennyiségének további jelentős növelése várható. Noha a típusok harcértékére vonatkozóan voltak kételkedő hangok, de 2020-ban már több olyan kísérletre került sor, amelyek során ezekkel a rakétákkal mozgó hajókat sikerült eltalálni.¹³⁶ Szintén igen fontos eleme az elrettentésnek a felszín alatti hajóegységek fejlettsége és felszereltsége. A jelenlegi hagyományos meghajtású támadó tengeralattjárók is többféle hajó elleni rakétával és torpedóval képesek fenyegetni az amerikai hajókat, de a következő fejlődési ugrást a hosszabb őrjáratozási idejű nukleáris meghajtású tengeralattjárók tömeges szolgálatba állítása jelenti majd.¹³⁷ A már jelenleg is szolgálatban álló Luyang III-osztályú rombolók a kínai stratégiák szerint egyszerre jelentenek fenyegetést az amerikai felszíni hajókra, miközben képesek megvédeni a saját kötelékeket az amerikai repülőgép-hordozók repülőgépeinek támadásaitól. Számukat a haditengerészet folyamatosan növeli.¹³⁸ Végezetül meg kell említeni a különböző felderítő, információelosztó és előrejelző szerepkörű repülőgépeket, különös tekintettel a pilóta nélküli repülőeszközökre, amelyek egyre nagyobb szerepet kaphatnak a haditengerészeti műveletekben.¹³⁹ Elég csak a 2020-as esztendő néhány olyan konfliktusára gondolnunk világszerte (líbiai „drónháború”, hegyi-karabahi konfliktus), ahol jelentős műveleti tapasztalat halmozódott fel ezekkel az eszközökkel kapcsolatban,¹⁴⁰ a bevetett eszközök jelentős része ráadásul kínai eredetű volt (pl. az amerikai Reaperrel azonos kategóriájú Wing Loong).^{141,142}

¹³⁴ CHAN, Minnie: China nuclear missile development steps up a gear with test of weapon capable of hitting US mainland. South China Morning Post, 2020.01.04.

<https://archive.ph/20210115111908/https://www.scmp.com/news/china/military/article/3044674/china-nuclear-missile-development-steps-gear-test-weapon>; letöltés: 2021.04.01.

¹³⁵ YASUYUKI, Sugiura – MASAYUKI, Masuda: The Start of Xi Jinping’s Second Term. East Asian Strategic Review 2019, Chapter 2. p. 66.

http://www.nids.mod.go.jp/english/publication/east-asian/pdf/2019/east-asian_e2019_02.pdf; letöltés: 2021.03.07.

¹³⁶ O’ROURKE, Ronald: China Naval Modernization: Implications for U.S. Navy Capabilities – Background and Issues for Congress. pp. 5–6.

¹³⁷ China Military Power – Modernizing a Force to Fight and Win. pp. 72–73.

¹³⁸ NIDS China Security Report 2016 p. 18.

¹³⁹ Uo.

¹⁴⁰ A pilóta nélküli eszközökre a szakértők szerint várhatóan jelentős szerep hárul majd a jövő haditengerészeti műveleteiben, különösen nagy őrjáratozási idejük és a lefedni kívánt óriási tengeri területek miatt.

¹⁴¹ OLIVER, Ryan: The Strategic Implications of Chinese UAVs: Insights from the Libyan Conflict. China Brief, Volume: 20 Issue: 15, The Jamestown Foundation, August 31, 2020.

<https://jamestown.org/program/the-strategic-implications-of-chinese-uavs-insights-from-the-libyan-conflict/>; letöltés: 2020.10.21.

¹⁴² DAR, Younis: Why Chinese Drones Instead of Russian Su-30 Jets Could Have Helped Armenia Beat Azerbaijan In Karabakh War? The EurAsian Times, 2020.11.17.

<https://eurasiatimes.com/why-chinese-drones-instead-of-russian-su-30-jets-could-have-helped-armenia-beat-azerbaijan-in-karabakh-war/>; letöltés: 2020.12.03.

A harmadik képesség a tengeren túli kínai nemzeti érdekek védelme, ami egy jelenleg is létező követelmény magasabb szintre történő fejlesztése. A nemzetközi kereskedelmi hajózási útvonalak és a nemzetközi kereskedelem alapvető fontosságáról már volt szó korábban, de a jövőben a kínai tengeri haderő már nem „pusztán” az esetleges kisebb zavarokat okozó tényezők elhárításában kíván közvetlenül részt venni, hanem egy nagyobb volumenű fegyveres konfliktus esetén is biztosítani kívánja ezen útvonalak valamilyen fokú használhatóságát. Bár a kínai vállalatok külföldi térnyerése nem új jelenség, az óriási méretű – több tízmilliós – diaszpóra esetleges védelme, sőt szükség esetén bizonyos országokból történő hazatelepítése hatalmas logisztikai kihívást jelentene még egy Kína-méretű országnak is.¹⁴³ A haditengerészet már szerzett tapasztalatokat kínai állampolgárok kimenekítésében akár Jemenből, akár Líbiából, sőt legutóbb a koronavírus-járvány okán több más országból is. Ennek ellenére új típusú fenyegetésekre (pl. kínai érdekeltségek megtámadása egy külföldi országban vagy elrabolt kínai állampolgárok kiszabadítása) is fel kívánják készíteni a haderőnem állományát. Ennek érdekében nem pusztán a hajóegységek számának növelése a cél, hanem a különböző kiegészítő infrastruktúra (pl. kikötők, ellátóhajók) fejlesztése is. Emellett a fokozatosan hadrendbe álló újabb repülőgép-hordozókra is fontos szerep hárul, elsősorban az Indiai-óceánra történő tartós kijutásban, de hosszú távon akár Latin-Amerika nyugati partvidékének biztosításában is,¹⁴⁴ amivel szintén növelhető az érdekérvényesítési képesség.¹⁴⁵ Amerikai szakértők szerint a negyedik repülőgép-hordozó építése is megkezdődött, amelynek vízkiszorítása már meghaladja a 90 000, sőt akár a 100 000 tonnát is. A J-15 típusú repülőgépek leváltását pedig a J-20 „lopakodó” gépük haditengerészeti változatával tervezik, legalábbis a harmadik és a negyedik – katapulttal rendelkező – hordozójukon.¹⁴⁶

A fenti képességfejlesztési célok természetesen nem érhetőek el különböző problémák és hátráltató tényezők nélkül, ebben Kína sem különbözik más katonai nagyhatalmaktól.

Az egyik ilyen problémás terület a *tengeralattjáró elleni hadviselési* képességek. A felszín alatti hajóegységek elleni védekezés minden haditengerészet egyik legfontosabb, de legnehezebb feladata is egyben. A kínai ASW-képességek azonban eddig viszonylag korlátozottak voltak, elsősorban helikopterekre épültek, amelyek hatótávolsága korlátozott és a hordozó hajó révén maguk is kiszolgáltatottak a felszín alatti fenyegetésekkel szemben. Mint korábban említettük, csak a közelmúltban kezdődött meg a szárazföldi bázisú és nagyobb hatótávolságú,

¹⁴³ NIDS China Security Report 2016. pp. 18–19.

¹⁴⁴ Terjedelmi okokból nem kívánunk részletesen foglalkozni az Indiai-óceán térségében folytatott kínai terjeszkedés kérdésével. Peking az utóbbi években ebben a régióban is jelentősen növelte jelenlétét, egyrészt rendszeressé váló hadgyakorlatokkal, bizonyos haditengerészeti egységek „kijuttatásával” az Indiai-óceánra, másrészt haditengerészeti bázisok építésével, bővítésével (pl. Csittagong, Dzsibuti, Gwadar), amelyek mind távlati stratégiai céljainak hatékonyabb elérését hivatottak segíteni.

¹⁴⁵ MARI, Izuyama, – MASAHIRO, Kurita: Security in the Indian Ocean Region: Regional Responses to China’s Growing Influence. pp. 43–44., 48–50.

¹⁴⁶ O’ROURKE, Ronald: China Naval Modernization: Implications for U.S. Navy Capabilities – Background and Issues for Congress. pp. 15–16.

ezért hatékonyabb merevszárnyú repülőgépek fejlesztése és nagyobb számú rendszerbe állításuk. Ezen felül a tengeralattjáró elleni hadviselés rengeteg gyakorlati műveleti tapasztalatot, összegyűjtött – elsősorban elektronikus jelekből álló – adatot, és így hosszú felkészülési időt igényel.¹⁴⁷ Kína e folyamatnak még az elején jár, de nagyon gyorsan tanul.

Az eredetileg tervezett védelmi fejlesztések megfelelő végrehajtásának akadályát képezheti a költségvetési háttér. Bár a külső szemlélő hajlamos úgy tekinteni a kínai védelmi büdzsére, hogy a katonai vezetés – főleg európai szemmel nézve – végtelen források felett rendelkezik, ez azonban sosem volt így. A kínai védelmi költségvetésről, különösen annak kutatás-fejlesztésre, illetve új eszközök beszerzésére eső részéről nem rendelkezünk pontos adatokkal, a szakértők leginkább a trendeket képesek megállapítani. Ezek alapján pedig az utóbbi néhány évben óvatos lassulás volt látható a védelmi költségvetés növekedésének ütemében. Ennek oka elsősorban a kínai gazdasági növekedés lassulása volt, amelynek mértékéről „természetesen” szintén nem lehetett pontos adatokat tudni, de az egy számjegyre „csökkent” növekedési ráta kihatott a védelmi költségvetésre is.¹⁴⁸ Ez elsősorban abban nyilvánult meg, hogy a kínai döntéshozók kénytelenek voltak fontossági sorrendbe állítani a különböző védelmi projekteket, fejlesztéseket és beszerzéseket.¹⁴⁹ Ezen a helyzeten rontott tovább a jelenlegi világjárvány, amelynek konkrét pénzügyi hatásait még ugyan nem lehetséges felmérni, de bizonyosan hatással lesz a haditengerészeti fejlesztésekre is. Egy biztos: a kínai gazdasági csoda hosszú távon mérséklődik, az előrejelzések szerint 2030-ra az éves növekedés már „csak” 3% körüli lehet.¹⁵⁰ Megállapítható azonban, hogy ha a kínai vezetés kénytelen lesz bizonyos programokat visszafogni vagy leállítani, a haditengerészeti projektek továbbra is elsőbbséget fognak élvezni, köszönhetően a fentiekben már több helyen kifejtett okoknak. Nincs globális nagyhatalmi státusz globális elérési, kemény erőketitési képességek nélkül.

A problémák és a technikai kihívások mellett azonban meg kell említeni, hogy Kína – mint a világ legnagyobb hajógyártó¹⁵¹ állama – szinte valamennyi fontos haditengerészeti felszíni és felszín alatti hajóegységet tekintve óriási jövőbeli kapacitásokkal rendelkezik, és folyamatosan bővíti a hadihajó-építésre is képes vállalatai számát. Emellett szinte önellátónak számít olyan fontos részegységekből, mint a gázturbinák és a dízelmotorok,¹⁵² ami szintén fontos szempont lehet nem pusztán a békeidős felkészülés alatt, hanem egy esetleges háborús konfliktus esetén is.

¹⁴⁷ NIDS China Security Report 2016. p. 19.

¹⁴⁸ FUNAIOLE, Matthew P. – HART, Brian – GLAZER, Bonnie S. – CHAN, Bonnie: Understanding China's 2021 Defense Budget.

¹⁴⁹ NIDS China Security Report 2016. p. 19.

¹⁵⁰ Annual Report to Congress – Military and Security Developments Involving the People's Republic of China 2020. pp. 139–140.

¹⁵¹ Az előállított hajóegységek mennyiségét (bruttóregisztertonna) tekintve.

¹⁵² Annual Report to Congress – Military and Security Developments Involving the People's Republic of China 2019. p. 98.

Konklúzió

1991–2020 között a Kínai Népi Felszabadító Hadsereg Haditengerészete hatalmas fejlődésen ment keresztül. A hidegháború végén a nagyjából 300 ezer fős aktív állományú haderőnem egy tipikus „barna vízi”, azaz csak a saját partjai mentén alkalmazható haditengerészet volt. Ez jól látható volt az eszközparkban is, a nagyjából 20 romboló és 40 fregatt közül csak néhánynak volt helikopterleszálló-fedélzete, nagyjából harmaduk pedig csak csöves és torpedófegyverzettel volt felfegyverzve. Ezek az hajóegységek méretükben ráadásul jóval kisebbek voltak, mint a hasonló feladatú nyugati vagy szovjet típusok. A több mint 1000 különféle őrhajó, aknaszedő hajó, illetve rakétás gyorsnaszád mellett hadrendben állt nagyjából száz – elsősorban partvédelmi célokra használható – hagyományos meghajtású tengeralattjáró is. Ugyanakkor csak egyetlen nukleáris meghajtású ballisztikusrakéta-hordozó tengeralattjáró, illetve mindössze három nukleáris meghajtású támadó tengeralattjáró – amelyek nagyobb hatótávolságú utakra is alkalmasak voltak – szolgált a flottánál. A többi tucat kisebb méretű deszanhajó és deszantnaszád lényegében csak a közeli Tajvan elleni műveletekre lett volna használható.¹⁵³ 2020-ra a helyzet gyökeresen megváltozott. A kínai haditengerészet napjainkra már a világ legerősebb haditengerészete – legalábbis a hajók darabszámát tekintve.¹⁵⁴ Az aktív állomány létszáma ugyan kicsit csökkent, nagyjából 260 ezer főre, de a hajópark összetétele gyökeresen átalakult, illetve minősége is ugrásszerűen nőtt. Ez a kínai haditengerészet már abszolút kék vízi haditengerészet, amely két repülőgép-hordozója mellett egy cirkálóval, 31 rombolóval, 46 fregattal és 55 korvettel rendelkezik. Utóbbiaknak korszerű rakétafegyverzete és helikopterfedélzete van. A partvédelem továbbra is kiemelt feladat, de már jóval kevesebb hajó szolgál erre a célra. A 84 rakétás gyorsnaszád, 50 őrhajó és őrnaszád, illetve 56 aknamentesítő hajó ugyanakkor sokkal komolyabb képességekkel bír, mint az 1991-es hasonló célokra szolgáló 1000 hajóegység.¹⁵⁵ Az 55 deszanhajó többsége még mindig csak a Dél-kínai-tengerre készült, viszont a hat – fentebb már ismertetett – nagy partraszállító dokkhajó (25 000 tonnás vízkiszorítással) a nagyjából 19 000 kilométeres hatótávolságával, négy szállítóhelikopterével és négy légpárnás deszantnaszádjával, illetve a 800 fős „rakományával”, azaz teljes fegyverzetű tengerészgyalogossal már igazi globális erőkitvetítő platform.¹⁵⁶ (Ilyen típusból a brit haditengerészetnél öt, a franciánál három szolgál, amelyek közül a brit hajóegységek képessége a kínaiak fele, kétharmada. Az orosz haditengerészetnél pedig egy sem.)¹⁵⁷ A kék vízi képességeket a 154 különféle ellátó-, kiszolgáló és egyéb segédhajó is igazolja,¹⁵⁸ hiszen megfelelő globális logisztika nélkül nincs globális műveleti képesség. A nagy kérdés az, hogy a kínai vezetés mire akarja használni ezt a félelmetes arzenált.¹⁵⁹

¹⁵³ MILLER, David: *The World's Navies: An Illustrated Review of the Navies of the World*. Crescent Books, New York, 1992. pp. 50–53.

¹⁵⁴ Annual Report to Congress – Military and Security Developments Involving the People's Republic of China 2020. p. vii.

¹⁵⁵ The Military Balance 2021. pp. 251–253.

¹⁵⁶ Type 071 Landing Platform Dock (LPD). Naval Technology.

<https://www.naval-technology.com/projects/type-071-landing-platform-dock-lpd/>; letöltés: 2021.04.11.

¹⁵⁷ The Military Balance 2021. p. 103., 158., 195.

¹⁵⁸ The Military Balance 2021. p. 253.

¹⁵⁹ Terjedelmi korlátok miatt a szerzők nem akarták tételesen összehasonlítani az amerikai és a kínai haditengerészet képességeit, mert a közelmúltban magyar nyelven is készült egy kitűnő írás e témában.

Tanulmányunkban Kína legutóbbi két stratégiai dokumentuma – a 2015-ös Fehér Könyv és a 2019-es nemzeti védelmi stratégia – vizsgálatán keresztül kerestük a fentebb megfogalmazott kérdésre a választ. Elemeztük a kínai haditengerészeti haderőnem számára a katonai és a politikai vezetés által kitűzött fő célokat, a fejlesztési prioritásokat és a legfontosabb elérendő képességeket. Bemutattuk a két dokumentumban megfogalmazott haditengerészeti célkitűzéseket és röviden ismertettük a Kína által az utóbbi években e célok elérése érdekében tett lépéseket (eszköz- és fegyverbeszerzések, fejlesztések, képességnövelések). Hipotézisünk – miszerint a haditengerészeti célok elérése prioritást élvez a kínai stratégiai tervezők elképzelései között – megerősítésre került. Ezt alátámasztják a különböző, igen tekintélyes anyagi és humán erőforrást igénylő fejlesztési projektek a haderőnemnél, illetve a kínai haditengerészet által végrehajtott, képességnövelést célzó fegyverbeszerzések, valamint a vonatkozó dokumentumokban az általános védelmi stratégiai célok között hangsúlyosan megjelenő haditengerészeti képességfejlesztés.

Egyértelmű, hogy Peking komolyan gondolja azt, hogy – már középtávon is – globális szinten és az úgynevezett kemény, azaz katonai erőkitetés területén az Amerikai Egyesült Államok egyenrangú kihívója, hosszú távon pedig első számú globális hatalom szeretne lenni. Mindehhez pedig fegyveres erőin belül leginkább a haditengerészetét kell fejlesztenie. A kérdés csak az, hogy Washington mit lép erre? Felveszi-e a kesztyűt és beleáll egy mindkét fél gazdaságát megviselő, illetve akár fegyveres összetűzésekhez is elvezető fegyverkezési versenybe, egy új hidegháborúba? Esetleg meglévő szövetségi rendszereit kibővítve megpróbál egy újabb bipoláris rendszerre berendezkedni, amely a kölcsönös gazdasági függőség miatt egy új stabilitási állapothoz vezet, és amelyben egyfajta partnerséget fog kiépíteni a Kínai Népköztársasággal? A jelenlegi trendek nem feltétlenül a békés egymás mellett élés irányába mutatnak. Ugyanakkor, mivel „a politika a lehetőségek művészeté”¹⁶⁰ és mindkét nagyhatalom államapparátusában jól képzett technokraták ülnek, akiknek szavára a döntéshozók általában hallgatnak, nem valószínűsíthető a viszony további jelentős romlása. Hosszú távon egyik államnak sem érdeke töréspontig vinni a kapcsolatokat, de a fegyverkezési verseny biztosan folytatódni fog. Washington nem teheti meg, hogy nem reagál a kínai kihívásra, egykönnyen nem mond le meglévő hegemóniájáról, Peking pedig – ha komolyan gondolja globális céljait – nem hagyhatja félbe a flottaprogramját, el kell érnie legalább a paritást az amerikai haditengerészettel.

A világtenger ugyan mindenkié, de az általa kínált gazdasági és politikai lehetőségekkel csak az tud élni, aki ott komoly katonai képességekkel is meg tud jelenni. Biztos, hogy lesznek incidensek, hajók fognak összeütközni, sőt kisebb tűzpárbajokra is sor kerülhet, de mindkét államnak, illetve az egész nemzetközi közösségnek az az érdeke, hogy ezek ne eszkalálódjanak egy nagyobb fegyveres konfliktussá.

HÁDA Béla: A Kínai Népköztársaság és az Amerikai Egyesült Államok haditengerészeti erőviszonyai – Tények és nézőpontok. Stratégiai Védelmi Kutatóintézet, Elemzések 2020/24, 2020.12.04.
http://real.mtak.hu/120691/1/SVKI_Elemzesek_2020_24_AKinaaNepkoztarsasagesazAmerikaiEgyesultAllamokhaditengereszetieroviszonyaiHadaB.pdf; letöltés 2021.04.11.

¹⁶⁰ Citatum: Otto von Bismarck.

<https://www.citatum.hu/idezet/90097>; letöltés: 2021.04.28.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Annual Report to Congress – Military and Security Developments Involving the People’s Republic of China 2016. Office of the Secretary of Defense, 2016.
<https://dod.defense.gov/Portals/1/Documents/pubs/2016%20China%20Military%20Power%20Report.pdf>; letöltés: 2021.04.08.
- Annual Report to Congress – Military and Security Developments Involving the People’s Republic of China 2019. Office of the Secretary of Defense, 2019.
<https://fas.org/man/eprint/dod-china-2019.pdf>; letöltés: 2021.02.11.
- Annual Report to Congress – Military and Security Developments Involving the People’s Republic of China 2020. Office of the Secretary of Defense, 2020.
<https://media.defense.gov/2020/Sep/01/2002488689/-1/-1/1/2020-DOD-CHINA-MILITARY-POWER-REPORT-FINAL.PDF>; letöltés: 2021.04.08.
- BARTÓK András:
A Kínai Népköztársaság védelempolitikájának változása 1989-től napjainkig.
Szakmai Szemle, XVI. évfolyam 3. szám, 2018. október. pp. 47–75.
https://www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/szsz/2018_3_szam.pdf; letöltés: 2021.03.14.
- Blue-water. Collins Dictionary, Harper Collins Publishers Ltd., 2019.
<https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/blue-water>; letöltés: 2021.03.08.
- BURKE, Silvia:
Explaining China’s Participation in Anti-Piracy Operations in the Gulf of Aden.
Department of Political Science, Massachusetts Institute of Technology, May 2009.
<https://silio.tips/download/explaining-china-s-participation-in-anti-piracy-operations-in-the-gulf-of-aden>; letöltés: 2021.03.26.
- CHAN, Minnie: China nuclear missile development steps up a gear with test of weapon capable of hitting US mainland.
South China Morning Post, 2020.01.04.
<https://archive.ph/20210115111908/https://www.scmp.com/news/china/military/article/3044674/china-nuclear-missile-development-steps-gear-test-weapon>; letöltés: 2021.04.01.
- China Military Power – Modernizing a Force to Fight and Win. Defense Intelligence Agency Military Power Publications, November 2018.
https://www.dia.mil/Portals/27/Documents/News/Military%20Power%20Publications/China_Military_Power_FINAL_5MB_20190103.pdf; letöltés: 2020.12.06.
- China’s Military Strategy. The State Council Information Office of the People’s Republic of China, May 2015, Beijing.
http://english.www.gov.cn/archive/white_paper/2015/05/27/content_281475115610833.htm; letöltés: 2020.12.09.
- China’s National Defence in the New Era.
The State Council Information Office of the People’s Republic of China, July 2019, Beijing.
http://english.www.gov.cn/archive/whitepaper/201907/24/content_WS5d3941ddc6d08408f502283d.html; letöltés: 2020.12.10.
- China’s new map includes “Second National Territory” of oceans.
Consortium of Defense Analysts, 2014.07.11.
<https://cofda.wordpress.com/tag/second-island-chain/>; letöltés: 2021.03.20.

- Citatum: Otto von Bismarck.
<https://www.citatum.hu/idezet/90097/>; letöltés: 2021.04.28.
- CORDESMAN, Anthony H.: China's new 2019 Defense White Paper. CSIS, 2019.07.24.
<https://www.csis.org/analysis/chinas-new-2019-defense-white-paper/>; letöltés: 2020.12.02.
- CORDESMAN, Anthony H.: The Real Revolution in Military Affairs. CSIS, 2014.08.05.
<https://www.csis.org/analysis/real-revolution-military-affairs/>; letöltés: 2021.03.21.
- DAR, Younis: Why Chinese Drones Instead of Russian Su-30 Jets Could Have Helped Armenia Beat Azerbaijan In Karabakh War? The EurAsian Times, 2020.11.17.
<https://eurasianimes.com/why-chinese-drones-instead-of-russian-su-30-jets-could-have-helped-armenia-beat-azerbaijan-in-karabakh-war/>; letöltés: 2020.12.03.
- Description of the National Military Strategy 2018. The Joint Staff.
https://www.jcs.mil/Portals/36/Documents/Publications/UNCLASS_2018_National_Military_Strategy_Description.pdf; letöltés ideje: 2021.04.03.
- ERICKSON, Andrew S.: China Defense White Papers – 1995–2019 – Download Complete Set + Read Highlights Here. 2019.07.23.
<https://www.andrewerickson.com/2019/07/china-defense-white-papers-1995-2019-download-complete-set-read-highlights-here/>; letöltés: 2021.03.22.
- Explaining China's Participation in Anti-Piracy Operations in the Gulf of Aden. Department of Political Science, Massachusetts Institute of Technology, May 2009.
<https://silo.tips/download/explaining-china-s-participation-in-anti-piracy-operations-in-the-gulf-of-aden/>; letöltés: 2021.03.26.
- FUNAIOLE, Matthew P. – HART, Brian – GLAZER, Bonnie S. – CHAN, Bonnie: Understanding China's 2021 Defense Budget. CSIS, 2021.03.05.
<https://www.csis.org/analysis/understanding-chinas-2021-defense-budget/>; letöltés: 2021.03.10.
- HÁDA Béla: A Kínai Népköztársaság és az Amerikai Egyesült Államok haditengerészeti erőviszonyai – Tények és nézőpontok. Stratégiai Védelmi Kutatóintézet, Elemzések 2020/24, 2020.12.04.
http://real.mtak.hu/120691/1/SVKI_Elemzesek_2020_24_AKinaiNepkoztarsasagesazAmerikaiEgyesultAllamokhaditengereszetieroviszonyaiHadaB..pdf; letöltés 2021.04.11.
- Interim National Security Strategic Guidance. The White House, Washington, 2021.
<https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2021/03/NSC-1v2.pdf>; letöltés: 2021.04.02.
- JL-2 (Ju Lang-2/CSS-NX-14). Missile Threat, CSIS Missile Defense Project, August 12, 2016.
<https://missilethreat.csis.org/missile/jl-2/>; letöltés: 2021.03.04.
- KISS Roland:
Air-Sea Battle – A globális közös terekhez való hozzáférés hadműveleti koncepciója. Nemzet és Biztonság, 2015/4. szám. pp. 56–69.
http://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/nb_2015_4_07_kiss_roland_-_air-sea_battle-a_globalis_kozos_terekhez_valo_hozzaferes.pdf; letöltés: 2021.04.07.
- KISVÁRI Tamás:
Kína lépései a hadászati egyensúly megváltoztatására a Dél-kínai-tenger térségében. Honvédségi Szemle, 148. évfolyam, 6. szám, 2020. pp. 32–43.
<https://kiadvany.magyarhonvedseg.hu/index.php/honvszemle/issue/view/19/22>; letöltés: 2021.03.17.

- KRAJNC Zoltán (főszerkesztő): *Hadtudományi lexikon Új kötet.* Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2019.
- LIU, Huaqing: *Memoir of Liu Huaqing.* People's Liberation Army Navy, Beijing, 2004.
- MARI, Izuyama – MASAHIRO, Kurita: *Security in the Indian Ocean Region: Regional Responses to China's Growing Influence.* *East Asian Strategic Review 2017, Chapter 2.* pp. 37–70.
http://www.nids.mod.go.jp/english/publication/east-asian/pdf/2017/east-asian_e2017_02.pdf; letöltés: 2020.12.18.
- MASAYUKI, Masuda: *China: Quest for a Great-Power Role.* *East Asian Strategic Review 2017, Chapter 3.* pp. 71–102
http://www.nids.mod.go.jp/english/publication/east-asian/pdf/2017/east-asian_e2017_03.pdf; letöltés: 2021.03.17.
- MATTIS, Jim: *Summary of the 2018 National Defense Strategy of the United States of America – Sharpening the American Military's Competitive Edge.* Department of Defense, 2018.
<https://dod.defense.gov/Portals/1/Documents/pubs/2018-National-Defense-Strategy-Summary.pdf>; letöltés: 2021.03.11.
- MATURA Tamás: *Az Amerikai Egyesült Államok és a Kínai Népköztársaság kapcsolatai.* In: HÁDA Béla – MATURA Tamás (szerk.): *Az Amerikai Egyesült Államok ázsiai kapcsolatai.* Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2020. pp. 173–198.
https://nke.repo.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/15836/Web_PDF_Az_Amerikai_Egyesult_Allamok_Azsiai_kapcsolatai.pdf?sequence=1; letöltés: 2021.03.11.
- MILLER, David: *The World's Navies: An Illustrated Review of the Navies of the World.* Crescent Books, New York, 1992.
- *National Security Strategy of the United States of America.* The White House, Washington D.C., 2017.
<https://trumpwhitehouse.archives.gov/wp-content/uploads/2017/12/NSS-Final-12-18-2017-0905.pdf>; letöltés: 2021.03.01.
- *Naval Operations Concept 2010 – Implementing the Maritime Strategy,* Washington D.C., 2010.
https://www.act.nato.int/images/stories/events/2010/gc/ws_mar_us_navops.pdf; letöltés: 2021.03.02.
- *NIDS China Security Report 2010.* National Institute for Defense Studies, Tokyo, 2010.
http://www.nids.mod.go.jp/english/publication/chinareport/pdf/china_report_EN_4C_A01.pdf; letöltés: 2020.12.12.
- *NIDS China Security Report 2011.* The National Institute for Defense Studies, Tokyo, 2012.
http://www.nids.mod.go.jp/english/publication/chinareport/pdf/china_report_EN_web_2011_A01.pdf; letöltés: 2020.12.15.
- *NIDS China Security Report 2016 – The Expanding Scope of PLA Activities and the PLA Strategy.* National Institute for Defense Studies, Tokyo, 2016.
http://www.nids.mod.go.jp/publication/chinareport/pdf/china_report_EN_web_2016_A01.pdf; letöltés: 2020.12.16.

- OLIVER, Ryan:
The Strategic Implications of Chinese UAVs: Insights from the Lybian Conflict. China Brief, Volume: 20 Issue: 15, The Jamestown Foundation, August 31, 2020. <https://jamestown.org/program/the-strategic-implications-of-chinese-uavs-insights-from-the-libyan-conflict/>; letöltés: 2020.10.21.
- O'ROURKE, Ronald: China Naval Modernization: Implications for U.S. Navy Capabilities – Background and Issues for Congress. Congressional Research Service, Updated March 9, 2021. <https://fas.org/sgp/crs/row/RL33153.pdf>; letöltés: 2021.03.17.
- PANDA, Ankit: China evacuates foreign nationals from Yemen. The Diplomat, 2015.04.06. <https://thediplomat.com/2015/04/china-evacuates-foreign-nationals-from-yemen/>; letöltés: 2021.02.27.
- POMOGÁCS Péter: A Kínai Népköztársaság szigetépítési programja a Dél-kínai-tengeren. Felderítő Szemle, XIX. évfolyam 4. szám, 2020. pp. 5–19. <https://www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/fsz/2020-4.pdf>; letöltés: 2021.04.10.
- SIPRI Military Expenditure Database. <https://www.sipri.org/databases/milex>; letöltés: 2021.04.22.
- THAAD TMD. GlobalSecurity.org. <https://www.globalsecurity.org/space/systems/thaad.htm>; letöltés: 2021.03.09.
- The Military Balance 2017. Routledge Taylor & Francis Group, London, 2017.
- The Military Balance 2021. Routledge Taylor & Francis Group, London, 2021.
- Type 071 Landing Platform Dock (LPD). Naval Technology. <https://www.naval-technology.com/projects/type-071-landing-platform-dock-lpd/>; letöltés: 2021.04.11.
- Type 901 Class Fleet Replenishment Ship. Naval Technology. <https://www.naval-technology.com/projects/type-901-class-fleet-replenishment-ship/>; letöltés: 2021.04.22.
- VAVASSEUR, Xavier: New Details On China's KQ-200 Maritime Patrol Aircraft. Naval News, 2019.04.29. <https://www.navalnews.com/naval-news/2019/04/new-details-on-chinas-kq-200-maritime-patrol-aircraft/>; letöltés: 2021.04.12.
- YASUYUKI, Sugiura – MASAYUKI, Masuda: The Start of Xi Jinping's Second Term. East Asian Strategic Review 2019, Chapter 2. pp. 45–72. http://www.nids.mod.go.jp/english/publication/east-asian/pdf/2019/east-asian_e2019_02.pdf; letöltés: 2021.03.07.
- YU, Harada – SEIYA, Eifuku: The Security of the Sea: Significance of the Freedom of Navigation and Related Challenges. East Asian Strategic Review 2018, Chapter 1. pp. 7–42. http://www.nids.mod.go.jp/english/publication/east-asian/pdf/2018/east-asian_e2018_01.pdf; letöltés: 2021.02.10.

POMOGÁCS PÉTER

A KÍNAI NÉPKÖZTÁRSASÁG REPÜLŐGÉPHORDOZÓ-PROGRAMJA

Bevezetés

A Kínai Népköztársaság a 2015-ös Fehér Könyvében hivatalosan is kinyilvánította azt, amit a nyugati elemzők már a 20. század végén is prognosztizáltak, és amit Kína első repülőgép-hordozójának a megépítése, valamint 2012-es szolgálatba állítása egyértelműen jelzett: Peking katonai stratégiájában a szárazföldi védelem történelmi elsősége helyett a tengeri nagyhatalmi törekvésekre helyeződött át a hangsúly. Az „aktív védelem” stratégiájának megfelelően a Kínai Népi Felszabadító Hadsereg (a haderő hivatalos megnevezése) és azon belül a haditengerészet elsődleges célja a kínai jogok és érdekek biztosítása lett a Kínához közel eső vizeken,¹ elsősorban a nyersanyagokban gazdag és forgalmas kereskedelmi hajóútvonalakkal átszótt Dél-kínai- és Kelet-kínai-tengereken.

Kína 2049-re (a kommunista Kína megalapításának 100. évfordulójára) kitűzött célja egy világszínvonalú haderő kiépítése,² ebből kifolyólag a tengeri nagyhatalmi státusz megszerzése. Ennek megvalósításához Peking elengedhetetlennek tartotta egy repülőgéphordozó-flottának, a tengeri hadviselés legikonikusabb és leglátványosabb eszközének a létrehozását. A repülőgép-hordozók a modern haditengerészetek meghatározó eszközei, egyben az államok katonai erőketítő képességének alapját képezik. Kína reményei szerint – részben a hordozóépítő-programnak köszönhetően – haditengerészete Kelet-Ázsia országainak flottái közül a legerősebbé válik, jelentősen megnövelve ezzel Peking érdekérvényesítő képességét a térségben.

Korai ambíciók

Peking repülőgéphordozó-programjának szellemi atyja a második kínai-japán háború (1937–1945) és a kínai polgárháború hőse, Liu Huaqing tengernagy volt, aki 1982-től 1988-ig a Kínai Népi Felszabadító Hadsereg Haditengerészetének parancsnokaként szolgált, illetve a Központi Katonai Bizottság alelnöki pozícióját töltötte be 1989-től 1997-ig. Liu Huaqing 1954–1958 között a leningrádi Vorosilov Haditengerészeti Akadémia hallgatójaként Szergej Gorskov orosz tengernagy elméletét is elsajátította. Gorskov tengeri stratégiája nagy hatással volt Liu elképzelésére, hogy milyen irányba kell a Kínai Népi Felszabadító Hadsereg Haditengerészetének fejlődnie a jövőben.³ A Kínai Népköztársaság 1949-es megalapítását követő években ütőképes flotta híján a kínai haditengerészet fő feladata az ország partvonalának a védelme volt,

¹ China's Military Strategy. Information Office of the State Council, 2015.05.27.
http://english.www.gov.cn/archive/white_paper/2015/05/27/content_281475115610833.htm; letöltés: 2021.02.03.

² China's Military Strategy, 2015.

³ STOREY, Ian – Ji, You: China's Aircraft Carrier Ambitions. Naval War College Review, Volume 57, Issue 1, Article 8, 2004. p. 2.
<https://digital-commons.usnwc.edu/nwc-review/vol57/iss1/8/>; letöltés: 2021.01.03.

legfőképpen a polgárháború végén Tajvanra menekült nacionalista erőkkel szemben.⁴ A partvédelmi prioritások évtizedekre meghatározták a kínai tengeri stratégiai gondolkodást. A Liu által Leningrádban elsajátított haditengerészeti stratégia azonban megkövetelte azt, hogy a partvonalon túli vizek is kínai katonai ellenőrzés alá essenek. A kínai haditengerészet Liu 1980-as évekbeli parancsnoksága alatt váltott hivatalosan is stratégiát, és figyelme innentől a Dél-kínai- és a Kelet-kínai-tengerre irányult, ennek megfelelően pedig egy nyílt tengeri flotta fejlesztése vált prioritássá.⁵

Liu úgy vélte, hogy egy ütőképes nyílt tengeri flotta létrehozásához repülőgép-hordozók is szükségesek. Egy 1997-ben, nyugállományba vonulása előtt írt tanulmányában kiemelte, hogy Kína szuverenitásának és tengeri erőforrásainak megvédése érdekében rendkívül fontos, hogy repülőgép-hordozókkal is rendelkezzen. Hordozók nélkül elképzelhetetlennek tartotta a Tajvan feletti ellenőrzés átvételét, a dél-kínai-tengeri nyersanyagok és tengeri útvonalak biztosítását, valamint azt, hogy Kína lépést tudjon tartani a távol-keleti régióban aktív riválisaival szemben.⁶

A kínai repülőgéphordozó-program 1985-ben vett lendületet, amikor a Kínai Egyesült Hajóépítési Vállalat megvásárolta a leselejtezett és bontásra ítélt 15 ezer tonnás HMAS Melbourne Majestic-osztályú ausztrál hordozót. Ekkoriban még az ausztrál kormánynak nem voltak fenntartásai a kínai vásárlással szemben, mivel elsősorban az ázsiai szovjet terjeszkedéstől tartottak, és kevesen gondolták, hogy Peking saját hordozót akarna építeni. Az ausztrál haditengerészet természetesen a hajó elektronikájának túlnyomó többségét és teljes fegyverzetét eltávolította, de a repülőgépek indítására és fogadására használt eszközök, például a Melbourne gőzkatapultja és a leszállást segítő optikai rendszer a fedélzeten maradtak.⁷ Bontása helyett a kínai hajómérnökök tanulmányozták a hordozó felépítését és kialakítását, a fedélzeti leszállópályát pedig a haditengerészet pilótái használták a fel- és leszállás gyakorlásához.⁸

Bár az 1980-as években a kínai stratégiai gondolkodást még a szovjet határ felől érkező szárazföldi támadás veszélye kötötte le, és így egy saját repülőgép-hordozó építése még nem volt prioritás a politikai vezetés számára, de a Szovjetunió széthullása után Peking figyelme a Kelet-kínai- és a Dél-kínai-tengerre terelődött, ami viszont megkövetelte egy erősebb haditengerészet kiépítését. 1989-től kezdve a Központi Katonai Bizottság alelnökeként Liu Huaqing tengernagy felgyorsította a kutatási-fejlesztési programot,⁹ amihez az HMAS Melbourne tanulmányozásából

⁴ GROSSMAN, Derek – MA, Logan: A Short History of China's Fishing Militia and What It May Tell Us. The RAND Blog, 2020.04.06. <https://www.rand.org/blog/2020/04/a-short-history-of-chinas-fishing-militia-and-what.html>; letöltés: 2020.11.14.

⁵ HARTNETT, Daniel: The Father of the Modern Chinese Navy – Liu Huaqing. Center for International Maritime Security, 2014.10.08. <http://cimsec.org/father-modern-chinese-navy-liu-huaqing/13291>; letöltés: 2021.01.10.

⁶ STOREY, Ian – Ji, You: China's Aircraft Carrier Ambitions. p. 3.

⁷ ROBLIN, Sebastien: Meet the Australian Aircraft Carrier That Jump-Started China's Own Carrier Quest. The National Interest, 2018.12.10. <https://nationalinterest.org/blog/buzz/meet-australian-aircraft-carrier-jump-started-chinas-own-carrier-quest-38387>; letöltés: 2021.01.10.

⁸ STOREY, Ian – Ji, You: China's Aircraft Carrier Ambitions. p. 4.

⁹ HARTNETT, Daniel: The Father of the Modern Chinese Navy – Liu Huaqing.

nyert tapasztalatok nagy segítséget nyújtottak a kínai mérnököknek. Saját hajótest megépítése helyett azonban az a döntés született, hogy inkább a befejezetlen szovjet Varjag hordozót vásárolják meg Ukrajnától, és annak építését saját terveik szerint befejezik. A 60 ezer tonnás Kuznyecov-osztályú Varjagon a munkálatokat 1992 elején hagyták félbe, miután Oroszország képtelen volt tovább finanszírozni az építési költségeket. Peking még 1992-ben megkísérelte megvásárolni a nagyjából 70%-os készülségű hajót, amelybe még nem építették be a hajtóműveket, továbbá hiányzott a kormánylapát és bárminemű fegyverzet, ekkor azonban még nem járt sikerrel. Végül 1998-ban egy szerencsejáték-iparágban tevékenykedő hongkongi cég makaói leányvállalatán keresztül – lényegében egy fedett művelettel – vásárolták meg a hajótestet, amely 2002-ben érkezett meg az északkelet-kínai Talien (az egykori orosz Port Arthur) kikötőjébe.¹⁰

Kevésbé ismert, hogy a Varjagon kívül két Kijev-osztályú repülőgép-hordozó is a Kínai Népköztársaságba került. 1998-ban a Minszket vásárolta meg Kína egy dél-koreai hajóbontó vállalatától, a koreaiak azonban csak az után adták át a hajót, hogy leszereltek róla minden fegyverzettel, meghajtással és kommunikációval kapcsolatos eszközt, így csak a hajótest jutott el Kínába, ahol aztán úszó múzeummá alakították át, és 2000-ben Shenzenben (magyarul Sencsen) állították ki egy vidámpark fő attrakciójaként. 2000-ben az osztályának nevet adó Kijevet is megszerezte egy kínai hajóbontó vállalat Oroszországtól,¹¹ azt pedig 2011-ben luxushotellé alakították át Tiencsin városában.¹² Feltételezhető, hogy az átalakításuk előtt a Minszket és a Kijevet is alapos vizsgálatnak vetették alá, és a belőlük nyert adatokat is felhasználhatták a repülőgéphordozó-program során, mivel 1992–1993 között a kínai kormány is érdeklődött az orosz kormánytól e két hordozó megvétele iránt, az akkori tárgyalások azonban eredménytelenek maradtak.¹³

A korszerűbb Varjag megvásárlása esetében a kezdetektől nyilvánvaló volt, hogy a hajó megszerzése kínai államérdek. Ezt világosan jelezte az is, hogy megvásárlását követően, 2001-ben Yang Wenchang akkori kínai külügyminiszter-helyettes személyesen utazott Ankarába, hogy szabad utat biztosítsa Törökországgal a Varjag számára a Boszporuszon történő átkeléshez.¹⁴ Az 1936-os montreux-i egyezmény értelmében ugyanis 15 000 tonnánál nagyobb vízkiszorítású hadihajók csak a török kormány engedélyével hajózhatnak keresztül a tengerszoroson.¹⁵

¹⁰ STOREY, Ian – Ji, You: China's Aircraft Carrier Ambitions. p. 8.

¹¹ STOREY, Ian – Ji, You: China's Aircraft Carrier Ambitions. p. 7.

¹² A négy hordozóból álló, az ezredfordulóra már elavult Kijev-osztálynak csak a harmadik tagját bontották szét, ugyanis a negyedik hajót, az Admiral Gorskovot India vásárolta meg, majd egy átfogó felújítást és átépítést követően INS Vikramaditya néven 2013-ban az indiai haditengerészet zászlóshajójává vált.

About INS Vikramaditya – The newest & largest ship of Indian Navy. Indian Navy, 2015.04.11. <https://www.indiannavy.nic.in/content/about-ins-vikramaditya-newest-largest-ship-indian-navy>; letöltés: 2021.01.10.

¹³ STOREY, Ian – Ji, You: China's Aircraft Carrier Ambitions. p. 8.

¹⁴ LUCK, Adam – MA, Raymond: Beijing calms waters for 'floating casino'. South China Morning Post, 2001.09.09. <https://www.scmp.com/article/357180/beijing-calms-waters-floating-casino>; letöltés: 2021.01.10.

¹⁵ Traduction – Translation Convention Regarding the Regime of the Straits Signed at Montreux, July 20th, 1936. Article 14.

http://sam.baskent.edu.tr/belge/Montreux_ENG.pdf; letöltés: 2021.02.10.

A Liaoning

2002-es Kínába érkezését követően a Varjag átfogó felújításon és korszerűsítésen esett át. 2012-ben állították szolgálatba az immár Liaoningnek átkeresztelt hordozót,¹⁶ de csak 2016-ban jelentették be, hogy teljesen hadra fogható.¹⁷

1. ábra. A Liaoning¹⁸

Egy repülőgép-hordozó csapásmérő képességének megállapításához és más hordozókhöz történő viszonyításához jó kiindulási alapot képez vízkiszorításának, illetve az úgynevezett repülőfedélzete méretének megállapítása, mivel ezek határolják be a hordozó által szállítható hadianyag mennyiségét és a hordozott merev- és forgószárnyú repülőeszközök számát. Más nemzetek hordozóihoz viszonyítva megállapítható, hogy a Liaoning közepes méretű, az amerikai hordozókhöz képest pedig mérsékelt csapásmérő képességgel rendelkezik, ugyanakkor a kelet-ázsiai térség államaihoz képest jelentős fölényt biztosít Kínának. Közel 60 ezer tonnányi vízkiszorítása 33 ezer tonnával több, mint az Izumo-osztályú japán „helikopterhordozó rombolóké”,¹⁹ és közel 60 méterrel hosszabb is azoknál. A Liaoningnél az indiai flotta zászlóshajója, az átalakított Kijev-osztályú INS Vikramaditya repülőgép-hordozó is jóval kisebb: 20 méterrel rövidebb és mintegy 15 ezer tonnával kevesebb a vízkiszorítása. Az amerikai riválisokkal összevetve azonban a Liaoning egyértelműen alulmarad. A Japánban állomásozó Nimitz-osztályú USS Ronald Reagan közel 30 méterrel hosszabb, illetve közel 100 ezer tonnás vízkiszorításával jóval nehezebb is a Liaoningnél. Az Amerikai Egyesült Államok legújabb „szuperhordozója”, a Ford-

¹⁶ A hajó az új nevét az északkelet-kínai Liaoning tartomány után kapta, ahol felújították.

¹⁷ ERICKSON, Andrew: How Does China's First Aircraft Carrier Stack Up? China Power, CSIS, 2015.12.09.

<https://chinapower.csis.org/aircraft-carrier/>; letöltés: 2021.01.12.

¹⁸ Uo.

¹⁹ Japán jelenleg nem rendelkezik repülőgép-hordozóval, de 2019-ben elrendelték, hogy az Izumo-osztályt alakítsák át úgy, hogy egységei képesek legyenek akár Lockheed Martin F-35B helyből felszálló csapásmérő repülőgépek kiszolgálására is.

PANDA, Ankit: Japan Officially Selects F-35B for Its STOVL Fighter. The Diplomat, 2019.08.18.

<https://thediplomat.com/2019/08/japan-officially-selects-f-35b-for-its-stovl-fighter/>; letöltés: 2021.01.13.

osztálynak nevet adó USS Gerald R. Ford pedig hosszra akkora, mint az USS Ronald Reagan, de 101 600 tonnás maximális vízkiszorításával a történelem legnehezebb repülőgép-hordozója. Óriási előny jelent még az Amerikai Egyesült Államok számára, hogy minden jelenleg szolgálatban lévő Nimitz- és a jövőben szolgálatba lépő Ford-osztályú hordozója nukleáris meghajtású, ami lényegében korlátlan hatótávolságot biztosít számukra, míg a Liaoning – és a 2019-ben átadott Shandong is – hagyományos meghajtással készült, ami komolyan korlátozza a hatótávolságát.²⁰

A Liaoning a kisebb méretéből adódóan természetesen kevesebb repülőeszközt szállíthat, mint az amerikai szuperhordozók. A Ronald Reagan csak repülőgépből 55 darabot szállít, a Liaoning ezzel szemben mindössze 24 Shenyang J-15 repülőgépet és 12 helikoptert hordoz, összesen legfeljebb 36 darab repülőeszközt.²¹

A Shenyang J-15-ös negyedik generációs többcélú harci repülő az orosz Szuhoj Su-33-as Kína által átalakított változata. Ennek a típusnak nagy előnye, hogy jelentős a fegyverterhelése, ezt azonban a Liaoning fedélzetén nem lehet megfelelően kihasználni. A kínai hajóegységről ugyanis hiányzik az amerikai haditengerészeténél már jól bevált gőzkatapultos indítórendszer, amely elősegíti nagyobb felszállótömegű repülőgépek indítását a hordozókról. A felszállást a Liaoningon egy „sísánc” segíti, amely viszont 28,5 tonnában maximalizálja egy bevetésre induló J-15-ös össztömegét. Mivel a repülőgép tömege üresen 17,5 tonna, ezért legfeljebb 11 tonna hasznos teherrel – üzemanyaggal és fegyverzettel – emelkedhet levegőbe. (Hagyományos repülőtérrel a típus maximális felszállótömege 33 tonna.) Ebből kifolyólag a hordozón alkalmazott J-15 standard fegyverzete 2 db YJ-83K hajó elleni irányított rakéta, 2 db PL-8 rövid hatótávolságú levegő-levegő rakéta, illetve 4 db, egyenként 500 kg-os bomba, ez esetben viszont messze nincs teljesen feltöltve az üzemanyag-tartály. Ha maximális üzemanyag-mennyiség szükséges – mivel a cél messze van –, akkor mindössze 2 tonnányi fegyverzetet vihet magával.²² Ekkor legfeljebb 2-2 db PL-12 közepes hatótávolságú és PL-8 rövid hatótávolságú levegő-levegő rakétával, valamint 2 db YJ-83K hajó elleni rakétával lehet felszerelni.²³ Fegyveres konfliktus esetén tehát kompromisszumos megoldást kell találni arra, hogy nagyobb fegyverzettel szereljék fel a gépeket az üzemanyag-mennyiség kárára, ami egyúttal kisebb harci hatósugarat is jelent, vagy pedig több üzemanyaggal töltsék fel, a nagyobb harci hatósugarat választva, de a fegyverzet mennyiségének a rovására. Összehasonlításképp: az Amerikai Egyesült Államok hordozóin rendszeresített gőzkatapultok – illetve a Ford-osztály esetében elektromágneses katapultok – segítségével akár 45 tonna össztömegű repülőgépek is indíthatók.²⁴

²⁰ HÁDA Béla: A Kínai Népköztársaság és az Amerikai Egyesült Államok haditengerészeti erőviszonyai – tények és nézőpontok. Stratégiai Védelmi Kutatóintézet, Elemzések 2020/24, 2020.12.04. p. 4. http://real.mtak.hu/120691/1/SVKI_Elemzések_2020_24_AKínaiNepkoztarsasagesazAmerikaiEgyesultAllamokhaditengereszetieroviszonyaiHadaB.pdf; letöltés: 2020.12.09.

²¹ ERICKSON, Andrew: How Does China's First Aircraft Carrier Stack Up?

²² CURNOW, Kelvin: A look at China's new Type 002 'Shandong' aircraft carrier. UK Defence Journal, 2020.01.10. <https://ukdefencejournal.org.uk/a-look-at-chinas-new-type-002-shandong-aircraft-carrier/>; letöltés: 2020.01.25.

²³ JOE, Rick: It's Time to Talk About J-15, China's First Carrierborne Fighter. The Diplomat, 2021.04.28. <https://thediplomat.com/2021/04/its-time-to-talk-about-j-15-chinas-first-carrierborne-fighter/>; letöltés: 2021.07.02.

²⁴ ERICKSON, Andrew: How Does China's First Aircraft Carrier Stack Up?

	USS Ronald Reagan ²⁵ (USA)	USS Gerald R. Ford ²⁶ (USA)	Liaoning ²⁷ (Kína)	Shandong ²⁸ (Kína)	INS Vikramaditya ²⁹ (India)	Izumo ³⁰ (Japán)	Admiral Kuznetsov ³¹ (Oroszország)
Szolgálatba állítás éve	2003	2017	2012	2019	2014	2015	1991
Víziszorítás teljes terhelés esetén (metrikus tonnában) ³²	99 800 t	101 600 t	59 400 t	64 000 t	45 000 t	27 000 t	59 400 t
Fedélzet hossza	333 m	333 m	305 m	315 m	273 m	248 m	305 m
Maximális sebesség	30+ csomó (56+ km/h)	30+ csomó (56+ km/h)	29 csomó (54 km/h)	31 csomó (57 km/h)	32 csomó (59 km/h)	30 csomó (56 km/h)	29 csomó (54 km/h)
Hordozott repülőeszközök száma (repülőgépek és helikopterek)	75–90 db	75–90 db	36 db	44 db	36 db	28 db	37 db
Meghajtás	nukleáris	nukleáris	hagyományos	hagyományos	hagyományos	hagyományos	hagyományos

1. táblázat. Az indiai- és a csendes-óceáni térségben aktív államok által birtokolt repülőgép-hordozók összehasonlítása
Szerkesztette: Pomogács Péter

²⁵ USS RONALD REAGAN (CVN 76). Naval Vessel Register. https://www.nvr.navy.mil/SHIPDETAILS/SHIPSDETAIL_CVN_76_5300.HTML; letöltés: 2021.01.13.

²⁶ USS GERALD R FORD (CVN 78). Naval Vessel Register. https://www.nvr.navy.mil/SHIPDETAILS/SHIPSDETAIL_CVN_78.HTML; letöltés: 2021.01.13.

²⁷ Liaoning. <http://www.military-today.com/navy/liaoning.htm>; letöltés: 2021.01.13.

²⁸ Shandong. http://www.military-today.com/navy/type_001a.htm; letöltés: 2021.01.13.

²⁹ INS Vikramaditya. <http://www.military-today.com/navy/vikramaditya.htm>; letöltés: 2021.01.13.

³⁰ Izumo class. http://www.military-today.com/navy/izumo_class.htm; letöltés: 2021.01.13.

³¹ Kuznetsov class. http://www.military-today.com/navy/kuznetsov_class.htm; letöltés: 2021.01.28.

³² A hajók víziszorítását az amerikai források általában hosszú tonnában (imperial long ton) adják meg, ami 2240 fontnak, kb. 1016 kg-nak felel meg, néha viszont amerikai rövid tonnában (US short ton), ami viszont csak 2000 font, azaz kb. 907 kg. Ezért is fordulhat elő, hogy ugyanannak a hajónak a víziszorításáról többféle adatot találunk a különböző forrásokban.

A Liaoning mint fegyverrendszer korlátozott képességekkel rendelkezik, ezért a hajó a jövőben inkább alacsony intenzitású konfliktusokban alkalmazható. A katapult hiánya, a hagyományos üzemanyagot használó meghajtás okozta korlátozott hatótávolság és a közepes méretéből fakadó csekélyebb létszámú és képességű repülőezred miatt a Liaoningnak nem érdemes a kínai partoktól – ahonnan légi támogatást és utánpótlást kaphat – túlságosan eltávolodnia. Valószínűleg éppen emiatt a kínai haditengerészet első hordozóját elsősorban azoknak a pilótáknak és tengerészeknek a kiképzésére használják, akik az újabb kínai hordozón, a Shandongon és az épülőfélben lévő hordozókon jelenleg, illetve később teljesítenek szolgálatot. 2019-ben jelentették be, hogy a Liaoningot elkezdik alkalmazni harci feladatokra is, de a kiképzőjellege is megmaradt.³³ Az egység helikoptereinek köszönhetően a Dél-kínai- és a Kelet-kínai-tengeren alkalmas lehet kutatási-mentési feladatok ellátására is, illetve természeti katasztrófa esetén humanitárius segítségnyújtásra. Bár e feladatok ellátása túl költséges ezzel a hajóval, de az ilyen jellegű tevékenységek által a Liaoning a kínai diplomácia jelentős eszköze lehet, és természetesen Peking nagyhatalmi státuszának szimbóluma is egyben.³⁴

A Shandong

A Liaoning után 5 évvel, 2017-ben Kína a második repülőgép-hordozóját is szolgálatba állította Shandong³⁵ néven. Elődjétől eltérően a Shandongot teljes egészében Kínában gyártották. Első ránézésre is hasonlóknak tűnnek, mivel méretbeli különbségeik nem jelentősek, és mert ugyanolyan sísánc-kialakítású fedélzeti indítórendszerrel látták el a hajót. Ennek oka, hogy a Shandong tervezése és építése során a Liaoning eredeti tervrajzait és az átalakítása során szerzett tapasztalatokat használták fel, annak mintájára épült.³⁶

A Shandong valamelyest nagyobb a Liaoningnál: a fedélzete 10 méterrel hosszabb, maximális terhelés esetén pedig 4000 tonnával több a vízkiszorítása. Ennek, illetve a hajó kisebb alapterületű szigetének³⁷ köszönhetően a Shandong repülőfedélzetének felülete közel 10%-kal nagyobb, mint a Liaoningé.³⁸ Jelentős változtatás történt az orrfedélzet alatti terület kialakításakor. A Kuznyecov-osztályú hajóknál ide 12 darab P-700 Granyit (SS-N-19 Shipwreck) hajó elleni rakéta indítósilóját építették be, a Liaoning átépítésekor azonban eltávolították ezeket, hogy további üzemanyag és hadianyag tárolására alkalmas teret nyerjenek. A Shandong esetében viszont nemcsak raketeret, hanem új hangárteret is létrehoztak az orrfedélzet alatt, tovább növelve ezzel a hajó repülőezredének méretét.³⁹

³³ XUANZUN, Liu: Role of aircraft carrier Liaoning shifts from training to combat: executive officer. Global Times, 2019.04.24.

<https://www.globaltimes.cn/content/1147296.shtml>; letöltés: 2021.01.14.

³⁴ ERICKSON, Andrew: How Does China's First Aircraft Carrier Stack Up?

³⁵ Nevét a kelet-kínai Shandong tartomány után kapta.

³⁶ China Is Ready With Its First Indigenously-Built Aircraft Carrier – Shandong. The EurAsian Times, 2020.10.30.

<https://eurasianimes.com/china-is-ready-with-its-first-indigenously-built-aircraft-carrier-shandong/>;

letöltés: 2021.01.25.

³⁷ A sziget a hordozóknak a parancsnoki hídját is magában foglaló toronyszerű része.

³⁸ Shandong. http://www.military-today.com/navy/type_001a.htm; letöltés: 2021.01.13.

³⁹ CURNOW, Kelvin: A look at China's new Type 002 'Shandong' aircraft carrier.

2. ábra. A Shandong⁴⁰

A sísánc-kialakítású indítórendszeren finomítottak, emelkedési szögét 12°-ra állították a Liaoning 14°-os szögével szemben, ez ugyanis megfelelőbb a J-15 típusú repülőgépek felszállásához.⁴¹ A kisebb sziget, a nagyobb hangár, illetve a hosszabb hajótest nagyobb repülőezred hordozását teszi lehetővé, így a Shandong már 44 repülőgépet és helikoptert képes szállítani, vagyis nyolccal többet, mint a Liaoning. A Shandong is ugyanattól a hiányosságtól szenved, mint a Liaoning: katapultos indítórendszer híján a Sandongról is legfeljebb 28,5 tonna össztömeggel szállhatnak fel a J-15-ösök.

A Shandong meghajtása hagyományos üzemanyagot elégető kazánok által hajtott gőzturbinákon alapul, csakúgy, mint a Liaoning esetében. Mindkét hajón nyolc kazán termeli a gőzt, amelyek négy gőzturbinát hajtanak meg, ez 29–31 csomós (54–57 km/h) maximális sebességet tesz lehetővé,⁴² amivel felveszik a versenyt a rivális hordozókkal. Az Amerikai Egyesült Államok Nimitz- és Ford-osztályú hordozóinak azonban nukleáris meghajtásukból fakadó jelentős előnyük a kínai hordozókkal szemben a szinte korlátlan hatótávolságuk.⁴³ A kínai hordozók üzemanyag-utánpótlás nélkül legfeljebb 25–26 ezer km-t képesek megtenni, de ezt is csak 14 csomós (26 km/h) „gazdaságos” utazósebességgel.⁴⁴ A kínai hajók (orosz-szovjet eredetű) gőzkazánjai ráadásul könnyen meghibásodnak. A Liaoning egyik

⁴⁰ ROBLIN, Sebastien: China's New Aircraft Carrier Shandong: 5 Things You Need to Know. The National Interest, 2019.12.22.
<https://nationalinterest.org/blog/buzz/china%E2%80%99s-new-aircraft-carrier-shandong-5-things-you-need-know-107796>; letöltés: 2021.02.04.

⁴¹ What Do We Know (so far) about China's Second Aircraft Carrier? China Power Team, CSIS, 2017.04.22.
<https://chinapower.csis.org/china-aircraft-carrier-type-001a/>; letöltés: 2020.10.26.

⁴² Liaoning. <http://www.military-today.com/navy/liaoning.htm>; letöltés: 2021.01.13.
Shandong. http://www.military-today.com/navy/type_001a.htm; letöltés: 2021.01.13.

⁴³ THOMPSON, Loren: Ten Reasons A U.S. Navy Aircraft Carrier Is One Of The Safest Places To Be In A War. Forbes, 2019.05.21.
<https://www.forbes.com/sites/lorenthompson/2019/05/21/ten-reasons-a-u-s-navy-aircraft-carrier-is-one-of-the-safest-places-to-be-in-a-war/>; letöltés: 2021.01.28.

⁴⁴ Shandong. http://www.military-today.com/navy/type_001a.htm; letöltés: 2021.01.13.

első, 2011-es tengeri próbaútja során szenvedett gőzrobbanást, amely miatt megszűnt a hajó energiaellátása, és részleges evakuációt is el kellett rendelni rajta.⁴⁵ 2016-ban a Liaoning orosz „testvérhajója”, az osztályának nevet adó Kuznyecov repülőgép-hordozó gépházában is sorozatosak voltak az üzemzavarok az egység szíriai bevetése során.⁴⁶ A Shandongról azonban egyelőre nem érkezett olyan hír, hogy jelentősebb meghibásodást észleltek volna a meghajtással kapcsolatban, ami akár azt is jelezheti, hogy sikerült kiküszöbölni a gőzvezeték ilyen jellegű hibáit. (Bár az is lehet, hogy jól működik a Kínai cenzúra.)

A Type 003 és a Type 004

Peking 2018 novemberében jelentette be hivatalosan, hogy harmadik repülőgép-hordozót épít.⁴⁷ Mivel a szárazdokkban még darabokban álló hajót nem nevezték el, ezért Type 003-ként hivatkoznak rá.⁴⁸ A műholdfelvételekből ítélve nagyobb lesz a Shandongnál is, becslések szerint 85 ezer tonnás vízkiszorításával csak a Nimitz- és a Ford-osztályú hordozók lesznek nehezebbek nála.⁴⁹

A Type 003 nemcsak a méretében, hanem az alkalmazott technológiák terén is megelőzi majd kínai elődeit, legalábbis a várakozások szerint. A hírek alapján a Liaoning és a Shandong által alkalmazott sísánc helyett elektromágneses repülőgép-indító rendszert (Electromagnetic Aircraft Launch System – EMALS) terveznek használni a merevszárnyú repülőgépek indításához.⁵⁰ Az EMALS a gőzkatapult korszerűbb változata, ahol nem egy gőzdugattyú, hanem egy lineáris indukciós motor gyorsítja fel a repülőgépet. A gőzkatapulthoz hasonlóan az EMALS is képes nehezebb repülőgépek indítására, ugyanakkor egyenletesebb gyorsulást biztosít, így kevésbé terheli meg a pilóta szervezetét és a repülőgép szerkezetét. Elektromágneses katapultot alkalmaznak a jelenleg legmodernebb repülőgép-hordozókon, a Gerald R. Ford-osztály egységein is. Az EMALS használata azonban rengeteg elektromos energiát igényel, amiből sokan arra következtetnek, hogy a Type 003 már nukleáris meghajtású lesz,⁵¹ habár ezt Peking nem erősítette meg. A Type 003 összeállítása már elkezdődött, és várhatóan 2021 első felében végezni fognak az egyelőre

⁴⁵ Liaoning – Propulsion. GlobalSecurity.org.

<https://www.globalsecurity.org/military/world/china/liaoning-engine.htm>; letöltés: 2021.01.29.

⁴⁶ MACFARQUHAR, Neil: Russian Carrier Is Bound for Syria, Flexing Muscle but Risking Malfunction. The New York Times, 2016.10.21.

<https://www.nytimes.com/2016/10/22/world/europe/russia-admiral-kuznetsov-syria.html>; letöltés: 2021.02.01.

⁴⁷ Tracking China’s Third Aircraft Carrier. China Power Team, CSIS, 2019.05.06.

<https://chinapower.csis.org/china-carrier-type-002/>; letöltés: 2020.12.10.

⁴⁸ A Varjag átépítése után a Liaoningot egy ideig Type 001-nek, a Shandongot pedig előbb Type 001A-nak, majd utóbb Type 002-nek nevezték, mielőtt megkapta volna a nevét. Ebből kifolyólag a Type 003-ra is gyakran Type 002-ként hivatkozik a 2019-ben vagy korábban megjelent szakirodalom.

⁴⁹ CHEN, Frank: Third PLA carrier could be China’s Kitty Hawk. Asia Times, 2019.05.28.

<https://asiatimes.com/2019/05/third-pla-carrier-could-be-chinas-kitty-hawk/>; 2021.02.01.

⁵⁰ STASHWICK, Steven: Third Chinese Aircraft Carrier Nears Completion Amid Shipyard Expansion. The Diplomat, 2021.01.06.

<https://thediplomat.com/2021/01/third-chinese-aircraft-carrier-nears-completion-amid-shipyard-expansion/>; letöltés: 2021.02.01.

⁵¹ CURNOW, Kelvin: A look at China’s new Type 002 ‘Shandong’ aircraft carrier.

különálló nagyobb szekciók összeszerelésével.⁵² Bár a hordozó építése gyors ütemben halad, de Peking szerint is leghamarabb csak 2023-ra tudják szolgálatba állítani,⁵³ hadra foghatóvá tétele pedig további évekre telhet – az alkalmazott új technológiák miatt.⁵⁴

Sajtóhírek szerint az évtized második felében Kína egy negyedik hordozót is épít, arra Type 004-ként hivatkoznak. Sanghaj Jiangnan nevű kikötőjének (ahol a Type 003 is készül) utóbbi években zajló kibővítése és fejlesztése arra utal, hogy az eddigieknél nagyobb méretű hajót (vagy hajókat) terveznek ott megépíteni,⁵⁵ feltételezhetően Kína negyedik repülőgép-hordozóját. Széles körben elfogadott nézet, hogy ezt a hajót is elektromágneses katapulttal látják majd el, és hogy a negyedik hordozó már bizonyosan nukleáris meghajtású lesz,⁵⁶ az EMALS segítségével a J-15 repülőgépek (és majd váltótípusaik) nagyobb fegyverterheléssel is indíthatók lennének. Az új egységeken várhatóan már modernebb, ötödik generációs Shenyang FC-31, illetve a hordozókon történő alkalmazásra átalakított Chengdu J-20 repülőket is telepítenek, amelyek túl nehezek ahhoz, hogy sisánc segítségével szálljanak fel egy hordozóról.⁵⁷

Összegzés

A Kínai Népköztársaság gyors ütemben építi repülőgéphordozó-flottáját. A két szolgálatba állított és a 2020-as években valószínűleg még elkészülő további két hajójával a világ második legnagyobb hordozóflottájával fog rendelkezni, de nem valószínű, hogy az elkövetkező évtizedekben akár csak megközelítené az amerikai repülőgéphordozó-flotta csapásmérő képességét. Ennek oka, hogy nem csak a komoly számbeli hátrányt kellene a kínai haditengerészetnek ledolgoznia, de a legalább annyira jelentős minőségi lemaradást is: a kínai hordozók kisebbek, kevésbé hatékony technológiát rendszeresítettek rajtuk, repülőezredük fele sincs a nagyobb amerikai hordozókon alkalmazott repülőeszköz-parknak, valamint – nem elhanyagolható módon – a kínai hajókat egyelőre viszonylag tapasztalaton állomány kezeli.⁵⁸ Ilyen korlátozó tényezők mellett nem reális az a félelem, hogy Kína átveszi az Amerikai

⁵² CHAN, Minnie: China steps up shipbuilding with two more aircraft carriers under construction towards 2035 navy goal. South China Morning Post, 2020.07.18.

<https://www.scmp.com/news/china/military/article/3093656/china-steps-shipbuilding-two-more-aircraft-carriers-under>; letöltés: 2021.02.01.

⁵³ Military and Security Developments Involving the People's Republic China 2020. Annual Report to Congress. Office of the Secretary of Defence, 2020. p. 44.

<https://media.defense.gov/2020/Sep/01/2002488689/-1/-1/2020-DOD-CHINA-MILITARY-POWER-REPORT-FINAL.PDF>; letöltés: 2020.10.03.

⁵⁴ STASHWICK, Steven: Third Chinese Aircraft Carrier Nears Completion Amid Shipyard Expansion.

⁵⁵ Analysis of Jiangnan Shipyard. China Power Team, CSIS, 2018.12.17.

<https://chinapower.csis.org/analysis-jiangnan-shipyard/>; letöltés: 2021.02.02.

⁵⁶ STASHWICK, Steven: Third Chinese Aircraft Carrier Nears Completion Amid Shipyard Expansion.

⁵⁷ FARLEY, Robert: Is China Really About to Build J-20 Stealth Fighters for Its Carriers? The Diplomat, 2019.09.04.

<https://thediplomat.com/2019/09/is-china-really-about-to-build-j-20-stealth-fighters-for-its-carriers/>; letöltés: 2021.02.02.

⁵⁸ CHAN, Minnie: China speeds up building aircraft carriers but will PLA sailors be trained for hi-tech ships in time? South China Morning Post, 2021.01.05.

<https://www.scmp.com/news/china/military/article/3116402/china-speeds-building-aircraft-carriers-will-pla-sailors-be>; letöltés: 2021.02.03.

Egyesült Államoktól a vezető szerepet a tengereken. Ugyanakkor úgy tűnik, Peking ezt a célt egyelőre nem tűzte ki maga elé. A 2015-ös és a 2019-es Fehér Könyvben a politikai vezetés „mindössze” világszínvonalú haderő kialakítását tűzte ki célul – 2049-es határidővel.⁵⁹ Ennek részeként tengeri nagyhatalmi státuszt kíván kivívni magának, de vezető szerep átvételéről – legalábbis hivatalosan – nincs szó.

A jelenlegi tendenciák szerint ugyanakkor valószínűsíthető, hogy regionális riválisaival, például Indonéziával, Vietnámmal, de akár Japánnal, Dél-Koreával és Indiával szemben is komoly érdekérvényesítő képességre tesz szert Kína a repülőgép-hordozói alkalmazásával a kelet-ázsiai térségben. Kérdés, hogy Washington mit tesz ez ellen.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- About INS Vikramaditya – The newest & largest ship of Indian Navy. Indian Navy, 2015.04.11.
<https://www.indiannavy.nic.in/content/about-ins-vikramaditya-newest-largest-ship-indian-navy>; letöltés: 2021.01.10.
- Analysis of Jiangnan Shipyard. China Power Team, CSIS, 2018.12.17.
<https://chinapower.csis.org/analysis-jiangnan-shipyard/>; letöltés: 2021.02.02.
- CHAN, Minnie: China speeds up building aircraft carriers but will PLA sailors be trained for hi-tech ships in time? South China Morning Post, 2021.01.05.
<https://www.scmp.com/news/china/military/article/3116402/china-speeds-building-aircraft-carriers-will-pla-sailors-be>; letöltés: 2021.02.03.
- CHAN, Minnie: China steps up shipbuilding with two more aircraft carriers under construction towards 2035 navy goal. South China Morning Post, 2020.07.18.
<https://www.scmp.com/news/china/military/article/3093656/china-steps-shipbuilding-two-more-aircraft-carriers-under>; letöltés: 2021.02.01.
- CHEN, Frank: Third PLA carrier could be China’s Kitty Hawk. Asia Times, 2019.05.28.
<https://asiatimes.com/2019/05/third-pla-carrier-could-be-chinas-kitty-hawk/>; 2021.02.01.
- China Is Ready With Its First Indigenously-Built Aircraft Carrier – Shandong. The EurAsian Times, 2020.10.30.
<https://eurasantimes.com/china-is-ready-with-its-first-indigenously-built-aircraft-carrier-shandong/>; letöltés: 2021.01.25.
- China’s Military Strategy. Information Office of the State Council, 2015.05.27.
http://english.www.gov.cn/archive/white_paper/2015/05/27/content_281475115610833.htm; letöltés: 2021.02.03.
- China’s National Defense in the New Era. The State Council Information Office of the People’s Republic of China, 2019.07.24.
http://english.www.gov.cn/archive/whitepaper/201907/24/content_WS5d3941ddc6d08408f502283d.html; letöltés: 2021.02.03.

⁵⁹ China’s National Defense in the New Era. The State Council Information Office of the People’s Republic of China, 2019.07.24.
http://english.www.gov.cn/archive/whitepaper/201907/24/content_WS5d3941ddc6d08408f502283d.html;
letöltés: 2021.02.03.

- CURNOW, Kelvin: A look at China's new Type 002 'Shandong' aircraft carrier. UK Defence Journal, 2020.01.10.
<https://ukdefencejournal.org.uk/a-look-at-chinas-new-type-002-shandong-aircraft-carrier/>; letöltés: 2020.01.25.
- ERICKSON, Andrew: How Does China's First Aircraft Carrier Stack Up? China Power, CSIS, 2015.12.09.
<https://chinapower.csis.org/aircraft-carrier/>; letöltés: 2021.01.12.
- FARLEY, Robert: Is China Really About to Build J-20 Stealth Fighters for Its Carriers? The Diplomat, 2019.09.04.
<https://thediplomat.com/2019/09/is-china-really-about-to-build-j-20-stealth-fighters-for-its-carriers/>; letöltés: 2021.02.02.
- GROSSMAN, Derek – MA, Logan: A Short History of China's Fishing Militia and What It May Tell Us. The RAND Blog, 2020.04.06.
<https://www.rand.org/blog/2020/04/a-short-history-of-chinas-fishing-militia-and-what.html>; letöltés: 2020.11.14.
- HÁDA Béla: A Kínai Népköztársaság és az Amerikai Egyesült Államok haditengerészeti erőviszonyai – tények és nézőpontok. Stratégiai Védelmi Kutatóintézet, Elemzések 2020/24, 2020.12.04.
http://real.mtak.hu/120691/1/SVKI_Elemzések_2020_24_AKínaiNepkoztarsasagesazAmerikaiEgyesultAllamokhaditengereszetieroviszonyaiHadaB..pdf; letöltés: 2020.12.09.
- HARTNETT, Daniel: The Father of the Modern Chinese Navy – Liu Huaqing. Center for International Maritime Security, 2014.10.08.
<http://cimsec.org/father-modern-chinese-navy-liu-huaqing/13291>; letöltés: 2021.01.10.
- INS Vikramaditya.
<http://www.military-today.com/navy/vikramaditya.htm>; letöltés: 2021.01.13.
- Izumo class.
http://www.military-today.com/navy/izumo_class.htm; letöltés: 2021.01.13.
- JOE, Rick: It's Time to Talk About J-15, China's First Carrierborne Fighter. The Diplomat, 2021.04.28.
<https://thediplomat.com/2021/04/its-time-to-talk-about-j-15-chinas-first-carrierborne-fighter/>; letöltés: 2021.07.02.
- Kuznetsov class.
http://www.military-today.com/navy/kuznetsov_class.htm; letöltés: 2021.01.28.
- Liaoning.
<http://www.military-today.com/navy/liaoning.htm>; letöltés: 2021.01.13.
- Liaoning – Propulsion. GlobalSecurity.org.
<https://www.globalsecurity.org/military/world/china/liaoning-engine.htm>; letöltés: 2021.01.29.
- LUCK, Adam – MA, Raymond: Beijing calms waters for 'floating casino'. South China Morning Post, 2001.09.09.
<https://www.scmp.com/article/357180/beijing-calms-waters-floating-casino>; letöltés: 2021.01.10.
- MACFARQUHAR, Neil: Russian Carrier Is Bound for Syria, Flexing Muscle but Risking Malfunction. The New York Times, 2016.10.21.
<https://www.nytimes.com/2016/10/22/world/europe/russia-admiral-kuznetsov-syria.html>; letöltés: 2021.02.01.

- Military and Security Developments Involving the People's Republic China 2020. Annual Report to Congress. Office of the Secretary of Defence, 2020. <https://media.defense.gov/2020/Sep/01/2002488689/-1/-1/2020-DOD-CHINA-MILITARY-POWER-REPORT-FINAL.PDF>; letöltés: 2020.10.03.
- PANDA, Ankit: Japan Officially Selects F-35B for Its STOVL Fighter. The Diplomat, 2019.08.18. <https://thediplomat.com/2019/08/japan-officially-selects-f-35b-for-its-stovl-fighter/>; letöltés: 2021.01.13.
- ROBLIN, Sebastien: China's New Aircraft Carrier Shandong: 5 Things You Need to Know. The National Interest, 2019.12.22. <https://nationalinterest.org/blog/buzz/china%E2%80%99s-new-aircraft-carrier-shandong-5-things-you-need-know-107796>; letöltés: 2021.02.04.
- ROBLIN, Sebastien: Meet the Australian Aircraft Carrier That Jump-Started China's Own Carrier Quest. The National Interest, 2018.12.10. <https://nationalinterest.org/blog/buzz/meet-australian-aircraft-carrier-jump-started-chinas-own-carrier-quest-38387>; letöltés: 2021.01.10.
- Shandong. http://www.military-today.com/navy/type_001a.htm; letöltés: 2021.01.13.
- STASHWICK, Steven: Third Chinese Aircraft Carrier Nears Completion Amid Shipyard Expansion. The Diplomat, 2021.01.06. <https://thediplomat.com/2021/01/third-chinese-aircraft-carrier-nears-completion-amid-shipyard-expansion/>; letöltés: 2021.02.01.
- STOREY, Ian – Ji, You: China's Aircraft Carrier Ambitions. Naval War College Review, Volume 57, Issue 1, Article 8, 2004. <https://digital-commons.usnwc.edu/nwc-review/vol57/iss1/8/>; letöltés: 2021.01.03.
- THOMPSON, Loren: Ten Reasons A U.S. Navy Aircraft Carrier Is One Of The Safest Places To Be In A War. Forbes, 2019.05.21. <https://www.forbes.com/sites/lorenthompson/2019/05/21/ten-reasons-a-u-s-navy-aircraft-carrier-is-one-of-the-safest-places-to-be-in-a-war/>; letöltés: 2021.01.28.
- Tracking China's Third Aircraft Carrier. China Power Team, CSIS, 2019.05.06. <https://chinapower.csis.org/china-carrier-type-002/>; letöltés: 2020.12.10.
- Traduction – Translation Convention Regarding the Regime of the Straits Signed at Montreux, July 20 th, 1936. Article 14. http://sam.baskent.edu.tr/belge/Montreux_ENG.pdf; letöltés: 2021.02.10.
- USS GERALD R FORD (CVN 78). Naval Vessel Register. https://www.nvr.navy.mil/SHIPDETAILS/SHIPSDETAIL_CVN_78.HTML; letöltés: 2021.01.13.
- USS RONALD REAGAN (CVN 76). Naval Vessel Register. https://www.nvr.navy.mil/SHIPDETAILS/SHIPSDETAIL_CVN_76_5300.HTML; letöltés: 2021.01.13.
- What Do We Know (so far) about China's Second Aircraft Carrier? China Power Team, CSIS, 2017.04.22. <https://chinapower.csis.org/china-aircraft-carrier-type-001a/>; letöltés: 2020.10.26.
- XUANZUN, Liu: Role of aircraft carrier Liaoning shifts from training to combat: executive officer. Global Times, 2019.04.24. <https://www.globaltimes.cn/content/1147296.shtml>; letöltés: 2021.01.14.

PÁRKÁNYI CSONGOR

**HÍRSZERZŐK ÉS ÚJSÁGÍRÓK RÓMÁBAN –
„KLINGER” ESETTANULMÁNYA**

Bevezetés

A második világháború után leereszkedő vasfüggöny hatására létrejött az új, kétpólusú világrend, amely mindkét táborba tartozó országok mozgásterét jelentősen befolyásolta, és a külkapcsolatok tekintetében teljesen új korszak kezdődött. A nyugati blokkhoz tartozó országok összességében egyértelműen szabadabb külpolitikát folytathattak, a szovjet megszállási és/vagy befolyási övezetbe került országok azonban hamarosan Moszkva érdekeinek alárendeltjeivé, illetve kiszolgálóivá váltak. A gyors szovjet típusú átalakulási időszakról kezdve minden szocialistának nevezett ország – hol erősebb, hol gyengébb, de – mindenképpen Moszkvából és a Szovjetunió Kommunista Pártjától származó „iránymutatást” kapott. Ehhez mind a politikai, mind a diplomáciai – így természetesen a hírszerzési – szervezeteknek is alkalmazkodniuk kellett.

Magyarország részben a szovjet megszállás és a háború általánosan negatív hatásai, részben a környező államokhoz képest elhúzódó kommunista hatalomátvitel miatt datálhatóan csak az 1950-es évek elejétől vett részt jelentősebben ezekben a külkapcsolatokkal érintő feladatokban. Ennyi ideig tartott az új hatalmi berendezkedés kiépítése, természetesen nem függetlenül a Szovjetunióban zajló eseményektől. Az első, a magyar hírszerzési irányt hosszú távon alapjaiban meghatározó állambiztonsági konferenciára 1955. március 7–12. között került sor Moszkvában. Ott fogalmazták meg, hogy a magyar szervek számára a fő irányt az Amerikai Egyesült Államok, a Német Szövetségi Köztársaság és a Vatikán/Szentszék intézményeivel kapcsolatos feldolgozó munka, illetve aktív intézkedések folytatása jelenti,¹ és ez később mégiegészült a szovjetek számára végzett ipari célú információszerezéssel.²

A Szentszékkel kapcsolatos feladatok ellátása alapvetően a római magyar nagykövetségre és az ott működő hírszerző rezidentúrára hárult. A magyar állambiztonság kezdetben nagyon jelentős humánerőforrás- és információhiánnyal küzdött, hasonlóan más szocialista országokhoz. A Rákosi-korszakban a magyar államvédelem hírszerzési feladatai és képességei elsősorban a rendszerre veszélyt jelentőnek minősített emigránsok megfigyelésére, „bomlasztására” irányultak. A szovjetek által előírt feladatmegosztásnak köszönhetően, valamint a Kádár-rendszer 1963 után kényszerből gyakorolt új típusú, a felszínen puhábbnak és toleránsabbnak

¹ ANDREW, Christopher – MITROHIN, Vaszilij: A Mitrohin-archívum. A KGB otthon és nyugaton. Talentum Kiadó, Budapest, 2000. p. 510.

² A témáról bővebben lásd:

BORVENDÉG Zsuzsanna: Az „impexek” kora. Nemzeti Emlékezet Bizottsága, Budapest, 2017.

<https://neb.hu/asset/phpLk2jUS.pdf>; letöltés: 2021.05.04.

BORVENDÉG Zsuzsanna: A cég megnyertjei – a megnyertek cégei. Titkosszolgálati vállalatlapítások és valutakitermelés a Kádár-rendszer idején. Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára, Nemzeti Emlékezet Bizottsága, Budapest, 2018.

<https://kiadvanyok.neb.hu/asset/phpwsQXPV.pdf>; letöltés: 2021.05.04.

tűnő berendezkedése miatt Magyarország a Nyugat számára elfogadhatóbb partnernek számított a keleti blokk országai közül. Ez így volt Olaszország és – az 1964-es részleges vatikáni–magyar megállapodás miatt – a Szentszék részéről is, ezért az ország hírszerzési lehetőségei is lényegesen jobbá váltak.³

A Szentszék/Vatikán⁴ irányába forduló magyar hírszerzés – az említett korai nehézségek ellenére – az 1960-as évek elejétől kezdve nagy kapacitással kezdte meg a célobjektummal kapcsolatos feldolgozó munkát. Ennek az időszaknak a legnagyobb eredményei közé tartozott Edoardo Prettnner-Cippico (fedőneve „ENGEL”)⁵ korábbi monsignor és szentszéki irattáros mellett Carlo Falconi (fedőneve „KLINGER”) egyháztörténész, újságíró beszerzése.

„KLINGER” kapcsolatának kezdete a magyar szervekkel

Az 1960-as évek első felében a budapesti központ által kiadott hírigények jelentős része még gyakran nem volt elég pontosan meghatározva, mivel annyira nem ismerték a Vatikán belső rendszerét, felépítését és ügymenetét, ezért eleinte szinte minden információra vevők voltak. Az információk beszerzésére és átadására pedig gyakran újságírókat, illetve papokat vagy expapokat próbáltak rávenni, mivel rajtuk keresztül adódott általában egyáltalán esély a terület behatóbb tanulmányozására. Ebben az átmeneti, erősen információhiányos időszakban volt 1958–1962 között a római rezidentúra vezetője Radványi Kálmán r. alezredes – későbbi nevén Reményi Károly⁶ –, aki Bogye János r. százados – később r. altábornagy és a BM III/I. Csoportfőnökség egyik vezetője⁷ – segítségével több újságíró is a rezidentúra látókörébe hozott. Egyik ilyen személy volt a később több jó tippszemélyt is ajánló Carlo Azzimondi, akin keresztül Carlo Falconi is a látókörbe került.⁸

Carlo Falconi 1915-ben született Bresciában. Tanulmányait befejezve fiatalon egyházi pályán helyezkedett el, és teológiából doktorátust is szerzett. A papságot 1950-ben hagyta el lelkiismereti válságra és az egyház tanaival való szembehelyezkedésre hivatkozva, de ezek mellett szerepet játszott az is, hogy családot akart alapítani. Ezt követően megnősült és újságíróként helyezkedett el a polgári életben, ahol több vezető olasz lap – többek között az Espresso, Il Mondo, ABC, Comunita – munkatársa lett. Szakértőként leggyakrabban katolikus és vatikáni ügyekről írt cikkeket, emellett

³ A témáról bővebben lásd korábbi összefoglaló cikkemet:
PÁRKÁNYI Csongor: Pápai Magyar Intézet – A magyar szocialista hírszerzés kiemelt objektuma I. Felderítő Szemle, XVII. évfolyam 1. szám, 2018. pp. 88–97.
<https://www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/fsz/2018-1.pdf>; letöltés: 2021.05.06.

vö. SZABÓ Gyula: A Pápai Magyar Intézet mint a magyar hírszerzés előretolt bástyája (1963–1989). Püski Kiadó, Budapest, 2011.

⁴ Ugyan a két entitás nagyon sok téren különbözik egymástól, de a korabeli szocialista államideológia nem különböztette meg őket: gyakorlatilag csak „Vatikán” formában hivatkoznak rá akkor is, ha terminológiailag a „Szentszék” használata lenne a helyes.

⁵ PÁRKÁNYI Csongor: Titkos értesülések a Vatikánból – „ENGEL” története. Felderítő Szemle, XIX. évfolyam 2. szám, 2020. pp. 58–78.
<https://www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/fsz/2020-2.pdf>; letöltés: 2021.05.06.

⁶ Radványi Kálmán elérhető adatai.
<https://neb.hu/asset/phpJAXT0L.pdf>; letöltés: 2021.05.05.

⁷ Bogye János elérhető adatai.
https://www.abtl.hu/ords/archontologia/?p=108:5::NO::P5_PRS_ID:895106; letöltés: 2021.05.05.

⁸ ÁBTL 3.2.1. Bt-947/1. „KLINGER” – 1960. november 14. Feljegyzés.

publikációs tevékenységével és a pápaságról írt könyveivel⁹ nemzetközi hírű szerzővé vált. A BM III/I. Csoportfőnökség értékelése szerint világnézetében alapvetően polgári radikális, Vatikán-ellenes és idealista személy, aki általános és politikai ismeretei tekintetében messze átlagon felül képzett volt. Megjegyzik azt is, hogy idealizmusa ellenére rendkívül anyagias, minden tevékenységében az egyéni haszonszerzést, illetve az anyagi lehetőségeket keresi, továbbá saját képességeit túlbecsülő, magabiztos és cinizmusra is hajlamos.¹⁰

A római rezidentúra már korábban felfigyelt Falconira a publikációs tevékenységének köszönhetően, de csak az után kezdtek el komolyabb érdeklődést mutatni iránta, amikor 1960. november 21-én Azzimondi segítségével személyesen is kapcsolatba tudtak lépni vele. Ekkor Radványi egy egyházi cikkel kapcsolatban kért tőle felvilágosítást, amelyen keresztül megbeszélték a következő találkozót. Ezen Falconi magától felajánlotta, hogy amennyiben igényt tartanak rá, akkor szívesen készít olyan hírösszefoglalókat, amelyek „a magyar nagykövetség érdeklődésébe tartozhatnak”. Ezt a magyar fél elfogadta, és első feladatként Falconira bízták a témaválasztást, aki egy, a „jezsuita rend kémtevékenységéről” szóló cikket szerzett meg számukra, amelyet saját kommentárral látott el. Atadása után a jelentés mindkét része elismerést váltott ki a magyar szervek részéről. A pozitív fogadtatásnak köszönhetően Radványi felvetette számára, hogy ehhez hasonló cikkeket szívesen vennének a magyar sajtóban is, mivel ezeken keresztül „leleplezhető a Vatikán haladásellenessége”. Ekkor Falconi elfogadta az ajánlatot, de jelezte, hogy hírenként 25–100 ezer líra darabáron dolgozna, mivel számára ennél olcsóbban nem érné meg.¹¹ A rezidentúra elkövette azt a – saját későbbi véleményük szerint is annak minősített – hibát, hogy a kapcsolatuk ettől kezdve lényegében a magyar szervek által történő hírvásárlásként folytatódott.

Az operatív kapcsolat kialakításakor a budapesti központ már a kezdetektől úgy tekintett Falconira mint aki az egyik legtevékenyebb munkatársukká válhat, amennyiben a személyi hibáit és adott esetben a kétes forrásait kiküszöbölik. Már a korai feladattervekben megjelenik, hogy okmányszerzésre is alkalmasnak tartják – így információkhoz juthatnának a katolikus egyház „illegális” tevékenységeiről – olyan kiemelten fontosnak gondolt területeken is, mint a jezsuiták „aknamunkája” és összeköttetési rendszere, illetve a Vatikán alapvető hírszerző tevékenysége, lehetőségei, egyéb módszerei. Ezeknek az elvárásoknak később részben meg is felelt.¹²

A kapcsolat stabillá válása

Bár a budapesti központ 1961. januárban megadta a hozzájárulást a Falconival történő foglalkozásra, és ettől kezdve a római rezidentúra ügynökként tartotta nyilván őt „KLINGER” fedőnéven, de egészen 1963. május 17-ig hivatalosan nem

⁹ FALCONI, Carlo: Pope John and his council – a diary of the Second Vatican Council, September–December 1962. Boston, Weidenfeld & Nicolson, 1964.

FALCONI, Carlo: The silence of Pius XII. Boston, Little, Brown and Co., 1965.

FALCONI, Carlo: The Popes in the twentieth century from Pius X to John XXIII. Weidenfeld & Nicolson, 1967.

¹⁰ ÁBTL 3.2.1. Bt-947/3. „KLINGER” – 1968. január 9. Összefoglaló jelentés.

¹¹ ÁBTL 3.2.1. Bt-947/1. „KLINGER” – 1961. január 14. Jelentés.

¹² ÁBTL 3.2.1. Bt-947/1. „KLINGER” – 1961. július 26. Összefoglaló és operatív terv.

szervezték be.¹³ Ezt a folyamatot „fokozatos” beszerzésnek értékelték, de a valóságban sokkal inkább arról lehetett szó, hogy Falconinak tökéletesen megfelelt a híreladói státusz, ő maga sem akarta ilyen formában szorosabbá tenni a kapcsolatot, a rezidentúra pedig eleinte nem is erőltette. Utóbbinak az lehetett az oka, hogy 1955–1958 között „KLINGER” hivatalos kapcsolatban állt a lengyel, 1960–1962 között a csehszlovák és minden valószínűség szerint a jugoszláv hírszerzéssel is. A lengyel kapcsolatáról a magyar társszervek értesültek, mivel a római rezidentúra megkeresését követően Falconi újból megpróbálta felvenni a kapcsolatot a lengyelekkel, akik elzárkóztak az együttműködéstől, mivel korábban többször akart számukra eladni nem megbízható forrásból származó anyagokat.¹⁴ A csehszlovák szervek pedig azért szakították meg vele az együttműködést, mivel nem tudták kellőképpen felhasználni a tőle kapott jelentéseket.¹⁵

Az első hónapokban adott információi – nunciaturai jelentések írásos kivonatai, elemzések a Szent V. Piusz Intézetéről, további adatok a jezsuiták információs hálózatáról és a titkos püspöki hierarchiáról, illetve a Vatikáni Államtitkárság hivatalos álláspontja a magyar egyházzal kapcsolatban – mind pozitív fogadtatásban részesültek. A budapesti központ értékelése szerint ekkor minden jelentése értékes, illetve tájékoztatásra alkalmas minősítést kapott még akkor is, ha azok nem kapcsolódtak közvetlenül a rezidentúra felé meghatározott hírigényekhez. Ez annak is köszönhető volt, hogy belső utasítás alapján ekkor a Vatikán és a jelentősebbnek tekintett országok közötti kapcsolatokról, illetve a Vatikán „ellenséges tevékenységéről” szóló minden információt begyűjtendőnek tekintettek. Kiemelten fontosnak minősítették azt a jelentését, amelyik a nunciások megbeszéléséről szólt, és lényegileg a későbbi II. Vatikáni Zsinat egyik előkészítő üléséről adott addig számukra egyáltalán nem ismert, de ellenőrzés után megerősített információkat.¹⁶

„KLINGER” a kapcsolatai révén – legalább alkalmanként – ténylegesen hozzáfért érzékeny és a magyar szervek által is titkosnak minősített belső adatokhoz, mivel saját kapcsolatai között megtalálható volt mindhárom akkori államtitkársági szekció¹⁷ néhány munkatársa, bár az állambiztonság véleménye szerint operatív szempontból nem mindegyikük volt hasznos. Az 1962–1963-as időszakban összesen 40 jelentést adott, közülük mindössze négy volt olyan, amelyet a központ közvetlenül nem tudott felhasználni, de adatgyűjtésre alkalmasnak minősítették.

¹³ ÁBTL 3.2.1. Bt-947/3. „KLINGER” – 1971. szeptember 2. Összefoglaló jelentés.

¹⁴ ÁBTL 3.2.1. Bt-947/1. „KLINGER” – 1962. szeptember 19. Értékelés.

¹⁵ ÁBTL 3.2.1. Bt-947/3. „KLINGER” – 1971. szeptember 2. Összefoglaló jelentés.

¹⁶ ÁBTL 3.2.1. Bt-947/1. „KLINGER” – 1961. május 24. Összefoglaló jelentés.

¹⁷ A VI. Pál pápa által 1967. augusztus 15-én bevezetett kúriai reform előtt a Vatikáni Államtitkárság I. Szekciója volt elsősorban felelős a Szentszék és a Vatikán külpolitikai jellegű ügyeiért, így például a nunciaturák irányításáért. A II. Szekció alapvetően a Szentszék és a Vatikán belpolitikai ügyeivel, így többek között az egyházkormányzattal kapcsolatos feladatokkal foglalkozott. A III. Szekció az apostoli brévék kiadásáért és kezeléséért volt felelős.

Paolo pp. VI: Costituzione Apostolica de Romana Curia, Regimini Ecclesiae Universae. 61–69. 1967.08.15.

http://www.vatican.va/content/paul-vi/la/apost_constitutions/documents/hf_p-vi_apc_19670815_regimini-ecclesiae-universae.html; letöltés: 2021.05.04.

SOMORJAI Ádám: Agostino Casaroli bíboros levéltári hagyatéka. Levéltári Szemle, 67. évfolyam 1. szám,

2017. pp. 5–15.

https://epa.oszk.hu/03000/03048/00005/pdf/EPA03048_leveltari_2017_1_005-015.pdf; letöltés: 2021.05.04.

Kiemelten fontos adatokat szolgáltatott a szentszéki diplomáciai testület zárt üléseiről, valamint leírta több fontos pozíciót betöltő egyházi személy és zsinati atya jellemzését, azok Magyarország irányába tanúsított viselkedését és elképzeléseit. Ez a terület addig a BM III/I. Csoportfőnökség számára teljesen feltérképezetlen volt. Az egyik jelentése annyira friss és átfogó információkat tartalmazott a zsinaton részt vevő személyekről, hogy a rezidentúra megjegyzése szerint „KLINGER”-en kívül nem sok világi személy lett volna képes hasonló színvonalút írni. Összességében ezeket a jelentéseket nemcsak a központ tájékoztatására, hanem a Magyarországról a II. Vatikáni Zsinatra kiengedett atyák, illetve a velük együtt Rómába érkező hírszerzők informálására és feladatszabására is fel tudták használni.¹⁸

Kapcsolattartási nehézségek „KLINGER”-rel és a forrásaival

Falconi anyagainak minősége 1964-re látványosan romlani kezdett. Saját bevallása szerint is – részben az egyre sikeresebbé váló írói pályája miatt – kevesebb energiát fordított a jelentések elkészítésére. Emellett egyre követelőzőbb lett az állambiztonsággal szemben is, sőt megpróbált minél több pénzt kapni a vegyes színvonalú munkáiért. A kapcsolat a további szakaszban vegyesen alakult, mivel a tőle kapott jelentések a nagyon magas színvonalútól az egyszerű sajtószintűig változtak, illetve idővel az elvárásoknak megfelelő konspirációs szabályokat sem mindig tartotta be maradéktalanul.

A kapcsolat elejétől kezdve a rezidentúra részéről az egyoldalú konspiráció érvényesült a „KLINGER”-rel történő kapcsolattartásban. A tapasztalatok és a feltételezések szerint a kezdeti szakaszban Falconi részéről is, erre lehetett következtetni a más állambiztonsági szervekkel korábban fenntartott kapcsolatai, magas intelligenciája és a saját informátoraival tartott találkozóiról elmondottak alapján. Ugyanakkor idővel ezeket a szabályokat többször is súlyosan megszegte, feltehetően azért, mert magára nézve feleslegesen bonyolultnak és terhesnek érezte azokat. Utóbbiért a tartótisztjei többször is elmarasztalták, de nem sikerült érdemben hatniuk rá. Ilyen konspirációs hibái közé tartozott például: közel parkolt le a saját gépkocsijával a találkozóhely mellett; „véletlenül” jelentést vitt magával egy értékelő találkozóra; egy meghiúsult anyagátvételi találkozó után a jelentéssel a zsebében ment el vacsorázni egy étterembe; az önellenőrzést akkor is hanyag módon vagy egyáltalán nem végezve ment a találkozóra, amikor számára is világos volt, hogy magára vonta az olasz kémelhárítás (SID)¹⁹ figyelmét egy Franciaországban megjelent könyvében publikált titkos vatikáni irat miatt; az általa adott jelentéseiről néha másolatokat készített, amelyeket a magánlevéltárában is elhelyezett.

Mivel a magyar szervek részéről kiképzésben nem részesült és a személytelen összeköttetés fel sem merült vele kapcsolatban, ezért csak az értékelő találkozók alkalmával kapott valamennyi állambiztonsági és konspirációs oktatást. Ugyanakkor nemcsak „KLINGER” követett el hibákat, hanem a rezidentúra is az ügynök tartása során: rendszertelenül, de előfordult, hogy az otthoni telefonján hívták találkozóra; többször szóban adott jelentést egy étteremben vagy kávézóban, és ilyenkor elővette a feljegyzéseit, illetve az íróeszközeit, amivel felhívhatta magára a figyelmet.

¹⁸ ÁBTL 3.2.1. Bt-947/1. „KLINGER” – Összefoglaló jelentés az 1962–1963. évi tervidőszakra vonatkozóan.

¹⁹ Servizio Informazioni Difesa (SID).

Mindezek ellenére a központ részéről úgy gondolták, hogy a jelentős hibák ellenére sem történt dekonspiráció az ügynök foglalkoztatása alatt.²⁰

Falconi a forrásaival különböző konspiratív eszközöket is igénybe vett, különösen az első nyolc évben legfontosabb forrásának számító Giovanni Baroval, aki az 1969-es haláláig az Államtitkárság irattárának helyettes vezetője volt, majd később annak utódjával, Carlo Furnoval is. „KLINGER” többször beszélt az anyagátadó alkalmakkor arról, hogy hogyan tartják a kapcsolatot. Elmondta, hogy az információátadás, a rögzítés és maga az átvétel is konspiráltan zajlik. Amikor telefonon szeretnének beszélni egymással, akkor ezt úgy jelzik, hogy a kezdeményező felhívja a másikat a lakásán, de sem a hívó, sem a hívott fél nem beszél bele a kagylóba, esetleg maximum beleköhhög. A jelzést követően mindketten egy-egy előre megbeszélte és gyakran változtatott nyilvános telefonnal rendelkező kávézóba mennek, majd onnan felhívják egymást. Baro a jelentéseit olasz nyelven írta, de ógörög betűkkel, valamint több, előre megállapított torzítással. Emellett a földrajzi nevekre, személyekre is előzetesen megállapított fedőneveket használt: például a Brazíliára vonatkozó nunciaturai jelentések eredeti kéziratában a tényleges ország neve helyett következetesen Laosz szerepelt. Az anyag átadását és átvételét egy időszakonként változtatott postaládarendszerrel oldották meg.

A jelentése készítésekor éppen az a rendszer volt érvényben, hogy az egyik nyilvános könyvtárban Baronak – és nem csak neki, másoknak is – volt egy zárható fiókkal ellátott íróasztala, hogy ne kelljen minden egyes alkalommal a jegyzeteit és a könyveit visszatennie a helyükre. Az asztalfiók megfelelő, előre megbeszélte helyére helyezte a kéziratot, amely – mivel görög betűkkel írta – az avatatlan szem számára tudományos jegyzetnek tűnő kéziratnak látszott. A fiókot ugyan bezárta, de mivel „KLINGER”-nek szintén volt a könyvtárba állandó belépője, illetve kulcsa hozzá, ezért bármikor átvehette az anyagokat. Ezt a módszert hosszú ideig használták, mivel a nyugodt légkörű, alig látogatott könyvtárteremben könnyű volt végrehajtani az átadást-átvételt. Korábban használtak egy lényegesen kevésbé biztonságos módszert is, amelynél a meghatározott könyvespolc meghatározott könyve mögött hagyták a rejtjelezett iratot, de aztán hamar áttértek a fiókon keresztüli változatra. Falconi elmondása szerint mind a rejtjelezést, mind a postaládarendszert minden esetben Baro találta ki, mert szakmájába vágott: hivatalból foglalkozott titkosírással a Szentszék Rejtjelező Hivatalánál,²¹ ahol az egyik feladata a rejtjelek készítése volt.

Arra a kérdésre, hogy hogyan legendázza Baro felé az anyagkéreseit, több alkalommal is azt válaszolta, hogy az egyháztörténettel foglalkozó könyvsorozatának egyik következő darabját a vasfüggönyön túli országokról szeretné megjelentetni, és ehhez anyagokra van szüksége. Mivel számára ezek az országok nehezen elérhetők, ezért szeretne időben felkészülni a rá váró lehetséges dolgokra, illetve előkészülni, ha majd egyszer sikerül elutaznia ezekbe az országokba.²²

²⁰ ÁBTL 3.2.1. Bt-947/3. „KLINGER” – 1971. szeptember 2. Összefoglaló jelentés.

²¹ A Falconi által megszerzett egyik dokumentumfényképről készült másolat fejléce alapján biztosra vehető, hogy az 1970-es években Segreteria di Stato di Sua Santità – Ufficio Cifra, azaz „Őszentsége Államtitkársága – Rejtjelező Hivatal” fejléccel ellátott dokumentumot keletkeztettek, de a Hivatal pontosabb működéséről csak nagyon részleges információk érhetők el.

ÁBTL 3.2.3. Mt-890/17. „KLINGER” – 62/2–3.

²² ÁBTL 3.2.1. Bt-947/1. „KLINGER” – 1964. május 31. Jelentés.

Később Baro anyagi problémákkal szembesült, és a rezidentúra felvetette, hogy talán az lenne az alkalom, amikor leválaszthatnák „KLINGER”-ről, mivel a bizalmas dokumentumok megszerzése vélhetően könnyebbé válna, ha közvetlenül a forrástól próbálnák beszerezni.²³ Arra is hajlandók lettek volna, hogy Falconi számára egyszerre nagyobb összeget is kifizetnének a forrása átadásáért. Ha erre nem lenne hajlandó, akkor közölnék vele is, hogy a titkos értesüléseket is tartalmazó anyagokért dollárezreket is képesek lennének letenni, például egy svájci bankszámlára, amivel talán „KLINGER”-t is ösztönözhetnék a magasabb szintű információk átadására. Az eredeti dokumentumokon túl értékes lenne a rezidentúra számára a Barohoz érkező nunciatúrai jelentésekről készült pontos másolat, fénykép vagy diafilm is.²⁴ Végül Baro halála miatt nem történtek konkrét lépések ebben az irányban.

A kapcsolat új szakasza

„KLINGER” kapcsolata a magyar tartóival érdekesen alakult, mivel az állambiztonság egyre jobban a dokumentumszerzés felé kapacitálta, miközben továbbra is nagy mennyiségű hírigénnyel látták el. A dokumentumszerzésben valószínűleg két okból nem jeleskedett, bár bizonyosan lett volna rá lehetősége: a forrásai – tudva, hogy Falconi újságíró is – esetenként féltek attól, hogy átadják neki a kért anyagokat, különösen olyanokat, amelyeket nehezebb volt valószerűen legendázni,²⁵ illetve a személyiségéből kiindulva vélhetően minél több pénz szeretett volna kicsikarni a rezidentúrától. Mindeközben az írott anyagait óriási számban, de vegyes minőségben szállította. 1968-ban novemberig összesen 167 jelentést adott írásban és még néhányat szóban. Ezekből a felsőbb szervek és más baráti szocialista szervek számára hasznosíthatónak 61 darabot, társszerveiknek három darabot, belső operatív célra – például aktív intézkedések előkészítéséhez, adatgyűjtéshez, ellenőrzéshez – használhatónak 43 darabot, teljesen értéktelennek 13 darabot minősítettek, míg a fennmaradó 47 darab részleteiben volt felhasználható. Összesített értékelésük szerint a jelentések túlnyomó többsége megfelelt a központ hírigényeinek, és legnagyobb részben a magyar szervek azon tervének előkészítésében játszottak szerepet, amelyben a Vatikáni Allamtitkárságra kívántak operatív módon behatolni.²⁶

Az ügynök által adott jelentések pontos értékelése ugyanakkor a magyar elemzőknek is gyakran nehezőkre esett. Értékelésük szerint csak az információinak egy részét szerzi ténylegesen a forrásaitól, egy másik részét pedig vélhetően maga találja ki akkor is, amikor forráshoz köti, illetve a szövegei bizonyos százalékát publicista módjára kitölti sajtóanyagokkal és nyelvi fordulatokkal. Véleményük szerint azért, hogy a végső szöveg többnek tűnjön, így magasabb összeget kaphasson érte. Ebből kifolyólag készültek kifejezetten dezinformációs tartalmú jelentései is, illetve olyanok, amelyeknél a központ sem tudta eldönteni, hogy annak minősülnek-e, mert azok tartalma több módon volt értelmezhető, és tartalmi szinten megközelítették a valóságot. Ugyanakkor közben kétségtelenül hozzáfért bizalmas információkhoz is, amelyeket nagyon értékesnek tartottak.²⁷ 1969-ig 25 darab olyan

²³ ÁBTL 3.2.1. Bt-947/2. „KLINGER” – 1967. december 15. Jelentés.

²⁴ ÁBTL 3.2.1. Bt-947/2. „KLINGER” – 1967. december 1. Utasítás.

²⁵ ÁBTL 3.2.1. Bt-947/2. „KLINGER” – 1968. november 19. Jelentés.

²⁶ ÁBTL 3.2.1. Bt-947/2. „KLINGER” – 1968. november 22. Jelentés.

²⁷ ÁBTL 3.2.1. Bt-947/2. „KLINGER” – 1969. március 17. Utasítás.

jelentést adott, amelyet operatív értesülésnek minősítettek, többségükben politikai témájú információkat tartalmaztak.²⁸

A vegyes színvonalú információszolgáltatása mellett „KLINGER” számára is egyre fontosabb lett az együttműködés az állambiztonsággal, mivel többször került olyan anyagi helyzetbe, amelyből csak a magyar szervek segítségével tudott kitörni. Ezek közül a legnagyobb hatással bíró eset az volt, amikor 1967-ben Falconi vett egy lakást Rómában, de a hiteleit idővel nem tudta rendesen törleszteni. Ekkor olyan ajánlattal állt elő, hogy az állambiztonság kölcsönözzön neki ötmillió lírát – ez hozzávetőlegesen a magyar szervektől kapott tíz havi fizetésével egyenértékű összeg²⁹ volt –, amelyet ledolgozna. A rezidentúra értékelése szerint maximum hárommillió lírát lennének hajlandók kölcsönözni, de azt is csak abban az esetben, ha felhagy a korábban tanúsított „félénkségével”, és anyagainak legalább egy részét eredeti dokumentumként, illetve másolat formájában bocsátja a rendelkezésükre. A központ utasítása szerint ekkor a tartótisztnek „KLINGER” szorultabb helyzete és az ebből fakadó operatív feladatok miatt kemény hangot kellett vele szemben megütnie akkor is, ha ezzel kockáztatták a kapcsolat megszűnését.³⁰

„KLINGER” a következő értékelő találkozón eleinte húzódozott a feltétel teljesítésétől, és rossz néven vette, hogy a rezidens kemény hangnemet ütött meg vele szemben, illetve számonkérte rajta, hogy anyagait alkalmanként megbízhatatlannak értékeli, de kénytelen volt elfogadni a feltételeket. A rezidens meggyőzte, hogy korábban is a legbizalmasabban kezelték az általa átadott titkosnak minősülő információkat, de valószínűleg sokkal inkább az összeg győzte meg a szigorúbb együttműködésről. A rezidentúra a megelőlegezett bizalom jeléül kifizetett számára 500 ezer lírát.³¹

Két nappal az eset után, 1969. december 12-én újból találkoztak, amikor Falconi átadott két eredeti dokumentumról készült másolatot.³² Az egyik irat a perui nunciatura 1969. április 9-ei keltezésű dokumentuma,³³ a másik pedig Carlo Confalonieri bíborostól,³⁴ a Püspöki Kongregáció prefektusától származó levél volt.³⁵ A központ értékelése szerint ezzel sikerült lezárniuk egy korszakot, mivel elérték az ügynöknél a dokumentumszerzést. Bár az átadott iratmásolatok operatív szempontból már nem számítottak értékesnek, mivel a bíborosi levél fontos adatokat nem tartalmazott, de azt bizonyította, hogy Carlo Furno irattáron keresztül könnyebben juthat dokumentumokhoz, míg emellett a nunciaturai levéllel igazolható lett, hogy a témáról szóló korábbi jelentését tényleg annak használatával készítette el.³⁶

²⁸ ÁBTL 3.2.1. Bt-947/3. „KLINGER” – 1969. november 22. Jelentés.

²⁹ A budapesti központ adatai szerint 1969–1970-ben „KLINGER” foglalkoztatása évi 6-7 millió lírába került a magyar szerveknek.

ÁBTL 3.2.1. Bt-947/3. „KLINGER” – 1969. december 17. Javaslat.

³⁰ ÁBTL 3.2.1. Bt-947/3. „KLINGER” – 1969. november 12. Jelentés.

³¹ ÁBTL 3.2.1. Bt-947/3. „KLINGER” – 1969. december 10. Jelentés.

³² ÁBTL 3.2.1. Bt-947/3. „KLINGER” – Dátum nélküli értékelő jelentés.

³³ ÁBTL 3.2.1. Bt-947/3. „KLINGER” – 32/4.

³⁴ Carlo Cardinal Confalonieri.

<https://www.catholic-hierarchy.org/bishop/bconf.html>; letöltés: 2021.05.06.

³⁵ ÁBTL 3.2.1. Bt-947/3. „KLINGER” – 32/1.

³⁶ ÁBTL 3.2.1. Bt-947/3. „KLINGER” – 1969. december 17. Javaslat.

A kapcsolat hattyúdala

A dokumentumok átadása egy rövid ideig több alkalommal is sikeresen megtörtént, például a soros 1970. január 8-i találkozón az ügynök átadott egy 1969. december 29-i keltezésű, a párizsi nunciatúráról származó anyagot, amely egy izraeliek által lefoglalt hajó ügyét taglalta. Bár a téma nem tartozott a magyar szerv érdeklődésébe, de az irat érdekessége az volt, hogy az eredetije távirati formában érkezett, és a Szentszék Rejtjelező Hivatala tisztázta le belső használatra, „KLINGER” pedig az erről készült fényképet adta át.³⁷ Ezután hónapokig nem adott újabb dokumentumfényképeket, vélhetően azért, mert anyagi gondjai részben rendeződtek azzal, hogy az állambiztonságtól kapott „hitelen” felül sikerült 6 millió líra kölcsönt felvennie az MPS Banktól, ezért valószínűleg már nem érezte magát annyira szorongatott helyzetben.³⁸

A dokumentumjellegű anyagok ismételt elmaradozása miatt a tartótisztje megrovásban részesítette, valamint jelezte felé, hogy a továbbiakban is ez marad az elsődleges feladata, és emellett továbbra is várják tőle a hírigényeknek megfelelő, rövidebb terjedelmű, de sűrűbb információtartalmú jelentéseket. Felhívta a figyelmét arra is, hogy csak olyan dokumentumokat várnak tőle, amelyek a központ által megadott igényeknek megfelelnek, és a későbbiekben csak ezeket fogják a jelentéseken felül külön kifizetni. Falconi megpróbált magasabb összeget kialakítani, de nem sikerült neki. Az értékelő találkozót követő anyagai ideiglenesen ismét jobb minőségűek voltak, de fél éves távlatban a rezidentúra a dokumentumok átadásán túl kevésbé volt megelégedve a munkájával.³⁹ Mindezek ellenére az ebben az időszakban adott anyagai is közel 75%-ban megfeleltek a központ igényeinek még akkor is, ha egyébként összességében elégedetlenek voltak azok hírszerzési szempontból értékelt információtartalmával. Az ügynök korábbi időszakaihoz képest visszafogott termelékenysége ellenére jellemző tény, hogy a római rezidentúra 1970 első félévében a budapesti központhoz felterjesztett anyagainak 15%-a még így is „KLINGER”-től származott.⁴⁰

Mivel Falconi a következő alkalmakkor is olyan dokumentumokat adott át – összesen tíz darabot –, amelyek nem voltak értékesek a rezidentúra számára, ráadásul közben árnövelést akart kiharcolni, ezért a központ utasításainak megfelelően vele szemben is keményebben léptek fel, és visszaadták neki a fényképeket. Továbbá a rezidens közölte vele, hogy nem tartják elfogadhatónak azt a hangnemet, amelyet velük szemben már nem először ütött meg, úgyhogy ők is új alapra akarják helyezni a kapcsolatukat. Ettől némileg megijedt, mivel állítása szerint, ha nem kap pénzt a visszaadott anyagok után, akkor nem tudja kifizetni Furnot, ez pedig a kettejük kapcsolatát veszélyezteti.⁴¹ A központ javasolta, hogy nem az anyagokért, hanem a Furnoval fenntartandó kapcsolat érdekében fizessenek neki valamennyit, ami végül a „KLINGER” által elvárt 650 ezer líra helyett 300 ezer

³⁷ ÁBTL 3.2.1. Bt-947/3. „KLINGER” – 1970. január 10. Feljegyzés.

³⁸ ÁBTL 3.2.1. Bt-947/3. „KLINGER” – 1970. január 18. Jelentés.

³⁹ ÁBTL 3.2.1. Bt-947/3. „KLINGER” – 1970. július 20. Jelentés.

⁴⁰ ÁBTL 3.2.1. Bt-947/3. „KLINGER” – 1970. július 21. Jelentés.

⁴¹ ÁBTL 3.2.1. Bt-947/3. „KLINGER” – 1970. október 24. Jelentés.

lira lett.⁴² A központ egyébként gálans ajánlatát Falconi rossz néven vette és követelte a teljes összeget. A kapcsolattartónak nem kis erőfeszítésébe került, hogy lenyugtassa, mivel a felterjesztett jelentése szerint a helyzet mindkettőjük számára kezdett veszélyessé válni. Végül nehezen, de elfogadta a 300 ezer lírát, és azt a tartótiszt javaslatára megtoldották még további 100 ezer lírával.⁴³

Az újból rendezettnék tűnő viszony nem tartott sokáig. Száll József nagykövet disszidálása miatt⁴⁴ biztonsági okokból három hónapra felfüggesztették a kapcsolattartást az ügynökkel, de az újbóli kapcsolatfelvételt követően „KLINGER” mindenképpen vissza akart térni a számára sokkal kedvezőbb árszabáshoz. Az első soros találkozáson a tartótiszt közölte vele, hogy a továbbiakban csak akkor kérik a jelentéseit, amennyiben megfelelő mennyiségű dokumentumot is továbbít felénk a központ által utólag meghatározott áron, várhatóan darabonkénti 150 ezer líráért. A megbeszélés alatt „KLINGER” fokozatosan elvesztette az önuralmát, és lényegében közvetetten megfenyegette a tartótisztjét azzal, hogy ha nem fizetik ki számára a neki járó teljes összeget, akkor feljeleníti a kémelhárításnál. Az esetről írt jelentést a központ úgy értékelte, hogy a tartótiszt helyesen cselekedett, amikor megpróbálta lehűteni a kedélyeket, mivel elsődlegesen nem volt cél a kapcsolat megszakítása.⁴⁵

Az esetet a központ úgy értékelte, hogy „KLINGER” vélhetően részben személyiségi gyengesége, részben haszonlesése miatt feszítette pattanásig a húrt, mivel a kapcsolat megszakítása érzékenyen érintené az anyagi helyzetét. A történetek miatt a központ több tervezetet készített azzal kapcsolatban, hogy egyáltalán fenntartsák-e a kapcsolatot Falconival, illetve, ha megpróbálnák a folytatást, akkor is drasztikusan új alapokat kell lefektetniük. Az a döntés született, hogy ha elfogadja a korábban már lefektetett feltételeket és megfelelő minőségben szállítja a dokumentumokat, akkor érdemes megpróbálniuk, de amennyiben ez nem működne, akkor a kapcsolat megszakítása mellett döntenek. Utóbbi esetben taktikai okokból messzemenően törekednének a barátságos hangvételre, továbbá arra is, hogy részükről – papíron – akár hónapok múlva lehetőség nyílhat a viszony rendezésére.⁴⁶ Végül az a döntés született, hogy a kapcsolatot első körben szüneteltessék, így a következő találkozóra már nem mentek el.⁴⁷

Ezt követően még figyelemmel kísérték Falconi munkásságát, és más hálózati kapcsolataikon keresztül több alkalommal is ellenőrizték, de végül többet nem kerestek vele találkozási lehetőséget. Végül 1973. november 20-án tettek javaslatot az ügynök kizárására a hálózatból, ami meg is történt, anyagait irattárazták.⁴⁸

⁴² ÁBTL 3.2.1. Bt-947/3. „KLINGER” – 1970. november 4. Zsigmond Ferenc r. alezredes levele Tóth Imre r. alezredesnek.

⁴³ ÁBTL 3.2.1. Bt-947/3. „KLINGER” – 1970. november 23. Jelentés.

⁴⁴ ANDREIDES Gábor: Egy megbízható elvtárs – Száll József útja az MKP-tól a P2-ig. Nemzeti Emlékezet Bizottsága, Budapest, 2019.

<https://kiadvanyok.neb.hu/asset/phpJ5kiop.pdf>; letöltés: 2021.05.07.

⁴⁵ ÁBTL 3.2.1. Bt-947/3. „KLINGER” – 1971. április 15. Jelentés.

⁴⁶ ÁBTL 3.2.1. Bt-947/3. „KLINGER” – 1971. június 8. Feljegyzés.

⁴⁷ ÁBTL 3.2.1. Bt-947/3. „KLINGER” – 1971. szeptember 2. Összefoglaló jelentés.

⁴⁸ ÁBTL 3.2.1. Bt-947/3. „KLINGER” – 1973. november 20. Javaslat.

Összefoglalás

Carlo Falconi beszerzése a római rezidentúra nagy sikere volt, mivel az egyik legtöbb jelentést adó ügynökké vált: a teljes elérhető anyaga három beszerzési és hét munkadossziét tesz ki. Ugyanakkor hiába volt termékeny, kezdettől fogva olyan helyzet alakult ki – részben „KLINGER” személyisége, részben az állambiztonság hibájából is –, amely jelentős részben determinálta a kapcsolat alakulását. A hírszerzés természetesen alapvetően megnyerni szeretne volna, hogy az ügynök elvi alapon is magának vallja a feladatokat, de ehelyett az együttműködés kezdettől fogva anyagi alapú volt. Erről a későbbiekben sem tudtak letérni, aminek az lett a következménye, hogy az ügynök tartása több szinten is nehézségekbe ütközött. Emellett hatással volt az adott jelentések minőségére és értékére is, mert az volt Falconi érdeke, hogy minél többet és minél drágábban tudjon eladni.

„KLINGER” foglalkoztatása teljesen beleillett abba a mintába, amely alapján az egyházi ügyekkel összefüggésben lehetőség szerint laikus személyeket vagy újságírókat próbáltak beszervezni: Falconi papi múltja és újságírói kvalitásai, továbbá kapcsolati hálója logikus célszemélyé tette. Ezzel is magyarázható, hogy a magyar fél megpróbált minél tovább kitartani a foglalkoztatása mellett akkor is, ha az egyre nagyobb kihívást jelentett. Mivel a BM III/I. Csoportfőnökség a kezdetektől fogva sok lehetőséget látott benne, ezért többször megpróbálta a kapcsolat átstrukturálását, de ez mindvégig sikertelen volt, és végül a hálózati kapcsolat megszakításához vezetett.

FELHASZNÁLT FORRÁSOK

- ANDREIDES Gábor: Egy megbízható elvtárs – Száll József útja az MKP-tól a P2-ig. Nemzeti Emlékezet Bizottsága, Budapest, 2019.
<https://kiadvanyok.neb.hu/asset/phpJ5kiop.pdf>; letöltés: 2021.05.07.
- ANDREW, Christopher – MITROHIN, Vaszilij:
A Mitrohin-archívum. A KGB otthon és nyugaton.
Talentum Kiadó, Budapest, 2000. p. 510.
- Bogye János elérhető adatai.
https://www.abtl.hu/ords/archontologia/f?p=108:5:::NO::P5_PRS_ID:895106;
letöltés: 2021.05.05.
- BORVENDÉG Zsuzsanna: A cég megnyertjei – a megnyertek cégei.
Titkosszolgálati vállalat alapítások és valutakitermelés a Kádár-rendszer idején.
Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára, Nemzeti Emlékezet Bizottsága,
Budapest, 2018.
<https://kiadvanyok.neb.hu/asset/phpwsQXPV.pdf>; letöltés: 2021.05.04.
- BORVENDÉG Zsuzsanna: Az „impexek” kora.
Nemzeti Emlékezet Bizottsága, Budapest, 2017.
<https://neb.hu/asset/phpLk2jUS.pdf>; letöltés: 2021.05.04.

- Carlo Cardinal Confalonieri.
<https://www.catholic-hierarchy.org/bishop/bconf.html>; letöltés: 2021.05.06.
- FALCONI, Carlo: Pope John and his council – a diary of the Second Vatican Council, September–December 1962. Boston, Weidenfeld & Nicolson, 1964.
- FALCONI, Carlo: The Popes in the twentieth century from Pius X to John XXIII. Weidenfeld & Nicolson, 1967.
- FALCONI, Carlo: The silence of Pius XII. Boston, Little, Brown and Co., 1965.
- Paolo pp. VI: Constuzione Apostolica de Romana Curia, Regimini Ecclesiae Universae. 61–69. 1967.08.15.
https://www.vatican.va/content/paul-vi/la/apost_constitutions/documents/hf_p-vi_apc_19670815_regimini-ecclesiae-universae.html; letöltés: 2021.05.04.
- PÁRKÁNYI Csongor:
Pápai Magyar Intézet – A magyar szocialista hírszerzés kiemelt objektuma I. Felderítő Szemle, XVII. évfolyam 1. szám, 2018. pp. 88–97.
<https://www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/fsz/2018-1.pdf>; letöltés: 2021.05.06.
- PÁRKÁNYI Csongor: Titkos értesülések a Vatikánból – „ENGEL” története. Felderítő Szemle, XIX. évfolyam 2. szám, 2020. pp. 58–78.
<https://www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/fsz/2020-2.pdf>; letöltés: 2021.05.06.
- Radványi Kálmán elérhető adatai.
<https://neb.hu/asset/phpJAxTOL.pdf>; letöltés: 2021.05.05.
- SOMORJAI Ádám: Agostino Casaroli bíboros levéltári hagyatéka. Levéltári Szemle, 67. évfolyam 1. szám, 2017. pp. 5–15.
https://epa.oszk.hu/03000/03048/00005/pdf/EPA03048_leveltari_2017_1_005-015.pdf; letöltés: 2021.05.04.
- SZABÓ Gyula: A Pápai Magyar Intézet mint a magyar hírszerzés előretolt bástyája (1963–1989). Püski Kiadó, Budapest, 2011.

Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára beszerzési dossziék

- ÁBTL 3.2.1. Bt-947/1. „KLINGER”
- ÁBTL 3.2.1. Bt-947/2. „KLINGER”
- ÁBTL 3.2.1. Bt-947/3. „KLINGER”

Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára munkadossziék

- ÁBTL 3.2.3. Mt-890/17. „KLINGER”

BEVEZETÉS

A „Kapitólium ostroma” kifejezés 2021-ig kizárólag Suzanne Collins „Éhezők viadala” (*The Hunger Games*) című, 2008 és 2010 között kiadott nagysikerű könyvtrilógiájában, majd később annak 2012 és 2015 között készült filmadaptációiban létezett. Az elmúlt évek nemzetközi szinten erősen tapasztalható, jellemzően szélsőjobbaldali-populista politikai narratívája következtében azonban mára ikonikussá vált eseményeként 2021. január 6-án összeesküvéselmélet-hívó, államellenes és szélsőjobbaldali militáns csoportok tagjai az Amerikai Egyesült Államokban átvezették Suzanne Collins elképzelését a sci-fi és a fantasy képzelt világából a valóságba.

A Capitolum ostroma is egy olyan esemény volt a sok közül, amely rávilágított arra a nyilvánvaló tényre, hogy a Trump-ciklus alatti évek az amerikai nemzetbiztonsági szolgálatok „legsötétebb” éveit voltak, amelyeket legfőképpen az elnökek az amerikai nemzet érdekei elé helyezett önös érdekei határoztak meg.¹ Az Amerikai Egyesült Államok története során valaha volt elnökök közül kétségkívül még egy sem viszonyult ennyire ellenségesen a nemzetbiztonsági szolgálatokhoz, soha nem látott módon kiszolgáltatottá téve nemzetbiztonsági szempontból az országot.² Gondoljunk csak James Comey, a Szövetségi Nyomozóiroda (Federal Bureau of Investigation; FBI) igazgatójának Donald Trump és környezete az Oroszországi Föderációhoz való kötődései miatti felmentésére,³ valamint korábbi helyettese, egyben az őt váltó megbízott igazgató, Andrew McCabe nyugdíjazás előtt két nappal történt megalázó felmentésére ugyanezen okokból.⁴ Említésre méltó esemény volt még a Belbiztonsági Minisztériumban (Department of Homeland Security) 2019-ben tartott tisztogatási hullám is, amelynek a Titkosszolgálat (United

¹ DUCKWORTH, Tammy: Donald Trump Is Endangering America's National Security for His Ego. *Time*, 2020.11.20.

<https://time.com/5913960/trump-endangering-national-security/>; letöltés: 2021.05.12.

² PERLIER, Arie: Trump's purge of defense agencies comes at a vulnerable time for US national security. *The Conversation*, 2020.11.18.

<https://theconversation.com/trumps-purge-of-defense-agencies-comes-at-a-vulnerable-time-for-us-national-security-149853>; letöltés: 2021.05.12.

³ SHEAR, Michael D. – APUZZO, Matt: F.B.I. Director James Comey Is Fired by Trump. *The New York Times*, 2017.05.09.

<https://www.nytimes.com/2017/05/09/us/politics/james-comey-fired-fbi.html>; letöltés: 2021.05.12.

⁴ CHENEY, Kyle: Andrew McCabe sues DOJ, claims his firing was 'retaliation' directed by Trump. *Politico*, 2019.08.08.

<https://www.politico.com/story/2019/08/08/andrew-mccabe-sues-doj-fbi-1453351>; letöltés: 2021.05.12.

States Secret Service) igazgatója, Randolph Alles és helyettese is áldozatul esett.⁵ 2020 augusztusában 70 korábbi magas rangú republikánus párti nemzetbiztonsági tisztségviselő indított internetes kampányt Trump újraválasztása ellen.⁶ Gina Haspel CIA-igazgató az elnökkel való feszült viszonya miatt 2021. január 19-án, Trump utolsó teljes munkanapján lemondott, feltehetően így fejezte ki véleményét arról, hogy Trump korábban egy sokkal lojálisabb igazgatót tervezett a helyére állítani.⁷ Ezt a sorozatot lehetne még folytatni a Pentagon vezető tisztségviselőivel, illetve Trump folyamatosan változó nemzetbiztonsági tanácsadói környezetével. Végeredményként sikerült elérni a Trump-adminisztráció alatt, hogy az amerikai védelmi közösség lényeges szervezetei megbízotti státuszú vezetőkkel működtek, így szinte evidenssé vált, hogy komolyabb, felelősebb védelmi tevékenység nem is lett volna maradéktalanul elvárható az érintett szereplőktől.

Az ostrom kapcsán az eseményeket értékelve az érintett nemzetbiztonsági szolgálatok 2021. januári mulasztását nemcsak két bizottság által közösen összeállított kongresszusi jelentés erősítette meg,⁸ de ismételen belefutottak egy olyan súlyos hibába, mint amely 9/11 kapcsán is bekövetkezett: a Capitolium rendőrsége figyelmen kívül hagyott egy, az esemény előtt három nappal készült és az adott erőszakra vonatkozó figyelmeztető jelentést.⁹

De nem csak a nemzetbiztonsági szolgálatokat kell megemlíteni. Az őshonos amerikai szélsőjobboldali formációkkal foglalkozó tanulmány sorozatnak ebben a részében bemutatásra kerülő államellenes, illetve államhatalmat tagadó csoportok és szélsőjobboldali milíciák nemcsak az említett eseményt határozták meg, hanem az elmúlt években világosan meghatározó politikai tényezővé váltak az Amerikai Egyesült Államokban. Hatásuk pedig a világ több más országában is kezd egyre szélsőségesebb formában jelentkezni, és kétségkívül olyan tendenciák vannak kialakulóban, amelyek e formációkat a szélsőjobboldali erőszakkultúra „élvonalába” pozícionálják az elkövetkező évtizedben.

A „meghatározó politikai tényező” meghatározás nem túlzó e csoportok kapcsán. Nem véletlen, hogy az elnökválasztás hajrájában, még a 2020. szeptember 30-ai, a politikai elemzők által minden idők legszínvonalatlanabb és legagresszívabb elnökjelölti vita első fordulójának egyik fontos kérdését is képezték – a fehér felsőbbrendű egyéb politikai csoportok mellett. Donald Trump, akkor hatalomban

⁵ DURKIN, Erin: Trump removes Secret Service director amid ‘near-systematic purge’ of agency. The Guardian, 2019.04.09.

<https://www.theguardian.com/us-news/2019/apr/08/trump-removes-secret-service-director-homeland-security>; letöltés: 2021.05.12.

⁶ A Statement by Former Republican National Security Officials.

<https://www.defendingdemocracytogether.org/national-security/>; letöltés: 2021.05.12.

⁷ McEVOY, Jemima: CIA Director Gina Haspel Announces Resignation. Forbes, 2021.01.19.

<https://www.forbes.com/sites/jemimamcevoy/2021/01/19/cia-director-gina-haspel-announces-resignation/?sh=472cec7cf205>; letöltés: 2021.05.12.

⁸ ALLEN, Ian: US Senate report details missed intelligence prior to January 6 attack on US Capitol. Intelnews.org, 2021.06.09.

<https://intelnews.org/2021/06/09/01-3017/>; letöltés: 2021.06.12.

⁹ KELLY, Caroline: Washington Post: Capitol Police intelligence report warned of violence targeting ‘Congress itself’ three days before attack. CNN, 2021.01.16.

<https://edition.cnn.com/2021/01/15/politics/capitol-police-intelligence-report-congress-attack/index.html>; letöltés: 2021.05.12.

lévő elnök inkább hátrított, hiszen a szavazótáborának bizonyíthatóan jelentős része került ki e csoportokból, amelyek tagjai kiemelt és állandó résztvevői voltak az országban 2020-ban, George Floyd halálát követően végigsöpörő, az 1970-es évek óta nem látott erőszakhullámnak is.

Az elmúlt pár év eseményeitől függetlenül ezeknek az államellenes, militáns formációknak a jelentőségét szemlélteti az is, hogy egy tanulmányban kerülnek említésre a 2001. szeptember 11-ei terrortámadással már a jelen, bevezető részben. Bár hazánkban kevésbé kapott figyelmet akkoriban és az elmúlt évtizedek radikalizmussal foglalkozó, jellemzően iszlám dominanciával bíró szakirodalmában, de pontosan ilyen államellenes, szélsőjobbaldali militáns csoportokhoz kapcsolódik az Amerikai Egyesült Államokban 9/11 előtt elkövetett legsúlyosabb terrorcselekmény, az Oklahoma Cityben 1995. április 19-én végrehajtott robbantás. A 168 áldozatot követelő merénylet kitervelői és elkövetői, Timothy McVeigh és Terry Nichols is ilyen csoport tagjai voltak.

Az 1995-ös oklahomai robbantásban megsemmisült
Alfred P. Murrah szövetségi épület¹⁰

A fentieknek megfelelően tehát a sorozat harmadik részében a szerző az Amerikai Egyesült Államok szélsőjobbaldali kultúrájának olyan, önmagának többször ellentmondó módon „egységes, mégis különböző” csoportjainak bemutatását tűzte ki célul, amelyek az elmúlt években a Trump-kormányzat alatt (ismételten) rendkívül megerősödtek és szerteágazóvá váltak. Az általuk képviselt jelenlegi, idegengyűlöletre és összeesküvés-elméletekre alapozott, fegyveresen képviselt értékrend olyan jelentős nemzetbiztonsági fenyegetéssé kezd válni, amellyel már az európai országokban is komolyan számolni kell az elkövetkező években.

¹⁰ Oklahoma City bombing. History, 2009.12.16.
<https://www.history.com/topics/1990s/oklahoma-city-bombing>; letöltés: 2021.05.12.

AZ ÁLLAMELLENES MOZGALMAK ÉS A SZÉLSŐJOBBDALI MILICISTA MOZGALMAK SAJÁTÓSSÁGAI

A tanulmány vonatkozásában kiemelendő elhatárolás, hogy semmiképpen sem a szélsőbaloldali kapcsán értelmezhető, eredendően anarchista államellenes mozgalmakról lesz szó, mivel ezek az ideológiából fakadó antagonisztikus ellentét miatt a központi hatalom, bármilyen hierarchikus berendezkedés és vallás minden formáját elvetendőnek tartják, mivelhogy ezekben kizárólag a társadalom elnyomásának és kizsákmányolásának eszközeit látják. Ezzel szemben a szélsőjobboldalhoz köthető államellenes mozgalmak szorosan együtt léteznek a felsorolt elemekkel, végső soron nem feltétlenül és nem minden esetben a teljes hatalmi berendezkedés ellen küzdenek, hanem a szövetségi szintnek „a helyi hétköznapi élettől idegen” hatalmát próbálják meg visszaszorítani és történelmileg kialakult módon helyettesíteni lokális szinten.

A jelen tanulmányban bemutatott államellenes és szélsőjobboldali milicista csoportok első ránézésre egységesnek tűnhetnek, komplex jellegüket tanulmányozva azonban láthatóan különbözőek is, mégpedig – a teljesség igénye nélkül felvázolva – a következők szerint:

Ezek a csoportok egységesek, mivel összekötő kapocsként szolgál közöttük a szélsőjobboldali elemekkel többé-kevésbe átítatott, legitim államhatalom ellen irányuló ideológia (ennek sajátosan értelmezett változatai), valamint az idegengyűlölet, a rasszizmus, a túlzott „negatív” patriotizmus, a fegyvertartáshoz való jog kulcskérdése, a militáns szellem, az önvédelemhez való jog (legyen az személyi, faji vagy területi), továbbá a társadalmat szabályozó jogi normák következetes félreértelmezése és figyelmen kívül hagyása. De idesorolhatók – és ezek talán a legfontosabbak – az összeesküvés-elméletek és az önkéntesen megalkotott pszeudovallási (jellemzően keresztény valláshoz kötődő) tanok,¹¹ amelyek mindezen felsorolás többi elemét csak még jobban táplálják és erősítik.

Ezek a csoportok azonban különbözőek is, például abban, hogy ellenállásukat tekintve nem egyenlően viszonyulnak az államhatalomhoz. Akad olyan közöttük, amely már elvből kifejezetten tagadja a (tag)állami kormányzatok vagy a szövetségi kormányzat teljes legitimitását. Van azonban olyan is, amely csak az amerikai politikai rendszer baloldali, jellemzően demokrata szférája, annak tagjai ellen tanúsít ellenállást, míg a konzervatív republikánus oldal irányába kifejezetten elfogult. Összességében tehát a szoros politikai elkötelezettségtől egészen a teljes tagadásig terjed a skála. Ugyancsak a paradox helyzetet erősíti például az a csoportok közötti különbség, hogy léteznek olyanok, amelyek szerveződésüket tekintve valójában nem is csoportok, sokkal inkább „önálló állampolgárok”, akik addig észrevehetetlenek és nem jelentenek különösebb veszélyt, amíg hatósági részről nem bolygatják meg őket. Egyes tényleges csoportokat viszont a katonai szervezetekhez hasonlóan erős belső kohézió és hierarchia jellemez, azt gyakran nyíltan vállalják is, az a külső megjelenésükben is megnyilvánul.

¹¹ Lásd például az 1973-ban alapított Teremtő Világegyháza nevű szektát (World Church of the Creator, ma már a betiltás miatt csak röviden Creativity mozgalom), egyes mormon vallási felekezeteket vagy a Ku-Klux-Klan amerikai fehér fajvédő csoport vallási rítusait, amelyek a kereszténységet vegyítik a szélsőjobboldali, fajgyűlölő elemekkel.

Az érdekek mentén is rendkívül éles eltérés mutatkozik: vannak csoportok, amelyek csak a saját vagy közös területet védelmezik történelmi, jogi indokokra hivatkozva, vannak olyanok, amelyek a túlélési esélyek maximalizálása érdekében saját maguk által épített bunkerekben halmoznak fel óriási élelmiszer-, fegyver- és robbanószerkészletet. Ők arra az esetre képzik magukat, ha az Amerikai Egyesült Államokban faji konfliktus, vagy összességében egy harmadik világháború robbanna ki. Vannak olyan csoportok is, amelyek volt rendvédelmi, katasztrófavédelmi és katonai személyzetet toboroznak azért, hogy a legitim államhatalmi szervekkel kiegészülve képesek legyenek akár felkérés nélkül, önkéntesen is hatékonyabban fenntartani a közrendet, vagy segíteni a határok ellenőrzését.

A sorozat előző két részében bemutatott csoport, a fehér felsőbbrendű szervezett bűnözői csoportok (börtönbandák), valamint a törvényen kívüli motoros bandák között lényeges összekötő elem a szervezett bűnözői tevékenység volt, és csak marginálisan jelent meg a politikai aktivitás. Ez azonban az államellenes mozgalmakról és a milíciákról korántsem mondható el. Ebben az esetben a szervezett bűnözői tevékenység az, amely kevésbé hangsúlyos, a politikai motiváció azonban jelentős, hiszen értelemszerűen minden államellenes megnyilvánulás céltól és intenzitásától függetlenül politikai megnyilvánulás.

A tanulmány további részében a szerző – a kutatási objektum eddigiektől eltérő, jóval diverzifikáltabb természetére tekintettel – a minél egyszerűbb és mélyrehatóbb megértés biztosítását szem előtt tartva mutatja be az államellenes mozgalmak és a szélsőjobbaldali milíciák szerveződési alapját képező főbb ideológiai motivációit, szervezeti sajátosságait. Emellett a számos mozgalom közül ismertet néhányat az Amerikai Egyesült Államokból és Európából, hiszen a törvényen kívüli motoros bandákhoz hasonlóan e mozgalmak is jelen vannak kontinensünkön, ráadásul egyre növekvő tagszámmal.

AZ ÁLLAMELLENES ÉS A SZÉLSŐJOBBDALI MILITÁNS MOZGALMAK IDEOLÓGIAI ÖSSZETEVŐI

A jelen tanulmányban bemutatásra kerülő mozgalmak kapcsolódása a szélsőjobbaldali eszmékhez némileg komplexebb, mint az e sorozat első két részében bemutatott, inkább kriminálisnak tekinthető csoportoké, így az előző részekben megszokott, a külsőségekre, a megjelenésbéli ismertetőjegyekre fókuszáló rendszerező részben jelen mozgalmak kapcsán inkább az ideológiai összetevőkre koncentrálnunk. Le kell szögezni, hogy az egyes csoportosulások egymással többszörösen átfedő módon, de mégis más-más értékeket preferálnak, amelyek közül az államellenes és a szélsőjobbaldali militáns mozgalmak motivációi legfőképpen a következők lehetnek:

– **Államelméleti alapok:** az amerikai államellenes mozgalmaknál az államelméleti alapoknak fontos szerep jut, ebben is különösen a föderatív államberendezkedésnek, amely államberendezkedés alatt az emberiség fele manapság is él. A ma ismert föderációknak alapvetően két fajtáját szokás megkülönböztetni: az egyik az egyesítő (*federer*) föderáció, míg a másik pedig a szétválasztó (*centrifugális*) föderáció. Az egyesítő föderációra kiváló példa a vizsgált téma szempontjából az Amerikai Egyesült Államok, ahol a föderatív szerveződési forma több államot egyesít

és a közös alkotmány mellett létrehoz egy, az államok feletti szövetségi szintet. A szétválasztó föderáció esetén egy unitárius államon belül a belső politika centrifugális mozgása miatt az ország a szétválás irányába halad, ugyanakkor e „politikai küzdelmek” felett álló föderatív államszerkezet keretei biztosítják azt, hogy az állam egyben maradjon. Erre a legjobb példa Belgium.^{12,13}

A föderatív államberendezkedés azért fontos az államellenes és a milicista mozgalmak kapcsán, mert egyes, korábban hagyományosan lokális közösségi ügyek szövetségi szintre helyezésével (pl. igazságszolgáltatás, végrehajtás, adózás, földgazdálkodás stb.) az „egyszerű” állampolgároktól olyan távol kerültek a bürokratikus intézmények, legfőképpen a jogrendszer (folyamatosan mélyülő) komplexitása folytán, hogy ezek az egyének „aprónak”, tehetetlennek érzik magukat ezekkel a „személytelen” intézményekkel szemben. Ez az Amerikai Egyesült Államok kapcsán különösen lényeges, hiszen a 19. századi francia politikai gondolkodó, Alexis de Tocqueville is azért csodálta az országot, mert az európai országok fentről lefelé (*top to bottom*) államszervezési formájával ellentétben ott alulról felfelé (*bottom to top*) szerveződött, és ezáltal szerinte egy sokkal szabadabb politikai rendszer jött létre.

A szélsőjobboldali kötődések kapcsán meg kell említeni azt is, hogy a déli államokban még mindig elég sokan vannak azok, akik „genetikusan örökölték” a konföderációs időszak eszméit, ezzel együtt pedig nem kívánt „mellékhatásként” a nem fehér etnikummal való bánásmódot is. Ők ma is aktívan tartják ehhez magukat, és jelenleg is fáradhatatlanul készülnek arra az Amerikai Egyesült Államokon belüli etnikai eredetű háborúra, amelyet az amerikai szélsőjobboldali irodalom legfontosabb műve, a William Luther Pierce által „Andrew McDonald” álnéven írt, 1978-ban kiadott Turner-naplók (*The Turner Diaries*) említenek.¹⁴ A Turner-naplók azért is lényeges alapmű, mert ráerősít azokra az e csoportokat ideológiailag megalapozó összeesküvés-elméletekre, amelyek szerint a szövetségi kormányzat maga is egy amerikai nép elleni összeesküvés résztvevője. 2020 eseményeit látva majdnem sikerült is a faji háborús állapotot elérni, és egyelőre nem látszik szilárd biztosíték arra, hogy hasonló események ne ismétlődjenek meg a jövőben. A történelmi múlton felül a déli államok polgárainak szövetségi kormányhoz és etnikumokhoz való viszonyát szintén folyamatosan befolyásolja az a kivételes, a többi államtól eltérő biztonságpercepció is, amelyet az Amerikai Egyesült Államokba irányuló illegális migráció okoz, hiszen ezen déli államok közül nem egy elsődleges belépési pontként szolgálhat az országba, a teljes határőrizet pedig lehetetlen.

¹² TRÓCSÁNYI László – SCHANDA Balázs (szerk.): Bevezetés az alkotmányjogba – Az Alaptörvény és Magyarország alkotmányos intézményei. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2016. pp. 98–99.

¹³ Emellett megemlíthető még az úgynevezett kényszerföderáció is, amely főként Közép- és Kelet-Európában volt jellemző az 1990-es rendszerváltozásokat megelőzően, ugyanakkor ezek bár a hidegháború alatt jelentős potenciállal bírtak, végül a föderáció mégsem bírt olyan erős egyesítő jelleggel, hogy egyben tartsa őket, így azok széthullottak. Ilyen volt a Szovjetunió, Jugoszlávia és Csehszlovákia is.

Uo.

¹⁴ A Turner-naplók alaphelyzete, hogy a történet főhőse, Earl Turner részt vesz az Amerikai Egyesült Államok szövetségi kormányának apokaliptikus megdöntésében (amelyet az egész regényben csak „Rendszerek” neveznek). Turner és felkelőtársai faji háborút (*race war*) folytatnak, amely az Észak-Amerikai kontinensen kezdődik és átterjed a világ többi részére.

– **Helyi (történelmi) törvények szerinti igazságszolgáltatás, végrehajtás, adó- és földügyek:** a későbbiekben részletesebben ismertetett Posse Comitatus¹⁵ (Megye Ereje)¹⁶ elnevezésű szervezet már a nevében is tipikus példaként szolgál arra, hogy mit is jelent a lokalizmus és a történetiség eszméje az államellenes mozgalmaknál. A szervezet tagjainak meggyőződése szerint a tradicionális igazságszolgáltatás a seriff intézményében/személyében testesül meg, hiszen történetileg a seriff volt az a fő igazságszolgáltatási szerv, akit egy közösség tagjai maguk közül választottak ki, valamint a törvényeket is képesek voltak a helyi közösség konszenzusával megalkotni. A helyi törvényhozással és a végrehajtó hatalom megválasztásával a közösség eredményes kohéziójához és működéséhez szükséges legalitás és legitimitás így a legnagyobb mértékben teljesült. Ezt a föderatív államszerkezet azonban eltörölte, hiszen a jogforrási hierarchia csúcsára az államszövetség alkotmánya került, alatta pedig sorban nyolc jogi szint helyezkedik el,¹⁷ amelyekhez az addigi helyi törvényeknek is igazodniuk kellett, illetve az igazságszolgáltatás és a végrehajtás egységessége – mint alapvető jogi követelmény – miatt e két terület szövetségi szintre került.

– **Adóellenesség:** az 1950-es években kifejezetten az Amerikai Egyesült Államokban indult el egy olyan, államellenes beállítottsághoz kötődő mozgalom, amely szerint az adó beszedésének nincs és nem lehet semmilyen jogi alapja.¹⁸ Az adóellenes mozgalom (*Tax Protest Movement*) követőinek több érve is van arra, hogy miért is ne fizessenek járulékokat az állam részére: az önkéntes adóbevallások benyújtására való kötelezés sérti az V. alkotmánykiegészítést (*Fifth Amendment*)¹⁹ azon rendelkezését, amely az önvád kizárására irányul, vagyis senki nem kényszeríthető egy büntetőügy során arra, hogy saját maga ellen tanúskodjon. Emellett az adóellenes mozgalom tagjai sokkal gyakrabban hivatkoznak a XVI. alkotmánykiegészítésre (*Sixteenth Amendment*),²⁰ amely alapján „A kongresszusnak minden államban jogában áll forrástól függetlenül mindennemű jövedelemre adót megállapítani és azt beszédni, rangsorolás nélkül, eltekintve a népesség számától.”

Az adóellenes mozgalom azért vitatja a XVI. alkotmánykiegészítést és ezzel összességében a szövetségi szinten történő adóztatást, mert a követők szerint a törvény e szövegezése eltér a Kongresszus által korábban javasolt szövegtől, és hogy

¹⁵ Latin elnevezés. A Posse Comitatus az Amerikai Egyesült Államok egyik legjelentősebb államellenes csoportja, amely jelenkorunk mozgalmaira is hatást gyakorolt. A későbbiekben külön fejezetben kerül részletezésre.

¹⁶ Nem összekeverendő az 1878-ban hatályba lépett Posse Comitatus Act-tel ([18 U.S.C. § 1385](#)), amely tiltja a katonai erő alkalmazását belföldön az Amerikai Egyesült Államok lakossága ellen.

¹⁷ DAVIES, Mark: An introduction to the Structure and Sources of American Law. http://www.nyc.gov/html/conflicts/downloads/pdf2/municipal_ethics_laws_ny_state/introduction_to_a_merican_law.pdf; letöltés: 2021.05.18.

¹⁸ Kiemelten fontos megjegyezni, hogy az adók elleni – akár erőszakos – megnyilvánulások nem korlátozódnak az Amerikai Egyesült Államokra és az 1950-es évekre: a szélsőséges ellenállás az adók megalkotása óta az emberiség történetének része, amely kultúrától függően számtalan formában öltött testet. Jelen írásban a szerző kizárólag arra az adóellenes mozgalomra fókuszál, amely meghatározta az Amerikai Egyesült Államok napjainkban is aktív államellenes mozgalmainak szellemiségét.

¹⁹ Constitution of the United States – Fifth Amendment. <https://constitution.congress.gov/constitution/amendment-5/>; letöltés: 2021.05.18.

²⁰ Constitution of the United States – Sixteenth Amendment. <https://constitution.congress.gov/constitution/amendment-16/>; letöltés: 2021.05.18.

a törvény elfogadásakor Ohio állam még nem volt az Unió tagja, így nem teljes konszenzussal fogadták azt el. További érvelési alapot képez a részükről, hogy a munkabér nem számít jövedelemnek, a jövedelemből származó adó csak önkéntes alapú lehet, és hogy a jövedelemadó csak a Washington D.C.-ben és egyéb jól behatárolható területeken lakókra vonatkoznak. Ezeknek az érveknek az 1970-es évektől – amikor a mozgalom radikalizálódott – gyakran fegyveresen is érvényt próbálnak szerezni: számos szövetségi adóügyi intézményt és személyzetét érte fenyegetés vagy támadás az elmúlt 50 évben, a társ rendfenntartó hatósági szervezetekről nem is beszélve, de Nyugat-Európában is voltak már a közelmúltban hasonló esetek.²¹

– **Önvédelem:** ami, nemcsak személyi, hanem anyagi, területi és/vagy faji. Az elmúlt évek politikai narratívája alapján az etnikailag köztudottan sokszínű Amerikai Egyesült Államok összesített bűnözési statisztikájából következően egyértelműen és tényszerűen megállapítható, hogy a bűnözés jelentős része nem a fehér etnikumú amerikaiakhoz kötődik. Donald Trump elnöki ciklusáig azonban a mindenkor kormányzat – hogy ezt megfelelő politikai korrektséggel kezelje, és ne idézzen elő belső polgárháborús helyzetet – láthatóan igyekezett tompítani, elfojtani.²² Ez a folyamat egészen 2020-ig nagyjából sikeres volt, de George Floyd rendőri intézkedés közben bekövetkezett halála – amely egyébként a sokadik hasonló eset volt már az évben – rámutatott arra, hogy a bűnözési statisztikák tompítására hozott intézkedések nem szolgálhatnak időtlen időig megoldásként a probléma kezelésére. Mivel e kimondatlan evidencia mindig is élt a fehér amerikai lakosok részéről, ezért az önvédelem, pontosabban a bűnözés elleni önvédelem többé-kevésbé összeolvadt az etnikai önvédelemmel, ami ezeknek a mozgalmaknak az egyik alappillére volt korábban is. Fontos azonban hangsúlyozni, hogy mára nem mindegyik mozgalom – ahogyan az előző részekben bemutatott csoportoknál is tapasztalható volt – tisztán fehér etnikumú. Ehhez kapcsolódik, hogy a már említett „tehetetlen állampolgár kontra állami intézmények” másik véglete teljesebben ki az önvédelmi jellegben, amikor például a déli államok Mexikóval közvetlenül határos vidékein önszerveződő határőr milíciák jönnek létre.

– **Fegyvertartás kérdése:** az Amerikai Egyesült Államokban kezdetektől alapvető alkotmányos, elidegeníthetetlen jognak tekinthető a fegyvertartás. Éppen ezért nem okoz különösebb nehézséget – ideológiától függetlenül – egy félkatonai szervezet létrehozása, különösen úgy, hogy a további kiegészítő eszközöket, például különböző egyenruhákat és taktikai felszerelést szinte bármelyik boltban szabadon meg lehet vásárolni. Ráadásul az 1791-ben ratifikált II. alkotmánykiegészítést (*Second Amendment*) majdhogyanem a (szélsőjobboldali) milíciákra szabva fogalmazták meg:

²¹ Tax Protest Movement (for Law Enforcement). Anti-Defamation League.

<https://www.adl.org/resources/backgrounders/tax-protest-movement>; letöltés: 2021.05.18.

²² SUN, Elizabeth: The Dangerous Radicalization of Crime in U.S. News Media. Center for American Progress, 2018.08.29.

<https://www.americanprogress.org/issues/criminal-justice/news/2018/08/29/455313/dangerous-racialization-crime-u-s-news-media/>; letöltés: 2021.05.18.

„A kellően szabályozott milícia szükséges egy szabad állam biztonságához, nem szabad megsérteni az emberek fegyverek tartásához és fegyverviseléshez való jogát.”²³ A fegyvertartás az államellenes és a milicista mozgalmak egyik alapkérdése. Ez a téma olyan, a mozgalmaknak ideológiai bázisként szolgáló összeesküvés-elméletekben is tetten érhető, mint például az, amely szerint az amerikai kormányzat több száz fogolytáborot üzemeltet a Szövetségi Vészhelyzetmenedzsmet-ügynökség (Federal Emergency Management Agency, FEMA) felügyeletével, a rendőrség és a haderő felhasználásával pedig tömeges lefegyverzésre készül az amerikai lakosság körében annak érdekében, hogy annak tagjai ne tudjanak ellenállni az Új világrendnek.²⁴

– **Területi függetlenség (szubjektív/kollektív):** az előző ponttal összefüggő, ugyanakkor azon felül az önvédelemhez szorosan kapcsoló, meghatározó, szintén a szubjektív történetiségre alapozó meggyőződés: „*Ez a föld az apám apjájé volt, akinek már az apja is itt született, a szövetségi kormány ezt nem veheti el*”. Ennek egy másik, a szövetségi kormány ellen irányuló kollektív változata, miszerint „*Ez a föld a helyieké és nem a szövetségi kormányé*”. Ezek a kisajátításra irányuló törekvések ugyanakkor semmiképpen sem egyenlők a szeparatizmussal. Ezen elvek miatt az elmúlt években a hatóságok gyakran kerültek erőszakba torkolló összetűzésbe az államellenes mozgalmakkal, amelyek precedensekként szolgálva idézték elő egymást.

A kollektív területi függetlenségre példa az amerikai sajtót pár éve megjárta eset, a Nevada államban 2014-ben lejátszódott „Bundy-ellenállás” (Bundy Standoff) volt. Ennek lényege, hogy Cliven Bundy gazdálkodót 21 évig tartó jogvita után a Földigazgatási Iroda (Bureau of Land Management) egymillió dolláros kártérítésre kötelezte, mivel Bundy engedély nélkül használt állami földterületeket a hasonállatainak legeltetésére. Az esemény csúcspontján Bundy földjén államellenes militáns mozgalmak – a Three Percenters (Három Százalékosok), a Constitutional Sheriffs (Alkotmányos Serifek) and Peace Officers Association (Békétisztek Egyesülete), a Praetorian Guard (Pretoriánus Gárda), az Oath Keepers (Az eskü megtartói) és a White Mountain Militia (Fehér Hegyi Milícia) – tagjai felfegyverkezve farkasszemet néztek a hatóságokkal.²⁵ A feszült helyzetben csak nagyon kevésen múlt, hogy ne alakuljon ki akár több tucat halálos áldozatot követelő összetűzés a szélsőjobboldali militáns csoportok és a hatóság képviselői között. Végül Cliven Bundy és további 18 személy ellen szövetségi bűncselekmények miatt vádat emeltek, amelyet később megalapozottság hiányában ejtettek.

²³ Constitution of the United States – Second Amendment.

<https://constitution.congress.gov/constitution/amendment-2/>; letöltés: 2021.05.18.

²⁴ JACKSON, Sam: Conspiracy theories in the patriot/militia movement. GW Program on Extremism, 2017. pp. 6–8.

<https://extremism.gwu.edu/sites/g/files/zaxdzs2191/f/downloads/Jackson%2C%20Conspiracy%20Theories%20Final.pdf>; letöltés: 2021.05.17.

²⁵ FULLER, Jaime: The long fight between the Bundys and the federal government, from 1989 to today. The Washington Post, 2016.01.04.

<https://www.washingtonpost.com/news/the-fix/wp/2014/04/15/everything-you-need-to-know-about-the-long-fight-between-cliven-bundy-and-the-federal-government/>; letöltés: 2021.05.18.

A Bundy-ügy mintájára az elmúlt években több helyen is kialakult hasonló fegyveres ellenállás, például Észak-Dakotában a Dakota Access Pipeline olajvezeték építése során,²⁶ valamint Oregonban, ahol több militáns csoport tagjai elfoglalták egy vadvédelmi terület (Malheur National Wildlife Refuge) látogatóközpontját, így tiltakozva a környezetkárosításért bebörtönzött farmerek szabadon bocsátásáért.²⁷ Az oregoni eset kulcsszereplője volt Cliven Bundy fia, a ma már államellenes aktivistaként tevékenykedő – de 2021-ben a 2022. novemberi idahói kormányzóválasztásra is regisztrált – Ammon Bundy,²⁸ akit nem mellesleg több államellenes militáns mozgalom hálózatának vezetőjeként is számon tartanak.²⁹

Ilyen események tehát jellemzően az Amerikai Egyesült Államok vidéki területein alakulnak ki, ezek az államellenes és a szélsőjobboldali militáns mozgalmak alapvető működési területei. Más olvasatban is lényeges e csoportok számára a földterületek háborítatlansága a szövetségi állam részéről, hiszen gyakran hoznak létre „törvényen kívüli” zónákat, hogy (vallási) kommunajellegű életformát folytassanak ott, vagy lerakatokat (fegyver, ellátmány stb.) képezzenek, esetleg a kiképzési tevékenységüket is ott végzik. A „kivülálló földterületek” létrehozása során egyfajta etnikailag homogén, „fehér enkláve” kialakítására is törekcsenek.

– **Teljes személyi függetlenség:** az államellenes mozgalmak legszélsőségecsbb ideológiai megnyilvánulási formája, amikor az egyén és minden hozzá kötődő tulajdon független az államtól: legjelentőcsbb képviselői a későbbiekben bemutatásra kerülő Szuverén Állampolgár (Sovereign Citizen) mozgalom, amely egyrészt ellentmondásos módon az Alkotmány és kiegészítéseinek egyes pontjaira, vagyis jogi aktusokra alapozza törvényen kívüliségét, másrészt 2014-től kezdődően a Szövetségi Nyomozóiroda toplistáján az egyik legveszélyesebb belföldi terrorfenyegetésként szerepel – az iszlám vallási terrorizmust is megelőzve. Ennek a mozgalomnak további sajátossága, hogy a személyi függetlenség nemcsak az államra, hanem magára a mozgalomra is vonatkozik: a tagok egymástól függetlenek, a többi csoporttal ellentétben nem alkotnak közösségeket, így gyakorlatilag bármennyien és bárhol létezhetnek, éppen ezért számítanak kiemelt veszélyforrásnak. A teljes személyi függetlenség érdekében gyakori az államellenes és a milicista mozgalom tagjai részéről a saját maguk által kreált személyi azonosító okmányok, gépjármű-azonosítók önálló előállításá és az állami végrehajtási aktusokra adott agresszív válaszok is, amelyek a törvényes eljárások érvénytelenítésére irányulnak.

²⁶ Ebben az esetben a sorozat címében szereplő „őshonos” kifejezés új értelmet nyer, mivel a vezeték építése során kialakult hatóságai ellenállásban indián őslakosok is tevékenyen részt vettek.

²⁷ THORNBECKE, Catherine: Oregon Siege and North Dakota Protest: Both Land Battles, But Similarities End There. ABC News, 2016.10.28.
<https://abcnews.go.com/US/comparing-contrasting-protests-oregon-north-dakota/story?id=43131318>;
letöltés: 2021.05.18.

²⁸ CUNNINGHAM, Meg – YIN, Tina: Anti-government activist Ammon Bundy files to run for Idaho governor. ABC News, 2021.05.25.
<https://abcnews.go.com/Politics/anti-government-activist-ammon-bundy-files-run-idaho/story?id=77895206>;
letöltés: 2021.05.18.

²⁹ THOMAS, Judy: Dangerous network of militia members led by Ammon Bundy and spurred by COVID has spread to 16 states, report says. The Register-Guard.
<https://eu.registerguard.com/story/news/2020/10/18/dangerous-network-militia-members-led-ammon-bundy-has-spread-16-states-report-says/3686003001/>; letöltés: 2021.05.18.

– **A jogi aktusok következetes félreértelmezése/kiforgatása:** az Amerikai Egyesült Államok Alkotmánya (a kiegészítéseivel együtt) jogi szempontból és történetiségéből eredően szinte általánosnak mondható megfogalmazásai miatt nemzetközi szinten egyedülálló jogi konstrukcióként híres arról, hogy megfelelő érveléssel kiváló hivatkozásként – és végső soron „ultima ratio”-ként – szolgál az ország jogforrási hierarchiájának bármely szintjén álló jogi aktusok felülírására. A tárgyalóteremben ehhez elég egy jó érvelés egy tapasztalt ügyvéd vagy az önmagát éppen elszántan védő vádlott részéről. Jellemző az államellenes és a szélsőjobbaldali milicista mozgalmak kapcsán az, hogy ezt a „kéretlen” jogértelmezési tevékenységet különböző általuk kibocsátott szóróanyagok segítségével, bármiféle jogi tapasztalat nélkül önmaguk is végzik, ráadásul mindezt úgy, hogy korábbi, már nem hatályos jogi konstrukciókhoz (pl. az 1777-es konföderációs alkotmány, angol nevén Articles of Confederation), illetve akár évtizedek során „tökéletesített” pszeudolegális gyakorlatokhoz (összefoglaló nevükön: Organised Pseudolegal Commercial Arguments, OPCA, vagyis „pszeudolegális kereskedelmi érvek”) is nyúlnak.³⁰ Ugyanakkor a következetes félreértelmezés nem csak amerikai sajátosság. A tanulmány során ugyancsak bemutatásra kerülő, Németországban aktív Reichsbürger mozgalom szintén több esetben is a korábbi, második világháború előtti weimari alkotmányra hivatkozik.

– **Összeesküvés-elméletek:** az államellenes és a szélsőjobbaldali milicista mozgalmak eszméinek, sőt mondhatni a kortárs szélsőjobbaldali ideológiákon alapuló összes mozgalomnak kiemelt fontosságú elemei. Ezek terjedésének nemcsak az elmúlt évek populista, több esetben is bármilyen észérveket mellőző, érzelmre hatni kívánó elemeket is beemelő politikai narratívája kedvezett világszerte, hanem a koronavírus-járvány is. Az ilyen elméleteket terjesztették – és így erősítették – és egyre szélesebb felhasználói körrel bíró internet és a rendszerint szabályozatlan (vagy még inkább szabályozhatatlan) közösségi médiaplatformok, egyéb saját készítésű weboldalak és fórumok milliói, valamint az ezeken alkalmazott, az egyes személyeket egymással és a különböző tartalmakkal érdeklődési kör alapján összetársító algoritmusok is. Nem véletlen, hogy a Szövetségi Nyomozóiroda 2019-ben – még a Trump-adminisztráció alatt – ezeket az elméleteket kiemelt nemzetbiztonsági kockázatúnak nyilvánította.³¹ Ezek közül jelenleg a leglényegesebbek az Új világrend, a faji háború, a FEMA-táborok,³² a tömeges lefegyverzés, a Pizzagate (amely az Oroszországi Föderáció titkosszolgálati műveleteihez is kötődik), illetve a QAnon, amelynek hatásai még az

³⁰ KALINOWSKI, Caesar IV: A Legal Response to the Sovereign Citizen Movement. Montana Law Review, Volume 80, Issue 2, 2019. pp. 171–172.
<https://scholarworks.umt.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2450&context=mlr>; letöltés: 2021.06.17.

³¹ DICKSON, E.J.: The FBI Declared QAnon a Domestic Terrorism Threat – and Conspiracy Theorists Are Psyched. Rolling Stone, 2019.08.02.
<https://www.rollingstone.com/culture/features/qanon-domestic-terrorism-threat-conspiracy-theory-866288/>; letöltés: 2021.05.23.

³² A FEMA-táborokhoz kapcsolódó összeesküvés-elmélet az egyik különösen népszerű, régebbi összeesküvés-elmélet az amerikai hazafias – milicista és államellenes csoportokat tömörítő – mozgalomban. Az elmélet lényege, hogy az Amerikai Egyesült Államok egy kormányzati szerve, a Belbiztonsági Minisztérium (United States Department of Homeland Security; US DHS) alá tartozó Szövetségi Vészhelyzet Kezelő Ügynöksége (Federal Emergency Management Agency; FEMA) amerikai állampolgárok koncentrációs táborokba helyezését tervezi, miután az országban hadiállapotot vezetnek be valamilyen súlyos katasztrófa vagy válság után.

elkövetkező években is érezhetőek lesznek. Mindezekon felül számtalan régóta létező összeesküvés-elmélet is hatást gyakorol a mozgalmakra, többek között: a cionista háttérhatalom, a Rockefellerek és a Rothschildek, a Bilderberg-csoport, az illuminátusok, a 2001. szeptember 11. mint a Bush-adminisztráció belső döntése, az 51-es körzet és az UFO-k, Barack Obama és a gyíkember, a gyógyszer- és a fegyverlobbi, a chemtrail,³³ a HAARP és az időjárás befolyásolása,³⁴ az MK-ultra,³⁵ a harmadik világháború.

– **Patriotizmus:** a szélsőjobboldali milicista mozgalmakra különösen jellemző, hogy a tetteiket az amerikai állam- és életforma védelmével magyarázzák. Ez az elgondolás a már említett II. alkotmánykiegészítésből eredeztethető. Jelen bekezdés, vagyis a hazafias beállítottság különösen lényeges, hiszen alapvető vizsgálat tárgyát képezi elhárítási szempontból, mivel a szélsőjobboldali milicista mozgalmak a sorozat előző részeiben bemutatott szerveződési formációknál jobban képesek megszólítani a fegyveres szervezeteknél szolgáló/szolgált, felvételi eljárás nem megfelelt, aktív, kilépett vagy nyugállományú személyeket. Ennek nemcsak az adott szélsőjobboldali szervezetek kockázatértékelésénél van különösen nagy jelentősége, hanem általánosan az állami szervek, szervezetek állományán belüli kockázat felmérése során is. Az összeesküvés-elméletekre támaszkodó szélsőjobboldali milicista mozgalmak, az ezek által képviselt értékrend különösen nagy gondként kezd jelentkezni Európában is.

Ugyanakkor – hogy nagyobb horderejű eseményekre rávilágítsunk 2021-ből – érdemes megemlíteni, hogy 2021. április 21-én látott napvilágot a francia haderő húsz nyugállományú tábornoka és a haderő mintegy ezer tagja – köztük aktív állományúak is – levele egy szélsőjobboldali kiadványban, amelyben a tábornokok küszöbön álló faji háborút vizionáltak Franciaországban, és a levelüknek csak a haderőn belül állítólag több ezer támogatója akadt.³⁶ Érdemes megemlíteni azt a belga különleges művelési erőknél szolgálatot teljesítő katonát is, a 46 éves Jürgen Coningst is, aki halálosan megfenyegetett egy baloldali, a koronavírus-járvány kezelésében érintett vezető belga politikust, majd a laktanyából fegyvereket vett

³³ A *chemtrail* – vagy másként *chemical trail*, azaz vegyi csík – összeesküvés hívei szerint egyes repülőgépek titokban toxikus vegyi anyagokat permeteznek, amelyek megmérgezik és „butítják” a lakosságot. Az időjárás-befolyásolás és a pszichológiai manipuláció is gyakran felbukkan az elmélethez kapcsolódóan, amelyek látható „nyomaként” a hívők a repülőgépek által húzott és sokáig megmaradó kondenzcsíkokat szokták felhozni.

³⁴ A HAARP (High Frequency Active Auroral Research Program) egy rövidhullámmal működő, sarki fényjelenséget kutató program volt. Célja az ionoszféra viselkedésének és tulajdonságainak tanulmányozása, illetve az eredmények alkalmazása a kommunikációs és felügyeleti rendszerek kialakításában, polgári és védelmi célokra egyaránt. A projekt 2014-ben lezárult.

³⁵ Az MKUltra (vagy MK-Ultra) projekt az Amerikai Egyesült Államok Központi Hírszerző Ügynöksége (CIA) által tervezett és végrehajtott, emberi alanyokon 1950-es években végzett illegális kísérleti program fedőneve. A kísérletek célja az volt, hogy olyan eljárásokat, illetve kábítószerket (pl. LSD) fejlesszenek ki, amelyeket a kihallgatások során alkalmazva legyengítik az egyént, hogy agymosással vagy pszichológiai kínzással kényszerítsék ki a vallomásokat. A projektet a CIA Tudományos Hírszerzési Hivatala (Office of Scientific Intelligence) szervezte.

³⁶ French soldiers warn of civil war in new letter. BBC News, 2021.05.10.
<https://www.bbc.com/news/world-europe-57055154>; letöltés: 2021.05.23.

magához, és kijelentette, hogy élve nem fogják el.³⁷ Ugyancsak jelentős volt Franco Albrecht, a Bundeswehr korábbi hadnagyának elgondolása is, aki úgy próbált volna faji alapú háborút kirobbantani Németországban, hogy kettős életet élve, magát szíriai állampolgárnak kiadva merényleteket hajt végre vezető német politikusok ellen, felerősítve ezzel az idegenellenességet az országon belül.³⁸ Ezek bár kiragadott esetek (a lista még jócskán bővíthető lenne), de a helyzetet súlyosbítja, hogy nem egy rendőri vagy katonai alakulatot kellett feloszlatni a közelmúltban szélsőjobboldali elhajlásaik miatt,³⁹ és egy teljes alegységet is ki kellett vonni a NATO litvániai műveletéből.⁴⁰ A patriotizmus az államellenes és a szélsőjobboldali militáns mozgalmak egyik legfőbb jellemzője, egyes szakértők meghatározott csoportok összevont megnevezéseként is használják.

– **Idegenyűlőlet:** általánosan a szélsőjobboldali ideológia jellemzője, de teljes mértékben illeszkedik a legtöbb államellenes/militáns mozgalom ideológiai felfogásába is. Bár Donald Trump elnök populista narratívája nyíltan alkalmazott szélsőjobboldali elemeket, életre hívott azonban olyan csoportokat is, amelyek szakítottak a korábbi szélsőjobboldali hagyományokkal. Ilyen tipikus mozgalom az elmúlt években kialakult alternatív jobboldali Alt-right is, amely a szexuális irányultságot nézve köztudottan nyitott az LGBTQI-közösség⁴¹ tagjai felé is.⁴² A milicista mozgalom kapcsán szintén hasonlóan „megosztó” Trumpot támogató új típusú frontszervezet, a Proud Boys (Büszke Fiúk), amelynek tagjai között nem fehér etnikumú személyek is vannak, sőt a szervezet egyik korábbi vezetője, Enrique Tarrio maga is latin-amerikai származású. Szintén említésre méltó a Szuverén Állampolgár államellenes mozgalom, ugyanakkor itt nincs etnikai feltétel, ami annak tudható be, hogy e mozgalom közelebb áll az etnikumtól független adóellenes mozgalomhoz. Természetesen a Szuverén Állampolgár fehér etnikumú tagjai között is bőven találunk áthajlásokat a szélsőjobboldal irányába, sőt ezt a mozgalmat a jellemzően fehér amerikaiak által alapított Posse Comitatusból szokás eredeztetni, amelynek egyik ideológiai alappillére éppen a faji alapú háború képezte. A Proud Boyst és a Szuverén Állampolgárt leszámítva az államellenes és a szélsőjobboldali milicista mozgalmat általánosan jellemzi tehát az idegenellenesség és ez gyakran visszaköszön az általuk követett pszeudokeresztény vallásokban is.

³⁷ GEERTS, Evelien: Jürgen Conings: the case of a Belgian soldier on the run shows how the pandemic collides with far-right extremism. *The Conversation*, 2021.06.15.

<https://theconversation.com/jurgen-conings-the-case-of-a-belgian-soldier-on-the-run-shows-how-the-pandemic-collides-with-far-right-extremism-162365>; letöltés: 2021.05.23.

³⁸ STICKINGS, Tim: Trial begins for German soldier accused of plotting attack and posing as Syrian refugee. *The National*, 2021.05.20.

<https://www.thenationalnews.com/world/europe/trial-begins-for-german-soldier-accused-of-plotting-attack-and-posing-as-syrian-refugee-1.1226741>; letöltés: 2021.05.23.

³⁹ Germany: Frankfurt police unit to be disbanded over far-right chats. *Deutsche Welle*, 2021.06.10.

<https://www.dw.com/en/germany-frankfurt-police-unit-to-be-disbanded-over-far-right-chats/a-57840014>; letöltés: 2021.05.23.

⁴⁰ Germany withdraws platoon from Nato mission in Lithuania. *BBC News*, 2021.06.16.

<https://www.bbc.com/news/world-europe-57487869>; letöltés: 2021.05.23.

⁴¹ Lesbian, gay, bisexual, transgender, queer, intersex, vagyis lesbikus, meleg, biszexuális, transznemű, queer, interszexuális.

⁴² MAHDAWI, Arwa: The troubling ascent of the LGBT right wing. *The Guardian*, 2017.10.26.

<https://www.theguardian.com/commentisfree/2017/oct/26/ascent-lgbt-right-wing-afd>; letöltés: 2021.05.25.

– **Vallási önrendelkezés (és fanatizmus):** az Amerikai Egyesült Államok Alkotmányának I. kiegészítése (*First Amendment*) a következőképpen fogalmaz: „A kongresszus nem hozhat olyan törvényt, amely sérti a szabad vallás alapítását vagy annak gyakorlását, sérti a szólás vagy a sajtó szabadságát, továbbá az emberek békés gyülekezéshez való jogát és petíció benyújtási jogát a kormányzatnak panaszok orvoslása céljából.”⁴³ Eszerint tehát a vallási önrendelkezés tekintetében a módosítás nemcsak a vallásgyakorlás szabadságát garantálja, hanem egyúttal megtiltja azt is, hogy az állam hivatalos vallássá nyilvánítson egy vallást. Ennek a kitételnek az értelmezése változott a történelem során, és mára az a nézet alakult ki, hogy az ország alkotmánya nem teszi lehetővé, hogy az állam a vallással vagy annak hiányával kapcsolatban bármilyen preferenciát mutasson.

Ebből az alkotmányos „érintheatlenségből” következően kialakulhatnak a szélsőjobboldal által preferált pszeudokeresztény vallások.⁴⁴ E szélsőjobboldali csoportok kapcsán szintén fontos értékeknek számít a fehér faj, az árja nemzetség és egyfajta kvázi keresztény hitvallás is.⁴⁵ Ezért a vallási önrendelkezési tényező kiemelt szerepet tölt be az államellenes és a szélsőjobboldali milicista mozgalmak kapcsán, mivel e tényező legalább olyan szellemi töltetet és fanatizmust kölcsönöz egyes csoportok tagjainak, amelyet csak az iszlám valláshoz kapcsolódó öngyilkos merénylők elszántságával lehet összehasonlítani. Ugyanakkor ez is meghatározó tényező az egyes csoportok közötti átjárás vagy kereszttagság kapcsán – például a Ku-Klux-Klan, a Creativity mozgalom vagy a Nativista Ezeréves Mozgalmak követői között. Az efféle vallási fanatizmus pedig az államellenes és a szélsőjobboldali milicista mozgalmak kapcsán felmerülő fenyegetés tekintetében egészen új értelmet nyer, ha figyelembe vesszük azt a tényt, hogy e csoportok tagjai között – a többi szélsőjobboldali csoporttól eltérően – rendkívül magas arányban fordulnak meg különlegesen képezett rendőri, katonai és nemzetbiztonsági múlttal rendelkező vagy aktív állományú személyek is. Ez a tendencia ráadásul az elmúlt években drasztikus emelkedést mutat nemcsak az Amerikai Egyesült Államokban, hanem a NATO számos más tagállamában is.

Az államellenes és a szélsőjobboldali militáns mozgalmak vallási fanatizmusának katonai mesterséggel való találkozására a legmegfelelőbb példa a korábban már említett, az amerikai belföldi terrorizmus történetében a 9/11 előtti legjelentősebb eseménye, a 168 (többségében gyermek) áldozatot és 853 sérültet követelő 1995. április 19-ei robbantás Oklahoma Cityben. Az elkövetőkről (Timothy McVeight és Terry Nichols) nemcsak az derült ki, hogy tagjai voltak szélsőséges vallási-militáns mozgalmaknak, de magát a robbantást egy kifejezetten hasonló militáns pszeudokeresztény vallási szekta 1993-ban Wacóban történt több tucat

⁴³ Constitution of the United States – First Amendment.

<https://constitution.congress.gov/constitution/amendment-1/>; letöltés: 2021.05.25.

⁴⁴ Az Amerikai Egyesült Államokban ugyancsak népszerű, de Európában már szintén jelen lévő resztoránus keresztény vallás, a mormonizmus vagy mormon vallás ortodox tanai például kategorikusan kirekesztik a nem fehér bőrszínnel rendelkező egyéneket, megtiltják azok belépését a vallás követőinek objektumaiba. Legszélsőségesebb képviselői között találhatjuk meg egyes államellenes vagy szélsőjobboldali milíciák tagjait.

⁴⁵ MARAS, Marie-Helen: A terrorizmus elmélete és gyakorlata. Antall József Tudásközpont, Budapest, 2016. pp. 78–79.

halálos áldozattal végződő felszámolásáért,⁴⁶ illetve az 1992. évi, szintén halálos áldozatokat követelő Ruby Ridge-i incidensért⁴⁷ szánták bosszúként a szövetségi kormányzat felé.

Az ezekkel a csoportokkal való katonai kötődéseket és a vallási fanatizmus erejét is szemlélteti, hogy Timothy McVeigh korábban gépesített lövészkatonaként szolgált az amerikai haderőben, és részt vett a Sivatagi Vihar hadműveletben is.⁴⁸ Szabadidejében serényen érdeklődött a lőfegyverek és a robbanóanyagok, valamint a mesterlövészek harceljárásai iránt.⁴⁹ A szélsőjobboldali elhajlásaira egyébként már ekkoriban felfigyeltek, amikor egy alkalommal egy Ku-Klux-Klán gyűlésen vásárolt „*KU Power*” feliratú pólóban jelent meg, valamint akkor is, amikor őrmesteri előléptetése után rendfokozatával visszaélve megalázó munkákra osztott be afroamerikai katonákat.⁵⁰ Az öbölháborúból visszatérve McVeigh csatlakozni kívánt az amerikai haderő különleges műveleti erőihez, a kiválasztási folyamatot azonban nem tudta eredményesen teljesíteni, így 1991-ben leszerelt.⁵¹ Az 1995-ig tartó időszakban került kapcsolatba azokkal a pszudokeresztény tanokkal és államellenes eszmékkel, amelyek később befolyásolták tevékenységében. A csoport azonban, amelynek tagjai reflektorfénybe kerültek az Oklahoma Cityben történt robbantás után, később elhatárolódtak azoktól a gondolatoktól, amelyekkel McVeigh a robbantást hőstettként, ezzel magát pedig mártírként próbálta beállítani.⁵² Szintén kiváló példa ezeknek az államellenes csoportoknak a vallási fanatizmusára a területi függetlenség kapcsán említett oregoni vadrezervátum látogatóközpontját megszálló

⁴⁶ Az 1993-as „wacoi ostrom” néven elhíresült esemény során az amerikai szövetségi hatóságok előzetes, több hónapos felderítés után megpróbálták felszámolni a karizmatikus, ugyanakkor rendkívül fanatikus David Koresh által vezetett Dávid Törzse Szekta nevű csoportosulást a Texas állambeli Waco külterületén fekvő Mount Carmel Center nevű vallási kommunában. Az akció eredménye a hatóságok körültekintésének hiánya, valamint a szekta követőinek elszántsága miatt az volt, hogy a több hónapig tartó ostrom végén (feltehetően) 82 követő és négy szövetségi ügynök halt meg, további 16 sérült meg. Az események annyira kedvezőtlen fordulatot vettek, hogy egyrészt a Nemzeti Gárdát is be kellett vetni, másrészt a hívők – isteni sugallatra várva – magukra gyűjtötték az ostromlott kommuna épületeit. Erre a pszudokeresztény szektára a szerző a sorozat következő részében külön kitér annak kortárs amerikai szélsőjobboldalra gyakorolt jelentősége miatt. Bővebben:

Waco siege (American History). <https://www.britannica.com/event/Waco-siege>; letöltés: 2021.05.25.

⁴⁷ A Ruby Bridge-i incidens (vagy Ruby Ridge Standoff) egy 1992-es esemény volt, amelynek során a hatóságok megpróbálták letartóztatni Randy Weavert, a fehér felsőbbrendűség egy hívét idahoi otthonában. Az esemény során a hatóságok tűzharcba keveredtek Weaverrel, aki megölt egy szövetségi marsallt, és a lövöldözésben meghalt a fia és az állapotos felesége is. Bővebben:

Ruby Ridge (United States History). <https://www.britannica.com/event/Ruby-Ridge>; letöltés: 2021.05.25.

⁴⁸ MILNER, Glen: Timothy McVeigh – That Tim McVeigh Calls U.S. A Hypocrite Is No Surprise; Americans Must Stop Violence. The Seattle Times, 1998.06.11. <https://archive.seattletimes.com/archive/?date=19980611&slug=2755632>; letöltés: 2021.05.25.

⁴⁹ MICHEL, Lou – HERBECK, Dan: American Terrorist: Timothy McVeigh & The Oklahoma City Bombing. Harper, New York, 2002. p. 61.

⁵⁰ MICHEL, Lou – HERBECK, Dan: American Terrorist: Timothy McVeigh & The Oklahoma City Bombing. pp. 87–88.

⁵¹ KIFNER, John: 10 Years After Bombing, Oklahoma City Remembers. The New York Times, 2005.04.20. <https://www.nytimes.com/2005/04/20/us/10-years-after-bombing-oklahoma-city-remembers.html>; letöltés: 2021.05.25.

⁵² LEIBY, Richard: Many Militia Gourp Scale Back, Distance Themselves From McVeigh. The Washington Post, 1997.06.14. <https://www.washingtonpost.com/wp-srv/national/longterm/oklahoma/stories/militia.htm>; letöltés: 2021.05.25.

milíciákat vezető Amon Bundy és apja, Cliven Bundy esete, akik mindketten az Utolsó Napok Szentjeinek Jézus Krisztus Egyháza, a mormon egyház legnagyobb felekezetének a tagjai, és a megszállást állításuk szerint „isten sugallattól vezérelve hajtották” végre.⁵³

AZ ÁLLAMELLENES MOZGALMAK SZERVEZETI ÉS TAKTIKAI SAJÁTOSSÁGAI

Az államellenes és a milicista mozgalmak rendkívüli eltérő sajátosságokkal rendelkeznek, amelyeket a majdnem egy évszázados múlt és a több száz, egymásra többé-kevésbé hatást gyakorló mozgalmak, valamint az átfedések egymással és az Amerikai Egyesült Államok más szélsőjobboldali formációival és a kereszttagságok befolyásoltak. Ezek bemutatásánál a szerző a tanulmány terjedelmes háttéranyagának elemzése során legtöbbször felmerült sajátosságokat kívánja részletezni.

A csoportok demográfiai összetételére jellemző, hogy azok magját legfőképpen vidéken élő, fehér etnikumú, középkorú, aluliskolázott vagy legfeljebb középszintű képzettségű, heteroszexuális, többségében a keresztény vallás valamilyen (alternatív) formáját követő vagy egyáltalán nem vallásos férfiak képezik. Ugyanakkor az 1990-es években az átlagéletkoruk csökkent, jellemzően azért, mert az államellenes mozgalmakat és a szélsőjobboldali milíciákat érintő, ebben az évtizedben történt események nagy számban motiváltak 20 év körüli fiatal férfiakat a csoportokhoz történő csatlakozásra. A fiatalodási trend megfigyelhető a Trump-adminisztráció alatti időszakban is, olyan újdonságokkal, hogy az új szélsőjobboldali mozgalmak esetében megjelentek olyan csoportok, amelyek befogadnak nem heteroszexuális, illetve nem fehér etnikumú tagokat is. Ezeknek az új csoportoknak a támogatottsága a városi lakosság körében is egyre magasabb, de még mindig nem ellensúlyozza a vidéki többséget. A szervezetek körében mindig is jelentős számban voltak jelen rendvédelmi, katonai, nemzetbiztonsági vagy vagyoni őri szolgálati múlttal rendelkező egyének.⁵⁴

A mozgalmak vertikális tagozódása alapján megkülönböztethetünk vezető nélküli, egyénekre épülő mozgalmakat, egy vezető köré összpontosuló csoportokat, a rendvédelmi és katonai szervezetek hierarchiájához hasonló többszintes csoportokat, valamint vezető nélküli tömegmozgalmakat.

A mozgalmak horizontális tagozódása szerint megkülönböztethetünk egy településen működő csoportot, megyei szint alatti lokális csoportokat/mozgalmakat, megyei szint felett álló több lokális csoportot, tagállam szintű mozgalmat és országos szintű mozgalmat. Közöttük vannak olyanok, amelyek bár ideológiailag nagyjából egységes sémát követnek, mégsem alkotnak hálózatot. Gyakori a csoportok elnevezésénél – akárcsak a törvényen kívüli motoros bandák kapcsán – a területi egység megnevezésére a „*chapter*” vagy „*charter*” kifejezés.

⁵³ BINDER, Melissa: Oregon militants: Why the Bundys' Mormonism matters. Oregonlive, 2019.01.09. https://www.oregonlive.com/faith/2016/01/bundy_mormonism.html; letöltés: 2021.05.25.

⁵⁴ NGANGURA, Tarisai: “White Supremacy Is Not Just for White People”: Trumpism, the Proud Boys, and the Extremist Allure for People of Color. Vanity Fair, 2021.02.01. <https://www.vanityfair.com/news/2021/02/trumpism-the-proud-boys-and-the-extremist-allure-for-people-of-color>; letöltés: 2021.05.25.

A toborzást és a megjelenést illetően az államellenes és a milicista mozgalmak az eddigi részekben bemutatott csoportoktól eltérő módszereket alkalmaznak, amelyek számos átfedést mutatnak több szélsőjobboldali politikai szerveződéssel, többek között a Ku-Klux-Klan toborzási módszereivel is. A mozgalmak kezdeti időszakában elektronikus tömegmédiák széles skálájának hiányában gyakori módszerek voltak az újsághirdetések, a szórólapok, az ismertető kézikönyvek (adóelkerülési, túlélési, működési stratégiák stb.) és a nyílt rendezvények – önállóan vagy közösen más szélsőjobboldali csoportokkal. Ezekkel a börtönökben is meg kívánták szólítani a fehér felsőbbrendűséggel szimpatizáló elítélteket.

Idővel a felsorolt eszközök kiegészültek (saját sugárzású) rádióadókkal, televíziós szereplésekkel. Az 1980-as, 1990-es években a módszerek tovább bővültek VHS-kazettákkal, faxlancokkal, az internet elterjedésével pedig megjelentek a különböző chatsobák/fórumok, weboldalak és a napjainkban leglényegesebb közösségi médiaplatformok.⁵⁵ Jelentős tényező mindmáig a közös vallási felekezeteken belül kialakult személyes ismertség, a vérségi elv és a „vidéki kisvárosi légkör”, vagyis a zártabb közösség.

A felvételi folyamat szervezetenként eltérő, de a Ku-Klux-Klanhoz hasonlóan jellemző egy jelentkezési lap kitöltése, motivációs beszélgetés, esetenként a poligráfós vizsgálat,⁵⁶ családfakutatás, háttér tanulmány – esetenként leplezett operatív eszközökkel. A csoporthoz csatlakozás után jellemző az ahhoz kapcsolódó azonosító dokumentumok készítése (pl. tagsági kártya), illetve oklevélkiadás is. A felvétel utáni próbaidőszak – az előző két részben megismert csoporthoz kapcsolódó „hangaround” vagy „prospect” státusz – opcionálisan létezik. Egyes csoportok ezt maguktól értetődően nem igénylik, de vannak olyanok is, amelyek akár tagsági időhöz vagy feladatokhoz kötik a feljebb jutás lehetőségét. A személyes bizalmi alap a csoportok vezető egyéniségeivel kulcstényezőnek számít. Az egyes képzések (harci, ideológiai stb.) önképzés formájában, illetve jellemzően egyes tagok magánterületén vagy kommunákban történik. Ebben a tekintetben értelemszerű magyarázatként szolgál, hogy e csoportok miért is alakítanak ki inkább bázisokat a rurális térségekben. Ehhez pedig hozzátartozik, hogy az adott területi egységhez kötött szervezetek tagjai jellemzően helyiek, a más területi egységekben lévő szervezetek között nem átvándorlás, hanem gyakran hálózati jellegű együttműködés áll fenn. Emiatt azonban előfordul feszült viszony a csoportok között, a rivalizálás is egyideológiai szervezeten belül és azon kívül is.

A csoportok elkövetési magatartása jócskán eltérő képet mutat: míg egyes államellenes mozgalmak tagjai kifejezetten kerülnek a konfrontációt a hatóságokkal, és sokkal inkább adminisztratív bűncselekményeket követnek el, a szélsőjobboldali milíciákra jellemző az önkéntes területfoglalás, a hatóságok elleni, nem egyszer halállal végződő fegyveres ellenállások (*standoff*), a gerillataktikák és a konkrét terrorcselekmények is. Jellemző elkövetési módszer az improvizált robbanóeszköz

⁵⁵ The Militia Movement (2020). Anti-Defamation League.
<https://www.adl.org/resources/backgrounders/the-militia-movement-2020>; letöltés: 2021.05.25.

⁵⁶ Lie detectors used for Klan informers. The New York Times, 1972.09.13.
<https://www.nytimes.com/1972/09/13/archives/lie-detectors-used-for-klan-informers.html>; letöltés: 2021.05.25.

és nehéz katonai fegyverzet alkalmazása is, amelyek nem ritkán az állami szervezetek raktáraiból, társadalmi kapcsolatokon, szimpatizánsokon keresztül szereznek be. Ezen kívül az utóbbi időben jelentős volt a milíciák részéről a tömeges részvétel tömegrendezvényeken és az események szándékos erőszakos eszkalálása.

A mozgalmak tagjai az egyes cselekmények vagy cselekménysorozatok elkövetése során nem mindig csoportosan lépnek fel. Előfordul, hogy egy személy vagy néhány személy a csoportból előzetes megegyezéssel vagy anélkül cselekszik. Legfőképpen szélsőjobboldali milicista mozgalmakat – a katonai mentalitás és a hazafi beállítottság, valamint a vallási fanatizmus miatt – általánosan jellemzi, hogy egy adott ügyért hajlandók akár az életük feláldozásával a végsőkig kiállni, akár tömegesen is, így ezek a csoportok rendkívül veszélyesek. Az elkövetési magatartás kapcsán a passzív elérés is lényeges tényező, ugyanis elkövetési sajátosságai motivál(hat)nak más, nem hasonló formában működő szélsőjobboldali csoportokat és magányos merénylőket is.

A csoportok a fegyverzet kiválasztásánál elsősorban az anyagi forrásokat veszik figyelembe, viszont mivel az Amerikai Egyesült Államok megrögzött fegyvertartóiról van szó, a „minél nagyobb annál jobb” elvet követik. Ezért is áll fenn részben ellenszenv a milicista mozgalmak részéről a Demokrata Párt és annak elnökjelöltjei irányába, hiszen a pártra jellemző, hogy eltérő mértékben, de szinte kivétel nélkül hozzájárulnak az alkotmányos alapjokként kezelt fegyvertartáshoz.⁵⁷

AZ ÖSSZEESKÜVÉS-ELMÉLETEK JELENTŐSÉGÉRŐL MÉG NÉHÁNY SZÓBAN

Napjainkban általános virágkorukat élik az összeesküvés-elméletek a mára már nyilvánvalóan szabályozhatatlan közösségi médiaplatformoknak és a soha nem látott komplexitású globális hálózatoknak köszönhetően.⁵⁸ Ezek az elméletek gyakorlatilag mindig is léteztek amióta a társadalom létezik, és megpróbálták leírni az egyének számára kedvezőtlen, ugyanakkor valamilyen helyzetükből, képességeikből adódóan megmagyarázhatatlan eseményeket. Ezeket aztán a hasonló tulajdonságokkal bíró egyének – más magyarázat hiányában vagy pont egyszerűségéből adódóan – más választás alternatívájaként fogadtak el, és így adták ezeket egymásnak az alaposabb magyarázatok vagy kutatás igénye nélkül.

Bár a tudomány és az emberi műveltség az elmúlt években óriási mértékben fejlődött és számtalan megmagyarázhatatlan kérdésre magyarázatot talált, az összeesküvés-elméletek velünk maradtak, sőt tovább bonyolódtak. Valószínűleg mindenki hallott már a világot hatalmában tartó szabadkőműves elittről, az UFO-khoz

⁵⁷ Lásd a későbbiekben részletezésre kerülő, Bill Clinton által 1994-ben ellenjegyzett Brady kézfegyver-erőszak tilalmáról szóló törvényt, amely a benne szereplő méret- és kapacitásbeli korlátozások miatt konkrét erőszakos cselekményeket is kiváltott a szélsőjobboldali-milicista mozgalom követőiből.

⁵⁸ Természetesen a „napjainkban” egy divatos, közérthetőséget szolgáló kifejezés. Viszonyítás kérdése az, hogy például az ókorban az emberek hiedelmei a különböző megmagyarázhatatlan jelenségekkel kapcsolatban, a negatív és a pozitív istenek köré épülő vallások kialakítása, vagy önmagában a középkori egyistenhit, a túlvilág, a menny és a pokol létezése, a földi lét szenvedése és az ezután megváltás tekinthető-e összeesküvés-elméletnek.

kapcsolódó 1947-es roswelli incidensről, a 9/11 terrortámadásról mint a Bush-adminisztráció saját, amerikai nép ellen elkövetett akciójáról. De említhetnénk Barack Obama gyíkembertestőrét, a harmadik világháborút vagy éppen az 5G technológiát, amellyel a koronavírus elleni vakcina révén testünkbe jutott nanorobotokat/chipeket irányítják. Egyes összeesküvés-elméletek a humor kategóriáját súrolják, míg van olyan – például az említett 5G technológia is – amely konkrét, tömeges erőszakos cselekményeket vált ki. Ezzel el is érkeztünk annak lényegéhez, hogy miért is tér ki a szerző újra az összeesküvés-elméletekre, pedig azt már pár fejezettel korábban megtette.

Jelen tanulmányban terjedelmi korlátok miatt a szerző nem kívánja kibontani és egymással ütköztetni vagy éppen összekötni a legnépszerűbb összeesküvés-elméleteket.⁵⁹ Van azonban néhány olyan, amelyekre részletesebben ki kell térni, főként amiatt, hogy a kortárs államellenes és szélsőjobboldali milicista mozgalom által kifejtett erőszakos tevékenységek egyik legfőbb motivációját jelentik, és hatásukkal komolyan számolni kell az elkövetkező években is.

Az egyik legfontosabb, ma is meghatározó összeesküvés-elmélet, amely a tanulmányban bemutatott amerikai csoportok értékrendjét alapjaiban befolyásolja, az a hidegháború évtizedeit átható kommunista összeesküvést a Szovjetunió felbomlása után azonnal felváltó Új világrend-elmélet. Az elmélet szerint a háttérben tevékenykedő árnyékszervezetek (illuminátusok, Bilderberg-csoport, szabadkőművesek, Rothschildek, Rockefellererek stb.) egy totalitárius világkormányt hoznak létre, amely felváltja a nemzeti kormányokat, elnyomásra törekszik és egyenlő lesz a szabad emberi történelem végével.

Az elmélet alapjait Herbert G. Wells brit íróhoz, annak *Új világrend* (The New World Order) című, már 1940-ben megjelent könyvéhez szokás visszavezetni, emellett az 1990-es évek olyan eseményei, mint az ENSZ Agenda 21 fenntartható fejlődést célzó cselekvési tervének 1992-es elfogadása, az Észak-amerikai Szabadkereskedelmi Egyezmény (North American Free Trade Agreement, NAFTA) 1994-es aláírása riadalommal töltötték el az államellenes mozgalmak követőit. A helyzetet az is súlyosbította, hogy a hidegháború végén Ronald Reagan és idősebb George W. Bush elnökök nyers republikánus narratívája után 1993-ban újra demokrata elnököt választottak Bill Clinton személyében, aki ráadásul két elnöki ciklust is betöltött. Számadatokkal alátámasztható, hogy az 1990-es években az államellenes és a szélsőjobboldali militáns mozgalmak száma ugrásszerűen megnőtt, sőt a legjelentősebb eseményeiket – beleértve az Oklahoma Cityben történt robbantást is – ebben az időszakban követték el. Jelentős változás volt még, hogy ahogyan a szovjet összeesküvést leváltotta az Új világrend-elmélet, a túlélőmozgalmakban a nukleáris apokalipszisre történő felkészülés helyett jóval hangsúlyosabb lett a Turner-naplókban leírt etnikai alapú polgárháború kérdése, amely 2020 eseményeiben majdnem a gyakorlatban is visszaköszönt, és lehetősége még korántsem múlt el, esetleges elbagatellizálása esetén valóban önmagát beteljesítő jóslattá válhat.

⁵⁹ A további kutatáshoz a legnépszerűbb összeesküvés-elméletekből 90 darab összegyűjtve, rendszerezve, magyar nyelven megtalálható az alábbi kötetekben:

[tíboru]: Konteó-1. Harminc válogatott összeesküvés-elmélet. Göncöl Kiadó Kft., Budapest, 2013.

[tíboru]: Konteó-2. Harminc újabb összeesküvés-elmélet. Göncöl Kiadó Kft., Budapest, 2014.

[tíboru]: Konteó-3. Harminc befejező összeesküvés-elmélet. Göncöl Kiadó Kft., Budapest, 2016.

Pizzagate

A 2016-os elnökválasztás alatt a szélsőjobboldal már láthatóan a korábbi időszaknál jobban aktivizálta magát az Amerikai Egyesült Államokban, és javában terjedtek a különböző álhírek is.⁶⁰ A Pizzagate is ekkor lett népszerű összeesküvés-elmélet a választók körében.⁶¹ 2016 márciusában Hillary Clinton, Donald Trump elnökjelölt vetélytársának kampánystábját több célzott adathalász (*spear phishing*) kibertámadás érte, amelyek eredményeként a WikiLeaks több ezer bizalmas üzenetet hozott nyilvánosságra októberben. Ezt megelőzően októberben egy, feltehetően fehér felsőbbrendű csoportokhoz tartozó Twitter-felhasználó (vagy az Oroszországi Föderáció katonai nemzetbiztonsági szolgálatához, a GU GS – Vezérkari Főcsoportfőnökségéhez (Главное управление Генерального штаба Вооружённых сил Российской Федерации; ГРУ ГШ ВС РФ) köthető, kibertérben végzett műveletekért felelős részlegének egysége) egy olyan hamis tartalmú posztot hozott létre, amely arról szólt, hogy a New York-i rendőrség nyomozást folytat a Demokrata Párt több vezető politikusa ellen pedofil hálózatokkal összefüggésben.

A WikiLeaks által nyilvánosságra hozott e-mailek között voltak John Podesta, Hillary Clinton kampányfőnökének üzenetei is, amelyek tartalmát egyesek egyfajta kódnyelvként (félre)interpretálták. Lényegében bármilyen észszerű indok nélkül azt állították, hogy a levelek tartalma arra utal, hogy a demokrata párti politikusok és tisztségviselők kannibálok, sátánisták, és szerteágazó pedofil hálózatot tartanak fenn, amelynek központja a Washington D.C.-ben található Comet Ping Pong nevű pizzéria. Ennek alapját olyan félreértelmezések szolgáltatták, minthogy Podesta kontextustól némileg függetlenül az egyik e-mailben azt írta, hogy sajtos pizzát (Cheese Pizza) fog vacsorázni. A Cheese Pizza („C” és „P” kezdőbetűk) a nemzetközi internetes pedofil kódnyelvben a „Child Porn” (gyerekpornó) fedéseként szolgál.⁶²

Ez a meglehetősen gyenge lábakon álló bizonyítás elég volt ahhoz, hogy a Clinton-szavazók 24%-a, a Trump-szavazóknak pedig közel fele elhiggye az összeesküvés-elméletet, amely a közösségi média által gyorsan terjedt.⁶³ Olyan portálokon is felfutott, mint az Alt Right csoporthoz is szorosan köthető, de általánosabb felhasználói körrel rendelkező 4Chan, valamint az azóta már szélsőjobboldali „melegágnak” tartott és megszüntetett 8Chan fórumok. Az elmélet 2020 májusában újra erőre kapott az interneten, amikor Justin Bieber világhírű popsztár egyik élő videóközvetítése közben az egyik követője (feltehetően humoros

⁶⁰ Ennek előzményeként meg kell említeni a kelet-ukrajnai háború nyomán 2014-től kialakuló professzionális orosz dezinformációs stratégiát is, amely nem egyszer emelt be nacionalista-szélsőjobboldali retorikai elemeket. Ennek mozgósító erejére néhány szóban a szerző már a tanulmány sorozat előző, törvényen kívüli motoros bandákkal foglalkozó részében is kitért.

⁶¹ STELTER, Brian: Fake news, real violence: 'Pizzagate' and the consequences of an Internet echo chamber. CNN, 2016.12.06.
<https://money.cnn.com/2016/12/05/media/fake-news-real-violence-pizzagate/index.html>; letöltés: 2021.05.25.

⁶² AISCH, Gregor – HUANG, Jon – KANG, Cecilia: Dissecting the #PizzaGate Conspiracy Theories. The New York Times, 2016.12.10.
<https://www.nytimes.com/interactive/2016/12/10/business/media/pizzagate.html>; letöltés: 2021.05.29.

⁶³ MCCANN, Mac: Almost Half of Trump Voters Believe Hillary Clinton 'Pizzagate' Pedophilia Conspiracy Theory Is True. Complex, 2016.12.28.
<https://www.complex.com/life/2016/12/almost-half-trump-voters-believe-hillary-clinton-part-of-pizzagate-conspiracy-theory>; letöltés: 2021.05.29.

szándékkal írt, a Pizzagate-hez kapcsolódó) kommentjére olyan elismerőnek ható megnyilvánulást tett, amely arra utalt, hogy ő is tagja az elit pedofil társaságnak. Ezek után a mozdulat – és vele az összeesküvés-elmélet – ismételtén óriási népszerűségnek örvendett, jellemzően inkább a TikTok közösségi médiaplatform felhasználóinak köszönhetően.

QAnon

A Pizzagate elmélete tehát bőven elég volt ahhoz, hogy Hillary Clinton demokrata elnökjelölt elveszítse a választást. Jelen tanulmány készítésének idején is az Amerikai Egyesült Államok új szélsőjobbaldali közege által még mindig jelentősen preferált QAnon elmélet elégendőnek bizonyult ahhoz, hogy tényleges és országos kiterjedésű erőszakhullámot, valamint soha nem látott megosztottságot váltson ki az országban. Ennek egyik ikonikussá vált eseménye volt a Capitolium 2021. januári ostroma, ráadásul a Szövetségi Nyomozóiroda és a Belbiztonsági Minisztérium júniusban készített jelentése szerint a QAnon-hívők részéről az esemény után fél évvel ennek még koránt sincs vége.⁶⁴

A QAnon elmélet szerint fanatikus hívei Donald Trump korábbi elnököt egy olyan hősies szerepben látják, aki az első elnök ciklusa alatt felvette a harcot az amerikai nép ellen tevékenykedő „mély állam” (*Deep State*) „sötét és konspiráló” szereplőivel. Az elmélet predesztinálta azt is, hogy Trump első hivatali ideje alatt győzelmet arat majd e mély állam felett, amelynek a tagjai azok a kannibál, sátánimádó, pedofil demokrata politikusok is,⁶⁵ akik kedvezőtlen képét már sikerült kialakítani a Pizzagate elmélettel. Így kapcsolódik egyébként a két elmélet. A QAnon elmélet hívei továbbá azt a nézetet vallják, hogy a csak mély állam címszó alatt összefoglalt amerikai népellenes szereplőket a „The Storm”-nak (roham) nevezett esemény során – amely esemény Trump és a mély állam közötti végső leszámolás lenne – el lehetne fogni és meg lehetne semmisíteni. Ennek a QAnon-elméletben *storm*nak nevezett eseménynek a próbálkozása volt a Capitolium 2021. januári ostroma, amelyet az idézett elő, hogy Trump elvesztette az elnökválasztást.

Az elmélet kapcsán az Szövetségi Nyomozóiroda és a Belbiztonsági Minisztérium közös jelentése az eddigiekben a QAnon-hívőkről megszerzett és elemzett információk alapján azt részletezi, hogy bár nem minden QAnon-hívő tartja magát már az eredeti elmélethez, sőt kiábrándult belőle, egyes hívők megunták, hogy tevékenységük az internetes fórumokra korlátozódik, és ezt a tevékenységet most valós erőszakká akarják átültetni, az elsődleges célpontjai pedig demokrata politikusok és támogatóik lesznek.⁶⁶

⁶⁴ ALLEN, Ian: FBI warns some QAnon online supporters plan to transition to ‘real-world violence’. Intelnews.org, 2021.06.15.
<https://intelnews.org/2021/06/15/01-3023/>; letöltés: 2021.06.29.

⁶⁵ THOMAS, Paul: How QAnon uses satanic rhetoric to set up a narrative of ‘good vs. evil’. The Conversation, 2020.10.20.
<https://theconversation.com/how-qanon-uses-satanic-rhetoric-to-set-up-a-narrative-of-good-vs-evil-146281>; letöltés: 2021.05.29.

⁶⁶ FBI warning to lawmakers that QAnon conspiracy theorists may become more violent. CNN, 2021.06.14.
<https://edition.cnn.com/2021/06/14/politics/fbi-qanon-warning-to-lawmakers/index.html>; letöltés: 2021.06.15.

A QAnon elmélet kapcsán tehát további, ismeretlen számú és kiterjedésű erőszakos cselekmény valószínűsíthető az Amerikai Egyesült Államokban. További kockázatot jelent, hogy ezek az elméletek szinte a kezdetektől eljutottak a világ több pontjára, köztük Európába is, ezért némi torzulással, de számolni kell velük, valamint a velük összefüggésben lévő többi összeesküvés-elmélet erőszakos hatásaival – például az oltásellenes mozgalom jelentős térnyerésével és erőszakos cselekményeivel kapcsolatban.

A szerző a téma kapcsán tehát fontosnak látta, hogy némileg részletesebben kitérjen ezekre az új típusú összeesküvés-elméletekre, már csak azért is, mert a hazai médiában általában eltérően, néha túlságosan is félrevezetően mutatják be őket. A továbbiakban az Amerikai Egyesült Államok államellenes és milicista mozgalmait meghatározó csoportok bemutatására kerül sor.

ÁLLAMELLENES MOZGALMAK

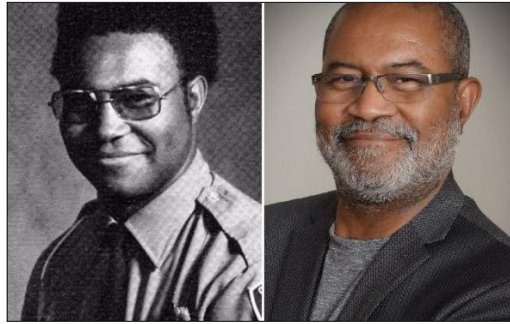
Az államellenes csoportok a szélsőjobboldali milicista mozgalom tagjaival ellentétben nem a fegyvereket és a hierarchikus katonai felépítést helyezik előtérbe. Az államellenes mozgalom mögött valójában az összeesküvés-elméletek, továbbá a szövetségi kormány- és az adóellenes mozgalom gyökerei húzódnak meg. Természetesen ez nem vonja maga után azt, hogy az államellenes csoportok és a milicista mozgalom tagjai között nincsen átfedés, vagy hogy e csoportok tagjai ne rendelkeznének fegyverekkel, amelyeket alkalomadtán a hatóság embereivel történő találkozás során használnának is, ezért az Amerikai Egyesült Államokban ezek a csoportok jelentik a legmagasabb szintű belső nemzetbiztonsági fenyegetést.⁶⁷ Ezt igazolandó, az egyik leghíresebb amerikai államellenes mozgalommal, a Posse Comitatuszal kapcsolatban Ron Stallworth, korábbi szélsőjobboldali csoportok felderítésében Colorado Springsben részt vett fedett rendőrnnyomozó a következőképpen írja le tapasztalatait:

„Chuck Howarth, a Posse Colorado Springs-i korábbi vezetője David Duke-kal folytatott beszélgetése során így nyilatkozott a Posse-ról: »A PC ugyan többnyire békés, törvényszegítő szervezet, de ha szükséges, akkor pillanatok alatt 'ösvényt tud váltani', és képes átváltozni egy valódi miliciává.« Kijelentette továbbá, hogy az állam mind a hatvannégy megyéjében van egy saját vezetővel rendelkező Posse-szervezet.»⁶⁸

David Duke tevékenységének a Ku-Klux-Klan-ban és a jelenlegi kortárs amerikai szélsőjobboldali szintéren is kiemelt jelentősége van.

⁶⁷ RIVINIUS, Jessica: Sovereign citizen movement perceived as top terrorist threat. Start, 2014.07.30. <https://www.start.umd.edu/news/sovereign-citizen-movement-perceived-top-terrorist-threat>; letöltés: 2021.05.25.

⁶⁸ STALLWORTH, Ron: Csuklyások – BlacKkKlansman. I.P.C. Kft., Budapest, 2018. p. 203.

Ron Stallworth korábbi fedett rendőrnagy az 1970-es években és napjainkban⁶⁹

David Duke birodalmi varázsló még az 1980-es években⁷⁰

Az államellenes mozgalmak önmagukat általánosságban az „Új világrenddel” szemben definiálják, mindmáig számtalan régi-új összeesküvés-elméletben hisznek, illetve egyéb szélsőséges kormányellenes doktrínák hívei, vagy azok betartása és betartatása mellett állnak ki. A kormányellenes csoportok – a milicista mozgalmakkal ellentétben – nem feltétlenül alkalmaznak erőszakot vagy követnek el egyéb bűncselekményeket, amíg nem érzik magukat fenyegetve, bár kétségtelenül vannak olyanok is, amelyek ezt fenyegetés nélkül is megtették már. Számos csoport követőinek ideológiai motivációja a szövetségi kormány által az amerikai nép ellen hamarosan elkövetendő, vélelmezett tömeges erőszakos cselekmények (népirtás), valamint az, hogy az országban fel kell készülni a Turner-naplók nyomán leírt faji alapú háborúra.⁷¹

⁶⁹ BROWN, DeNeen L.: ‘BlacKkKlansman’: How black detective Ron Stallworth infiltrated the Colorado Klan. The Washington Post, 2019.01.22.

<https://www.washingtonpost.com/news/retropolis/wp/2018/08/10/blackkkklansman-how-black-detective-ron-stallworth-infiltrated-the-colorado-klan/>; letöltés: 2021.05.29.

⁷⁰ ZEFFMAN, Henry: Former KKK wizard David Duke praised Jeremy Corbyn victory. The Times, 2018.08.03.

<https://www.thetimes.co.uk/article/former-kkk-wizard-praised-corbyn-victory-rztzv263g>; letöltés: 2021.05.29.

⁷¹ ROMANO, Aja: How a dystopian neo-Nazi novel helped fuel decades of white supremacist terrorism. Vox, 2021.01.28.

<https://www.vox.com/22232779/the-turner-diaries-novel-links-to-terrorism-william-luther-pierce>; letöltés: 2021.05.29.

A szélsőjobboldali milíciáktól szintén eltérő elem, hogy néhány államellenes mozgalom részben vagy egészében mellőzi az etnikumokra vonatkozó kritériumokat, és nem rasszista.

Az államellenes mozgalmak gyökerei majdhogynem azonosak a milicista mozgalmak gyökereivel, de történetükben jelentős szerep jut az Amerikai Egyesült Államokban 1950-től kibontakozó adóellenes mozgalomnak és a hidegháború alatti szembenállásnak, ez utóbbin belül pedig az akkoriban népszerű „vörös” belső ellenséget vizionáló kommunista összeesküvés-elméletnek, valamint összességében a hidegháborús időszakot beárnyékoló nukleáris pusztulásnak.

Bár e csoportok a hidegháború alatt is ismertek voltak a szélsőjobboldali politikai elhajlásra hajlamos vidéki polgárok körében, az államellenes mozgalom 1996-ban, egy évvel az Oklahoma Cityben történt robbantás után érte el az eddigi legmagasabb számát, akkor összesen 858 csoport létezett.⁷² Ekkor volt a milicista mozgalomnak is legmagasabb a taglétszáma, bár a szakirodalom több esetben összemossa őket másokkal, illetve a Hazafias mozgalom (Patriot Movement) gyűjtőfogalom alá helyezi be őket. Az Oklahoma Cityben történt robbantásokon kívül – akárcsak a milicista mozgalmak esetében – ezeket a csoportokat is nagyban motiválták a wacoi és Ruby Ridge-i erőszakos hatósági fellépést követő halálos kimenetelű incidensek az 1990-es években.

Az államellenes csoportok között mindig is jelentős átjárás, kereszttagság volt tapasztalható más szélsőjobboldali csoportok irányába, mint például a Ku-Klux-Klan és más fehér felsőbbrendű bűnözői csoportok, valamint szélsőjobboldali politikai szervezetek.

Posse Comitatus

A Posse Comitatus (latin: a megye ereje) az egyik legismertebb amerikai szélsőjobboldali államellenes mozgalom. 1969-ben alakult az Oregon államban található Portland városában.⁷³ Az összeesküvés-elméletekre alapozott, szövetségi kormány- és adóellenes, szélsőjobboldali felfegyverzett túlélőmozgalmat Henry L. „Mike” Beach portlandi nyugdíjas üzletember és az Ezüstingos Légión egykori lelkes tagja alapította⁷⁴ az előzőleg létrehozott, ún. Polgárrendészeti Kutatóbizottság „kutatási eredményeinek” folyományaként. A mozgalom elnevezése arra utal, hogy megyei szint felett nem létezik, illetve nem legitim egyetlen szövetségi államigazgatási szervezet sem, éppen ezért a törvényeket megyei szinten kell meghozni, az ezen felül álló törvények nem kötelező erejűek, az adók sem szedhetők be. Ezt a nézetet magáévá téve Beach kijelentette, hogy a megye polgárai megtagadhatják az állami

⁷² WESTCOTT, Kathryn: Militias 'in retreat'. BBC News, 2001.05.01. <http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/1325330.stm>; letöltés: 2021.05.29.

⁷³ Posse Comitatus. <https://www.encyclopedia.com/social-sciences-and-law/law/law/posse-comitatus>; letöltés: 2021.05.29.

⁷⁴ A témát kutató tudósok nem értenek egyet abban, hogy valóban Beach volt a Posse Comitatus igazi alapítója. Sok ötletet és szót vett az amerikai haderő nyugdíjas tisztjének, a kaliforniai mariposai William Potter Gale publikációiból és beszédeiből, akinek antiszemita retorikája felhívta a nemzeti figyelmet és álcázta zsidó örökségét. Gale-nek Oregonban is voltak gyökerei. Gyerekként több évet élt Portlandben és Corvallisban, Marcus nagybátyja és felesége, Rosa Gale a portugáliai Neveh Zedek (ma: Neveh Shalom) gyülekezet prominens tagjai voltak.

és a szövetségi hatóságoktól az adóztatást, a szabályozást és a kormányzást. A választók a sheriffet választották a végrehajtás fő tisztviselőjévé, azzal a felhatalmazással, hogy ő egy személyként az állampolgárokat képviselje.⁷⁵

A már említett Ron Stallworth korábbi fedett nyomozó a könyvében így írt a Posse tagjairól: „...úgy gondolták, ha a sheriff nem hajlandó a polgárok akaratát végrehajtani, akkor »a Posse Comitatus kötelessége, hogy elvigye őt a város legforgalmasabb útkereszteződésébe, délben felkösse, és egészen napnyugtáig otthagyja az emberek okulására, annak példjaként, hogy mi történik azokkal, akik ellenszegülnek a törvénynek«”.⁷⁶ Vagyis a sheriff a hatalom megtestesítője, de a megbízatása nem örök érvényű. Emellett a megyei polgárság fenntartotta azt a jogát is, hogy a legitim bírósági rendszeren kívüli saját törvényszéket hozzon létre az állami tisztviselők és a magánszemélyek elleni vádemelésére, elítélésére és megbüntetésére.⁷⁷

Beach 1973-ban kiadta és elkezdte terjeszteni a Posse Comitatus *Kék könyvét*, továbbá megkezdte oklevelek kibocsátását az újonnan megalakuló szervezetek számára. A szervezethez csatlakozókat jellemzően személyes anyagi válságok, összeesküvés-elméletek, valamint a keresztény identitáshiedelmek faji és vallási tanai motiválták, olyan tanok, amelyek akkoriban a radikális jobboldal új szervezeteinek ideológiai katalizátorává váltak. Az elsősorban az ország mezőgazdasági központjában és a Csendes-óceán partvidékén tevékenykedő Posse kezdetben kisebb csoportok vezető nélküli egyesületeként szolgált, amelynek tagjai ötvözték a túlélő védekező taktikákat a szélsőjobboldali agresszivitással, hogy zaklassák és megfélemlítsék az állami tisztviselőket és bankárokat. Ez főképpen adminisztratív úton történő zaklatással, fegyverek nyilvános bemutatásával vagy tényleges erőszakkal történt, utóbbi különösen az 1980-as években volt jellemző.⁷⁸

A Posse növekedésnek indult Oregon államban. Az egyik csoport 1973. november 2-án vetette nyilvántartásba Lane megyében az alapító okiratát, és a Szövetségi Nyomozóiroda nyomozói szerint 1974-ben létrehozta a nemzeti első nemzeti kormányát. Ekkor Sylvester P. Ehr, a korábbi amerikai nemzetiszocialista Ezüstingos Légió volt tagja a Multnomah megyei Posse vezetőjeként elmozdította helyéről az alapító Beachet, és a mozgalom nemzeti kormánya Wisconsinba költözött. A származási államban, Oregonban 1976-ban rövid időre fokozódott a szervezet tevékenysége. A Posse akkori vezetője azt állította, hogy a szervezet már az állam harminchat megyéjéből tizenhatban tevékenykedik, de kevesebb mint 100 tagja van.

Az oregoni Posse Comitatus Egyesület első konferenciáját 1976 márciusában rendezték meg Pendletonban. Ugyanebben az évben a szervezet már jelentős államellenes tevékenységet is kifejtett: az Umatilla megyei Posse azt követelte, hogy a seriff állampolgárok elleni összeesküvés miatt tartóztassa le a megyei ügyészt és a bírót, valamint egy tag fegyveresen jelent meg egy Portland belvárosában tartott,

⁷⁵ TOY, Eckard: Posse Comitatus. Oregon Encyclopedia.

https://www.oregonencyclopedia.org/articles/posse_comitatus/; letöltés: 2021.05.30.

⁷⁶ STALLWORTH, Ron: Csuklyások – BlacKkKlansman. p. 115.

⁷⁷ TOY, Eckard: Posse Comitatus.

⁷⁸ TOY, Eckard: Posse Comitatus.

állami földek hasznosításával kapcsolatos kormányzati rendezvényen. A Josephine megyei Posse szintén olyan dokumentumokat bocsátott ki, amelyek alapján a megyei biztosokat hamisítással és az amerikai nép elleni összeesküvéssel vádolják. Áprilisban Sam Porter, a Josephine megyei Posse tagja 150 millió dolláros keresetet indított Marion megyében azzal a váddal, hogy Robert Straub kormányzó, Lee Johnson főügyész és az Oregoni Legfelsőbb Bíróság öt bírása összeesküvésben és csalásban bűnös. A panaszban azt követelte, hogy a megyei seriff bűnözőként tartóztassa le Kenneth O'Connell főbírókat.⁷⁹

1976 augusztusában a Posse részvétele egy földvitában országos hírnevet hozott a szervezet számára. Az eset során hét fegyveres férfi elfoglalt egy istállót egy burgonyafarmon az Umatilla megyei Stanfield közelében. Fegyveres összetűzés végül nem történt, a rendőrség rövidesen letartóztatta a résztvevőket, akik közül öten Kalifornia állam polgárai voltak. A szervezet az 1970-es évek végén terjeszkedésnek indult, az Amerikai Egyesült Államok több államában jöttek létre Posse-csoportok.⁸⁰

A Posse utolsó, nagyobb hírnevet kölcsönző cselekedeteire 1983-ban került sor, amikor – a katonai múlttal is rendelkező – Gordon W. Kahl, a mozgalom tagja lelőtte a letartóztatását kezdeményező két szövetségi marsallt Észak-Dakotában, majd elmenekült a helyszínről. 1983. június 3-án az arkansasi Lawrence megyében egy újabb lövöldözésben Kahl és a megyei seriff is életét vesztette.

Ron Stallworth az életrajzi könyvében a fehér amerikaiakból álló Posse Comitatus szociológiai, szervezeti és elkövetési sajátosságairól is írt. A Posse tagjai évtizedekig készülnek a faji eredetű, az egész Amerikai Egyesült Államokat sújtó háborúra. Stallworth szavait idézve: „*A Posse nézeteit jól tükrözi a KKK avató ceremóniája után Howarth-beszéd, ami rasszizmussal és összeesküvés-elméletekkel volt fűszerezve. Howarth biztos volt abban, hogy hamarosan éhínség sújtja majd az országot, és azok, akik felkészültek erre, kénytelenek lesznek fegyvert ragadni azokkal szemben, akik nem számítottak hasonló csapásokra. Szerinte a kisebbségek nem készültek fel a katasztrófákra, és ennek az lesz az eredménye, hogy végül, a csapások sorozatát követően csak a fehér árja faj fog életben maradni, akkor pedig végre eljön az idő, amikor a fehérek rákényszeríthetik akarataikat a társadalom többi tagjára.*”⁸¹

A könyvből kiderül az is, hogy „*a Posse szervezni akart egy csoportot, amelyet át akart küldeni El Pasoba »határfigyelésre*«. Ez azt jelentette volna, hogy a csoport tagjai a személyautóikkal és furgonjaikkal a határ közelében portyáznak, és rálőnek mindenkire, aki esetleg megpróbált átkelni a Rio Grande túlsó partjáról.”⁸² Tehát a határ menti államokban tevékenykedő Posse-csoportok részt vettek jogellenes határőrizeti tevékenységben is, ami egyébként az ugyanezekben az államokban tevékenykedő Ku-Klux-Klan és más szélsőjobboldali politikai csoportosulások irányvonalába is illeszkedett, illetve illeszkedik napjainkban is. Az ideológiai sajátosságokat tekintve Stallworth a következőket említi meg: „*A Posse bizonyos tagjai »katasztrófatúlélők*» voltak (tudatosan készültek valamilyen világméretű, szerintük mindenképpen bekövetkező katasztrófára, készleteket halmoztak fel,

⁷⁹ TOY, Eckard: Posse Comitatus.

⁸⁰ TOY, Eckard: Posse Comitatus.

⁸¹ STALLWORTH, Ron: Csuklyások – BlacKkKlansman. pp. 203–204.

⁸² STALLWORTH, Ron: Csuklyások – BlacKkKlansman. p. 110.

biztonságosnak hitt menedékhelyeket alakítottak ki maguknak stb.), az 1990-es években pedig aktívan részt vettek más fegyveres polgári milíciák létrehozásában. A KKK-hoz hasonlóan a PC is antiszemita és a fehérek felsőbbrendűségét hirdető nézeteket vallott, azt állította, hogy a szövetségi kormány a zsidók összeesküvésének részét képező Z.O.G.⁸³ kontrollja alatt áll.”⁸⁴ Ehhez hozzáteszi továbbá, hogy „A Posse tagjai, Ken állítása szerint, a Colorado Springstől nyugatra található hegyekben barlangbunkereket is építettek, felkészülve a nukleáris támadásra. Ezek építése egyenként 20 ezer dollárba került. A PC-tagok fegyvert és élelmiszert halmoztak fel a bunkerekben.”⁸⁵

Az elkövetési sajátosságokat illetően Stallworth a következőképpen emlékszik vissza: „Az 1970-es években a PC kitalált és Colorado Springsben, a rendfenntartó és a hivatali struktúra munkatársainak terrorizálása érdekében gyakran alkalmazott egy bizonyos taktikát, az úgynevezett »dokumentumterrorizmust«. Ennek egyik formája az volt, hogy hamis zálogokat jegyeztettek be különböző ingatlanokra, amelyek valódi, jogos tulajdonosai ezt követően kénytelenek voltak bíróságra járni az ügy tisztázása érdekében. A pereskedésre természetesen időt és pénzt kellett fordítaniuk, fizetniük kellett például az ügyvédeknek, akik megvédték a törvényesen az ő tulajdonukban álló vagyontárgyat.”⁸⁶ Ugyanakkor Stallworth a könyvében említést tesz arról is, hogy a Posse felfogása nem csatornázható be maradéktalanul a kortárs szélsőjobbaldali ideológiákba, mint az Alt-Right mozgalom, amely az LMBTQI mozgalom tagjait is befogadja. Elmondása alapján a Posse Colorado Springsben még robbantásokat is tervezett melegbárok ellen.

Stallworth könyvében szintén találunk hiteles utalásokat is a mozgalom adóellenes jellegére és a Ku-Klux-Klannal tartott közös rendezvényekre: A KKK Coloradoban egyesítette erejét a PC-vel: a Posse olyan tanfolyamot szervezett, amelyen 65 dollár megfizetése ellenében bárki megtanulhatta a jövedelemadó elkerülésének módjait. A jövedelemadó egyes klántagok meggyőződése szerint ugyanis alkotmányellenes volt: a résztvevők megismerhették a megfelelő űrlapokat és elsajátíthatták, hogyan kell kitölteni azokat, természetesen az adózás minden formája elleni tiltakozást szem előtt tartva.⁸⁷

Az 1983-as észak-dakotai lövöldözésben részt vett Gordon W. Kahl katonai múltja – ami egyébként számos államellenes és milicista mozgalom állandó visszatérő eleme a tagok előéletében – több szempontból lényeges az államellenes mozgalmakat illetően, hiszen a militáns mozgalomhoz közel álló szervezetek nagyobb mobilizációs erővel rendelkeznek az állomány szempontjából. Stallworth könyvében leírja, hogy emiatt együtt is dolgozott az amerikai haderő elhárító tisztjeivel: „A Posse azt akarja, hogy a seregben szolgáló klántagok lopjanak automata fegyvereket és robbanóanyagokat Fort Carsonból; komoly pénzeket fizetnének az eszközökért. Az egyik klántag elmondta, nem akarja, hogy a fegyveres testületeknél szolgáló klántagok

⁸³ A rövidítést kibontva angolul Zionist Occupation Government conspiracy theory, vagy cionisták által elfoglalt kormányzat összeesküvés-elmélet: Ennek lényege, hogy a nyugati államok kormányait rendre a zsidó háttérhatalom hálózza be és irányítja.

⁸⁴ STALLWORTH, Ron: Csuklyások – BlacKkKlansman. p. 110.

⁸⁵ STALLWORTH, Ron: Csuklyások – BlacKkKlansman. p. 139.

⁸⁶ STALLWORTH, Ron: Csuklyások – BlacKkKlansman. p. 116.

⁸⁷ STALLWORTH, Ron: Csuklyások – BlacKkKlansman. p. 121.

*erőszakos aktivitást folytassanak, az ellen viszont nem volt kifogása, hogy »titkos támadás« (kirablás) érje az egyik olyan amerikai katonai létesítményt, amely fölött ugyanaz a zászló lobogott, amelynek a védelmére felesküdt.*⁸⁸

A Posse Comitatus tehát főként az 1970-es években és az 1980-as évek elején volt igazán aktív, majd az 1980-as évek közepére elkezdett halványulni: voltak követők, akik – mint Kahl – erőszakos halált haltak, a Posse eredeti vezetői – köztük William Potter Gale és Henry „Mike” Beach – természetes halált haltak, míg más követők börtönbe kerültek, vagy egyszerűen kiestek a mozgalmából. Így a hálózat végül felbomlott, és a Posse-csoportok elszigeteltségben éltek tovább, de a mozgalom jórészt elvesztette erejét.

Az 1990-es években Wickstrom és August Kreis megpróbálta újjáéleszteni a csoportot, de ezalkalommal kizárólag, mint fehér felsőbbrendűséget hirdető szervezetet, így az államellenes ideológiai elemek kivesztek belőle. Ennek ellenére a Posse ideológiája azóta átalakult szellemiségben és tovább él olyan más államellenes mozgalmakban, mint a Szuverén Állampolgár vagy a német Reichsbürger mozgalom. Azonban nem beszélhetünk a teljes megszűnésről: 2012. augusztus 15-én öt gyanúsítottat tartóztattak le két sheriffhelyettes megöléséért és két másik megsebesítéséért a Louisiana-i Keresztelő Szent János plébánián. A gyanúsítottak kapcsolatban álltak a Posse Comitatus mozgalommal. 2012. augusztus 17-én további két gyanúsított is a hatóságok tárókörébe került az eset kapcsán.⁸⁹

Szuverén Állampolgár

A 2010-es évek végén a magyar sajtó több médiumát is bejárta a szuverén állampolgári mozgalom története. Ennek az államellenes mozgalomnak a lényegét az újságírók úgy próbálták meg leegyszerűsíteni, hogy egy olyan szervezet, amely ha nem ért egyet a szövetségi kormányral, akkor a papirterrorizmus eszközével élve vág vissza. Ez meglehetősen egyszerű megfogalmazás a Szövetségi Nyomozóiroda szerint⁹⁰ az Amerikai Egyesült Államok jelenleg egyik legmagasabb belső nemzetbiztonsági fenyegetést jelentő csoportját illetően, így érdemes azt némileg részletesebben vizsgálni.

A szuverén állampolgári mozgalmat számos ellentmondás övezi. Követőinek jelentős része több szálon kötődik a szélsőjobboldali (gyakran anarchista elemekkel vegyített) ideológiákhoz, összetételét tekintve mégis etnikailag színesnek mondható. Mozgalomként hivatkoznak rá, de tagjai egyszerű állampolgároknak nevezik magukat, és nem, vagy csak alig alkotnak csoportokat, és ami még lényeges, hogy törvényből vezetik le törvényen kívüli eszmeiségüket.

⁸⁸ STALLWORTH, Ron: Csuklyások – BlacKkKlansman. p. 138.

⁸⁹ RUSSEL, Gordon: Picture of suspects in St. John Parish shootings starting to emerge. NOLA, 2012.08.17. https://www.nola.com/news/crime_police/article_98827f97-59a0-540b-9442-838a6781e584.html; letöltés: 2021.06.03.

⁹⁰ Domestic terrorism – The Sovereign Citizen Movement. FBI Stories, 2010.04.13. https://archives.fbi.gov/archives/news/stories/2010/april/sovereigncitizens_041310/domestic-terrorism-the-sovereign-citizen-movement; letöltés: 2021.06.03.

Elsősorban a követők rendkívüli agresszivitásából és számuk felbecsülhetetlenségéből adódik az, hogy ma az Amerikai Egyesült Államok legveszélyesebb mozgalmává léptek elő: sokkal inkább különálló individuumokról beszélünk, ezért nem is lehet megbecsülni, hányan és hol vannak az ország területén. A Szövetségi Nyomozóiroda becslései szerint százezer körülire tehető a tagok száma.⁹¹ A mozgalom legismertebb személyisége Trent Goodbaudy (a képen),⁹² aki más szuverén állampolgárokhoz hasonlóan gyakran oszt meg videókat motivációs céllal a közösségi médiában mindennapjairól.

A szuverén állampolgári mozgalom filozófiájának magját az Amerikai Egyesült Államokban szintén jelentős belső szélsőséges fenyegetésnek tartott adóellenes mozgalom képezi, ugyanakkor a mozgalom ideológiájának gyökerei az 1970-es években aktív és már említett Posse Comitatusig nyúlnak vissza. Miután 1983-ban a már említett Gordon W. Kahl lelőtt két szövetségi marsallt, a Posse Comitatus mozgalom népszerűsége csökkenni kezdett, az ideológia hatásai viszont már elkezdtek jelentkezni más államellenes mozgalmakban is.⁹³

Az 1980-as években a szuverén állampolgári mozgalom fellendülését előidéző gazdasági hatások, az akkoriban jellemző recesszió, a kamatlábak emelkedése és a mezőgazdasági vállalkozások felszámolása erős visszhangot keltettek az amerikaiak körében egy amúgy is stagnáló gazdaságban és a jelzálogválság kellős közepén. Mivel ezek jelei a koronavírus-járvány előtt, valamint annak során is jelentkezni kezdtek, így az elmúlt években a reményvesztett, kismémmizett amerikaiak közül többet is magukba olvasztottak e mozgalom ideológiái, sőt ezek egyes elemei nem melleleg egyre erősödnek Európában is. A mozgalom terjedésével kapcsolatban szokatlanul szélsőjobboldali elem, hogy a szuverén állampolgár ideológiája már a színes bőrű tagsággal rendelkező államellenes csoportokban is vezetőnek számít. Az 1990-es évek elején és közepén az államellenes mozgalom, benne a szuverén állampolgárok ötletei új lendületet kaptak az Új világrend összeesküvés-elmélet köré összpontosuló szellemi vonulatnak következtében.

A Szuverén Állampolgár mozgalom alapját elsősorban az az összeesküvés-elméleten alapuló hiedelem szolgáltatja, miszerint az Amerikai Egyesült Államok kormánya egy rosszindulatú bábkormány, amely minden amerikai rabszolgaságba kényszerít azzal, hogy az aranyfedezet 1933-as megszűnése óta arany helyett külföldi hitelfelvételért cserébe az embereket ajánlja fel fedezetként. Ehhez születésekor papíron minden amerikainak létrehozna egy kormányzati alteregót,

⁹¹ Domestic terrorism – The Sovereign Citizen Movement.

⁹² Episode 24: Freedom Technologies with Trent Goodbaudy. Conspiracy Queries, 2013.08.22. <https://www.conspiracyqueries.com/2013/08/>; letöltés: 2021.06.03.

⁹³ SANCHEZ, Casey: Sovereign Citizens Movement Resurging. Intelligence Report, 2009 Spring Issue, 2009.02.26. <https://www.splcenter.org/fighting-hate/intelligence-report/2009/sovereign-citizens-movement-resurging>; letöltés: 2021.06.03.

egy titkos számlát, amelyen pénzt helyeznek el, aztán a jövőbeli keresetével egyenlíti ki minden állampolgár ezt a tartozását.⁹⁴

A mozgalom másik lényeges ideológiai alapja egy 1777-es konföderációs cikkelyből származik, amely szerint ők egyáltalán nem tartoznak az amerikai szövetségi kormány fennhatósága alá, nem érvényesek rájuk sem a törvények, sem pedig a kivetett adók. Mivel az amerikai kultúrának köszönhetően ők is erősen felfegyverzett egyének, ezért amikor a hatóságokkal kerülnek kapcsolatba, akkor gyakran fizikai erőszakra is sor kerül, nemegyszer rendőrök sérültek vagy haltak meg egyszerű közúti igazoltatások során. Viszont nem csak ez a fajta tevékenységük az, ami miatt a törvényen kívüli szellemiség más veszélyeket is tartogat hatóságok számára: a mozgalom tagjai előszeretettel hamisítanak olyan okiratokat, mint a személyi igazolványok, rendszámok és más hatósági okmányok, ezzel afféle „kormányzati alteregőt” hoznak létre, beazonosíthatatlanná téve magukat.

Szuverén állampolgár által kiállított hamis személyi igazolvány⁹⁵

Szuverén állampolgár halálos kimenetelű rendőri igazoltatása⁹⁶

További figyelemre méltó sajátosságnak tekinthető a csoporttal kapcsolatban, hogy amikor eljárás alá vonják őket, gyakran alkalmazzák a „dokumentumháború” vagy „dokumentumterrorizmus” módszerét az igazságszolgáltatás képviselőivel (főként ügyészekkel, bírókkal) szemben. Ennek lényege, hogy mivel az Amerikai Egyesült Államok számos államában eddig szinte bárki bejegyezhetett jelzalogot tartozás címén más tulajdonára, így hamis tartozásként jelzalogosítást fogantatnak a hatósági személyek tulajdonára, megnehezítve vagy akár tönkre téve azok magánéletét is. A csoporttal kapcsolatban talán mégis a legfontosabb, hogy a törvényen kívüliség jegyében rendkívül agresszívok és a végsőkig ellenállnak a hatóság intézkedéseinek, emiatt pedig fokozottan veszélyesek.⁹⁷

⁹⁴ Sovereign Citizen Movement. Anti-Defamation League.

<https://www.adl.org/resources/backgrounders/sovereign-citizen-movement>; letöltés: 2021.06.03.

⁹⁵ THOMAS, Judy L.: Sovereign citizens now consist of all colors and creeds. The Kansas City Star, 2015.08.29.

<https://www.kansascity.com/news/politics-government/article32759247.html>; letöltés: 2021.06.03.

⁹⁶ BROWN, Mike: The 2010 slaying of officers Brandon Paudert and Bill Evans. Commercial Appeal, 2017.02.24.

<https://eu.commercialappeal.com/picture-gallery/news/crime/2017/02/24/the-2010-slaying-of-officers-brandon-paudert-and-bill-evans/98370080/>; letöltés: 2021.06.03.

⁹⁷ Vicces hülyéknek tűnnek, de ők Amerika legrettegettebb terroristái. Index, 2018.05.29.

https://index.hu/kulfold/2018/05/29/fuggetlen_polgar_sovereign_citizen_usa_amerika_terror/; letöltés: 2021.06.03.

A mozgalom hírhedt dokumentumterrorizmus taktikája, amely egyébként része a korábban említett pszeudolegális kereskedelmi érveknek vagy röviden OPCA gyűjtőnéven összefoglalt „áljogi” gyakorlatoknak, valójában több tucat államban új törvényeket eredményezett, amelyek célja a hamis zálogjogok és a hamis jogi dokumentumok felhasználásának effektívebb megakadályozása.

Demográfiai viszonyait tekintve a szuverén állampolgárok egyik legfontosabb tömegbázisát – a vidéki alsóbb osztályt leszámítva – az elítéltek adják. A mozgalom által kibocsátott olyan hírlevelek, mint az American Bulletin, rendkívül népszerűek a börtönökben, de a fogvatartottakat más módokon is elérik. Az Amerikai Közlöny nevű folyóirat 22 dollárért kínálja az elítélteknek úgynevezett „börtöncsomagot”. A börtöncsomag egy zöld spirállal ellátott, jegyzetfüzethez hasonló iromány, amely a fogvatartottakat célzott ideológia alapján közelíti meg. A Szuverén Állampolgár mozgalomhoz kapcsolódó elméleteit fogalmazza át, és egy olyan „börtönkötvénynek” nevezett konstrukciót kínálja, amelyek segítségével a fogvatartottak nemcsak szabadlábra helyezhetik magukat, de több százezer dollárt kapnak szabadon engedésük után.

Ezek a jegyzetfüzetek úgy kerülnek be a börtön falai közé, hogy a készítők – a fehér felsőbbrendű börtönbandáknál is említett – kriptográfiai megoldásokat használnak, így a posta ellenőrzésénél elkerüli a büntetésvégrehajtási dolgozók figyelmét. A börtöncsomag nemcsak azért lényeges, mert új tagokat képes bevonni a mozgalomba, hanem azért is, mert képes a börtönön belüli újabb bűncselekmények előidézésére és az elítéltek radikalizálására. Egy megtörtént esetben egy elítélt – azt állítva, hogy az eredeti Posse Comitatus mozgalom tagjainak fia – öt másik fogvatartottat győzött meg arról, hogy éljenek a börtönkötvény lehetőségével. Viszont mind az öt fogvatartott visszalépett a kötvénytől, amikor kiderült, hogy jóval súlyosabb büntetésre számíthatnak terrorista szervezet finanszírozásáért. Ezt követően kezdeményező rabot elszigetelték a fogvatartottaktól.

A halmozottan kiszolgáltatott, börtönökben lévő személyek elérésének egy másik módja a vallás. 2006 elejétől például Robert Fox, a texasi székhelyű szuverén állampolgári ideológiát követő csoport, az Izrael Háza néven ismert szervezet vezetője egy „börtönminisztériumot” irányított, amely megtérni kívánó követőket toborzott a mozgalom számára a jogrendszerrel való visszaélés és az anyagi haszonszerzés érdekében, bár Fox törvényes foglalkozását tekintve nem volt sem ügyvéd, sem lelkész. A hatóságok az ügyvel kapcsolatban 2008 májusában háromszor szállták meg az Izrael Háza gyülekezet székhelyét, Foxot decemberben tartóztatták le, legfőképpen gazdasági természetű bűncselekmények miatt.

Összességében tehát a Szuverén Állampolgár mozgalom és a hozzá hasonló mozgalmak világszerte terjednek: egyre több a követője az angolszász országokban, Kanadában, Ausztráliában és Új-Zélandon, ugyanakkor szintén egyre több esetben olyan növekvő európai államellenes mozgalmak is merítenek e gondolatokból, mint a Reichsbürger és a Selbstverwaltung mozgalmak Németországban, valamint a Staatenbund mozgalom Ausztriában.

Freeman on the Land mozgalmak

A Freeman on the Land (szabad ember a földön) mozgalmak alapvető jellemzője, hogy tagjaik csak akkor hajlandók a törvényeket betartani, ha egyetértenek azokkal. Ez a felfogás nyilvánvalóan azt vonja maga után, hogy a legtöbb jogi szabályozással nem értenek egyet, értelemszerűen nem is tartják be azokat. Külföldön, főképpen az angolszász országokban vidéki személyek képezik a mozgalom magját.

Az egyik legfontosabb New Age mozgalom a One People's Public Trust (OPPT), amely egy új paradigma bevezetése érdekében szerveződik az interneten. Története 2012-re nyúlik vissza. Az OPPT „tanai” alapján 2012. december 25-én az összes kormány összeomlott, jogfosztott lett a földön, mivel senki sem vitatta az OPPT által megbízottak Egységes Kereskedelmi Kódex (Uniform Commercial Code, UCC) beadványait a kormányok részéről. Az OPPT ennek megfelelően eltörölte az összes adósságot, helyreállította az emberek jogokat és visszavonta a bankok, kormányok és a vállalatok működési engedélyét, mivel azok magáncélú pénzhálózatokat működtettek és rabszolgasorba taszították az emberiség nagy részét. Az OPPT kinyilatkoztatása között szerepel még, hogy megkezdődött az emberiség felkészítése a „vagyon mágnesezett DNS-en keresztül történő terjesztésére is”.⁹⁸ Az OPPT követői részéről gyakori, hogy jellemzően normális, sőt kedves hangvételű levelekben támasztanak anyagi követelések a hatóságok felé, illetve válaszolnak hivatalos beadványokra, ugyanakkor szélsőséges esetekben ugyancsak alkalmazzák a szervezett pszeudolegális kereskedelmi érvek „áljogi” gyakorlatait,⁹⁹ amelyek legszélsőségesebb formáit papírterrorizmusnak minősítik.

A Freeman on the Land ideológiát követők főként az angolszász országokban gyakoriak, a legtöbb követő azonban kétségkívül az Amerikai Egyesült Államokban aktív, azon belül is az olyan, gyakran szegényebb, ám fegyverben és önbíráskodásban „gazdag” államok, mint Alabama, Arizona, Nevada, Montana és Texas. A mozgalom kapcsán szintén lényeges az a korábbi államellenes csoportoknál is említett motívum, hogy ezekben az államokban napjainkban nagyon sokan élnek a mezőgazdaságból, és az ő körükben már az aluliskolázottság és a földterület állam részéről történő „sarcolása”, esetenként kisajátítása védelmi reakcióként kiváltja akár a szélsőségekben bővelkedő mozgalmi viselkedést.

Többek között az OPCA és az adóellenes gyakorlatok pszeudokeresztény vallási fanatizmussal való keveredése okozta az Amerikai Egyesült Államok Freeman mozgalmának egyik legjelentősebb eseményét, egy fegyveres ellenállást az ország legszegényebb államában, Montanában. 1996-ban a Hazafias Keresztény Mozgalom részmozgalmához köthető montanai szabad emberek csoportja egy Leroy Schweitzer nevű farmer vezetésével bevette magát egy montanai farmra, ahol 81 napon át tartotta magát az Szövetségi Nyomozóiroda fegyveres munkatársaival szemben. Az

⁹⁸ What is One People's Public Trust (OPPT)? Steemit Forum talk, 2019.
<https://steemit.com/trust/@sadcprp/what-is-the-one-people-s-public-trust-oppt-95063d49b06cd>;
letöltés: 2021.06.07.

⁹⁹ NETOLITZKY, Donald J.: The History of the Organized Pseudolegal Commercial Argument Phenomenon in Canada. Alberta Law Review, Volume 53, Issue 3, 2016.04.06. pp. 624–627.
<https://albertalawreview.com/index.php/ALR/article/view/422/418>; letöltés: 2021.06.05.

eset nagyon feszült helyzetben érte a hatóságokat, hiszen az előző években történt a Ruby Ridge-i incidens, a wacoi ostrom és a robbantás Oklahoma Cityben. A montanai események végül békésen rendeződtek, ugyanis ekkorra már a Szövetségi Nyomozóiroda némi tárgyalási és taktikai tapasztalattal rendelkezett az államellenes mozgalmakat illetően, és el akarta kerülni, hogy ismételten egy több halálos áldozatot követelő összetűzés következzen be.¹⁰⁰

Leroy Schweitzert az eset után végül 25 vádpontban találták bűnösnek, többek között összeesküvésben, banki csalásban, postai csalásban, hamis kamatcsere-követelések benyújtásában, ellopott javak államközi szállításáért, köztisztviselők elleni fenyegetésben, fegyveres rablásban és lőfegyverrel való visszaélésben. Összesen 22 év büntetést kapott, de több társának is felelnie kellett a fegyveres ellenállásért.¹⁰¹

MILICISTA MOZGALMAK

Az Amerikai Egyesült Államokban a milicista mozgalom egy több évtizedes hagyományú szélsőjobboldali mozgalom, amely a kezdetektől kifejezetten állam- és kormányellenes ideológiával rendelkezik, amelyben kulcsfontosságú szerepet tölt be a fegyver. A mozgalom igazi létrejöttét az 1993–1994-es időszakra vezetik vissza, azóta pedig számos államellenes bűn- és terrorcselekmény kötődik hozzá. A 2000-es évek elején bekövetkezett pangás időszak után a mozgalom 2008-tól kezdődően ismételten nagy növekedési hullámot élt meg, ennek eredménye a folyamatos tevékenysége, értelemszerűen ebből adódóan még több bűncselekmény és erőszak elkövetése. A milicista mozgalom eredete az amerikai szélsőjobboldalon régóta fennálló hagyományokban, valamint az államellenes szélsőségeseknek legfőképpen az 1990-es években lezajlott eseményeire és politikai változásaira történt reakcióiban keresendő.¹⁰²

A milicista mozgalom az amerikai szélsőjobboldali félkatonai tevékenység hosszú hagyományainak örököse, ideértve a második világháború előtti szélsőjobboldali csoportokat, például a nyíltan nemzetiszocialista szimpatizáns Ezüstingos Légión (Silver Legion of America) és az Amerikai Keresztény Frontot (American Christian Front). A hidegháború alatt a nukleáris pusztulástól való, az egész amerikai társadalmat átszövő félelem a paramilitáris szervezetek új, jellemzően túlélésre és önellátásra fókuszáló mozgalmak hullámát indította el, amelynek képviselői például a California Rangers¹⁰³ és a Minutemen mozgalom.¹⁰⁴

¹⁰⁰ LEWIS, Danny: Twenty Years Ago Today, the Montana Freeman Started Its 81-Day Standoff. *Smithsonian Magazine*, 2016.03.25.

<https://www.smithsonianmag.com/smart-news/twenty-years-ago-today-the-montana-freeman-started-its-81-day-standoff-180958568/>; letöltés: 2021.06.07.

¹⁰¹ Context of 'March 21, 2003 and After: Two Arrested for Trying to Help Convicted Freeman Escape Prison'.

<http://www.historycommons.org/context.jsp?item=a032103hurlbertlittle#a032103hurlbertlittle>; letöltés: 2021.06.07.

¹⁰² The Militia Movement (for Law Enforcement). Anti-Defamation League.

<https://www.adl.org/education/resources/backgrounders/militia-movement>; letöltés: 2021.06.07.

¹⁰³ LEVITAS, Daniel: *The Terrorist Next Door: The Militia Movement and the Radical Right*. St. Martin's Press, New York, 2002. pp. 66–67.

Az 1980-as években a túlélő mozgalom tagjai és a fehér felsőbbrendűséghez szorosan kötődő egyének számos jelentős paramilitáris csoportot hoztak létre, a Keresztény Hazafias Védelmi Ligától (Christian Patriot Defense League) a Texasi Vészhelyzeti Tartalékig (Texas Emergency Reserve). A milicista mozgalom jellemzője, hogy már nem egymástól többnyire elszigetelt félkatonai csoportokról volt szó, hanem egy egész mozgalomról, amely nagyrészt félkatonai csoportokból állt – ezáltal új, közvetlenebb hálózattal rendelkező mozgalomként az eddigieknél hangsúlyosabb lett az amerikai szélsőjobb félkatonai megjelenése. A milicista mozgalom régebbi testvérmozgalmainak tekinthető ugyanakkor a korábbiakban már említett, az 1960-as években indult adóellenes mozgalom és az 1970-es évektől kibontakozó szuverén állampolgárok mozgalma is. Ezt a három, vagyis a milicista, az adóellenes és a szuverén állampolgári mozgalmat együttesen hazafias mozgalomnak (Patriot movement) is szokás nevezni.¹⁰⁵

A milicista mozgalom hiedelemvilágát a hidegháború alatt jelentősen befolyásolták a(z) (anti)kommunizmussal összefüggő összeesküvés-elméletek, amelyek fő képviselői a máig létező John Birch Társaság (John Birch Society) és W. Cleon Skouse konzervatív politikai teoretikus, író volt.¹⁰⁶ Az antikommunista összeesküvés-elméleteket preferáló személyek a hidegháborús szembenállás során olyan globális kommunista összeesküvést véltek felfedezni az Amerikai Egyesült Államokban, amely mélyen beszívárgott a társadalomba és kormányba, de eljutott a legfelsőbb szintekig is, egészen a Fehér Házba. Az 1980-as évek végén azonban a kommunista blokk elkezdett dezintegrálódni, majd maga a Szovjetunió is szétesett. Az így kialakult vákuumot betöltve a globális kommunista összeesküvés gondolatát gyorsan felváltotta egy hasonló, de sokkal bonyolultabb összeesküvés-elmélet, amelynek középpontjában az Új világrend áll, egy látszólagos összeesküvés egy zsarnoki, globalista világkormány megalapítására.

A milicista mozgalom éppen akkor jelent meg, amikor az Új világrend összeesküvés-elméletei megszilárdultak, ugyanakkor konkrét események szintén kulcsszerepet játszottak a milicista mozgalom kialakításában, a helyzetet pedig tovább súlyosbította az internet széles körű elterjedése. A milicista mozgalmat befolyásoló legfontosabb események az Észak-amerikai Szabadkereskedelmi Megállapodás elfogadása és Bill Clinton elnök 1992-es megválasztása, valamint különösen fontosak voltak a lakosságnál lévő fegyverek ellenőrzésére irányuló, akkoriban meghozott két jogszabály, továbbá a szélsőjobboldali személyek és csoportok ellen egyre erőszakosabban fellépő hatóságok cselekedetei is. Az egyik lakossági fegyverellenőrzési intézkedés az 1993-ban elfogadott Brady-törvény,¹⁰⁷ amely többek között a fegyvereket vásárló magánszemélyek esetében megkövetelte a háttérellenőrzést. A másik lényeges jogi aktus az 1994. évi törvény a közbiztonsági

¹⁰⁴ LEVITAS, Daniel: *The Terrorist Next Door: The Militia Movement and the Radical Right*. pp. 72–73.

¹⁰⁵ ALLEN, Theodore C.: *The American Militia Phenomenon: A Psychological Profile of Militant Theocracies*. Faculty of California State University, Chico, 2009. p. 150.
<https://scholarworks.calstate.edu/downloads/x346d4831>; letöltés: 2021.06.05.

¹⁰⁶ Head of Commission Blamed For 'Racist' Book A John Bircher. AP, 1987.03.09.
<https://apnews.com/article/1170a8fed3e2bca57a75ea7ff477d999>; letöltés: 2021.06.07.

¹⁰⁷ Hivatalos nevén Brady kézifegyveres erőszak megakadályozásáról szóló törvény (Brady Handgun Violence Prevent Act).

és a szabadidős lőfegyverek használatáról¹⁰⁸ volt, amely számos katonai jellegű támadófegyvert és nagy lőszerbefogadó kapacitású tártípust is betiltott. Ezek a törvények erős ellenállást váltottak ki a milicista mozgalmak tagjaiból, akik úgy vélték, hogy ezek a kormány első lépései a tömeges fegyverelkobzáshoz, aminek következtében az amerikai nép védtelenné válik a „világkormánnyal” szemben.

Bill Clinton elnök ellenjegyzésével látja el a Brady-törvényt 1993-ban¹⁰⁹

1993 végéig a szélsőjobboldali egyének részéről egyre égetőbbé vált újabb milicista csoportok létrehozása, hogy megakadályozzanak egy Randy Weaver (a képen)¹¹⁰ Ruby Ridge-i esetéhez vagy wacoihoz hasonló, több ember halálával végződő, szövetségi szintről érkező újabb hatósági fellépést. Az 1990-es években kibontakozó milicista mozgalom résztvevői gyakran kifejezetten „milíciának” nevezték az újonnan alapított csoportjaikat, hogy szervezett csoportnak állítsák be magukat. Így szerveződésük jogilag megfelelt a II. alkotmánykiegészítés szövegezésének. Az 1994-ben létrejött montanai milícia és a michigani milícia az elsők között szerepelt e paramilitáris csoportok között, amelyek meghatározásaikban gyakran „állampolgári milíciaként” vagy „alkotmányos milíciaként” hivatkoztak magukra.”¹¹¹

¹⁰⁸ Public Safety and Recreational Firearms Use Protection Act (ez a törvény 2004 óta nem hatályos).

¹⁰⁹ When the gun lobby lost and America won: 25 years later, the Brady Bill is a case study in courage and common sense. Clinton Foundation, 2018.11.30.
<https://stories.clintonfoundation.org/when-the-gun-lobby-lost-and-america-won-25-years-later-the-brady-bill-is-a-case-study-in-courage-bb92a4c54815>; letöltés: 2021.06.07.

¹¹⁰ BROSNAHAN, Cori: Ruby Ridge, Part One: Suspicion.
<https://www.pbs.org/wgbh/americanexperience/features/ruby-ridge-part-one-suspicion/>; letöltés: 2021.06.07.

¹¹¹ MORSE, Cory: They call themselves ‘militias,’ but actual militias report to the governor in Michigan. Michigan Live, 2021.02.24.
<https://www.mlive.com/politics/2021/02/they-call-themselves-militias-but-actual-militias-report-to-the-governor-in-michigan.html>; letöltés: 2021.06.07.

A milicista mozgalom propagandája a jobboldali médiumok széles skáláján terjedt el, ideértve a rövidhullámú rádióműsorokat, a VHS-szalagokat, a túlélési kiállításokon bemutatott előadásokat és fegyverkiállításokat, a faxláncokat, a jobboldali hírleveleket és röpiratokat, valamint 1995-től az internetet. A médiumok széles skálájának köszönhetően feltűnően rövid idő alatt több száz milicista (és államellenes) csoport jött létre. Ez a növekedés sok újonnan radikalizálódott egyént – a jobboldali szélsőségekhez korábban nem társult embereket – vont be a mozgalomba.

1995 áprilisában Timothy McVeigh (a felső képen)¹¹² és Terry Nichols (az alsó képen)¹¹³ Oklahoma Cityben felrobbantották az Alfred Murrah szövetségi épületet. Az esemény óriási negatív figyelmet irányított a mozgalomra, mivel a média az elkövetők személyét összemosta a milicista mozgalom egészével. Mint azonban a tanulmány során említésre került, McVeigh tettétől végül saját szervezete is elhatárolódott, bár annak kormányellenes irányultsága volt. Az oklahomai robbantást követő negatív társadalmi visszhang miatt néhányan elhagyták a milicista mozgalmat, a cselekedet viszont sok olyan ember számára lehetővé tette a mozgalom megismerését, akik korábban nem voltak tisztában annak létével, így a mozgalomból kiábrándult és kilépett személyek helyett folyamatosan újabb és újabb arcok jelentek meg a milíciákban. Ennek eredményeként a milicista mozgalom az 1990-es évek folyamán továbbra is jelentős méretű és erős tudott maradni. Ebben az időszakban a mozgalom legfőképpen kriminális tevékenységei kapcsán alakította hírnevét. 1996-ban a milicista csoportok több tagját érintő nagyszabású letartóztatások történtek Nyugat-Virginiában, Georgiában, Arizonában és Washingtonban.¹¹⁴

Az ifjabb George W. Bush elnökké választásával és a 9/11 eseményét követő terrorellenes katonai válaszlépésekkel egy nyugodtabb időszak következett be a mozgalom életében. A republikánus elnöktől – bár a mozgalom tagjai nem kedvelték, de nem vetették meg úgy, mint Clintont – nem érezték veszélyben a jogukat a fegyverviseléshez, és a részben Közel-Keleten ekkoriban folytatott

¹¹² LINDER, Douglas O.: The Oklahoma City Bombing & The Trial of Timothy McVeigh: An Account. Famous Trials. <https://famous-trials.com/oklacity/730-home>; letöltés: 2021.06.07.

¹¹³ GUTIERREZ, Kris: Oklahoma City Bombing Co-Conspirator Reaches Out to Victims in Letters. FOX News, 2011.11.29. <https://www.foxnews.com/us/oklahoma-city-bombing-co-conspirator-reaches-out-to-victims-in-letters>; letöltés: 2021.06.07.

¹¹⁴ The Militia Movement (2020). Anti-Defamation League.

terrorellenes fellépéssel azt érezték, hogy országuk vezető szerepet tölt be a világban. Ennek ellenére a milíciák száma drasztikusan csökkent, a több száz-as nagyságrendről körülbelül 30-ra esett vissza.¹¹⁵

2008-tól ismételten emelkedésnek indult e csoportok száma, ami főképpen a közösségi médiaplatformok terjedésének volt betudható, valamint annak, hogy újabb demokrata elnökjelölt, Barack Obama jelent meg a láthatáron, akit a megválasztását követően 2009-ben beiktattak az Amerikai Egyesült Államok 44. elnökévé. Az újra magára találó mozgalomban jelentős változás volt, hogy az újonnan bekerülő tagok egy jóval fiatalabb korosztály képviselői közül kerültek ki, jellemzően 20 év körüliek voltak, míg korábban jellemzően középkorú személyek voltak e mozgalmak tagjai. E korszakot jellemezte a Tea Party (Teadélután) milicista mozgalom¹¹⁶ és a szuverén állampolgári mozgalom ismételt felemelkedése.

A Boogaloo Boys felfegyverkezett tagjai egy tömegrendezvényen¹¹⁷

A továbbiakban a szerző a kortárs régi és új típusú, kifejezetten milicista mozgalmak közül emel ki néhányat.

Két demokrata ciklus után, 2016-ban ismét republikánus elnököt választottak, majd iktattak be 2017-ben a világ vezető hatalmának élére: Donald Trumpot. Bár törvényszerűnek tűnne, hogy a köztudottan fegyverpárti republikánus oldalról jövő elnök megnyugvást hozott volna a milicista mozgalmak számára, az Amerikai Egyesült Államok az 1970-es évek óta mégis a legtöbb belső konfliktussal járó éveit élte meg Trump elnöksége alatt. Ebben a szélsőjobboldali – és benne részben a milicista – mozgalmak aktív szerepet vállaltak és vállalnak még e tanulmány lezárását követően is. A Trump-ciklust új típusú szélsőjobboldali mozgalmak

¹¹⁵ The Militia Movement (2020). Anti-Defamation League.

¹¹⁶ Tea Party movement (American political movement). <https://www.britannica.com/topic/Tea-Party-movement>; letöltés: 2021.06.07.

¹¹⁷ Boogaloo Bois: the birth of a 'movement', from memes to real-world violence. The Press Free, 2021.03.30. <https://thepressfree.com/boogaloo-bois-the-birth-of-a-movement-from-memes-to-real-world-violence/>; letöltés: 2021.06.08.

jellemzik, amelyek magukba olvasztottak eddig tabuként kezelt elemeket is, mint a nem heteroszexuális beállítottság vagy az etnikumtól független szélsőjobboldali, újraértelmezett „hazafias” amerikai érzelmek. A milicista mozgalmat jelenleg a 2000-es éveket túlélő csoportok, illetve új elemként olyan vegyes etnikumú, már a városi lakosságot is jobban mozgósítani képes szerveződések jellemzik, mint a Proud Boys és az Antifa mozgalom¹¹⁸ szélsőjobboldali „ellenpólusának tekinthető”, vezető nélküli Boogaloo Boys.¹¹⁹

Three Percenters (III%)

A sorozat eddigi részeiben bemutatott szélsőjobboldali csoportosulási formáknál már több alkalommal említésre került a „%” szimbólum kiemelt jelentősége: a fehér felsőbbrendű börtön-, illetve utcai bandáknál a „100%” a tiszta fehér etnikumra utalást jelölte, míg a törvényen kívüli motoros bandáknál történeti hagyományként az „1%” jelölte magát a törvényen kívüliséget. Az Amerikai Egyesült Államok államellenes, militáns nacionalista-populista mozgalmi közül azonban az egyik legjelentősebb, történelmi hagyományokra alapozó államellenes paramilitáris csoportjának nevében ugyancsak kiemelt szerepe van ennek a szimbólumnak. Ez a csoport a 2008-ban Michael „Mike” Brian Vanderboegh által alapított hazafias érzelmű, fegyvertartáshoz való joghoz mélyen kötődő 3%, avagy Three Percenters nevű mozgalom. Vanderboegh maga komoly milicista múlttal rendelkezik, tagja volt az 1990-es években a Minuteman mozgalomnak, de több más milicista csoport körül megfordult. A szervezet nevének alapját történelmi meggyőződés képezi: egyes becslések szerint az amerikai függetlenségi háború során a kolóniákon élők mindössze 3%-a volt az, aki aktívan kivette részét a britek elleni harcokból.¹²⁰

Ez tehát a csoport ideológiájának és nevének történelmi hagyománya, ugyanakkor ma a szervezet úgy azonosítja magát, mint az Amerikai Egyesült Államok polgárainak utolsó védelmi vonala, ha a kormány esetleg az amerikai nép ellen fordítja a fegyvert.¹²¹ Ez utóbbi, vagyis az amerikai nép elleni kormányzati fellépés lehetősége már az államellenes csoportoknál is felmerült. A szervezet szerint a britek ellen felkelő 3% ideológiája már akkor, az 1700-as években elismerte, hogy mindenkinek már születése óta vannak bizonyos jogai. Ezeket kizárólag a Teremtő adja. E jogok korlátozását vagy megtagadását zsarnokságnak és elnyomásnak nevezik.

¹¹⁸ JONES, Seth G. – DOXSEE, Catrina: Examining Extremism: Antifa. CSIS, 2021.06.24.

<https://www.csis.org/blogs/examining-extremism/examining-extremism-antifa>; letöltés: 2021.06.08.

¹¹⁹ PINEDA, Khrysgiana: The boogaloo movement is gaining momentum. Who are the boogaloo 'bois' and what do they want? USA Today, 2020.06.19.

<https://eu.usatoday.com/story/news/nation/2020/06/19/what-is-boogaloo-movement/3204899001/>;
letöltés: 2021.06.08.

¹²⁰ Three Percenters. Anti-Defamation League.

<https://www.adl.org/resources/glossary-terms/three-percenters>; letöltés: 2021.06.08.

¹²¹ GLANCY, Josh: Patriot militias 'gun up' for apocalypse of Clinton victory. The Times, 2016.11.06.

<https://www.thetimes.co.uk/article/patriot-militias-gun-up-for-apocalypse-of-clinton-victory-v5xkk9bg9>; letöltés: 2021.06.08.

A Three Percenters mozgalom zászlója¹²² Three Percenters tagjai katonai felszerelésben, felfegyverkezve egy téli gyakorlaton¹²³

A Three Percenters fehér amerikaiakból álló szervezet, tagjai túlnyomórészt vidékiek. Szervezeti felépítését tekintve a törvényen kívüli motoros bandákhoz hasonlóan lokális *chapter*hálózatokra tagozódik, a vertikális struktúráját tekintve pedig hierarchikus, a katonai rendfokozati rendszerhez hasonlóan épül fel, tehát a paramilitáris jelleg belül és a külsőségekben egyaránt jelentkezik. Jelenleg az Amerikai Egyesült Államok legnagyobb milicista szervezete, amely kapcsolatban áll számos szélsőjobboldali szélsőséges csoporttal is. Bár a szervezet több mint 10 éves, a legnagyobb hírnevet a Trump-adminisztráció időszakában, legfőképpen a George Floyd halálának nyomán 2020-ban kialakult, az egész országot felforgató erőszakhullámban szerezték. Követői megrögzött összeesküvéselmélet-hívők, jelen voltak a Capitolium ostrománál is, ugyanakkor gyakori szereplői voltak az elmúlt évtizedben vidéken a földterületekért folytatott fegyveres konfliktusoknak a farmerek és a szövetségi államhatalom között.

Three Percenters tagok felfegyverkezve, egy Black Lives Matter tömegrendezvényen¹²⁴

¹²² WikiMedia Commons – Official Three Percenters Flag.
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Official_Three_Percent_Flag.svg; letöltés: 2021.06.08.

¹²³ The All American Militias. Soundcloud podcast, 2018.
<https://soundcloud.com/popularfrontcast/02-the-all-american-militias>; letöltés: 2021.06.08.

¹²⁴ HAFNER, Josh: Three Percenters: What is the gun-toting group? And what do its supporters want? USA Today News, 2018.03.01.
<https://eu.usatoday.com/story/news/nation-now/2018/03/01/three-percenters-what-gun-toting-group-and-what-do-its-supporters-want/385463002/>; letöltés: 2021.06.08.

Oath Keepers

Az Oath Keepers¹²⁵ magyarul az „Az eskü megtartói” (logója a képen)¹²⁶ egy viszonylag fiatal, 2009 márciusában Elmer Stewart Rhodes által alapított, lazán szerveződő, hazafias érzelmű, államellenes, paramilitáris, a szélsőjobboldalhoz is köthető szervezet, amely az egyik legnagyobb, több mint 35 ezer fős tagszámmal rendelkezik az Amerikai Egyesült Államokban. A szervezet mottója: „Not on our watch!” (A mi felügyeletünk/őrségünk alatt biztos nem!) A szervezet érdekessége és talán jelentős sajátossága is a többi szervezethez képest, hogy kiemelten érdeklődik az aktív állományú és a visszavonult rendőrök, katonák és hasonló háttérű személyek iránt. Ez indokolja a szervezet nevét is, és a hivatásosokra irányuló propagandájuk szerves részét képezi, ugyanis a hivatásos állomány tagjai felesküsznek az Alkotmány védelmére. Ugyanakkor az Alkotmányra tett eskü miatt fel is szólítják az állomány tagjait, hogy ne engedelmességeskedjenek a felettesek által kiadott alkotmányellenes utasításoknak. A csoport szoros kapcsolatban áll a Three Percenters, a Posse Comitatus, a Szuverén Állampolgár szervezetekkel és egyéb államellenes és milicista mozgalmakkal, valamint a régi-új szélsőjobboldali mozgalmakkal is.

Az Oath Keepers felfegyverkezett tagjai egy téli gyakorlat közben¹²⁷

¹²⁵ The Oath Keepers – Anti-Government Extremists Recruiting Military and Police. Anti-Defamation League, 2015.

<https://www.adl.org/sites/default/files/documents/assets/pdf/combating-hate/The-Oath-Keepers-ADL-Report.pdf>; letöltés: 2021.06.08.

¹²⁶ SHERILL, Thomas: Local, national Oath Keepers members working to expand in Columbus County. The News Reporter, 2020.09.15.

<https://nrcolumbus.com/local-national-oath-keepers-members-working-to-expand-in-columbus-county/>; letöltés: 2021.06.08.

¹²⁷ Oath Keepers. Anti-Defamation League.

<https://www.adl.org/resources/backgrounders/oath-keepers>; letöltés: 2021.06.08.

Az Oath Keepers mozgalomban a már eddig részletezett csoportokhoz hasonlóan fontos ideológiai elemként jelenik meg az az összeesküvés-elmélet, amely szerint az Amerikai Egyesült Államok kormánya valamilyen zsarnoki háttérhatalommal kollaborálva az Új világrend előkészítésére készül, és végül megfosztja az amerikaiakat a jogaiktól, akik így az Új világrenden belül azok rabszolgává válnak.¹²⁸ Ugyanakkor a csoportnál erősen jelen vannak azok a hiedelmek is, hogy a fegyverek kiemelt szerepet játszanak ezekben a mozgalmakban. Olyan összeesküvés-elméletek is jellemzőek, hogy miután a kormányzat tömegesen elkobozza az állampolgároktól a fegyvereket, foglyotáborokba fogja őket kényszeríteni. Az Oath Keepers jelenleg az ország minden államában jelen van, a tagok számában pedig jelentős növekedés volt tapasztalható a Trump-adminisztráció alatt. A szervezet kifejezetten nagy hangsúly fektet arra, hogy volt rendvédelmi, katonai és nemzetbiztonsági tagokat toborozzon, de az aktív állomány tagjai szélsőjobboldali elhajlásokra hajlamos tagjai, valamint a felvételi folyamatokon kiesett személyek számára is rendkívül népszerű mozgalom. A szervezet 2020-ban az országban végigsöprő erőszakhullám során végig jelen volt fegyveresen. Az elmúlt években – akárcsak a Three Percenters – az Oath Keepers a közös földeket érintő számos hatóság elleni fellépésben, megmozdulásban, akcióban részt vett.¹²⁹

The Base

A The Base (A Bázis; logója a képen)¹³⁰ egy fiatal, 2018 júniusában alapított, ugyanakkor igazán különleges szervezet a milicista szélsőjobboldali államellenes mozgalmak között. Különlegessé nem a tagszámának a nagysága vagy egyedi külsőségek teszik, hanem az, hogy 2019 végén és 2020 elején hírszerzői jelentések alapján kiderült,¹³¹ hogy a csoport – az országon belüli több más csoporttal együtt – szoros kapcsolatban áll az Oroszországi Föderációval, annak is a katonai hírszerző szolgálatával. A támogatás mind kiképzésben, mind anyagilag, mind pedig ideológiai értelemben történt, a csoport vezetője, a „Norman Spear” és „Roman Wolf” árneveken ismert Rinaldo Nazzaro közvetlenül az Oroszországi Föderációból vezette a csoportot.¹³²

¹²⁸ The Oath Keepers –: Anti-Government Extremists Recruiting Military and Police). Anti-Defamation League.

¹²⁹ Oath Keepers. Anti-Defamation League.

¹³⁰ The Base. Anti-Defamation League.
<https://www.adl.org/resources/backgrounders/the-base>; letöltés: 2021.06.10.

¹³¹ WILSON, Jason: Revealed: the true identity of the leader of an American neo-Nazi terror group. The Guardian, 2020.01.23.

<https://www.theguardian.com/world/2020/jan/23/revealed-the-true-identity-of-the-leader-of-americas-neo-nazi-terror-group>; letöltés: 2021.06.10.

¹³² DE SIMONE, Daniel – SOSHNIKOV, Andrei – WINSTON, Ali: Neo-Nazi Rinaldo Nazzaro running US militant group The Base from Russia. BBC, 2021.01.24.

<https://www.bbc.com/news/world-51236915>; letöltés: 2021.06.10.

Az Amerikai Egyesült Államok hatóságai nem rendelkeznek sok információval Nazzaroról (a képen).¹³³ Mindössze annyit tudnak, hogy egy 46 éves New York-i férfi, aki valamivel a szervezet 2018-as megalapítása előtt egy nagyobb földterületet vásárolt az ország Csendes-óceán menti északnyugati térségében, hogy ott egy tisztán fehér etnikumú enklávét hozzon létre. Feltételezések szerint jelenleg Szentpétervárról irányítja a szervezetet, ahol pár éve feleségül vett egy orosz nőt.¹³⁴

A Base sajátosságait tekintve katonai képzést szervezett tagjainak, illetve olyan eljárásokról tarott belső előadásokat, amely alapján a tagok hatékonyan kerülhetik el a nemzetbiztonsági és a bűnüldöző hatóságok figyelmét a való életben és az interneten. A képzésben külön kitértek különböző rejtjelezési módszerekre, valamint olyan titkosított üzenetküldő alkalmazások használatára, amelyek tartalmához az állami ügynökségek nem férhetnek hozzá. A Szövetségi Nyomozóiroda a Base mozgalmat „faji indíttatású erőszakos szélsőséges csoportként” írja le, amely az Amerikai Egyesült Államok kormánya bukásának felgyorsítására, faji háború ösztönzésére és tisztán fehér etnikumú önkényesen kikiáltott állam létrehozására törekszik. 2020-ban a hatóságok letartóztatták a szervezet három állítólagos tagját, akiket azzal gyanúsítottak, hogy gyilkosságra készülnek. A szervezet jelenlegi státuszáról nincs rendelkezésre álló információ.¹³⁵

A Base tagjai felfegyverkezve egy gyakorlat során¹³⁶

¹³³ Rinaldo Nazario a Base vezetője, aki feltételezhetően együttműködött a GU GS-sel. Tartózkodási helye a tanulmány megírásának időpontjában ismeretlen.

KELLY, Mike: From a Catholic prep school to Nazism: The strange journey of Rinaldo Nazario. <https://eu.northjersey.com/story/news/columnists/mike-kelly/2020/03/09/mystery-how-catholic-prep-school-grad-turned-nazism/4977284002/>; letöltés: 2021.06.10

¹³⁴ ALLEN, Ian: Leader of American far-right paramilitary group is based in Russia. Intelnews.org, 2020.01.27. <https://intelnews.org/2020/01/27/01-2711/>; letöltés: 2021.06.10.

¹³⁵ The Base. Anti-Defamation League.

¹³⁶ DE SIMONE, Daniel – WINSTON, Ali: Neo-Nazi militant group grooms teenagers. BBC News, 2020.06.22. <https://www.bbc.com/news/uk-53128169>; letöltés: 2021.06.10.

A Base példája is mutatja,¹³⁷ hogy a szélsőjobboldali csoportok anyagi és szellemi támogatása még mindig hangsúlyos az Oroszországi Föderáció titkosszolgálati tevékenységei között. Az Amerikai Egyesült Államok és az Oroszországi Föderáció közötti viszony a Trump utáni amerikai belpolitikai időszakokkal együtt feszültté vált, ezért a 2020-as években mindenképpen számítani lehet hasonló támogatással rendelkező szervezetek akcióira az európai kontinensen a NATO több országában is.

Boogaloo Boys

Taktikai mellény és hawaii ing. Az amerikai militáns nacionalista-populista mozgalmak közül a Boogaloo Boys az egyik leglényegesebb, napjainkban is aktív csoport. Tagjai szintén részt vettek a George Floyd halála nyomán 2020-ban kialakult tüntetéssorozatban, valamint a Capitolium ostromában is. A „Boogaloo” elevezést, valamint a meglehetősen különc megjelenést kölcsönző hawaii ingeket és mintás tárgyakat, fegyvereket egy 1984-es zenés-táncos film, a *Breakin' 2: Electric Boogaloo* ihlette. Ugyanakkor egyes szakértők szerint maga a „Boogaloo” kifejezés amerikai szélsőjobboldali körökben már régóta a Turner-naplók nyomán a II. polgárháború eljövételének szinonimájaként használatos, amely 2019-ben rendkívül elterjedt összeesküvés elmélet volt a szélsőjobboldali közösségi médiafelületeken.¹³⁸

A Boogaloo mozgalom egy szélsőjobboldali milicista mozgalom, amely nagyon fiatalnak mondható, csupán 2019-ben alakult. 2020-ban a tagjai egyre inkább megjelennek a valós életben amellettt hogy online tevékenységekben vesznek részt a fegyverjogokkal, a járvány miatti korlátozásokkal és a rendőrség által elkövetett gyilkossággal kapcsolatos tüntetéseken és gyűléseken. A tagok számát nem lehet megbecsülni, ugyanakkor a közösség az elmúlt évben exponenciálisan növekedett, elsősorban a közösségi média révén. Az egyik Boogaloo Facebook-oldal, a Big Igloo Bois több mint 32 ezer lájkot szerzett, mielőtt a Facebook 2020 júniusában letiltotta a csoportot. A tagság mérésére használt Facebook-oldal lájkjai általában túlbecsülik a szélsőséges csoportok tényleges támogatását, de a Boogaloo-hoz kapcsolható számos Facebook-csoport szintén jelentős, több tízezres tagságot ért el 2020-ban. A HonoLuau Sunrise csoport például, amelyet 2020. június 30-án hoztak létre, augusztus 5-ig több mint kétezer tagot gyűjtött össze. A CNN Bois, egy másik, körülbelül ugyanekkor

¹³⁷ A Base esete nem egyedi: Németországban a közelmúltban derült ki, hogy neonáci fiatalok Oroszországban kaptak kiképzést, sőt a német rendőrség szintén pár éve fedezett fel szélsőjobboldali milíciákhoz köthető kiképzőtáborokat. Németországban – ahogyan arról a későbbiekben szó lesz – az utóbbi években szintén megerősödött az államellenes milicista szféra. A katonai tematikájú támogatási tevékenység az Oroszországi Föderáció részéről jellemzően a katonai hírszerzéshez kötődik. Az esetekért bővebben lásd:

German far-right youth receive combat training in Russia: Report. Al Jazeera, 2020.06.05.

<https://www.aljazeera.com/news/2020/6/5/german-far-right-youth-receive-combat-training-in-russia-report>; letöltés: 2021.06.10.

DEARDEN, Lizzie: German anti-terror police uncover hidden paramilitary training camps for far-right extremists. Independent, 2017.06.23.

<https://www.independent.co.uk/news/world/europe/german-paramilitary-far-right-extremist-terror-training-camps-thuringia-forest-erfurt-gottingen-a7805241.html>; letöltés: 2021.06.10.

¹³⁸ PINEDA, Khrysgiana: The boogaloo movement is gaining momentum. Who are the boogaloo 'bois' and what do they want? USA Today News, 2020.06.19.

<https://eu.usatoday.com/story/news/nation/2020/06/19/what-is-boogaloo-movement/3204899001/>; letöltés: 2021.06.10.

létrehozott Facebook-csoport alig pár hét alatt elérte a 9400 tagot, mire a Facebook letiltotta. Nem minden online résztvevő feltétlenül teljes jogú követő, de a becslések szerint az látszik, hogy a Boogaloo mozgalom 2020 nyaráig valószínűleg meghaladta a tízezer követőt.¹³⁹ A szervezet az elmúlt években önkéntes rendfenntartóként részt vett számos Black Lives Matter és Antifa tüntetésen, illetve a fegyvertartási jogokhoz és Donald Trump elnökhöz kapcsolódó rendezvényeken is országszerte. A Boogaloo Boys az Antifa mozgalom szélsőjobboldali pólusának tekinthető abban a tekintetben, hogy nem rendelkezik vezetővel és a megjelenésük mindig egy konkrét eseményhez kapcsolódik. A tagjai részt vettek a Capitolium ostromában is a szintén új szélsőjobboldali szervezet, a Proud Boys tagjaival együtt.

A Boogaloo Boys egy címere az új szélsőjobboldal szimbólumává vált pepe mémme¹⁴¹

A Boogaloo Boys zászlója¹⁴⁰

A Boogaloo Boys egy tagjának AR-15 típusú gépkarabélyja közléről¹⁴²

¹³⁹ The Boogaloo Movement. Anti-Defamation League. <https://www.adl.org/boogaloo>; letöltés: 2021.06.12.

¹⁴⁰ SARDARIZADEH, Shayan – WENDLING, Mike: George Floyd protests: Who are Boogaloo Bois, antifa and Proud Boys? BBC News, 2020.06.17. <https://www.bbc.com/news/blogs-trending-53018201>; letöltés: 2021.06.10.

¹⁴¹ Boogaloo Boys logo. Politically Incorrect. 4plebs.org. <https://archive.4plebs.org/pol/thread/266212236/>; letöltés: 2021.06.10.

¹⁴² Man Accused Of Selling Machine Gun Conversion Devices To Minnesota 'Boogaloo Bois'. CBS Minnesota, 2020.11.17. <https://minnesota.cbslocal.com/2020/11/17/man-accused-of-selling-machine-gun-conversion-devices-to-minnesota-boogaloo-bois/>; letöltés: 2021.06.12.

Proud Boys

A Proud Boys új típusú szélsőjobboldali milicista szervezet, amely tagságát tekintve vegyes etnikummal rendelkezik, emellett befogad az LGBTQI-közösséghez tartozó tagokat is, így kétségkívül a jelenlegi nacionalista-populista új szélsőjobboldal egyik legérdekesebb képződményének tekinthető. A csoporttal kapcsolatban álló nőknek megvan a saját csoportjuk, a Proud Boys' Girls (Büszke Fiúk Lányai), akiket – saját szavaikkal megfogalmazva és mint a Proud Boys szemében minden nőt – a férfiakhoz való viszonyuk határoz meg. Az informális női alcsoport tagjai túlnyomórészt a Proud Boys tagjainak a feleségei és barátnői, ugyanakkor egy átlagos Proud Boys-tag meggyőződése szerint a nők boldogabbak, ha otthon maradnak és gyereket vállalnak.¹⁴³ A csoport ismertetőjegyei közé tartoznak a taktikai felszerelések hétköznapi ruhaviselettel, különösen a Fred Perry márkájú (fekete-sárga) ruhákkal való kombinációja, illetve a piros „Make America Great Again” baseball sapkák, amelyek alapötlete Donald Trump elnöktől származik.¹⁴⁴ A mozgalom újjobboldali jellegét jelzi, hogy egyik alapítója a kanadai Gavin McInnes, aki korábban a világhírű kanadai alternatív baloldali médiavállalat, a Vice Media LLC alapítója volt, majd idővel kiszorult ebből és „politikai kalandorként” úgy döntött, szerencsét próbál az újonnan formálódó kortárs szélsőjobboldal köreiben.

Gavin McInnes, a kanadai alternatív baloldali médium,
a Vice Media Group LLC alapítója a Proud Boys egyik felvonulásán¹⁴⁵

A sorozat korábbi részeiben a szerző már több alkalommal utalt arra, hogy a szélsőjobboldali politikai mozgalmak általános gyengéje a megosztottság. Példaként korábban előkerült a fehér felsőbrendű utcai és börtönbandáknál, valamint a törvényt kívüli motoros bandáknál, hogy vannak olyan csoportok, amelyek csak

¹⁴³ Proud Boys' Girls Twitter.

<https://web.archive.org/web/20170905164452/http://twitter.com/proudboysgirls>; letöltés: 2021.06.12.

¹⁴⁴ ELAN, Priya: Fred Perry withdraws polo shirt adopted by far-right Proud Boys. *The Guardian*, 2020.09.28.

<https://www.theguardian.com/world/2020/sep/28/fred-perry-withdraws-polo-shirt-adopted-by-far-right-proud-boys>; letöltés: 2021.06.12.

¹⁴⁵ ROBINSON, Eugene S.: When Did Gavin McInnes Lose His Mind? *OZY*, 2020.09.06.

<https://www.ozy.com/news-and-politics/when-did-gavin-mcinnese-lose-his-mind/378005/>;
letöltés: 2021.06.12.

tisztán fehér amerikai (W.A.S.P.)¹⁴⁶ tagokat fogadnak a soraikba, míg vannak olyanok, amelyeknél megengedett például a latin etnikum tagsága. Az etnikai törésvonalak mellett azonban – az elmúlt évek eseményeire válaszul – az országban ma már belső rendőrségi és Szövetségi Nyomozóiroda informátorainak ezrei bomlasztják a szélsőjobboldali szervezeteket. A Proud Boys mozgalmat is nagy csapásként érte, amikor éppen a szervezet vezetőjéről, Enrique Terrioról derült ki, hogy évekig informátor volt a rendőrség és Szövetségi Nyomozóiroda számára.

Enrique Tarrío, a Proud Boys korábbi vezéralakja egy felvonuláson¹⁴⁷

A Proud Boys mozgalom jelenleg leszállóágban van, amihez hozzájárult Donald Trump elnök veresége, valamint az elmúlt időszakban a hatóság részéről történt letartóztatások, valamint az, hogy egyre több tagról – köztük néhány vezető személyiségről – derül ki a mozgalmon belül, hogy elárulták azt, és együttműködtek a hatóságokkal. A mozgalom tagjai között is magas számban vannak QAnon-hívők, ami azzal a veszéllyel jár, hogy ők a kiábrándultságukat a közeljövőben magányos merénylökként erőszakban fogják kifejezni.¹⁴⁸

AZ AMERIKAI EGYESÜLT ÁLLAMOKON KÍVÜLI ÁLLAMELLENES MOZGALMAK

E sorozat előző részében, a törvényen kívüli motoros bandák kapcsán a szerző már korábban egy széles körű nemzetközi kitekintést végzett, hiszen az amerikai eredetű szélsőjobboldali szervezetek egyik legjellemzőbb formájáról írt.¹⁴⁹

¹⁴⁶ White Anglo-Saxon Protestant – fehér, angolszász, protestáns.

¹⁴⁷ MIZSUR András: Letartóztatták a hírhedt Trump-párti szélsőjobboldali szervezet vezetőjét. Telex, 2021.01.05.

<https://telex.hu/kulfold/2021/01/05/egyedul-allamok-proud-boys-tuntetes-enrique-tarrio>; letöltés: 2021.06.12.

¹⁴⁸ DICKSON, Ej: The Rise and Fall of the Proud Boys. Rolling Stone, 2021.06.15.

<https://www.rollingstone.com/culture/culture-features/proud-boys-far-right-group-1183966/>;

letöltés: 2021.06.12.

¹⁴⁹ A sorozat első részében bemutatott szélsőjobboldali börtönbandákról és bűnözői csoportokról azért nem született nemzetközi kitekintő, mert – mint ahogy azt a szerző abban a műben is megemlíti – a szélsőjobboldali börtönbandák és bűnözői csoportok nem rendelkeznek olyan nemzetközi hagyományokkal, amelyek okot adnának egy érdemleges nemzetközi összehasonlításra.

Az államellenes, illetve az államhatalmat tagadó mozgalmak más, az Amerikai Egyesült Államokon kívüli szövetségi államokban is termékeny táptalajra találtak, és szimbiózisban élnek a szélsőjobboldallal Európában is. Ugyanakkor új fejlemény, hogy ezek az eszmések az unitárius berendezkedésű államokban is egyre hangsúlyosabban jelennek meg. Németország az egyik kulcsfontosságú szövetségi állam, amelyben az elhárító és a terrorizmusellenes szolgálatok kiemelt kockázatként kezelik a kérdést. Ott többek között a Szuverén Állampolgár, a Posse Comitatus és a Freeman on the Land ideológiáját is vegyítő Reichsbürger és Selbstverwaltung mozgalmak jelentenek kiemelt veszélyt.¹⁵⁰ Egy másik ilyen ország pedig hazánk közvetlen szomszédja, Ausztria, ahol a Staatenbund Österreich mozgalom volt pár évvel ezelőtt elégedetlen az osztrák állam 1955 óta hatályos formájával, a hatóságok azonban végül rövid időn belül felszámolták az egész mozgalmat (legalábbis egy időre). A továbbiakban a szerző ezen országok csoportjait mutatja be röviden.

Németország és az államellenesség – Selbstverwaltung és Reichsbürger

Az Amerikai Egyesült Államokon kívüli legjelentősebb szélsőjobboldali eszmék és összeesküvés-elméletek által fűtött fegyveres államellenes mozgalom kétségkívül Németországban működik. Németországban már viszonylag régóta a szélsőjobboldali extrémizmustól különálló kategóriaként szerepel a Szövetségi Alkotmányvédelmi Hivatal (Bundesamt für Verfassungsschutz, BfV) kiemelt területei között az úgynevezett Selbstverwaltung (önigazgatás) és Reichsbürger (birodalmi polgár) mozgalom jelensége.

A Reichsbürger (vagy „a Birodalom polgára”) leginkább az amerikai szuverén állampolgári mozgalomhoz hasonló, lazán szerveződő, vezető nélküli mozgalom, amely összességében elutasítja a szövetségi hatalom, a modern Német Szövetségi Köztársaság létezését. A mozgalom ideológiájának követői szerint a Német Birodalom 1871-es vagy 1937-es határai továbbra is fennállnak, az ezeket deklaráló 1919-es weimari alkotmány továbbra is hatályos, és az ország mai berendezkedése egy olyan adminisztratív eszmeszülemény, amelyet a második világháború alatti szövetséges hatalmak határoztak meg. Ez utóbbit, vagyis a jelenlegi alkotmány ilyen jellegére vonatkozó érvelésüket a Szövetségi Alkotmánybíróság 1973. évi határozatának szelektív értelmezéséhez vezetik vissza, amely a Nyugat- és a Kelet-Németország közötti alapszerződésről szól. A határozat úgy ítélte meg, hogy a Német Szövetségi Köztársaság 1949-es alaptörvénye (Grundgesetz) magában foglalja azt a feltételezést, hogy a Birodalom a nemzetközi jog tárgyaként – a német kapituláció és a szövetséges megszállás ellenére – túlélte a náci Németország összeomlását, de képtelen államként eljárni, mivel nem rendelkezik az államisághoz szükséges kormányzati egységekkel.

¹⁵⁰ IMLINGER, Christine: Belächelt, nett und brandgefährlich: Die Welt der „freien Männer“. Die Presse, 2016.11.21.
<https://www.diepresse.com/5121083/belachelt-nett-und-brandgefahrlch-die-welt-der-bdquoofreien-mannerldquo>; letöltés: 2021.06.12.

Történetét tekintve a Reichsbürger mozgalmat megelőző Kommissarische Reichsregierungot 1985-ben alapította Dr. hc jur. Wolfgang Gerhard Günter Ebel (a képen),¹⁵¹ aki magára csak „Staatskanzler”-ként, államkancellárként hivatkozott. Ebel is osztotta azt a nézetet, hogy a jelenleg hatályos német alkotmány a szövetséges hatalmak elmeszüleménye. Ebel mozgalma – bár kétségkívül a Reichsbürger mozgalom elődje volt, de – nem volt egységes. Korábbi „kabinetjének” néhány tagja belső konfliktusok miatt kilépett Ebel mozgalmából és saját ideiglenes „kormányokat” hozott létre, mint például Exilregierung Deutsches Reich vagy Deutsches Reich AG (az utóbbi székhelye egyébként Nevada államban található az Amerikai Egyesült Államokban).¹⁵²

Ebel mozgalmában már megtalálhatók voltak a klasszikus, amerikai államellenes mozgalmakra jellemző elemek, mint a saját pénznemek és értékpapírok, személyi azonosító okmányok, útlevelek kibocsátása, a papírterrorizmus, valamint az internetes fórumokon és egyéb médiumokon történő toborzási és népszerűsítési tevékenység. Ezeket a hagyományokat örökölte a Reichsbürger mozgalom is.¹⁵³

Egy birodalmi polgár által kiállított hamis személyi igazolvány¹⁵⁴

¹⁵¹ BINAGHI, Lorella: Germania non ha ancora un Trattato di pace/In Deutschland gibt es keinen Friedensvertrag. Cieliparalleli, 2016.02.06.

<https://www.cieliparalleli.com/appunti-di-cronaca/germania-non-ha-ancora-un-trattato-di-pace-in-deutschland-gibt-es-keinen-friedensvertrag.html>; letöltés: 2021.06.13.

¹⁵² FÖRSTER, Andreas: Reichsbürger in Berlin: Wolfgang Ebel aus Zehlendorf gilt als erster Reichsbürger. Berliner Zeitung, 2018.09.13.

<https://www.berliner-zeitung.de/mensch-metropole/reichsbuerger-in-berlin-wolfgang-ebel-aus-zehlendorf-gilt-als-erster-reichsbuerger-li.72306>; letöltés: 2021.06.13.

¹⁵³ Germany's far-right Reichsbürger movement larger than earlier estimated. Deutsche Welle, 2018.04.28.

<https://www.dw.com/en/germanys-far-right-reichsb%C3%BCrger-movement-larger-than-earlier-estimated/a-43580603>; letöltés: 2021.06.13.

¹⁵⁴ Kaarst ist NRW-Stützpunkt der sogenannten "Reichsbürger". NRW Jetzt, 2017.08.05.

<https://nrwjetzt.de/kaarst-ist-nrw-stuetzpunkt-der-sogenannten-reichsbuerger/>; letöltés: 2021.06.13.

2018 áprilisában a német hatóságok bejelentették, hogy a tagság a korábbi becslésekhez képest 80%-kal nőtt két év alatt. A Szövetségi Alkotmányvédelmi Hivatal (Bundesamt für Verfassungsschutz; BfV) becslése szerint körülbelül 18 ezer ember követte vagy támogatta a szélsőjobboldali Reichsbürger mozgalmat, a legtöbb követő, mintegy 3500 Reichsbürger-tag Bajorországban van.¹⁵⁵ A német polgári elhárítás szerint a Reichsbürger mozgalom – az amerikai Szuverén Állampolgárhoz hasonlóan – egy önálló, vezető nélküli mozgalom, amelynek tagjai közül mintegy 900-at a BfV potenciális szélsőjobboldali szélsőségesként azonosított, és megközelítőleg 1000 tag rendelkezik lőfegyverek birtoklásához szükséges engedéllyel. A hatóságok aggályukat fejezték ki egyes tagok erőszakos természete miatt, valamint azért, mert egyes tagok ismeretlen számú és minőségű fegyverei miatt a házkutatások a hatóság részéről némely esetben halállal végződhetnek. A Reichsbürger és a Selbstverwaltung mozgalmak megnövekedett kockázati potenciált jelentenek a fegyverek ismeretlen száma miatt, ezért a hatóságok arra törekcsenek, hogy visszavonják a fegyverek tartási engedélyét, vagy valamilyen módon megtiltsák azok kiadását. Akárcsak az Amerikai Egyesült Államokban, itt sem valószínű azonban, hogy az ezen intézkedések által érintett mozgalmi személyek önként adják át majd a fegyvereiket.¹⁵⁶

Bár az államellenes mozgalmak kapcsán többször utalt rá a szerző, hogy a legveszélyesebb csoportokról és azok tagjairól nem áll rendelkezésre teljes körű információ, hiszen a tagjaikról csak akkor szereznek tudomást, amikor valamilyen, gyakran halálos kimenetelű rendbontás történik, akadt olyan személy is, aki korábban reflektorfényben tündökölt. Ilyen volt az 1998-as Mr. Germany szépségverseny győztese is, Adrian Ursache (a képen),¹⁵⁷ akit 2019-ben hét év letöltendő börtönbüntetésre ítélt a szász-anhali Halle kerületi bírósága.¹⁵⁸ A hatóság többek között egy – az ő ingatlanjából történt – kilakoltatási eljárás során kialakult fegyveres tűzharc miatt helyezte Ursache-t őrizetbe, aki maga is megsérült. Nézetei miatt már 2015 óta már többször összetűzésbe került a német hatóságokkal.

¹⁵⁵ Zahl der "Reichsbürger" in Deutschland steigt. Süddeutsche Zeitung, 2018.01.12. <https://www.sueddeutsche.de/politik/rechtsextreme-zahl-der-reichsbuerger-in-deutschland-steigt-1.3822573>; letöltés: 2021.06.13.

¹⁵⁶ GENSING, Patrick: Wer sind die "Reichsbürger"? Tagesschau, 2016.10.19. https://www.tagesschau.de/inland/reichsbuerger-117~magnifier_pos-0.html; letöltés: 2021.06.13.

¹⁵⁷ KÖNAU, Steffen: Adrian Ursache vor Gericht: Ex-Mister-Germany torpediert den Prozess. Mitteldeutsche Zeitung, 2017.10.13.

<https://www.mz.de/lokal/halle-saale/adrian-ursache-vor-gericht-ex-mister-germany-torpediert-den-prozess-1367745>; letöltés: 2021.06.13.

¹⁵⁸ Chronologie: Der Fall Adrian Ursache. Mitteldeutsche Rundfunk, 2020.12.03.

<https://www.mdr.de/nachrichten/sachsen-anhalt/halle/chronologie-reichsbuerger-prozess-adrian-ursache-100.html>; letöltés: 2021.06.13.

A Szász-Anhalt tartományban található Reudenben Ursache korábban saját önkormányzattal működő „államot” alapított, az ingatlan határát pedig országhatárrá nyilvánította. 2016. augusztus 24-én egy végrehajtó megpróbálta kikényszeríteni az ingatlant Ursache-tól, aki a szimpatizánsaival együtt lépett fel a végrehajtó munkatársai ellen. Ursache korábban a végrehajtó munkatársait és azok családját is halálosan megfenyegette, így a német hatóságoknak védőőrizet alá kellett helyezniük őket. Az intézkedés szükségességét nyomatékosabbá tette, hogy az érintett személyek az államellenes fórumokon további fenyegetéseket kaptak, illetve kikerültek róluk olyan személyes adatok, amelyek alapján személyazonosságuk és tartózkodási helyük egyértelműen beazonosítható lett volna.¹⁵⁹

A Reudenben történt hatóságok elleni fegyveres ellenállás egyik támogatója és résztvevője Ursache barátja, Wolfgang Plan volt, aki alig két hónappal később, 2016 októberében meggyilkolt egy rendőrt, három másik személyt pedig megsebesített, amikor a rendőrök házkutatást kezdeményeztek nála a lakásán jogellenesen tartott lőfegyverek miatt. A bajorországi Nürnberg-Fürth kerületi bírósága 2017. október 23-án Wolfgang Planra életfogytiglani börtönbüntetést szabott ki a rendőr meggyilkolása miatt.¹⁶⁰

Birodalmi polgároknál rendőrségi rajtaütés során lefoglalt lőfegyverek¹⁶¹

¹⁵⁹ SCHAUER, Tanja: "Reichsbürger" Adrian Ursache zu sieben Jahren Haft verurteilt. Augsburg Allgemeine, 2019.04.18.

<https://www.augsburger-allgemeine.de/panorama/Ex-Mister-Germany-Reichsbuerger-Adrian-Ursache-zu-sieben-Jahren-Haft-verurteilt-id54099001.html>; letöltés: 2021.06.13.

¹⁶⁰ Reichsbürger Wolfgang P. muss lebenslang in Haft. Stern, 2017.10.23.

<https://www.stern.de/panorama/stern-crime/reichsbuerger-wolfgang-p--muss-lebenslang-in-haft-7671240.html>; letöltés: 2021.06.13.

¹⁶¹ PINKERT, Reiko – STEINKE, Ronen: Reichsbürger und ihre Waffen – der Bundesländer-Check. Süddeutsche Zeitung, 2018.10.09.

<https://www.sueddeutsche.de/politik/rechtsextremismus-reichsbuerger-und-ihre-waffen-von-baden-wuerttemberg-bis-thueringen-1.4152097>; letöltés: 2021.06.13.

Az erőszakos cselekedetek miatt a német tartományi hatóságok hamar belátták, hogy a Reichsbürger és a Selbstverwaltung mozgalmak megnövekedett kockázati potenciált jelentenek, ezért arra törekuszenek, hogy visszavonják a szélsőségesek fegyvertartási engedélyét vagy teljeskörűen megtiltsák azok kiadását a részükre. Nem valószínű azonban, hogy az ezen intézkedések által érintett személyek önként adják át fegyvereiket, így e mozgalmak részéről erőszakos cselekményekkel Németországban is egyre komolyabban számolni kell.¹⁶²

A német hatóságok adatai szerint a Reichsbürger és a Selbstverwaltung mozgalomhoz köthető számos kisebb csoport és egyén elsősorban Brandenburg, Mecklenburg-Pomeránia és Bajorország tartományokban aktív. A demográfiai adatokat tekintve a Reichsbürgert követő férfiak többsége 50 év feletti és társadalmilag hátrányos helyzetű; sokan ragaszkodnak a jobboldali, az antiszemita és a náci ideológiákhoz.¹⁶³

A két tárgyalt mozgalmon felül szintén a német államellenes szférához kapcsolódó, a katonai hivatással összefüggő, nagy horderejű esemény volt a Bundeswehr egy korábbi hadnagya, Franco Albrecht (a képen) 2021-ben Hamburgban tartott tárgyalása,¹⁶⁴ amely egy öt éve húzódó folyamat lezárásának tekinthető. Előéletét tekintve Albrecht példás katonai karriert tudhat magáénak, többek között külföldi tanulmányokat folytatott a neves francia Saint-Cyr Katonai Akadémián (École spéciale militaire de Saint-Cyr), de e tanulmányok keretében többször megfordult az ugyancsak neves angol Sandhursti Királyi Katonai Akadémián (Royal Military Academy Sandhurst) is.¹⁶⁵ Albrecht terveiben egyedülálló taktika szerepelt, amely elsődlegesen arra irányult, hogy példátlan idegenellenességet szítson Németországban, elhozva ezzel az államellenes csoportok által várt X-napot. Majdnem egy évig szíriai menekültnek adta ki magát, hogy ezzel az álcával politikusokat és más népszerű közszereplőket gyilkoljon meg. Ezekkel a cselekményekkel a „Gruppe S” (S-Csoport) nevezetű szélsőjobboldali szervezet keze alá dolgozott volna, amelyet azonban a német hatóságok 2020-ban beépített rendőri informátor segítségével felszámoltak.¹⁶⁶

¹⁶² "Reichsbürger" und "Selbstverwalter". Bundesministerium des Innern, für Bau und Heimat. <https://www.bmi.bund.de/SharedDocs/topthemen/DE/topthema-reichsbuerger/topthema-reichsbuerger.html>; letöltés: 2021.06.13.

¹⁶³ Reichsbürger, Die. Brandenburgische Landeszentrale für politische Bildung. <https://www.politische-bildung-brandenburg.de/lexikon/reichsbuerger-die>; letöltés: 2021.06.14.

¹⁶⁴ German officer who posed as Syrian refugee in terror trial. BBC News, 2021.05.20. <https://www.bbc.com/news/world-europe-57184527>; letöltés: 2021.06.14.

¹⁶⁵ HUGGLER, Justin: Sandhurst days of 'terror plot' officer with double life. Pressreader, 2019.04.21. <https://www.pressreader.com/uk/the-sunday-telegraph/20190421/281848645003321>; letöltés: 2021.06.14.

¹⁶⁶ MOODY, Oliver: Franco Albrecht trial: German soldier who posed as Syrian refugee accused of far-right terrorist plot. The Times, 2021.05.21. <https://www.thetimes.co.uk/article/franco-albrecht-trial-german-soldier-who-posed-as-syrian-refugee-accused-of-far-right-terror-plot-chxgc7bnz>; letöltés: 2021.06.14.

Az említett X-nap – amely megegyezne a Turner-naplókban leírt faji háború kezdeti napjával – nem a Gruppe S és Franco Albrecht hadnagy ötlete volt, hanem a német hadsereg különleges erőiben (Kommando Spezialkräfte) szolgáló néhány szélsőséges személy 2017-es elgondolása, amely alapján 2018 novemberében ismert német baloldali politikusok ellen követnek el gyilkosságokat. A terveket – csakúgy, mint Franco Albrecht hadnagy tetteit – a Katonai Elhárító Szolgálat (Der Militärische Abschirmdienst, MAD) még időben felfedte.¹⁶⁷

Ausztria – Staatenbund Österreich

Németország mellett Ausztria elhárító szolgálata, a BVT (Bundesamt für Verfassungsschutz und Terrorismusbekämpfung) is kapcsolatba került az utóbbi években egy államellenes mozgalmi hullámmal, amelynek képviselője a Staatenbund Österreich (Osztrák Államszövetség). A Staatenbund Österreich szintén egy olyan államellenes mozgalom, amely tagadja az osztrák szövetségi állam létét, helyette laza föderációs szerkezetű, tartományok közötti kooperatív, de semmiképpen sem egy együttes szövetségi kormányon alapuló államformát preferál. Ideológiájára hatottak a Reichsbürger, a Selbstverwaltung, a Freeman on the Land mozgalmak, valamint a hozzájuk kapcsolódó One People's Public Trust és a Szuverén Állampolgár is. A Staatenbund Österreich mozgalom viszonylag fiatal, alapítása még a 2015-höz és Monika Unger nevéhez kötődik, aki korábban az Osztrák Szabadságpárt (Freiheitliche Partei Österreichs, FPÖ) soraiban tevékenykedett. A Staatenbund Österreich mozgalom az előzőekben felsorolt mozgalmakhoz hasonlóan hamis azonosító dokumentumok, például személyi igazolványok, útlevélek, autórendszámok kiadásából és adományokból tartotta fenn magát, de többször megjelentek kilakoltatási eljárások során is, amelyek ezt követően jellemzően erőszakos fordulatot vettek. Az osztrák hivatalos szervek 2017 áprilisában több mint ezer főre becsülték a tagok számát.

Monika Unger,
a Staatenbund Österreich vezetője¹⁶⁸

A Staatenbund Österreich egy tagjának
megjelölt gépjárműve¹⁶⁹

¹⁶⁷ BETTINI, Daniel: Report: Far-right German commandos planned to kill politicians, immigrants. Ynet, 2018.12.11. <https://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-5398245,00.html>; letöltés: 2021.06.14.

¹⁶⁸ SCHUETZ, Johannes: Justizkritik als Hochverrat. Qolumnist, 2019.08.22. <https://qolumnist.com/de/2019/08/22/hochverrat-fuer-justizkritik-ein-urteil-aus-oesterreich/>; letöltés: 2021.06.14.

Ausztriában a törvényhozók annyira gyorsan és hatékonyan kezelték a helyzetet a Staatenbund Österreich-hel kapcsolatban, hogy a hatályos Büntetőtörvénykönyvben 2017-től (StrafGesetzBuch, StGB) a § 247a¹⁷⁰ külön foglalkozik az államellenes mozgalmakkal, mégpedig a következőképpen:

„(1) Aki egy államellenes/államhatalmat tagadó mozgalmat alapít, vagy ilyen szervezetben tagként vesz részt, és amennyiben a szervezetről, róla vagy más, a szervezetben részt vevő személy cselekményéről egyértelműen megállapítható az államellenes irányultság, legfeljebb két év szabadságvesztésre ítéltető.

(2) Bárki, aki olyan előre megfontolt szándékkal vesz részt az ilyen mozgalmakban, hogy (másokban is) ösztönözze az államhatalommal szembeni erőszakos és ellenséges cselekmények elkövetését, vagy jelentős anyagi, illetve egyéb támogatással finanszírozza e mozgalmak működését és nem felel meg az (1) bekezdésben foglaltaknak, legfeljebb egy év szabadságvesztésre ítéltető, vagy legfeljebb 720 napi pénzbírság szabható ki ellene.

(3) Államellenes/államhatalmat tagadó mozgalomnak minősül egy olyan több személyből álló csoportosulás, amelynek célja az Osztrák Köztársaság (szövetségi, állami, önkormányzati vagy más egyéb önkormányzati szintjén fennálló) szuverén joghatóságának következetes megkérdőjelezése, megtagadása és a saját maguk által meghatározott jogok saját meggyőződés alapján történő gyakorlása. Ennek megnyilvánulásaként az államellenes irányultságot egyértelműen kifejezve, ellenálló magatartást tanúsítanak az állami szervek által meghozott törvényeknek, rendeleteknek, továbbá ezek hatósági úton történő végrehajtásának vagy önkéntesen próbálják érvényre juttatni a saját meggyőződés által meghatározott jogokat.

(4) A mozgalomhoz kapcsolható elkövető esetében nem az (1) és (2) bekezdés szerint kiszabott büntetési tételeket kell alkalmazni, amennyiben az elkövetett cselekménye súlyának megfelelően szigorúbb büntetési tételek az irányadók.

(5) Az (1) és (2) bekezdésben foglaltak alapján nem büntetendő az a (korábbi) mozgalmi személy, aki mielőtt a hatóság tudomást szerezne a mozgalmi szerepvállalásáról, önként elhagyja azt, illetve személyéről egyértelműen megállapítható, hogy már nem államellenes/államhatalmat tagadó irányultságú.”

2017. április 21-én a csoport bejelentette, hogy megszállja a grazi Büntetőbírószéket, hogy ott a mozgalom tagjai önkéntesen eljárást indítsanak az általuk a nép ellenségeinek vélt személyek ellen. A 2017. április 19-ről április 20-ra virradó éjszaka alatt a hatóságok a mozgalommal összefüggésben összesen 26 embert tartóztattak le rajtaütések során Ausztria-szerte. Április 21-én csak 12 fő jelentkezett a bejelentett megszállásra, de végül ők sem jelentek meg. 2018. október közepén megkezdődött az eljárás a grazi büntetőügyekkel foglalkozó regionális

¹⁶⁹ Staatenbund Österreich und Monika Unger.
<https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcQ0EBimlABqFuBkZuKFnhqKPPs7RsZNr1txA&usqp=CAU>; letöltés: 2021.06.14.

¹⁷⁰ § 247a StGB Staatsfeindliche Bewegung. Jusline, 2017.09.01.
<https://www.jusline.at/gesetz/stgb/paragraf/247a>; letöltés: 2021.06.14.

bíróságon.¹⁷¹ A csoport ellen felhozott vádpontok között szerepelt többek között államellenes csoport tiltott létrehozása és támogatása, hazaárulás, államcsíny kísérlete, az alkotmányos szervek vagy azok tagjainak kényszerítése, fenyegetése, a hatóságokkal szembeni erőszakos ellenállás, súlyos gazdasági csalás, valamint közösség tagja elleni uszítás.

2019. január 25-én Monika Unger „államelnököt” hazaárulással vádolták meg, és 12 év börtönre ítélték. A bíróság emellett az alperest a kormány és az egyes kormánytagok kényszerítésében, hivatali visszaélésben és súlyos gazdasági csalás elkövetésében is bűnösnek találta. Helyettesét is – aki szintén hazaárulással nézett szembe – bűnösnek találták, és tíz év börtönre ítélték. A többi gyanúsítottat kilenc hónaptól három évig terjedő időszaknak megfelelő pénzbírságra ítélték, közülük néhány feltételes büntetés volt. Hat vádlottat felmentettek a hazaárulás vádja alól.¹⁷²

Monika Unger és társai a bíróság előtt¹⁷³

ÖSSZEZÉS

A jelen tanulmányban leírtak alapján általánosan megállapítható, hogy annak megírása évében, 2021-ben a szélsőjobboldali csoportokat illetően az Amerikai Egyesült Államokban és Európa egyes országaiban az államellenes és a szélsőjobboldali paramilitáris csoportok, egyének jelentik a talán legmagasabb szintű belső fenyegetést. A jelek azt mutatják, hogy ezzel a fenyegetéssel legalább egy 5–10 éves időtartamban egyre komolyabban számolni kell.

¹⁷¹ BISCHOF, Daniel: "Da sehe ich künftig ein Gefahrenpotenzial". Wiener Zeitung, 2017.06.20. <https://www.wienerzeitung.at/nachrichten/politik/oesterreich/899376-Da-sehe-ich-kuenftig-ein-Gefahrenpotenzial.html>; letöltés: 2021.06.14.

¹⁷² FELKE, Catharina: Staatenbund der Staatsverweigerer. Zeit Online, 2017.04.25. <https://www.zeit.de/politik/2017-04/staatsverweigerer-oesterreich-staatsleugner-gesetz-verbot>; letöltés: 2021.06.15.

¹⁷³ LOBNIK, Alfred: Staatsverweigerer-Prozess Zwölf Jahre Haft für "Staatenbund-Präsidentin". Kleine Zeitung, 2020.10.21. https://www.kleinezeitung.at/steiermark/5885557/StaatsverweigererProzess_Zwoelf-Jahre-Haft-fuer; letöltés: 2021.06.15.

A tanulmányban feldolgozott téma sokkal átfogóbban érinti a katonai területet, mint a tanulmányosorozat előző két része – bár a szerző azokban is feltárt számos katonai érintettséget. Ezért érdemes elgondolkozni azon, hogy hogyan lehet a 21. század katonája számára egyénileg és szervezeti szinten meghatározni azt az alapvetést, amelyre a katonai hivatás épül: a hűséget a hazához. Ez kulcsfontosságú kérdés, mivel a katonai hivatás nem is létezhetne hazafias érzések, hazaszeretet nélkül. Ehhez kapcsolódó lényeges kérdés például, hogy az elhárítási terület vajon hogyan tudja hatékonyan feltárni, hogy ki az, aki már „túlságosan” is hazafi – egy olyan környezetben, amely magától is, természetéből adódóan szinte mindennapos szélsőségekre hajlamos? Vajon mikor jön el az a pont, amikor a kialakult helyzet hatékony cselekvést igényel?

Bár ennek a szélsőjobboldali csoportokkal foglalkozó speciális sorozatnak az alap gondolata 2019-ben fogalmazódott meg, már az akkori nemzetközi folyamatokat és egyes országok belpolitikai ügyeit követve nyilvánvalóvá vált, hogy a szélsőjobboldali ideológiához köthető államellenes csoportok és egyének veszélyességüket tekintve előbb-utóbb kiemelkednek majd, ráadásul ehhez a világjárvány és annak számos következménye is hozzájárult. Az államellenes, az összeesküvéselmélet-hívó és a paramilitáris mozgalmakat illető trendeket egyre sötétebben látjuk kirajzolódni, gondoljunk csak a korábban már említett, 2021 májusában fegyverekkel együtt eltűnt szélsőséges, összeesküvéselmélet-hívó belga katonára, Jürgen Coningsra és a kettős életet élő Franco Albrecht német hadnagyra.

Megemlítendő továbbá a francia hadsereg hűsz nyugállományú tábormoka és a fegyveres erők több ezer nyugállományú és aktív tagja által jegyzett, 2021. április 21-én napvilágot látott, polgárháborúra figyelmeztető nyílt levele, valamint a Pentagon szakértői által készített és 2020 októberében nyilvánosságra hozott jelentés, amely az amerikai haderő súlyos szélsőjobboldali kitettségét tárja fel.¹⁷⁴

A szélsőjobboldali katonai kötődések jelenleg jelentős kihívásként jelentkeznek az egyes országok és összességében a NATO számára, különösen azért, mert az Oroszországi Föderáció kiválóan képes ezekre rákapcsolódni, ahogyan az összeesküvéselmélet-hívó csoportokra is.¹⁷⁵

Bárhogyan is alakul tehát az elkövetkezendő évtized, szinte biztos, hogy tömegesen vagy magányosan, szervezett vagy szervezetlen formában, komolyan számolni kell a szélsőjobboldal e szerzteágazó, mégis egységes formációival.

¹⁷⁴ CROSSE, Jacob: Pentagon report reveals growth of fascistic networks within US military. World Socialist Web Site, 2021.02.20.
<https://www.wsws.org/en/articles/2021/02/20/pent-f20.html>; letöltés: 2021.06.19.

¹⁷⁵ ALLEN, Ian: Russia-linked PR firm asked social media influencers to spread doubts about vaccines. Intelnews.org, 2021.05.27.
<https://intelnews.org/2021/05/27/01-3011/>; letöltés: 2021.06.19.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- § 247a StGB Staatsfeindliche Bewegung. Jusline, 2017.09.01.
<https://www.jusline.at/gesetz/stgb/paragraf/247a>; letöltés: 2021.06.14.
- A Statement by Former Republican National Security Officials.
<https://www.defendingdemocracytogether.org/national-security/>; letöltés: 2021.05.12.
- Aggasztóan nő a „birodalmi polgárok” száma Németországban. hvg.hu, 2018.04.30.
https://hvg.hu/vilag/20180430_Aggasztosan_no_a_birodalmi_polgarok_szama_Nemetorszagban; letöltés: 2021.06.13.
- AISCH, Gregor – HUANG, Jon – KANG, Cecilia: Dissecting the #PizzaGate Conspiracy Theories. The New York Times, 2016.12.10.
<https://www.nytimes.com/interactive/2016/12/10/business/media/pizzagate.html>;
letöltés: 2021.05.29.
- ALLEN, Ian: FBI warns some QAnon online supporters plan to transition to ‘real-world violence’. Intelnews.org, 2021.06.15.
<https://intelnews.org/2021/06/15/01-3023/>; letöltés: 2021.06.29.
- ALLEN, Ian: Leader of American far-right paramilitary group is based in Russia. Intelnews.org, 2020.01.27.
<https://intelnews.org/2020/01/27/01-2711/>; letöltés: 2021.06.10.
- ALLEN, Ian: Russia-linked PR firm asked social media influencers to spread doubts about vaccines. Intelnews.org, 2021.05.27.
<https://intelnews.org/2021/05/27/01-3011/>; letöltés: 2021.06.19.
- ALLEN, Ian: US Senate report details missed intelligence prior to January 6 attack on US Capitol. Intelnews.org, 2021.06.09.
<https://intelnews.org/2021/06/09/01-3017/>; letöltés: 2021.06.12.
- ALLEN, Theodore C.: The American Militia Phenomenon: A Psychological Profile of Militant Theocracies. Faculty of California State University, Chico, 2009. p. 150.
<https://scholarworks.calstate.edu/downloads/x346d4831>; letöltés: 2021.06.05.
- BETTINI, Daniel: Report: Far-right German commandos planned to kill politicians, immigrants. Ynet, 2018.12.11.
<https://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-5398245,00.html>; letöltés: 2021.06.14.
- BINAGHI, Lorella: Germania non ha ancora un Trattato di pace/In Deutschland gibt es keinen Friedensvertrag. Cieliparalleli, 2016.02.06.
<https://www.cieliparalleli.com/appunti-di-cronaca/germania-non-ha-ancora-un-trattato-di-pacein-deutschland-gibt-es-keinen-friedensvertrag.html>; letöltés: 2021.06.13.
- BINDER, Melissa: Oregon militants: Why the Bundys’ Mormonism matters. Oregonlive, 2019.01.09.
https://www.oregonlive.com/faith/2016/01/bundy_mormonism.html; letöltés: 2021.05.25.
- BISCHOF, Daniel: "Da sehe ich künftig ein Gefahrenpotenzial". Wiener Zeitung, 2017.06.20.
<https://www.wienerzeitung.at/nachrichten/politik/oesterreich/899376-Da-sehe-ich-kuenftig-ein-Gefahrenpotenzial.html>; letöltés: 2021.06.14.
- Boogaloo Bois: the birth of a ‘movement’, from memes to real-world violence. The Press Free, 2021.03.30.
<https://thepressfree.com/boogaloo-bois-the-birth-of-a-movement-from-memes-to-real-world-violence/>; letöltés: 2021.06.08.
- Boogaloo Boys logo. Politically Incorrect. 4plebs.org.
<https://archive.4plebs.org/pol/thread/266212236/>; letöltés: 2021.06.10.

- BROSNAHAN, Cori: Ruby Ridge, Part One: Suspicion. <https://www.pbs.org/wgbh/americanexperience/features/ruby-ridge-part-one-suspicion/>; letöltés: 2021.06.07.
- BROWN, DeNeen L.: 'BlackKlansman': How black detective Ron Stallworth infiltrated the Colorado Klan. The Washington Post, 2019.01.22. <https://www.washingtonpost.com/news/retropolis/wp/2018/08/10/blackklansman-how-black-detective-ron-stallworth-infiltrated-the-colorado-klan/>; letöltés: 2021.05.29.
- BROWN, Mike: The 2010 slaying of officers Brandon Paudert and Bill Evans. Commercial Appeal, 2017.02.24. <https://eu.commercialappeal.com/picture-gallery/news/crime/2017/02/24/the-2010-slaying-of-officers-brandon-paudert-and-bill-evans/98370080/>; letöltés: 2021.06.03.
- CHENEY, Kyle: Andrew McCabe sues DOJ, claims his firing was 'retaliation' directed by Trump. Politico, 2019.08.08. <https://www.politico.com/story/2019/08/08/andrew-mccabe-sues-doj-fbi-1453351>; letöltés: 2021.05.12.
- Chronologie: Der Fall Adrian Ursache. Mitteldeutsche Rundfunk, 2020.12.03. <https://www.mdr.de/nachrichten/sachsen-anhalt/halle/chronologie-reichsbuerger-prozess-adrian-ursache-100.html>; letöltés: 2021.06.13.
- Constitution of the United States – Fifth Amendment. <https://constitution.congress.gov/constitution/amendment-5/>; letöltés: 2021.05.18.
- Constitution of the United States – First Amendment. <https://constitution.congress.gov/constitution/amendment-1/>; letöltés: 2021.05.25.
- Constitution of the United States – Second Amendment. <https://constitution.congress.gov/constitution/amendment-2/>; letöltés: 2021.05.18.
- Constitution of the United States – Sixteenth Amendment. <https://constitution.congress.gov/constitution/amendment-16/>; letöltés: 2021.05.18.
- Context of 'March 21, 2003 and After: Two Arrested for Trying to Help Convicted Freeman Escape Prison'. <http://www.historycommons.org/context.jsp?item=a032103hurlbertlittle#a032103hurlbertlittle>; letöltés: 2021.06.07.
- CROSSE, Jacob: Pentagon report reveals growth of fascistic networks within US military. World Socialist Web Site, 2021.02.20. <https://www.wsws.org/en/articles/2021/02/20/pent-f20.html>; letöltés: 2021.06.19.
- CUNNINGHAM, Meg – YIN, Tina: Anti-government activist Ammon Bundy files to run for Idaho governor. ABC News, 2021.05.25. <https://abcnews.go.com/Politics/anti-government-activist-ammon-bundy-files-run-idaho/story?id=77895206>; letöltés: 2021.05.18.
- DAVIES, Mark: An introduction to the Structure and Sources of American Law. http://www.nyc.gov/html/conflicts/downloads/pdf2/municipal_ethics_laws_ny_state/introduction_to_american_law.pdf; letöltés: 2021.05.18.
- DE SIMONE, Daniel – SOSHNIKOV, Andrei – WINSTON, Ali: Neo-Nazi Rinaldo Nazzaro running US militant group The Base from Russia. BBC, 2021.01.24. <https://www.bbc.com/news/world-51236915>; letöltés: 2021.06.10.
- DE SIMONE, Daniel – WINSTON, Ali: Neo-Nazi militant group grooms teenagers. BBC News, 2020.06.22. <https://www.bbc.com/news/uk-53128169>; letöltés: 2021.06.10.

- DEARDEN, Lizzie: German anti-terror police uncover hidden paramilitary training camps for far-right extremists. Independent, 2017.06.23.
<https://www.independent.co.uk/news/world/europe/german-paramilitary-far-right-extremist-terror-training-camps-thuringia-forest-erfurt-gottingen-a7805241.html>; letöltés: 2021.06.10.
- DICKSON, Ej: The FBI Declared QAnon a Domestic Terrorism Threat — and Conspiracy Theorists Are Psyched. Rolling Stone, 2019.08.02.
<https://www.rollingstone.com/culture/culture-features/qanon-domestic-terrorism-threat-conspiracy-theory-866288/>; letöltés: 2021.05.23.
- DICKSON, Ej: The Rise and Fall of the Proud Boys. Rolling Stone, 2021.06.15.
<https://www.rollingstone.com/culture/culture-features/proud-boys-far-right-group-1183966/>; letöltés: 2021.06.17.
- Domestic terrorism – The Sovereign Citizen Movement. FBI Stories, 2010.04.13.
https://archives.fbi.gov/archives/news/stories/2010/april/sovereigncitizens_041310/domestic-terrorism-the-sovereign-citizen-movement; letöltés: 2021.06.03.
- DUCKWORTH, Tammy: Donald Trump Is Endangering America's National Security for His Ego. Time, 2020.11.20.
<https://time.com/5913960/trump-endangering-national-security/>; letöltés: 2021.05.12.
- DURKIN, Erin: Trump removes Secret Service director amid ‘near-systematic purge’ of agency. The Guardian, 2019.04.09.
<https://www.theguardian.com/us-news/2019/apr/08/trump-removes-secret-service-director-homeland-security>; letöltés: 2021.05.12.
- ELAN, Priya: Fred Perry withdraws polo shirt adopted by far-right Proud Boys. The Guardian, 2020.09.28.
<https://www.theguardian.com/world/2020/sep/28/fred-perry-withdraws-polo-shirt-adopted-by-far-right-proud-boys>; letöltés: 2021.06.12.
- ENGEL, Richard – BENYON-TINKER, Kate – WERNER, Kennett: Russian documents reveal desire to sow racial discord – and violence – in the U.S. NBC News, 2019.05.21.
<https://www.nbcnews.com/news/world/russian-documents-reveal-desire-sow-racial-discord-violence-u-s-n1008051>; letöltés: 2021.06.19.
- Episode 24: Freedom Technologies with Trent Goodbaudy. Conspiracy Queries, 2013.08.22.
<https://www.conspiracyqueries.com/2013/08/>; letöltés: 2021.06.03.
- FÁBIÁN Tamás: Náci vagyok, vállalom! Vona meg a barátom. Index, 2015.06.15.
https://index.hu/belfold/2015/06/15/naci_vagyok_vallalom_vona_meg_a_baratom/; letöltés: 2021.05.23.
- FBI warning to lawmakers that QAnon conspiracy theorists may become more violent. CNN, 2021.06.14.
<https://edition.cnn.com/2021/06/14/politics/fbi-qanon-warning-to-lawmakers/index.html>; letöltés: 2021.06.15.
- FELKE, Catharina: Staatenbund der Staatsverweigerer. Zeit Online, 2017.04.25.
<https://www.zeit.de/politik/2017-04/staatsverweigerer-oesterreich-staatsleugner-gesetz-verbot>; letöltés: 2021.06.15.
- Form for Submission of Paper Format Exhibits (Hungary). U.S. Securities and Exchange Commission.
<https://www.sec.gov/Archives/edgar/vpr/1600/16005094.pdf>; letöltés: 2021.06.17.

- FÖRSTER, Andreas: Reichsbürger in Berlin: Wolfgang Ebel aus Zehlendorf gilt als erster Reichsbürger. Berliner Zeitung, 2018.09.13.
<https://www.berliner-zeitung.de/mensch-metropole/reichsbuerger-in-berlin-wolfgang-ebel-aus-zehlendorf-gilt-als-erster-reichsbuerger-li.72306>; letöltés: 2021.06.13.
- French soldiers warn of civil war in new letter. BBC News, 2021.05.10.
<https://www.bbc.com/news/world-europe-57055154>; letöltés: 2021.05.23.
- FULLER, Jaime: The long fight between the Bundys and the federal government, from 1989 to today. The Washington Post, 2016.01.04.
<https://www.washingtonpost.com/news/the-fix/wp/2014/04/15/everything-you-need-to-know-about-the-long-fight-between-cliven-bundy-and-the-federal-government/>; letöltés: 2021.05.18.
- GEERTS, Evelien: Jürgen Conings: the case of a Belgian soldier on the run shows how the pandemic collides with far-right extremism. The Conversation, 2021.06.15.
<https://theconversation.com/jurgen-conings-the-case-of-a-belgian-soldier-on-the-run-shows-how-the-pandemic-collides-with-far-right-extremism-162365>; letöltés: 2021.05.23.
- GENSING, Patrick: Wer sind die "Reichsbürger"? Tagesschau, 2016.10.19.
https://www.tagesschau.de/inland/reichsbuerger-117~magnifier_pos-0.html; letöltés: 2021.06.13.
- German far-right youth receive combat training in Russia: Report. Al Jazeera, 2020.06.05.
<https://www.aljazeera.com/news/2020/6/5/german-far-right-youth-receive-combat-training-in-russia-report>; letöltés: 2021.06.10.
- German officer who posed as Syrian refugee in terror trial. BBC News, 2021.05.20.
<https://www.bbc.com/news/world-europe-57184527>; letöltés: 2021.06.14.
- Germany withdraws platoon from Nato mission in Lithuania. BBC News, 2021.06.16.
<https://www.bbc.com/news/world-europe-57487869>; letöltés: 2021.05.23.
- Germany: Frankfurt police unit to be disbanded over far-right chats. Deutsche Welle, 2021.06.10.
<https://www.dw.com/en/germany-frankfurt-police-unit-to-be-disbanded-over-far-right-chats/a-57840014>; letöltés: 2021.05.23.
- Germany's far-right Reichsbürger movement larger than earlier estimated. Deutsche Welle, 2018.04.28.
<https://www.dw.com/en/germanys-far-right-reichsb%C3%BCrger-movement-larger-than-earlier-estimated/a-43580603>; letöltés: 2021.06.13.
- GLANCY, Josh: Patriot militias 'gun up' for apocalypse of Clinton victory. The Times, 2016.11.06.
<https://www.thetimes.co.uk/article/patriot-militias-gun-up-for-apocalypse-of-clinton-victory-v5xkk9bg9>; letöltés: 2021.06.08.
- GUTIERREZ, Kris: Oklahoma City Bombing Co-Conspirator Reaches Out to Victims in Letters. FOX News, 2011.11.29.
<https://www.foxnews.com/us/oklahoma-city-bombing-co-conspirator-reaches-out-to-victims-in-letters>; letöltés: 2021.06.07.
- HAFNER, Josh: Three Percenters: What is the gun-toting group? And what do its supporters want? USA Today News, 2018.03.01.
<https://eu.usatoday.com/story/news/nation-now/2018/03/01/three-percenters-what-gun-toting-group-and-what-do-its-supporters-want/385463002/>; letöltés: 2021.06.08.

- Head of Commission Blamed For 'Racist' Book A John Bircher. AP, 1987.03.09.
<https://apnews.com/article/1170a8fed3e2bca57a75ea7ff477d999>; letöltés: 2021.06.07.
- HUGGLER, Justin: Sandhurst days of 'terror plot' officer with double life. Pressreader, 2019.04.21.
<https://www.pressreader.com/uk/the-sunday-telegraph/20190421/281848645003321>;
letöltés: 2021.06.14.
- IMLINGER, Christine: Belächelt, nett und brandgefährlich: Die Welt der „freien Männer“. Die Presse, 2016.11.21.
<https://www.diepresse.com/5121083/belachelt-nett-und-brandgefahrllich-die-welt-der-bdquoofreien-mannerldquo>; letöltés: 2021.06.12.
- JACKSON, Sam: Conspiracy theories in the patriot/militia movement. GW Program on Extremism, 2017.
<https://extremism.gwu.edu/sites/g/files/zaxdzs2191/f/downloads/Jackson%2C%20Conspiracy%20Theories%20Final.pdf>; letöltés: 2021.05.17.
- JONES, Seth G. – DOXSEE, Catrina: Examining Extremism: Antifa. CSIS, 2021.06.24.
<https://www.csis.org/blogs/examining-extremism/examining-extremism-antifa>; letöltés: 2021.06.08.
- Kaarst ist NRW-Stützpunkt der sogenannten "Reichsbürger". NRW Jetzt, 2017.08.05.
<https://nrwjetzt.de/kaarst-ist-nrw-stuetzpunkt-der-sogenannten-reichsbuerger/>;
letöltés: 2021.06.13.
- KALINOWSKI, Caesar IV: A Legal Response to the Sovereign Citizen Movement. Montana Law Review, Volume 80, Issue 2, 2019. pp. 153–210.
<https://scholarworks.umt.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2450&context=mlr>;
letöltés: 2021.06.17.
- KELLY, Caroline: Washington Post: Capitol Police intelligence report warned of violence targeting 'Congress itself' three days before attack. CNN, 2021.01.16.
<https://edition.cnn.com/2021/01/15/politics/capitol-police-intelligence-report-congress-attack/index.html>; letöltés: 2021.05.12.
- KELLY, Mike: From a Catholic prep school to Nazism: The strange journey of Rinaldo Nazzaro. <https://eu.northjersey.com/story/news/columnists/mike-kelly/2020/03/09/mystery-how-catholic-prep-school-grad-turned-nazism/4977284002/>; letöltés: 2021.06.10
- KIFNER, John: 10 Years After Bombing, Oklahoma City Remembers. The New York Times, 2005.04.20.
<https://www.nytimes.com/2005/04/20/us/10-years-after-bombing-oklahoma-city-remembers.html>; letöltés: 2021.05.25.
- KÖNAU, Steffen: Adrian Ursache vor Gericht: Ex-Mister-Germany torpediert den Prozess. Mitteldeutsche Zeitung, 2017.10.13.
<https://www.mz.de/lokal/halle-saale/adrian-ursache-vor-gericht-ex-mister-germany-torpediert-den-prozess-1367745>; letöltés: 2021.06.13.
- LEIBY, Richard: Many Militia Gourp Scale Back, Distance Themselves From McVeigh. The Washington Post, 1997.06.14.
<https://www.washingtonpost.com/wp-srv/national/longterm/oklahoma/stories/militia.htm>; letöltés: 2021.05.25.
- LEVITAS, Daniel: The Terrorist Next Door: The Militia Movement and the Radical Right. St. Martin's Press, New York, 2002. pp. 66–67.

- LEWIS, Danny: Twenty Years Ago Today, the Montana Freeman Started Its 81-Day Standoff. Smithsonian Magazine, 2016.03.25.
<https://www.smithsonianmag.com/smart-news/twenty-years-ago-today-the-montana-freeman-started-its-81-day-standoff-180958568/>; letöltés: 2021.06.07.
- Lie detectors used for Klan informers. The New York Times, 1972.09.13.
<https://www.nytimes.com/1972/09/13/archives/lie-detectors-used-for-klan-informers.html>; letöltés: 2021.05.25.
- LINDER, Douglas O.: The Oklahoma City Bombing & The Trial of Timothy McVeigh: An Account. Famous Trials.
<https://famous-trials.com/oklacity/730-home>; letöltés: 2021.06.07.
- LOBNIK, Alfred: Staatsverweigerer-Prozess Zwölf Jahre Haft für "Staatenbund-Präsidentin". Kleine Zeitung, 2020.10.21.
https://www.kleinezeitung.at/steiermark/5885557/Staatsverweigerer-Prozess_Zwoelf-Jahre-Haft-fuer; letöltés: 2021.06.15.
- MAHDAWI, Arwa: The troubling ascent of the LGBT right wing. The Guardian, 2017.10.26.
<https://www.theguardian.com/commentisfree/2017/oct/26/ascent-lgbt-right-wing-afd>; letöltés: 2021.05.25.
- Man Accused Of Selling Machine Gun Conversion Devices To Minnesota ‘Boogaloo Bois’. CBS Minnesota, 2020.11.17.
<https://minnesota.cbslocal.com/2020/11/17/man-accused-of-selling-machine-gun-conversion-devices-to-minnesota-boogaloo-bois/>; letöltés: 2021.06.12.
- MARAS, Marie-Helen: A terrorizmus elmélete és gyakorlata. Antall József Tudásközpont, Budapest, 2016.
- MCCANN, Mac: Almost Half of Trump Voters Believe Hillary Clinton ‘Pizzagate’ Pedophilia Conspiracy Theory Is True. Complex, 2016.12.28.
<https://www.complex.com/life/2016/12/almost-half-trump-voters-believe-hillary-clinton-part-of-pizzagate-conspiracy-theory>; letöltés: 2021.05.29.
- MCEVOY, Jemima: CIA Director Gina Haspel Announces Resignation. Forbes, 2021.01.19.
<https://www.forbes.com/sites/jemimamcevoy/2021/01/19/cia-director-gina-haspel-announces-resignation/?sh=472cec7cf205>; letöltés: 2021.05.12.
- MICHEL, Lou – HERBECK, Dan: American Terrorist: Timothy McVeigh & The Oklahoma City Bombing. Harper, New York, 2002.
- MILNER, Glen: Timothy McVeigh – That Tim McVeigh Calls U.S. A Hypocrite Is No Surprise; Americans Must Stop Violence. The Seattle Times, 1998.06.11.
<https://archive.seattletimes.com/archive/?date=19980611&slug=2755632>; letöltés: 2021.05.25.
- MÍZSUR András: Letartóztatták a hírhedt Trump-párti szélsőjobboldali szervezet vezetőjét. Telex, 2021.01.05.
<https://telex.hu/kulfold/2021/01/05/egyesult-allamok-proud-boys-tuntetes-enrique-tarrio>; letöltés: 2021.06.12.
- MOODY, Oliver: Franco Albrecht trial: German soldier who posed as Syrian refugee accused of far-right terrorist plot. The Times, 2021.05.21.
<https://www.thetimes.co.uk/article/franco-albrecht-trial-german-soldier-who-posed-as-syrian-refugee-accused-of-far-right-terror-plot-chxgc7bnz>; letöltés: 2021.06.14.
- MORSE, Cory: They call themselves ‘militias,’ but actual militias report to the governor in Michigan. Michigan Live, 2021.02.24.
<https://www.mlive.com/politics/2021/02/they-call-themselves-militias-but-actual-militias-report-to-the-governor-in-michigan.html>; letöltés: 2021.06.07.

- NETOLITZKY, Donald J.: The History of the Organized Pseudolegal Commercial Argument Phenomenon in Canada. *Alberta Law Review*, Volume 53, Issue 3, 2016.04.06. pp. 609–642.
<https://albertalawreview.com/index.php/ALR/article/view/422/418>; letöltés: 2021.06.05.
- NGANGURA, Tarisai: “White Supremacy Is Not Just for White People”: Trumpism, the Proud Boys, and the Extremist Allure for People of Color. *Vanity Fair*, 2021.02.01.
<https://www.vanityfair.com/news/2021/02/trumpism-the-proud-boys-and-the-extremist-allure-for-people-of-color>; letöltés: 2021.05.25.
- Oath Keepers. Anti-Defamation League.
<https://www.adl.org/resources/backgrounders/oath-keepers>; letöltés: 2021.06.08.
- Oath Keepers. Anti-Defamation League.
<https://www.adl.org/resources/backgrounders/oath-keepers>; letöltés: 2021.06.08.
- Oklahoma City bombing. History, 2009.12.16.
<https://www.history.com/topics/1990s/oklahoma-city-bombing>; letöltés: 2021.05.12.
- PERLIER, Arie: Trump’s purge of defense agencies comes at a vulnerable time for US national security. *The Conversation*, 2020.11.18.
<https://theconversation.com/trumps-purge-of-defense-agencies-comes-at-a-vulnerable-time-for-us-national-security-149853>; letöltés: 2021.05.12.
- PINEDA, Khrysgiana: The boogaloo movement is gaining momentum. Who are the boogaloo 'bois' and what do they want? *USA Today*, 2020.06.19.
<https://eu.usatoday.com/story/news/nation/2020/06/19/what-is-boogaloo-movement/3204899001/>; letöltés: 2021.06.08.
- PINEDA, Khrysgiana: The boogaloo movement is gaining momentum. Who are the boogaloo 'bois' and what do they want? *USA Today News*, 2020.06.19.
<https://eu.usatoday.com/story/news/nation/2020/06/19/what-is-boogaloo-movement/3204899001/>; letöltés: 2021.06.10.
- PINKERT, Reiko – STEINKE, Ronen: Reichsbürger und ihre Waffen – der Bundesländer-Check. *Süddeutsche Zeitung*, 2018.10.09.
<https://www.sueddeutsche.de/politik/rechtsextremismus-reichsbuerger-und-ihre-waffen-von-baden-wuerttemberg-bis-thueringen-1.4152097>; letöltés: 2021.06.13.
- Posse Comitatus.
<https://www.encyclopedia.com/social-sciences-and-law/law/law/posse-comitatus>; letöltés: 2021.05.29.
- Proud Boys’ Girls Twitter.
<https://web.archive.org/web/20170905164452/http://twitter.com/proudboysgirls>; letöltés: 2021.06.12.
- "Reichsbürger" und "Selbstverwalter". Bundesministerium des Innern, für Bau und Heimat.
<https://www.bmi.bund.de/SharedDocs/topthemen/DE/topthema-reichsbuerger/topthema-reichsbuerger.html>; letöltés: 2021.06.13.
- Reichsbürger Wolfgang P. muss lebenslang in Haft. *Stern*, 2017.10.23.
<https://www.stern.de/panorama/stern-crime/reichsbuerger-wolfgang-p--muss-lebenslang-in-haft-7671240.html>; letöltés: 2021.06.13.
- Reichsbürger, Die. Brandenburgische Landeszentrale für politische Bildung.
<https://www.politische-bildung-brandenburg.de/lexikon/reichsbuerger-die>; letöltés: 2021.06.14.

- RIVINIUS, Jessica: Sovereign citizen movement perceived as top terrorist threat. Start, 2014.07.30.
<https://www.start.umd.edu/news/sovereign-citizen-movement-perceived-top-terrorist-threat>; letöltés: 2021.05.25.
- ROBINSON, Eugene S.: When Did Gavin McInnes Lose His Mind? OZY, 2020.09.06.
<https://www.ozy.com/news-and-politics/when-did-gavin-mcinnnes-lose-his-mind/378005/>; letöltés: 2021.06.12.
- ROMANO, Aja: How a dystopian neo-Nazi novel helped fuel decades of white supremacist terrorism. Vox, 2021.01.28.
<https://www.vox.com/22232779/the-turner-diaries-novel-links-to-terrorism-william-luther-pierce>; letöltés: 2021.05.29.
- Ruby Ridge (United States History).
<https://www.britannica.com/event/Ruby-Ridge>; letöltés: 2021.05.25.
- RUSSEL, Gordon: Picture of suspects in St. John Parish shootings starting to emerge. NOLA, 2012.08.17.
https://www.nola.com/news/crime_police/article_98827f97-59a0-540b-9442-838a6781e584.html; letöltés: 2021.06.03.
- SANCHEZ, Casey: Sovereign Citizens Movement Resurging. Intelligence Report, 2009 Spring Issue, 2009.02.26.
<https://www.splcenter.org/fighting-hate/intelligence-report/2009/sovereign-citizens-movement-resurging>; letöltés: 2021.06.03.
- SARDARIZADEH, Shayan – WENDLING, Mike: George Floyd protests: Who are Boogaloo Bois, antifa and Proud Boys? BBC News, 2020.06.17.
<https://www.bbc.com/news/blogs-trending-53018201>; letöltés: 2021.06.10.
- SCHAUER, Tanja: "Reichsbürger" Adrian Ursache zu sieben Jahren Haft verurteilt. Augsburg Allgemeine, 2019.04.18.
<https://www.augsburger-allgemeine.de/panorama/Ex-Mister-Germany-Reichsbuerger-Adrian-Ursache-zu-sieben-Jahren-Haft-verurteilt-id54099001.html>; letöltés: 2021.06.13.
- SCHUETZ, Johannes: Justizkritik als Hochverrat. Qolumnist, 2019.08.22.
<https://qolumnist.com/de/2019/08/22/hochverrat-fuer-justizkritik-ein-urteil-aus-oesterreich/>; letöltés: 2021.06.14.
- SHEAR, Michael D. – APUZZO, Matt: F.B.I. Director James Comey Is Fired by Trump. The New York Times, 2017.05.09.
<https://www.nytimes.com/2017/05/09/us/politics/james-comey-fired-fbi.html>; letöltés: 2021.05.12.
- SHERILL, Thomas: Local, national Oath Keepers members working to expand in Columbus County. The News Reporter, 2020.09.15.
<https://nrcolumbus.com/local-national-oath-keepers-members-working-to-expand-in-columbus-county/>; letöltés: 2021.06.08.
- Staatenbund Österreich und Monika Unger.
<https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcQ0EBimblABqFuBkZuKFnhqKPPs7RsZNR1txA&usqp=CAU>; letöltés: 2021.06.14.
- STALLWORTH, Ron: Csuklyások – BlacKkKlansman. I.P.C. Kft., Budapest, 2018.
- STELTER, Brian: Fake news, real violence: 'Pizzagate' and the consequences of an Internet echo chamber. CNN, 2016.12.06.
<https://money.cnn.com/2016/12/05/media/fake-news-real-violence-pizzagate/index.html>; letöltés: 2021.05.25.

- STICKINGS, Tim: Trial begins for German soldier accused of plotting attack and posing as Syrian refugee. The National, 2021.05.20.
<https://www.thenationalnews.com/world/europe/trial-begins-for-german-soldier-accused-of-plotting-attack-and-posing-as-syrian-refugee-1.1226741>; letöltés: 2021.05.23.
- SUN, Elizabeth: The Dangerous Radicalization of Crime in U.S. News Media. Center for American Progress, 2018.08.29.
<https://www.americanprogress.org/issues/criminal-justice/news/2018/08/29/455313/dangerous-racialization-crime-u-s-news-media/>; letöltés: 2021.05.18.
- Sovereign Citizen Movement. Anti-Defamation League.
<https://www.adl.org/resources/backgrounders/sovereign-citizen-movement>; letöltés: 2021.06.03.
- Tax Protest Movement (for Law Enforcement). Anti-Defamation League.
<https://www.adl.org/resources/backgrounders/tax-protest-movement>; letöltés: 2021.05.18.
- Tea Party movement (American political movement).
<https://www.britannica.com/topic/Tea-Party-movement>; letöltés: 2021.06.07.
- The All American Militias. Soundcloud podcast, 2018.
<https://soundcloud.com/popularfrontcast/02-the-all-american-militias>; letöltés: 2021.06.08.
- The Base. Anti-Defamation League.
<https://www.adl.org/resources/backgrounders/the-base>; letöltés: 2021.06.10.
- The Boogaloo Movement. Anti-Defamation League.
<https://www.adl.org/boogaloo>; letöltés: 2021.06.12.
- The Militia Movement (2020). Anti-Defamation League.
<https://www.adl.org/resources/backgrounders/the-militia-movement-2020>; letöltés: 2021.05.25.
- The Militia Movement (for Law Enforcement). Anti-Defamation League.
<https://www.adl.org/education/resources/backgrounders/militia-movement>; letöltés: 2021.06.07.
- The Oath Keepers – Anti-Government Extremists Recruiting Military and Police. Anti-Defamation League, 2015.
<https://www.adl.org/sites/default/files/documents/assets/pdf/combating-hate/The-Oath-Keepers-ADL-Report.pdf>; letöltés: 2021.06.08.
- THOMAS, Judy L.: Sovereign citizens now consist of all colors and creeds. The Kansas City Star, 2015.08.29.
<https://www.kansascity.com/news/politics-government/article32759247.html>; letöltés: 2021.06.03.
- THOMAS, Judy: Dangerous network of militia members led by Ammon Bundy and spurred by COVID has spread to 16 states, report says. The Register-Guard.
<https://eu.registerguard.com/story/news/2020/10/18/dangerous-network-militia-members-led-ammon-bundy-has-spread-16-states-report-says/3686003001/>; letöltés: 2021.05.18.
- THOMAS, Paul: How QAnon uses satanic rhetoric to set up a narrative of ‘good vs. evil’. The Conversation, 2020.10.20.
<https://theconversation.com/how-qanon-uses-satanic-rhetoric-to-set-up-a-narrative-of-good-vs-evil-146281>; letöltés: 2021.05.29.

- THORNBECKE, Catherine: Oregon Siege and North Dakota Protest: Both Land Battles, But Similarities End There. ABC News, 2016.10.28.
<https://abcnews.go.com/US/comparing-contrasting-protests-oregon-north-dakota/story?id=43131318>; letöltés: 2021.05.18.
- Three Percenters. Anti-Defamation League.
<https://www.adl.org/resources/glossary-terms/three-percenters>; letöltés: 2021.06.08.
- [tíboru]: Konteó-1. Harminc válogatott összeesküvés-elmélet. Göncöl Kiadó Kft., Budapest, 2013.
- [tíboru]: Konteó-2. Harminc újabb összeesküvés-elmélet. Göncöl Kiadó Kft., Budapest, 2014.
- [tíboru]: Konteó-3. Harminc befejező összeesküvés-elmélet. Göncöl Kiadó Kft., Budapest, 2016.
- TOY, Eckard: Posse Comitatus. Oregon Encyclopedia.
https://www.oregonencyclopedia.org/articles/posse_comitatus/; letöltés: 2021.05.30.
- TRÓCSÁNYI László – SCHANDA Balázs (szerk.): Bevezetés az alkotmányjogba – Az Alaptörvény és Magyarország alkotmányos intézményei. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2016.
- Vices hülyéknek tűnnek, de ők Amerika legrettegettebb terroristái. Index, 2018.05.29.
https://index.hu/kulfold/2018/05/29/fuggetlen_polgar_sovereign_citizen_usa_amerika_terror/; letöltés: 2021.06.03.
- VikiMedia Commons – Official Three Percenters Flag.
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Official_Three_Percent_Flag.svg;
letöltés: 2021.06.08.
- Waco siege (American History).
<https://www.britannica.com/event/Waco-siege>; letöltés: 2021.05.25.
- WESTCOTT, Kathryn: Militias 'in retreat'. BBC News, 2001.05.01.
<http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/1325330.stm>; letöltés: 2021.05.29.
- What is One People's Public Trust (OPTT)? Steemit Forum talk, 2019.
<https://steemit.com/trust/@sadcprp/what-is-the-one-people-s-public-trust-oppt-95063d49b06cd>; letöltés: 2021.06.07.
- When the gun lobby lost and America won: 25 years later, the Brady Bill is a case study in courage and common sense. Clinton Foundation, 2018.11.30.
<https://stories.clintonfoundation.org/when-the-gun-lobby-lost-and-america-won-25-years-later-the-brady-bill-is-a-case-study-in-courage-bb92a4c54815>; letöltés: 2021.06.07.
- WILSON, Jason: Revealed: the true identity of the leader of an American neo-Nazi terror group. The Guardian, 2020.01.23.
<https://www.theguardian.com/world/2020/jan/23/revealed-the-true-identity-of-the-leader-of-americas-neo-nazi-terror-group>; letöltés: 2021.06.10.
- Zahl der "Reichsbürger" in Deutschland steigt. Süddeutsche Zeitung, 2018.01.12.
<https://www.sueddeutsche.de/politik/rechtsextreme-zahl-der-reichsbuerger-in-deutschland-steigt-1.3822573>; letöltés: 2021.06.13.
- ZEFFMAN, Henry: Former KKK wizard David Duke praised Jeremy Corbyn victory. The Times, 2018.08.03.
<https://www.thetimes.co.uk/article/former-kkk-wizard-praised-corbyn-victory-rztzv263g>;
letöltés: 2021.05.29.

BALOGH PÉTER

ASZIMMETRIKUS FENYEGETÉSEK AZ ÚJ ÉVEZREDBEN – A TERRORISTA ÉS A GERILLAMŰVELETEK ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉSE

Bevezetés

Az új évezred jelentősnek tűnő változásokat hozott a fegyveres konfliktusok jellemzői és alakulása, szerveződése tekintetében. Jelen munka célja annak vizsgálata, hogy az aszimmetrikus fenyegetések két meghatározónak tekinthető formája – a terrorista és a gerillaműveletek – vonatkozásában milyen hasonlóságok és különbségek tárhatók fel. A tanulmányban összefoglalom azokat a kutatási eredményeket, amelyek a terrorista és a gerillatámadások vonatkozásában feltárhatónak bizonyultak a Global Terrorism Database¹ nyilvántartásának elemzése alapján. A forrás jellegéhez igazodva a kutatómunka keretében kvantitatív megközelítési módot alkalmaztam.

A tanulmány első részében a vizsgálat, továbbá az adatelemzések alapját képező koncepcionális és operacionális keretek fókuszált felvázolására vállalkozom. Ennek keretében áttekintem az aszimmetrikus hadviselés, a terrorizmus és a gerilla-hadikultúra főbb jellemzőit.

Az alapvető módszertani szempontok tömör bemutatását követően az adatelemzések eredményei következnek. A kapcsolódó alfejezetekben kitérek a terrorista és a gerillaműveletek térbeli és időbeli eloszlásának kérdéskörére, a célpontok összetételére és az alkalmazott eszközökre. A támadások sikerességi mutatóinak áttekintését követően az aszimmetrikus megoldások olyan formáival foglalkozom, amelyekre vonatkozóan hazai viszonyok között kevésbé találunk empirikus reflexiókat. Részben az előző tématerülethez kapcsolódóan feltárom és jellemzem az új évezredbeli terrorista és a gerillaműveletek hálózati struktúráját.

A tanulmányt az adatelemzések eredményeinek összegzésével és értékelésével zárom, valamint itt utalok a kutatómunka további lehetséges elemzési irányaira is.

Értelmezési keretek – aszimmetria, terrorizmus, gerilla-hadviselés

Korunk konfliktusainak egyik meghatározó jellemzőjeként tarthatjuk számon azok aszimmetrikus jellegét,² amely jelentős különbségeket feltételez a szemben álló felek erőviszonyaiban. A jelenség azonban nem teljesen újszerű, és semmiképpen sem tekinthető az új évezred sajátosságának,³ mindemellett érdekesnek és vizsgálatra érdemesnek tartom a jelenkori megnyilvánulási formák alapos feltérképezését.

¹ Global Terrorism Database. <https://www.start.umd.edu/gtd/>; letöltés: 2021.03.15.

² HAJDU Veronika: A gerilla-hadviselésben alkalmazott pszichológiai műveletek. Hadtudományi Szemle, IX. évfolyam 2. szám, 2016. p. 23. http://epa.oszk.hu/02400/02463/00031/pdf/EPA02463_hadtudomanyi_szemle_2016_02_022-035.pdf; letöltés: 2021.03.10.

³ Lásd például BÉRES-DEÁK Dénes: Felkelésellenes műveletek általános jellemzői. Felderítő Szemle, XII. évfolyam 1. szám, 2013. p. 182. <https://www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/fsz/2013-1.pdf>; letöltés: 2021.02.14.

Számos kutató, a téma szakértői *koncepcionális kereteket* dolgoztak ki a konfliktusok e sajátos, változó viszonyainak megragadására. Resperger definíciója szerint az aszimmetrikus hadviselés „*pontosan körvonalazott politikai célok érdekében folytatott, gyakran több szervezet ideológiai, vallási, etnikai közösségén alapuló katonai és nem katonai műveleteket, eljárásokat és módszereket alkalmazó, közvetlen és közvetett hatásokra építő és egymás hatásait felerősítő, a biztonság különböző dimenzióinak területét veszélyeztető harcmodor, főként harcászati eljárás, amelyek együttes hatásával kényszeríthetjük akaratumkat az ellenségre*”.⁴ Ez a meghatározás számos jellemzőt azonosít be, amelyek közül jelen munka szempontjából kiemelendőnek tekinthető mindenekelőtt az, hogy az aszimmetrikus hadviselés főként harcászati eljárás, illetve eljárások, amelyek együttesen, hatásukat felerősítve válnak jelentős kihívássá.

	Hagyományos hadviselés	Aszimmetrikus hadviselés	Hibrid hadviselés
A hadviselés módja	reguláris erők összecsapása	reguláris és irreguláris erők vagy reguláris erők összecsapása	reguláris és irreguláris erők a reguláris és/vagy irreguláris erők ellen
Aktorok	állam(ok) – állam(ok)	állam(ok) – nem állami szereplők; állam(ok) – állam(ok)	államok; nem állami szereplő(k) – állam(ok)
Alkalmazó fél	hasonló méretű haderők („tud és akar”)	egyik fél méretében, mennyiségében, módszereiben eltér, általában a gyengébb fél alkalmazza („nem tud”)	általában a túlerőben lévő fél alkalmazza („nem akar”)
Katonai és polgári módszerek aránya	4:1	3:2	1:4
Veszteségek aránya halott/sebesült	1:3	1:6–14	1:2,3
Fő stratégiai dimenzió	reguláris katonai erő	idő	reguláris és irreguláris katonai erő, információ, diplomácia, gazdaság, média
A clausewitz-i „hármast” fő vezetője a konfliktusban	állam	hadsereg	állam

1. táblázat. A hadviselési formák jellemzői^{5,6}
Szerkesztette: Balogh Péter

⁴ RESPERGER István: A XXI. század fegyveres konfliktusainak hatása a hadtudományra. In: RESPERGER István – KISS Álmos Péter – SOMKUTI Bálint: Aszimmetrikus hadviselés a modern korban. Kis háborúk nagy hatással. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2013. p. 23.

<https://docplayer.hu/18152104-Aszimmetrikus-hadviseles-a-modern-korban.html>; letöltés: 2021.03.11.

⁵ RESPERGER István: A nemzetbiztonsági szolgálatok tevékenysége – biztonsági kihívások, kockázatok és fenyegetések. In: RESPERGER István (szerk.): Nemzetbiztonsági alapismeretek. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018. pp. 85–86.

http://m.ludita.uni-nke.hu/repozitorium/bitstream/handle/11410/11005/web_PDF_EKM_Nemzetbiztonsagi_alapismeretek.pdf?sequence=1&isAllowed=y; letöltés: 2021.03.21.

⁶ RESPERGER István: Az aszimmetrikus háború. Egyetemi előadás, NKE HDI doktori képzés, 2021. tavasz.

A szerző másutt a hagyományos és a hibrid hadviselés jellemzőinek tükrében teszi koncepcionálisan értelmezhetővé a hadviselés aszimmetrikus formáját (1. táblázat). Modelljének értelmében megfogalmazható, hogy az aszimmetrikus hadviselés az abban részt vevő felek szempontjából a hibrid hadviseléshez hasonlítható, ha nem állami szereplők is szerephez juthatnak e forma esetében is. Az aszimmetrikus hadviselés a hagyományos, illetve a hibrid hadviseléshez képest egyfajta reziduális⁷ megoldásként értelmezhető, ha figyelembe vesszük azt, hogy ezt a megközelítést jellemzően az a fél alkalmazza, amely az erőviszonyok alapján kedvezőtlenebb, alárendelt helyzetben van. Az összevetésben vizsgált hadviselési formák közül az aszimmetrikus az, amely esetében a legkiegyenlítettebbnek bizonyul a katonai és a polgári módszerek aránya – valamelyest az előbbi dimenzió többlete jellemző –, a sebesültek tekintetében azonban az aszimmetrikus hadviselés vonatkozásában mutatkozik a legjelentősebb aránybeli eltolódás. Egy halottra akár tíz feletti sebesült is juthat, ami nagymértékben összefügg az aszimmetrikus hadviselés keretében előszeretettel alkalmazott módszerekkel (pl. robbantások, rajtaütések). Az aszimmetrikus megközelítést alkalmazó felet céljainak elérésében stratégiai szempontból mindenekelőtt az idő támogatja, és a meghatározó szerep a fegyveres erőknek és a fegyveres csoportoknak jut.

A nem állami szereplők előtérbe kerülését, tevékenységük felértékelődését és az állami erőszak-monopólium sérülését Somkuti⁸ és Kiss⁹ ugyancsak kiemelik, bár részben más terminusokat – például negyedik generációs hadviselés, háború a nép között – alkalmaznak a jelenség megragadására, de abban egyetértés mutatkozik, hogy a terrorizmus az aszimmetrikus hadviselés¹⁰ egyik meghatározó megjelenési formájának tekinthető.¹¹

⁷ Vagyis ebben a tekintetben egyfajta maradványként kerül alkalmazásra.

⁸ SOMKUTI Bálint: A negyedik generációs hadviselés – az érdekvényesítés új lehetőségei. Doktori (PhD) értekezés, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Budapest, 2012.

<http://m.ludita.uni-nke.hu/repozitorium/bitstream/handle/11410/9570/Somkuti%20B%20c3%a1l%20%20%20c3%a9rtekez%20%20a9s?sequence=1&isAllowed=y>; letöltés: 2021.03.21.

⁹ KISS Álmos Péter: Háború a nép között. Esettanulmányok a negyedik generációs hadviselés történetéből. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2016.

¹⁰ Az aszimmetrikus hadviselés további hazai interpretációjának áttekintéséhez lásd például:

HÁBER Péter: Az aszimmetrikus hadviselés és az ehhez kapcsolódó elméletek megjelenése a hazai szakirodalomban. Nemzetbiztonsági Szemle, MMXVI/II, pp. 4–32.

http://epa.oszk.hu/02500/02538/00014/pdf/EPA02538_nemzetbiztonsagi-szemle_2016_2_004-032.pdf; letöltés: 2021.04.10.

¹¹ SOMKUTI Bálint: A negyedik generációs hadviselés. In: RESPERGER István – KISS Álmos Péter – SOMKUTI Bálint: Aszimmetrikus hadviselés a modern korban. Kis háborúk nagy hatással. Budapest, Zrínyi Kiadó, 2015. pp. 48–65.

KISS Álmos Péter: Generációk a hadviselésben – a negyedik generáció. In: RESPERGER István – KISS Álmos Péter – SOMKUTI Bálint: Aszimmetrikus hadviselés a modern korban. Kis háborúk nagy hatással. Budapest, Zrínyi Kiadó, 2015. pp. 66–80.

A Közel-Kelet biztonsági szférájának sokszínűsége okán érdemes itt utalni a militáns iszlamista csoportok szerepére, illetve tevékenységére is. Lásd például GRIFFIN, Bryan – LONDON, Herbert I. – BABBIN, Jed: The Encyclopedia of Militant Islam. London Center for Policy Research, New York, 2016.

Napjainkban azonban a terrorizmus jelensége is átalakulni látszik. Az ezen a téren megjelenő változások értelmezésének egyik irányát jelentheti az *új terrorizmus* koncepciója,¹² amelynek értelmében a terrorizmus alapvetően diffúz, területiségétől megszabadult, abból kiszakított formát ölt, nemzetállami keretből kilépő, azokon átívelő, hálózatos szerveződési formával.¹³ Az új terrorizmus mögött meghúzóó motivációs elemek jellemzően vallási jellegűek, a támadások pedig jóval erőszakosabb formát öltenek, a „rég” terrorizmushoz képest gyakoribbá válnak a tömeges áldozatokat követelő műveletek. Hasonló értelmezést jelent az erőszak eme formája tekintetében a *transznacionális aszimmetrikus terrorizmus* koncepciója, amely a kockázatok széles körűvé válásának gondolatára, valamint arra épül, hogy az ilyen jellegű események csak időszakosan fordulnak elő, ezért az ellenük való fellépés is sajátos szemléletmódot tenne szükségessé.¹⁴

A gerilla-hadviselés szintén jelentős mértékben magán viseli az aszimmetrikus fenyegetés jellemzőit,¹⁵ továbbá a terrorizmus és a gerilla-hadviselés között is sajátos a viszony. Amellett, hogy a terrorizmus és a gerilla-hadviselés között mind stratégiai, mind pedig taktikai szinten meghatározó eltérések vannak,¹⁶ egyfajta sajátos kapcsolat, hasonlóság is megállapítható.¹⁷ A szakirodalom egyfajta kettős taktika vagy kettős arculat formájában értelmezi ezt a sajátos viszonyrendszert.¹⁸

¹² NEUMANN, Peter R.: *Old and New Terrorism*. Polity Press, Cambridge, 2009.

¹³ A terrorizmus vonatkozásában a hálózati szerveződési mód tekintetében érdemes megkülönböztetni az eleve meglévő hálózatokban rejlő hatékonyságot elsősorban a toborzás és a mozgósítás terén, míg a hierarchikus és központosított szerveződési mód elsősorban a védelem és a stratégiaalkotás szolgálatába állítható. Lásd ehhez:

TUCKER, David: *Terrorism, Networks, and Strategy: Why the Conventional Wisdom is Wrong*. Homeland Security Affairs, Volume 4, Issue 2, June 2008.
<https://www.hsaj.org/articles/122>; letöltés: 2020.12.15.

¹⁴ PERL, Raphael F.: *Asymmetric Warfare: A Doctrine to Fit the Times*. In: KISS Álmos Péter (edit.): *Asymmetric Warfare. Conflict of the Past, the Present, and the Future*. Proceedings of the Conference in Budapest, Hungary, 9–10 November 2016. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2017. pp. 43–47.
<http://www.kalasznyikov.hu/dokumentumok/asymmetricwar.pdf>; letöltés: 2021.03.17.

¹⁵ A fegyveres konfliktusok egy sajátos vegyes, azaz a hagyományos és a gerillaharc között feszülő formáját ismerhetjük fel ebben az esetben.

FEKETE Árpád: *Harci modellek vizsgálata differenciálegyenletekkel*. Műszaki Katonai Közlöny, 29. évfolyam 1. szám, 2019. pp. 238–240.
http://real.mtak.hu/104141/1/mkk_2019_1_19.pdf; letöltés: 2021.02.27.

¹⁶ RÉPÁSI Krisztián: *A gerillaharc és a terrorizmus szerepe a felkelésekben*. Nemzet és Biztonság, 2011. május. pp. 37–38.
http://nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/repasi_krisztian-a_gerillaharc_es_a_terrorizmus_szerepe_a_felkelesekben.pdf; letöltés: 2021.02.24.

¹⁷ TOMOLYA János – PADÁNYI József: *A terrorizmus és a gerilla-hadviselés azonosságai és különbségei*. Hadtudomány, XXIV. évfolyam 1. elektronikus szám, 2014. pp. 126–154.
https://www.mhtt.eu/hadtudomany/2014/2014_elektronikus/11_TOMOLYA_PADANYI.pdf;
letöltés: 2021.03.05.

¹⁸ RÉPÁSI Krisztián: *A gerillaharc és a terrorizmus szerepe a felkelésekben*. pp. 38–39.
TOMOLYA János – PADÁNYI József: *A terrorizmus és a gerilla-hadviselés azonosságai és különbségei*. p. 146.

A gerilla-hadviselés ugyanakkor egyike a három¹⁹ meghatározó hadikultúrának,²⁰ amelyek között éppenséggel az indirekt megközelítésmódot reprezentálja,²¹ amely szükségszerűen együtt jár az aszimmetrikus viszonyok meghatározó jellegével.

Az elemzés *operacionális kereteinek* kidolgozásához két – egy hazai és egy nemzetközi –, egymással összhangban lévő, ugyanakkor részben egymást kiegészítő megközelítésmódot használok fel.

Resperger²² az aszimmetrikus fenyegetések fegyverzet, szervezet és eljárási módok tekintetében történő értelmezésekor eltérő, releváns területekhez kapcsolt indikátorokat dolgoz ki, illetve ismerteti és elemzi (2. táblázat). Ezek jelentős mértékben segítik annak áttekintését, hogy az aszimmetrikus fenyegetések empirikus vizsgálatakor milyen szempontokra, dimenziókra érdemes hangsúlyt fektetni, illetve az egyes szempontok mely aspektusai lehetnek meghatározóak az elemzési keretek áttekintése során. Az indikátorrendszer széles spektrumban ragadja meg az aszimmetrikus támadások sajátosságait, rendszerezett formában ad áttekintést a különféle szempontokról. Ezek közül jelen munka keretében elsősorban az (1), a (3), a (4) és az (5) indikátorra, közülük is kifejezetten az új módszerek, eljárások, az öngyilkos merénylők, a sajátos fegyverzet alkalmazása (robbantások, kézi fegyverek), a lerohanó taktika és a szervezeti keretek sajátosságaira fókuszálom az áttekintést – utóbbi terén valamelyest talán bővítve, kiegészítve a már felsorakoztatott értelmezési aspektusokat.

¹⁹ „Az erőszak alkalmazása szempontjából a mozgáscentrikus hadikultúra a megsemmisítést, míg az anyagcentrikus és gerilla-hadviselés a kifárasztást helyezi előtérbe, ami másként fogalmazva azt jelenti, hogy az első típus a direkt, a második pedig az indirekt jegeket viseli. A szárazföldi országok a mozgáscentrikus, míg a tengeri országok (a haditengerészettel és/vagy légerővel rendelkezők) főként az anyagcentrikus hadikultúrát alkalmazzák és részesítik előnyben.”

VARGA Csilla: Hadikultúrák – Az Európai Unió ATALANTA – szomáliai katonai művelete. Hadtudományi Szemle, 4. évfolyam 4. szám, 2011. pp. 65–66.
https://epa.oszk.hu/02400/02463/00011/pdf/EPA02463_hadtudomanyi_szemle_2011_4_065-069.pdf;
letöltés: 2020.12.28.

²⁰ Kovács Jenő értelmezésében a hadikultúra „a hadviselést érintő katonai, szellemi és anyagi értékek azon összessége, amely az ellenség erőinek a felbomlását, illetve a saját csapatok megőrzésének alapirányát jelöli meg”.

KOVÁCS Jenő: Magyarország katonai stratégiája II. Országos Kiemelésű Társadalomtudományi Kutatások, Budapest 1995. pp. 16–18.

TÓTH László: Néhány megjegyzés a gerilla hadikultúra egy sajátos manifesztációja kapcsán a Makkabeus felkelés első szakaszából. Hadtudományi Szemle, VIII. évfolyam 3. szám, 2015. p. 142.
https://epa.oszk.hu/02400/02463/00028/pdf/EPA02463_hadtudomanyi_szemle_2015_03_141-150.pdf;
letöltés: 2021.03.10.

A hadikultúrák áttekintéséhez lásd:

FORGÁCS Balázs: Hadelmélet. A magyar katonai gondolkodás története és a hadikultúrák. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2017. pp. 34–78.

<https://www.uni-nke.hu/document/uni-nke-hu/5.%20Forg%C3%A1cs%20jegyzet.pdf>; letöltés: 2021.03.14.

²¹ A gerilla-hadikultúra elméleti kereteinek, történeti fejlődésének áttekintését adja FORGÁCS Balázs: Gerillák, partizánok, felkelők. Az irreguláris hadviselés elméletének története – korunk kihívásai. HM Zrínyi Nonprofit Kft. – Zrínyi Kiadó, Budapest, 2020.

<https://www.uni-nke.hu/document/uni-nke-hu/Forg%C3%A1cs%20B.pdf>; letöltés: 2021.03.10.

²² RESPERGER István: Stratégiák és fogalmak háborúja, az aszimmetrikus hadviselés hadtudományi megközelítése. Hadtudomány, XXVI. évfolyam elektronikus szám, 2016. pp. 38–42.

http://real.mtak.hu/34737/1/4_resperger20istvan_u.pdf; letöltés: 2021.03. 21.

Indikátorok területek szerint	
1) hadviselés, hadtudomány	<ul style="list-style-type: none"> – új aszimmetrikus módszerek, eljárások – GOB, IED, öngyilkos merénylők, ISIS, gyermekkatonák, női öngyilkos merénylők
2) nemzetközi jog és nemzetközi szervezetek	<ul style="list-style-type: none"> – hadijog, nemzetközi jog megsértése – szétesett államok – az erőszak monopóliuma nem az államnál – a nemzetközi szervezetek lassú döntéshozatala – a fegyveres csoportok, felkelők, hadurak szerepe
3) fegyverzet, haditechnika	<ul style="list-style-type: none"> – egyszerű eszközök, robbanóanyagok – robbantások, gyorsan mozgó könnyű járművek – könnyű kézfegyverek – páncéltörő eszközök reneszánsza
4) eljárások	<ul style="list-style-type: none"> – gyors, lerohanó taktika – megfélemlítés – PSYOPS, INFOOPS – „nagy tér, kis erő” – gazdasági motiváltság – lakossági támogatás
5) szervezetek	<ul style="list-style-type: none"> – kis létszámú harccsoportok – „nagy tér, kis erő” – a harccsoportok civil pajzs mögött

2. táblázat. Az aszimmetrikus hadviselés indikátorai²³
Szerkesztette: Balogh Péter

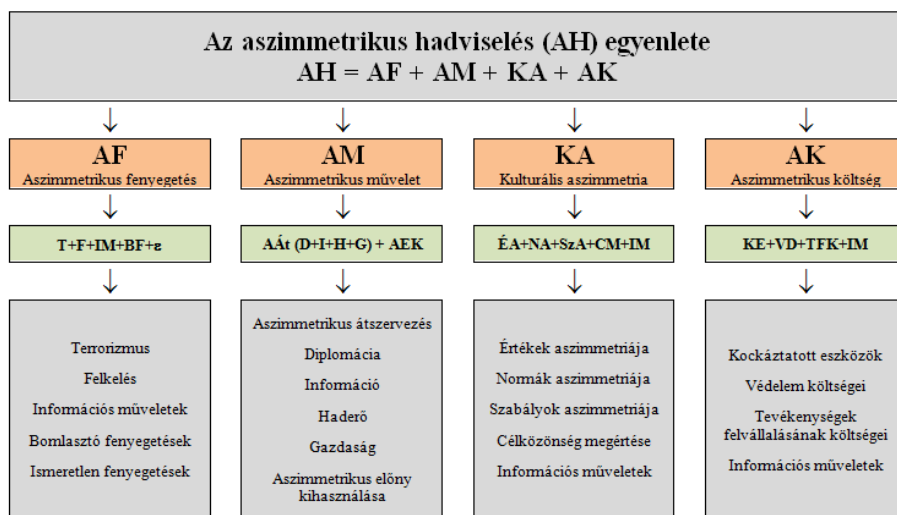
Buffaloe²⁴ értelmezési rendszere (1. ábra) az aszimmetrikus hadviselés analitikus keretének egy másik formáját adva részben hasonló tanulságokkal szolgál. A hadviselésnek ezt a formáját négy nagyobb egységre osztva mutatja be. Az (1) aszimmetrikus fenyegetések dimenziójában – egyebek mellett – megtaláljuk a jelen kutatás szempontjából elsődlegesen fontos terrorizmust, de a felsorolásban a felkelés fogalma is szerepel. Az (2) aszimmetrikus műveletek a diplomáciai, az információs, a katonai és a gazdasági szegmensek nevesítésével a műveleti környezet többdimenziósságára utalnak, továbbá megtalálható itt egy – jelen elemzés szempontjából kiemelten lényegesnek tekinthető – szempont, nevezetesen az *aszimmetrikus előny*²⁵ kihasználása. A (3) kulturális aszimmetria az értékek, normák, szabályok terminusaiban értelmezi a problémát, és ebben az esetben sem marad ki a (4) költségek dimenziója. A felvázolt aspektusok közül az elemző munka során döntően az első két szempontrendszerre kívánok építeni.

²³ RESPERGER István: Stratégiák és fogalmak háborúja, az aszimmetrikus hadviselés hadtudományi megközelítése. pp. 38–42.

²⁴ BUFFALOE, David L.: Defining Asymmetric Warfare. The Land Warfare Papers, No. 58 September 2006. <https://www.slideshare.net/alexpituba/defining-asymmetric-warfare>; letöltés: 2020.12.15.

²⁵ Az aszimmetrikus előny arra vonatkozik, hogy az érintett fél adott meglévő erőforrását, erősségét a szemben álló fél ellen képes legyen alkalmazni, kihasználni. Az aszimmetrikus előny elsősorban technológiai, hírszerzési, kommunikációs dimenziókban, hagyományos katonai erővel, valamint gazdasági erőforrásokkal kapcsolatosan bontakozhat ki.

BUFFALOE, David L.: Defining Asymmetric Warfare. p. 22.

1. ábra. Az aszimmetrikus hadviselés egyenlete²⁶
 Fordította, szerkesztette: Balogh Péter

A fentiek alapján összességében tehát úgy tekintünk az aszimmetrikus fenyegetésekre, hogy azok egyszerű és kevésbé költséges,²⁷ széles körben elérhető technikai megoldásokra épülő eljárások, és az ellenfél erőfölényével szemben tudatosan építenek az aszimmetriából fakadó előnyök kihasználására a támadások megszervezése, lebonyolítása terén.²⁸

Módszertani háttér

Az elemzés alapját a Global Terrorism Database 2019-es verziójának adatai képezik. Ez a nyilvántartás számos szempont alapján képzett változó rendszerben tartalmazza az 1970–2018 közötti terrorista támadások jellemzőit, mindösszesen több mint 190 ezer eset vonatkozásában. Az adatelemzések keretében²⁹ ezek közül összesen 185 536-ot vizsgáltam, amelyek a terrorista és a gerillaműveleteket jelentik meg. A rendelkezésre álló adatokat részben nyers formában használtam fel, de a bizonyos esetekben szükségessé váló adatorganizáció keretében több saját készítésű változót is létrehoztam az eredeti ismérvek felhasználásával. Továbbá a nyers adatokból kinyert információk révén több komplex hálózati mátrixot is összeállítottam.

²⁶ BUFFALOE, David L.: Defining Asymmetric Warfare. p. 18.

²⁷ RESPERGER István: A XXI. század fegyveres konfliktusainak hatása a hadtudományra. pp. 13–47.

²⁸ Például improvizált robbanóeszközök (IED), drónok, öngyilkos merénylők bevetése, rajtaütések, összetett támadási formák és szervezési megoldások alkalmazásával, illetve ezek kombinálásával és koordinációjával.

²⁹ A terrorizmusra vonatkozó adatbázisok használatával kapcsolatos megfontolandó szempontokat, esetleges fenntartásokat foglalja össze például KECSKÉS Tímea: Az orosz–csecsen szembenállás története. A terrorista módszerek és eszközök szerepe az orosz–csecsen konfliktusban. Doktori (PhD) értekezés, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Budapest, 2012. p. 73.

<https://nkerepo.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/12275/ertekezes.pdf?sequence=1>;
 letöltés: 2021.03.25.

Az adatok elemzéséhez statisztikai módszereket és hálózatelemzési eljárásokat, továbbá ezeket lehetővé tevő szoftvereket (SPSS, Ucinet) alkalmaztam, az eredmények szemléltetésére pedig grafikus módszereket használtam, a megfelelő MS Excel és NetDraw programokkal.

Elemzések

Műveletek időben és térben

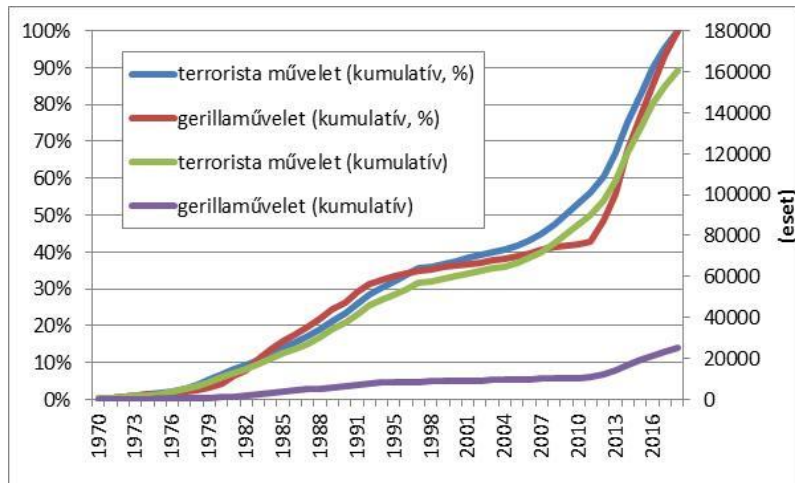
A támadások *időbeli kibontakozásának* mintázata részben hasonlóságokat mutat. A terrorista támadások és a gerillaműveletek száma, valamint aránya egyaránt egy hosszabb, alapvetően kiegyenlítettnek mondható trend képét jeleníti meg, amelynek kezdő szakasza megelőzi az elemzés keretében vizsgált időszak kezdőpontját (2. ábra). Megállapítható, hogy az 1990-es évek elejétől mutatkozik meg egy trendváltás, ami a megelőző időszak növekvő tendenciájából fordul át egy alapvetően stagnáló mintázatba. Vagyis a hidegháborús évek lezárulását követően az erőszakos események itt vizsgált formái a korábbi időszakhoz képest egyfajta csökkenő aránnyal jellemezhetők, és ez a hasonló mintázat a meghatározó az új évezred első évtizedének egy részében is.

A relatíve nyugalmasnak tekinthető időszak változása részben eltérő módon bontakozik ki. A terrorista támadások esetében az új évezred első évtizedének közepén, 2004–2005 környékén egy fokozatos felívelő trend látszik kibontakozni, amely időszak alatt hozzávetőlegesen 20 százalékpontos összesített bővülés mutatkozik meg. Majd közel egy évtizednyi szakaszt követően, a 2010-es évek elején – ugyancsak alapvetően egy bizonyos fokozatosság mellett, de – intenzívebbé válik a terrorista támadások gyarapodása, és a vizsgált időszakból hátralévő, nagyjából fél évtizedes időintervallumban a terrorista akciók fennmaradó kétötöde realizálódik.

A gerillaműveletek esetében a kibontakozási folyamat részben más jellemzőkkel és mintázattal zajlik le. Az előző évezred utolsó évtizedéből eredő, alacsony növekedési mértékkel jellemezhető mintázat tovább eltart – lényegében uralja az új évezred első évtizedét is –, amikor pedig a növekedés megindul, az – a terrorista támadások esetében megfigyelhető mintázathoz képest – sokkal inkább hirtelen, törésszerűen történik meg. A vizsgált adatok tanúsága szerint a 2011-es évnél jelenik meg egy olyan választóvonal, amely alapján markáns tendenciaváltozásról beszélhetünk a gerillaműveletek esetében. E támadási formát tehát az új évezred második évtizedének vizsgált időszakában egy markáns és meglehetősen intenzív növekedési periódus jellemzi, amelynek keretében a gerillatámadásoknak több mint felére, közel 60%-ára kerül sor.

Összességében tehát megfogalmazható, hogy mind a terrorista, mind pedig a gerillaműveletek esetében a hidegháborús időszak lezárulását követően egyfajta enyhülési periódus bontakozik ki – alapvetően kevésbé jelentős növekedési, vagy sokkal inkább egyfajta stagnálási mintázattal. Ami aztán majd a terrorista műveletek esetében korábban – már a globális terrorizmus elleni háború kezdeti néhány évét követően – fokozatosan kezd növekedni, majd pedig hozzávetőlegesen egy fél évtizedet követően még erőteljesebben kibontakozik ez a bővülési tendencia.

A gerillaműveletek vonatkozásában valamelyest később, az arab tavasz kezdetének időszakától törik meg a korábbi trend, és fordul át egy intenzív növekedési mintázatba.

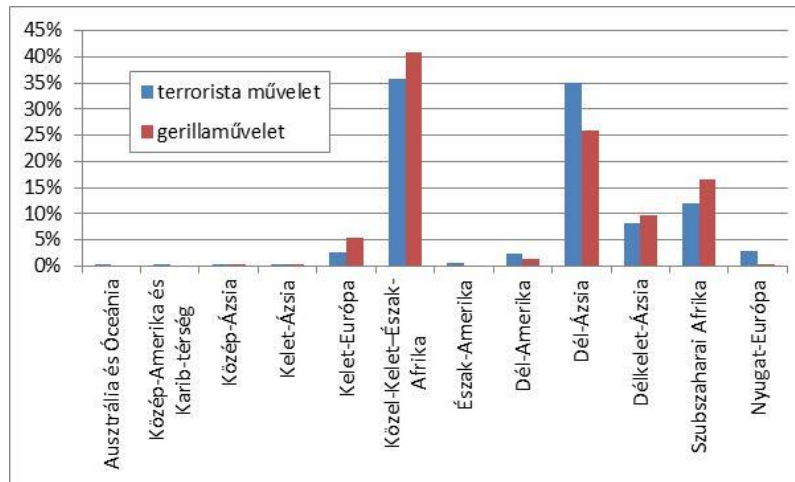

2. ábra. A terrorista és a gerillaműveletek időbeli kibontakozása³⁰
Szerkesztette: Balogh Péter

Területi eloszlás szempontjából az esetek három régióban található meghatározó arányban. Mind a terrorista, mind pedig a gerillaműveletek a Közel-Kelet–Észak-Afrika (MENA³¹) térségben fordulnak elő a legnagyobb arányban: a terrorista támadásoknak több mint egyharmada (36%), a gerillaműveleteknek pedig kétötöde (41%) tartozik ide (3. ábra). Ebben a viszonylatban tehát a gerillaakciók aránya valamelyest magasabb, mint a terrorista műveletek esetében mérhető érték, és ennek a mintázatnak a fordítottja jellemző a második legnagyobb aránnyal jellemezhető térség, Dél-Ázsia esetében. Ebben a régióban a terrorista műveletek újabb megközelítőleg egyharmadát találjuk meg (35%), amihez képest hozzávetőlegesen 10 százalékpontnyi különbséggel alacsonyabb arányban jelennek meg a gerillaműveletek: az ilyen típusú támadások egynegyede (26%) történt a vizsgálat időszakban a dél-ázsiai régióban. A Fekete-Afrika, a szubszaharai térség vonatkozásában még relatíve jelentős, 10%-os arányt meghaladó mértékben fordulnak elő az adatelemzés tárgyát képező műveleti formák. Az eloszlás mintázatát tekintve a MENA-térségben jellemzővel rokonítható, amennyiben a gerillatámadások közül relatíve több (közel 17%) tartozik ide, míg a terrorista támadásoknak 12%-a. Megállapítható továbbá, hogy Délkelet-Ázsiában a terrorista és a gerillaműveletek további közel egytizede (rendre 8% és hozzávetőlegesen 10%) történt az új évezredben.

³⁰ Global Terrorism Database.

³¹ Middle East and North Africa.

3. ábra. A terrorista és a gerillaműveletek területi eloszlása régiók szerinti bontásban³²
Szerkesztette: Balogh Péter

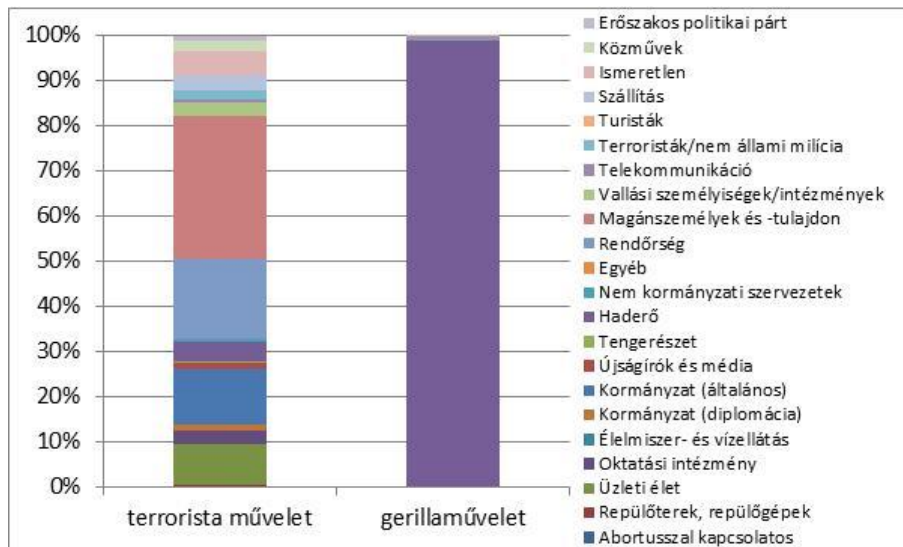
Célpontok és alkalmazott eszközök

Alapvető különbség jelenik meg a terrorista támadások és a gerillaműveletek *célpontjai* között. Előbbiek esetében egy meglehetősen szerteágazó összetétel jellemző. A terrorista akciók az új évezredben legnagyobb mértékben, közel egyharmadában (32%) civilek és azok tulajdona ellen irányultak (4. ábra). Ugyancsak meghatározó arányt, közel a műveletek egyötödét (18%) teszik ki a rendőrségi célpontok ellen elkövetett támadások, és jelentősnek tekinthető (12%) még a kormányzati célpontokkal szemben kivitelezett akciók aránya. Az üzleti célpontok elleni támadások is megemlíthetők továbbá abban a tekintetben, hogy arányuk megközelíti a támadások egytizedét (9%). A terrorista műveletek több mint kétharmada tehát négy főbb kategóriában található meg, és a fennmaradó támadások eltérő arányban oszlanak meg a többi célponttípus között. Ennél azonban jóval koncentráltabb képet mutat a gerillaműveletek eloszlása, mivel a támadások ezen típusa szinte kivétel nélkül (99%) katonai célpontok ellen irányult.³³

³² Global Terrorism Database.

³³ Ez valószínűsíthetően az adatbázisban történő kódolás mögött meghúzódó kritériumrendszernek is betudható: a katonai célpontok elleni támadásokat alapvetően felkelők és a gerillák által kivitelezett műveleteként azonosították. Ennek megfelelően amikor az elemzés keretében gerillaműveletről beszélünk, akkor az jellemzően tulajdonképpen katonai célpont elleni támadást jelent, de nem kizárólagosan: a terrorista támadások 4%-a ugyancsak katonai célpont ellen irányult a vizsgált időszakban. Ennek kapcsán fontos továbbá megjegyezni, hogy – az összevetés szempontját felcserélve – a katonai célpontok elleni támadások valamivel több mint egyötöde (22%) terrorista akció, és mindössze a fennmaradó közel négyötödnyi arány (78%) a gerillaművelet. Tovább árnyalja ezt a képet, hogy a másodlagos célpontok körében a katonai kategóriában több mint kétharmad arányt (69%) tesznek ki a terrorista támadások, és hozzávetőlegesen egyharmadot (31%) a gerillaműveletek.

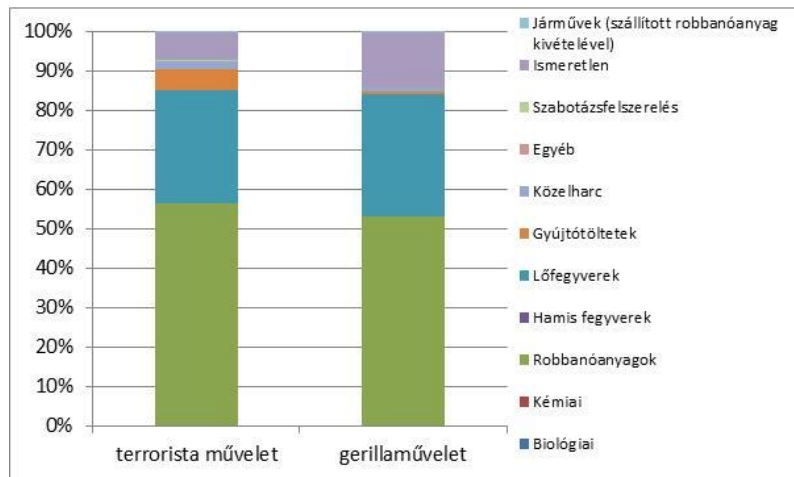
A terrorista támadások tehát a potenciális célpontok szélesebb körét fedik le, a gerillaműveletek pedig jellemzően – de nem kizárólag – katonai szereplők ellen irányulnak.

4. ábra. A terrorista és a gerillatámadások célpontjai³⁴
Szerkesztette: Balogh Péter

A célpontok megoszlásával ellentétben az *alkalmazott eszközök* tekintetében nem jelenik meg meghatározó különbség a terrorista és a gerillatámadások között. Mindkettő kategória esetében a robbanóeszközök bizonyulnak dominánsnak, hiszen a műveletek több mint felénél – a terrorista műveletek 56%-a, a gerillaműveletek 53%-a esetében – ilyen eszköz alkalmazásával került sor a támadásra (5. ábra). Ugyancsak hasonló mintázatként jelenik meg, hogy a második leggyakoribb támadási eszköznek mindkét műveleti forma esetében a tűzfegyverek alkalmazása bizonyul. A terrorista akcióknak több mint egynegyede (29%), a gerillaműveleteknek pedig közel egyharmada (31%) tűzfegyverekkel valósult meg. A terrorista támadások tekintetében említésre érdemes továbbá a gyújtóbombák használatának aránya (5%), talán még figyelemreméltóbb azonban, hogy ugyanezen műveleti forma esetében mindössze 7%-ot tesz ki a támadásban alkalmazott ismeretlen eszköz aránya, a gerillaműveletek esetében pedig ez az arány kétszer akkora, vagyis a gerillatámadások 14%-a vonatkozásában nem ismert a támadáshoz alkalmazott eszköz jellege. Ez egyben a harmadik legmagasabb gyakoriságú kategória a gerillaműveletek esetében.

³⁴ Global Terrorism Database.

5. ábra. A terrorista és a gerillaműveletek támadási eszközei³⁵
Szerkesztette: Balogh Péter

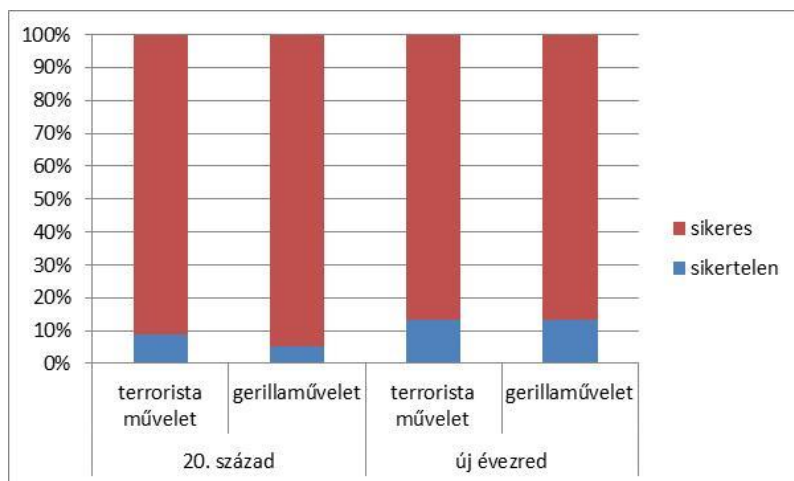
Egyfajta kettősség tűnik jellemzőnek tehát a célpontok és az azok támadásához alkalmazott eszközök tekintetében. A terrorista akciók esetében szélesebb a célpontok spektruma és viszonylag pontosan meghatározható az alkalmazott eszközök köre, míg a gerillaműveletek vonatkozásában dominánsnak bizonyul a célpontok katonai jellege, az alkalmazott eszközök azonban kevésbé szerteágazóak és jelentősebb részben nem meghatározhatóak.

Eredménymutatók

Általánosabb vonatkozásban megfogalmazható, hogy az elemzés keretében vizsgált műveleti formák *sikerességi* aránya (6. ábra) a 20. században³⁶ magasabb volt (92%), mint az új évezredben (87%). Figyelemre méltó különbség továbbá, hogy míg az előző évezredben a műveleti formának van differenciáló jellege, a kétezres évektől ennek jelentősége megszűnni látszik. Az 1970–2000 éves közötti periódus műveletei körében a terrorista támadások sikerességi aránya alacsonyabb, mert a gerillaműveletek esetében hozzávetőlegesen 4 százalékponttal magasabb a sikeres támadások aránya (rendre 91% és 95%). Az új évezredben azonban a csökkenő sikerességi arány egységesen látszik nivellálni a vizsgált művelet típusokat, hiszen lényegében nincs érdemi különbség a terrorista és a gerillaműveletek sikerességi arányában.

³⁵ Global Terrorism Database.

³⁶ Jelen elemzés esetében a 20. század kifejezés az adatbázis által nyilvántartott támadások időintervallumának fényében értendő. Azaz előbbi kifejezéssel az adatbázis 1970–2000 közötti időszak támadásaira utalunk, az új évezredként hivatkozott kategória pedig a 2001–2018 közötti időszak támadásaira vonatkozik.

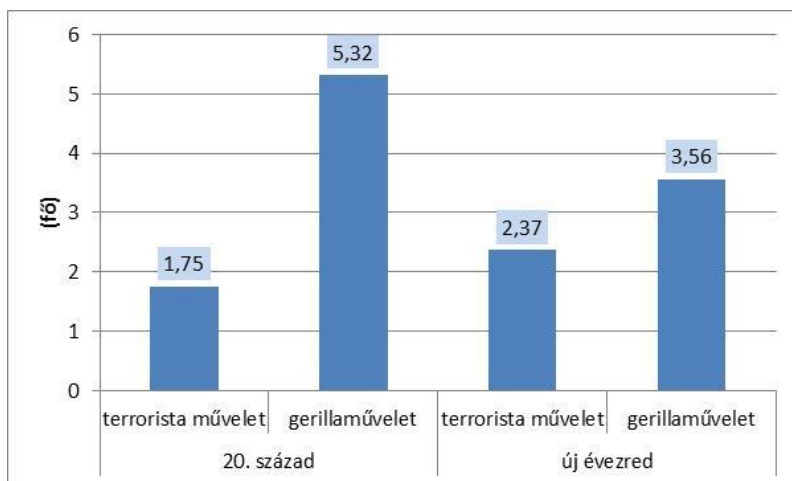

6. ábra. A terrorista és a gerillaműveletek sikerességi arányai³⁷
Szerkesztette: Balogh Péter

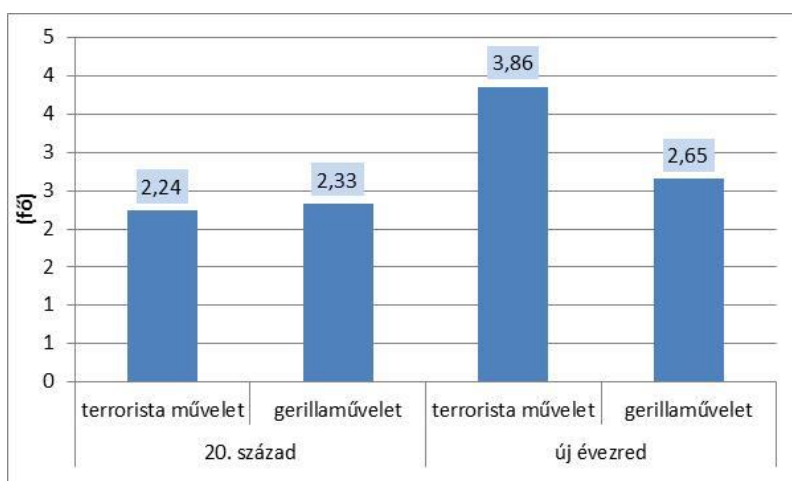
A sikeresen megvalósított támadások esetében a támadás pusztító hatásának mindkét műveleti forma esetében van jelentősége. A terrorista akciók *halottainak* és sebesültjeinek a száma nagyobb valószínűséggel vonhatja magára a szűkebb vagy tágabb közvélemény, valamint a különféle médiumok figyelmét, és járulhat hozzá ily módon az eredeti célhoz, a félelemkeltéshez. A gerillaműveletek esetében pedig a harcoló csoport számára ugyancsak a siker egyértelmű mutatójának tekinthető a támadásban elpusztított élőerő, továbbá a megsebesített személyek száma.

Az elemzés keretében vizsgált akciók halálos áldozati mutatói arról tanúskodnak, hogy az új évezredben mérséklődött az előzetes időszakra vonatkozóan a gerillatámadások javára kimutatható különbség (7. ábra). Az 1970–2000 közötti periódusban a terrorista műveletekben meghalt személyek száma harmada (átlagosan 1,8 fő) a gerillaakciók átlagos halotti számának (5,3 fő). Az új évezredben ez a különbség csökken, ami egyrészt annak tudható be, hogy számottevően csökken a gerillaműveletek esetében mérhető érték (3,6 fő), másrészt nő a terrorista támadásokban elhunyt áldozatok száma (2,4 fő). Összességében tehát az új évezredben a két típus halálos áldozatai közötti eltérés már csak másfélszeres, bár abban nincs változás, hogy a gerillatámadások továbbra is magasabb értékkel jellemezhetők.

³⁷ Global Terrorism Database.

7. ábra. A terrorista és a gerillaműveletek halálos áldozatainak átlagos száma³⁸
Szerkesztette: Balogh Péter

8. ábra: a terrorista és a gerillaműveletek sebesült áldozatainak átlagos száma³⁹
Szerkesztette: Balogh Péter

³⁸ Global Terrorism Database.

³⁹ Global Terrorism Database.

Az előbbihez képest eltérő mintázat rajzolódik ki a támadásokban megsebesült személyek adatait vizsgálva. Az előző évezredben lényegében nem jelenik meg eltérés a terrorista és a gerillatámadások között, egyaránt hozzávetőlegesen két fő körüli a sérültek átlagos száma (8. ábra). A 21. században a gerillatámadások esetében bizonyos mértékű növekedés mutatható ki – az akciókban megsebesültek átlagos száma 2,7 főre emelkedik –, ennél jóval jelentősebb bővülés mutatható ki azonban a terrorista támadások eredményeképpen megsérült áldozatok számában, ami átlagosan közel négy fő. Az új évezredben tehát mind a gerilla-, mind pedig a terrorista műveletek esetében a sérülést szenvedő személyek száma növekedést mutat, de ez a trend a terrorista támadások esetében bizonyul markánsabbnak. Utóbbiak előnye a gerillaakciókhoz képest közel másfélszeres mértékű.

Összességében tehát az új évezredben a gerilla- és a terrorista támadások sikerességi arányában nem jelenik meg érdemi eltérés, az áldozatok tekintetében az elhunytak átlagos száma a gerillaakciók, míg a sérültek száma a terrorista támadások esetében bizonyul magasabbnak.

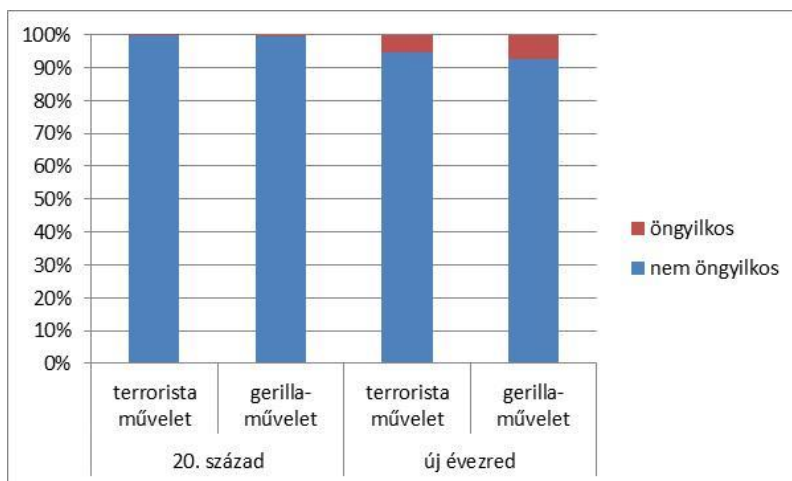
Aszimmetrikus megoldások

Az elemzés keretében három olyan dimenzió vizsgálatára nyílik lehetőség, amelyek az aszimmetria valamely aspektusát jelenítik meg, illetve teszik mérhetővé az adatbázis sajátos változói révén. Ezek a támadások *öngyilkos* jellege – azaz hogy az akcióban tevékenykedett-e olyan elkövető, aki a saját élete szándékos feláldozásával segítette elő a kitűzött célt, az akció sikerét –, a *koordináció* kérdésköre – azaz hogy a műveletet koordinált formában⁴⁰ valósították-e meg az elkövetők –, valamint a *kooperáció* jelensége – azaz több támadó fél⁴¹ együttműködésében kivitelezett, összetettebb műveletek.

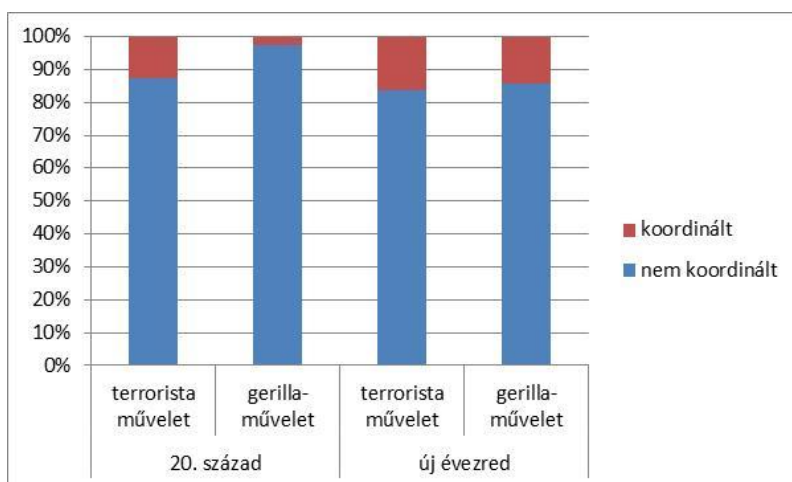
Az *öngyilkos* merényletek bizonyos tekintetben újszerűnek bizonyulnak jelen összevetés eredményei alapján, mivel a terrorista és a gerillaműveletek esetében is azonos mintázatként jelennek meg, és a korábbi időszakban arányuk elenyészőnek tekinthető (kevesebb mint 1%-ot tesz ki e sajátos támadási forma), az új évezredben viszont már mérhetővé, jelentősebbé válik előfordulásuk (9. ábra). Bár az *öngyilkos* merényletek természetesen nem válnak meghatározóvá, mindkét elemzett támadási típus esetében 5%-ot meghaladó arányt (rendre 5,5%, illetve 8%) képviselnek az új évezred időszakára vonatkozó adatok esetében.

⁴⁰ Ebben az esetben alapvetően arról van szó, hogy a támadók egyszerre több helyszínen, előre eltervezett forgatókönyv mentén hajtottak végre – vagy terveztek végrehajtani – akciókat. Sajátos, részben már az aszimmetria egy másik aspektusa felé mutató eset, amikor esetleg több, eltérő szervezet hangolta össze támadásait. A koordinált támadások esetében az adatbázis az eredménymutatókat sajátos formában, külön eseként tartja nyilván, de a statisztikai torzítás kiküszöbölése érdekében az akcióban elhunytak és sebesültek számát elosztja az egyes esetek között. Részben ennek (is) betudható az adatbázisban található tört értékek például az előbbi változók esetében.

⁴¹ Az adatbázis legfeljebb három szervezetet, szereplőt tart nyilván és jellemez bizonyos szempontok szerint. Az elemzés keretében azon eseteket emeltük be a feldolgozásba, amelyekben – ugyancsak az adatbázisban található további változók információi alapján – kizárható az abból fakadó esetleges torzítás, hogy a több szereplő feltüntetésére azon okból került sor, hogy a támadásért egyszerre több szervezet is – egymással rivalizálva – vállalta, vállalni kívánta a felelősséget.

9. ábra. A terrorista és a gerillaműveletek, valamint az öngyilkos támadások aránya⁴²
Szerkesztette: Balogh Péter

10. ábra. A terrorista és a gerillaműveletek, valamint az összehangolt támadások aránya⁴³
Szerkesztette: Balogh Péter

⁴² Global Terrorism Database.

⁴³ Global Terrorism Database.

Az akciók *koordinált* jellege⁴⁴ tekintetében érdemi különbség mutatható ki a terrorista és a gerillaműveletek között. A terrorista támadások esetében kevésbé jelentős különbség rajzolódik ki a két vizsgált periódus adataiban: az 1970–2000 közötti időszak terrorista támadásainak közel 13%-a esetében volt jellemző a támadás megvalósításának ezen sajátos formája, amely a 21. század terrorista műveletei esetében valamelyest növekedve 16%-ot tesz ki (10. ábra).

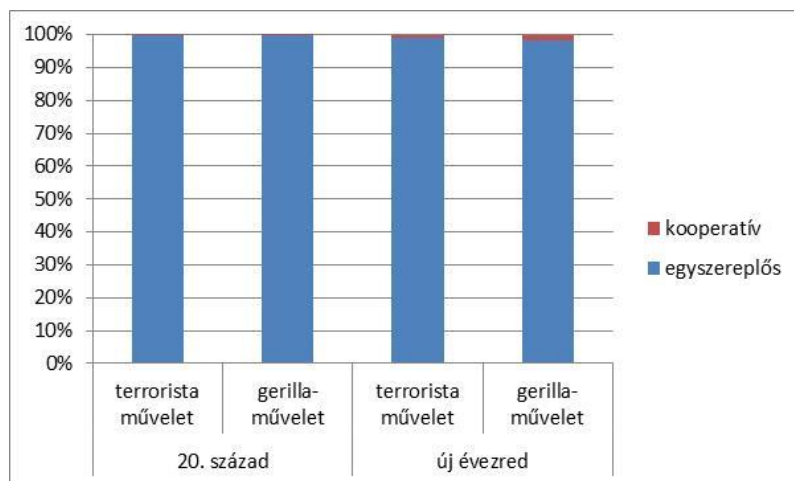
A gerillaakciók esetében ugyanakkor jóval markánsabb mértékű e támadási mód térnyerése. Míg a 20. századi gerillaakciók tekintetében mindössze 2,5%-ot tett ki az időben és/vagy térben összehangolt támadások részaránya, a 2001 utáni időszakban ez jelentősen bővül: egy közel 12 százalékpontos növekedés eredményeképpen a vizsgált periódusban a gerillaműveletek hozzávetőlegesen 14%-ában történt meg a támadások koordinálása.

Összességében tehát megfogalmazható, hogy míg a terrorista támadások esetében az itt alkalmazott összevetés mentén a koordinált támadások sajátos megvalósítási formaként eleve megfigyelhetők, és arányuk valamelyest bővül az új évezredben, addig a gerillaműveletek esetében megfigyelhető eltérő mintázat arról tanúskodik, hogy egy korábban kevésbé jellemző taktika terjed el, hódít teret, tulajdonképpen ledolgozva, kiegyenlítetté téve a terrorista műveletekkel szemben korábban meglévő aránybeli elmaradást.

Talán nem teljesen túlzó azt állítani, hogy a több szervezet által, együttműködésben végrehajtott – jelen elemzés keretében *kooperatív*ként nevesített – támadások tulajdonképpen az új évezred egy sajátos újdonságának, a biztonsági szektor egyfajta innovációjának tekinthetők. Az itt vizsgált adatok tanulsága alapján megfogalmazható ugyanis, hogy az elemzésben előző időszakként kezelt 1970–2000 közötti periódusban elszórtan, mindössze 0,3%-os gyakorisággal találunk példát az ilyen jellegű megoldásokra a terrorista és a gerillaműveletek esetében is (11. ábra). Az új évezredben azonban mindkét vizsgált esetben megjelenik, mérhető formában is kimutathatóvá válik ez a sajátos akciótípus. A terrorista támadások esetében 1,2%-ot, a gerillaműveleteken belül pedig 1,8%-os arányt képviselnek a kooperatív támadások. Összességében tehát mindkét itt elemzett támadási forma esetében megjelenik ez a sajátos elkövetési mód, és arányaiban a gerillatámadások vonatkozásában bizonyul számottevőbbnek.⁴⁵

⁴⁴ Jelen elemzés keretében úgynevezett koordinált vagy összehangolt támadásnak tekintjük tehát azokat a többszörös, összetett („*multiple*”) akciókat, amelyek – az adatbázis információs módszertani leírásának megfelelően – sajátossága, hogy a műveletek több incidensből állnak, és közöttük időbeli és/vagy térbeli megszakítottság áll fenn. Vagyis egymáshoz kapcsolódó, de eltérő időben és/vagy hely(ek)en kivitelezett, összehangolt támadásokról van szó.

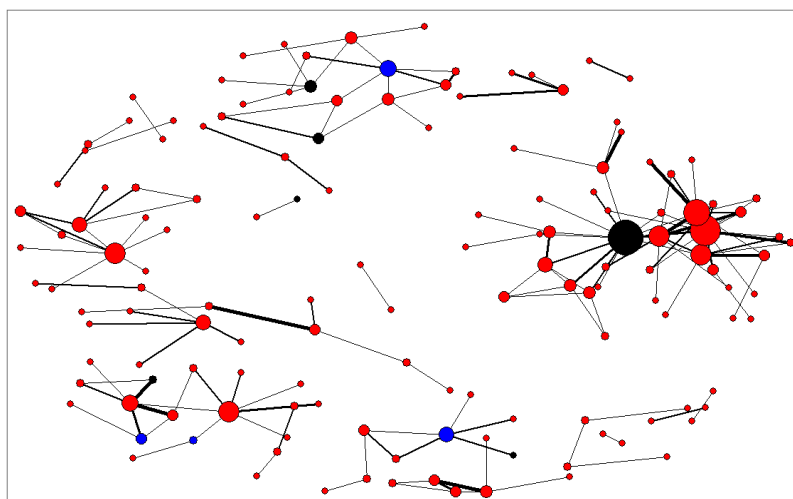
⁴⁵ Természetesen ez az abszolút számokat vizsgálva fordítottan jellemző a terrorista támadások nagyobb számossága következtében. Az eloszlás alapján meghatározható, hogy a kapott arányok a terrorista műveletek esetében összesen 1234, a gerilla műveletek esetében pedig 288 kooperatív, azaz több szervezet által együttműködésben kivitelezett akciót jelentenek. A számosság eltéréséből fakadó különbség az együttműködési hálózatok sajátos mintázataiban is tükröződik, amint arra a továbbiakban is rámutatunk majd.

11. ábra. A terrorista és a gerillaműveletek, valamint a kooperatív támadások aránya⁴⁶
Szerkesztette: Balogh Péter

Az együttműködési hálózat jellemzői

A kooperatív, azaz több szervezet együttműködésével végrehajtott – illetve megkísérelt – műveletek révén a szervezetek között kialakuló, megfelelő eljárásokkal feltárható operatív hálózati struktúra elemzése sajátos mintázatokra utal.

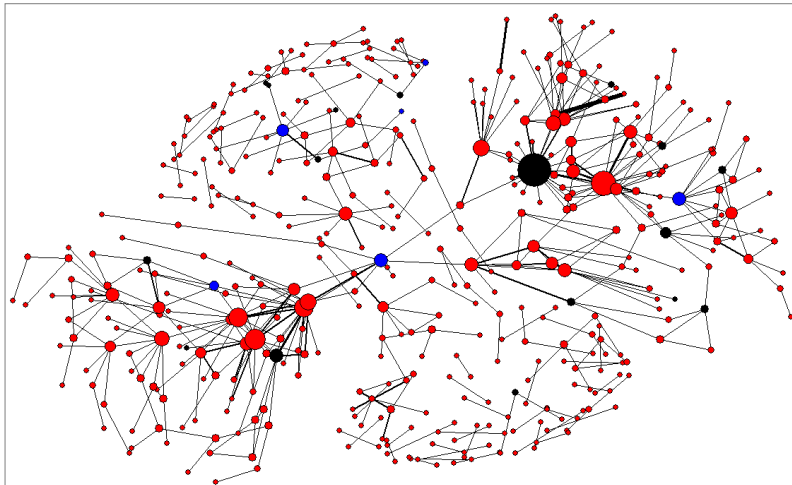
1. gráf. A gerilla kooperatív hálózat⁴⁷
Szerkesztette: Balogh Péter (komplex adatbázis alapján)

⁴⁶ Global Terrorism Database.

⁴⁷ Jelmagyarázat: kék csúcsok – Al-Kaida, valamint fiókszervezetei; fekete csúcsok – Iszlám Állam, valamint fiókszervezetei; a csúcsok mérete a fokszámot, az élek vastagsága a kapcsolatok számát tükrözi.

A gerillatámadások hálózatában egymáshoz képest szigetszerűen elkülönülő, kisebb – egymáshoz képest is eltérő méretű – alcsoportok tárulnak fel (1. gráf). Ezek egy része regionális szerveződést mutat. A legnagyobb méretű, belsőleg is tagolt csoportosulásban, klaszterben meghatározónak bizonyul az Iszlám Államként szamontartott csoport, méghozzá meglehetősen központi pozícióban. Az alcsoport további jelentősebb fokszámmal jellemezhető szervezetei között találhatjuk – egyebek mellett – az al-Nuszra Frontot és a Szabad Szíriai Hadsereget. Az Iszlám Állam a fiókszervezetein keresztül azonban más alcsoportokban is felfedezhető, csakúgy, mint az al-Kaida, valamint annak fiókszervezetei, amelyek több szegmensben is középponti helyzetet tudhatnak magukénak.

A jóval számosabb szereplőből felépülő terrorista együttműködési hálózat összetettebb, összekapcsoltabb struktúra képét mutatja, amelyben mindenekelőtt említésre méltó az al-Kaida középponti elhelyezkedése a teljes háló vonatkozásában, ami egyben egy sajátos összekötő szerepkört is kölcsönöz a szervezetnek (2. gráf). Az al-Kaida egyfajta híd képez több kiterjedt vagy éppen kisebb alhálózat között is, amelyek közül a legtagoltabb esetében az Iszlám Állam emelkedik ki meghatározó, magas fokú centralitással bíró szereplőként, de ugyanitt jelentősnek bizonyul még az al-Nuszra Front is. Továbbá megállapítható az is, hogy például a Talibán a másik jelentősebb méretű alcsoportnak egy meghatározó, részben közvetítő pozícióban található szereplője, vagy bizonyos tekintetben kiemelhető az al-Sabaab, amely önmagában egy kisebb, saját maga által központilag uralt alhálózatért felelős.⁴⁸

2. gráf. A terrorista kooperatív hálózat
Szerkesztette: Balogh Péter (komplex adatbázis alapján)

⁴⁸ Az egyes szervezetek sajátos, a hálózati szervezetekben elfoglalt pozícióinak, valamint betöltött funkcióinak részletes elemzésétől jelen munka keretében terjedelmi és koncepcionális okok miatt eltekintek. Annak az összehasonlítására is majd a későbbiekben kerül sor, hogy milyen pozicionális és/vagy funkcionális hasonlóságok vagy éppen különbségek jelennek meg az akcióért felelős szervezetek, csoportok vonatkozásában.

A hálózati alapjellemzők összehasonlító vizsgálata egyrészt rávilágít arra, hogy – a fentiekkel összhangban – a terrorista műveletek nagyobb számossága folytán az abban részt vevő szervezetek száma is magasabb, és egy nagyobb, kiterjedtebb hálózati struktúrába rendeződnek. Az itt vizsgált terrorista műveletekben összesen 442 szervezet vett részt kooperatív támadásokban, és közöttük összesen több mint kétezer kapcsolat figyelhető meg (3. táblázat). Az elemzés a gerillaműveletek vonatkozásában egy méretében kisebb – és némileg más strukturáltsági mintázattal jellemezhető – hálózatot tárt fel, amelyben 145 szervezet egészen pontosan 600 kapcsolódási viszonyt létesített az együttműködésben kivitelezett műveletek keretében. Ha a hálózat méretéből fakadó eltéréseket is figyelembe vesszük az alapmutatók vizsgálatakor, akkor viszont láthatóvá válik, hogy arányaiban a kisebb méretű, a gerillaműveletekből felépülő hálózatban magasabb a kötések száma. Hasonló mintázat jelenik meg a kooperatív támadási hálózatok sűrűségi mutatószámai esetében. A kisebb méretű, a gerillaműveletekből létrejövő struktúra magasabb sűrűséggel jellemezhető, a terrorista támadások alapján feltárható hálózatban – lényegében megegyező szórásértékek mellett – az összes lehetséges kapcsolatot alacsonyabb mértékben közelíti meg a valós kötésekkel kialakuló struktúra.

Valószínűsíthetően nem kis mértékben az egyes hálózatok méretbeli különbségének is betudható – de mindenképpen mutató értékűnek tekinthető a terrorista műveletek új évezredbeli szerveződése kapcsán –, hogy a több szereplőből álló terrorista hálózatban magasabb a klaszterezettség. A kapcsolódó együttműködők értékei arra utalnak tehát, hogy a gerillaműveletek esetében kisebb gyakorisággal fordul elő az, hogy adott hálózati elem szomszédjai – azaz jelen esetben az adott elkövető szervezet partnerei – egymásnak is szomszédjai, vagyis egymással is végrehajtottak vagy megkíséreltek együttműködéssel szervezett támadást. A terrorista hálózatra vonatkozó mutató értéke arra is utal, hogy az érintett szervezetek között többszörös kapcsolódás – azaz többszöri együttműködés – is megfigyelhető. Ezt a többszörös kapcsoltságot a gráfban az elemek egymáshoz képest vett elrendezése, illetve mindenekelőtt az azok közötti élek vastagsága illusztrálja.

A terrorista műveletek esetében kialakuló együttműködési hálózat strukturáltságát az is jellemzi, hogy több olyan alhálózat található ebben a gráfban, amelyek belsőleg teljes összeköttetéssel vannak összekapcsolva. A terrorista támadások szereplői között az együttműködésben kivitelezett műveletek révén kialakuló ilyen zárt alhálózatból, klikkből összesen hét tárható fel, amelyek egy kivételével három szervezetből állnak (12. ábra).

1:	Al-Nusra Front Free Syrian Army Islamic State of Iraq and the Levant (ISIL) Jaysh al-Islam (Syria)
2:	Al-Nusra Front Free Syrian Army Islamic Front (Syria)
3:	Al-Aqsa Martyrs Brigade Hamas (Islamic Resistance Movement) Palestinian Islamic Jihad (PIJ)
4:	Hamas (Islamic Resistance Movement) Palestinian Islamic Jihad (PIJ) Popular Resistance Committees
5:	Hizbul Mujahideen (HM) Jaish-e-Mohammad (Jem) Lashkar-e-Taiba (LET)
6:	Khorasan Chapter of the Islamic State Taliban Tehrik-i-Taliban Pakistan (TTP)
7:	Khorasan Chapter of the Islamic State Lashkar-e-Jhangvi Tehrik-i-Taliban Pakistan (TTP)

12. ábra. A terrorista hálózati gráf klikkjei
Szerkesztette: Balogh Péter (komplex adatbázis alapján)

Érdeemes megjegyezni, hogy a klikkeket alkotó szervezetek között több visszatérő csoport is megjelenik. Ide sorolható az al-Nuszra Front, a Szabad Szíriai Hadsereg, de talán mindenekelőtt az Iszlám Állam, illetve annak egyik kapcsolódó regionális szervezete. Ennek a részleges közös tagságnak, átfedésnek tudható be, hogy a zárt alhálózatok klikkek maguk is részben egymásba kapcsolódnak, ezáltal is hozzájárulva egy összetettebb, beágyazottabb struktúra létrejöttéhez (13. ábra).

	1	2	3	4	5	6	7
1	-	-	-	-	-	-	-
2	4	2	0	0	0	0	0
3	2	3	0	0	0	0	0
4	0	0	3	2	0	0	0
5	0	0	2	3	0	0	0
6	0	0	0	0	3	0	0
7	0	0	0	0	0	3	2

13. ábra. A terrorista hálózati gráf klikkjei közötti átfedések
Szerkesztette: Balogh Péter (komplex adatbázis alapján)

A terrorista műveletek esetében kialakuló együttműködési hálózathoz képest a gerillatámadások kooperatív akcióiban részt vevő szervezetek körében feltárható hálózati struktúra kevésbé bizonyul összetettnek, de ez nem jelenti azt, hogy az előbbihez hasonló mintázatok hiányoznának. A gerillaműveletek hálózati gráfjában két klikk tárható fel, amelyek egyaránt három szervezetből épülnek fel (14. ábra). Ezeknek a teljes alhálózatoknak az alkotóelemei között nincsen átfedés, egymáshoz képest különálló klikkekről van szó (15. ábra).

1:	Al-Nusrah Front	Free Syrian Army	Islamic Front (Syria)
2:	Hizbul Mujahideen (HM)	Jaish-e-Mohammad (JEM)	Lashkar-e-Taiba (LeT)

14. ábra. A gerilla hálózati gráf klikkjei
Szerkesztette: Balogh Péter (komplex adatbázis alapján)

Clique-by-Clique Actor Co-membership matrix		
	1	2
1	-	-
2	3	0
3	0	3

15. ábra. A gerilla hálózati gráf klikkjei közötti átfedések (hiánya)
Szerkesztette: Balogh Péter (komplex adatbázis alapján)

A hálózatok, az azokat alkotó csúcsok, elemek talán egyik leggyakrabban vizsgált jellemzője a centralitás, illetve annak legegyszerűbb formájában a fokcentralitás, azaz az egyes alkotóelemek kapcsolatainak a száma. A magas centralitás arra utal, hogy a hálózatban egyenetlenül oszlanak el a kapcsolatok, néhány hálózati csúcs számos kapcsolattal rendelkezik. A hálózatok mérete ebben az esetben sem bizonyul indifferensnek. A hálózat elemeinek, azaz a terrorista, illetve gerillaakciókat kivitelező szervezetek kapcsolatszámainak átlagát tekintve markáns különbség nem rajzolódik ki a terrorista és a gerillaműveletek hálózata között (3. táblázat). A terrorista akciókra vonatkozó hálózatban az átlagos érték valamelyest magasabb, ami egy ugyancsak jelentősebb szórásérték mellett jellemző. Az együttműködésben megvalósított gerillaműveletek alapján kialakuló hálózatban az alacsonyabb fokszám alacsonyabb szórással párosul. Tehát a terrorista együttműködési hálózatban magasabb a szervezetek átlagos kapcsolati száma, de jelentősebb eltérések vannak az egyes szervezetek között, míg a gerilla kooperációs hálózatban a kapcsolati szám valamelyest alacsonyabb, de egyben egységesebb képet mutat.

A két hálózat méretbeli különbségének jelentősége abban is tetten érhető, hogy ha a normalizált értékeket vizsgáljuk, akkor az előbbihez képest ellentétes mintázatot kapunk. Eszerint az adott háló sajátos jellemzőinek figyelembevételével a gerillaműveletek hálózatában található szervezetek esetében mérhető összességében magasabb átlagos centralitás- és szórásérték, míg a terrorista hálózat elemeinek esetében alacsonyabb mutató jellemző mindkét statisztika vonatkozásában.

Hasonló kép rajzolódik ki a hálózati szintű centralizáltság esetében is. A gerillaműveletekben részt vevő szervezetek között kialakuló együttműködési struktúrában a központosítottság mutatója magasabb, mint a terrorista támadások esetében feltárt kooperációs hálózatban.

	terrorista műveletek hálózata	gerillaműveletek hálózata
aktorok száma	442	145
kötések száma (normalizált)	2362 (10,300)	600 (52,083)
sűrűség (átlag)	0,0071	0,0166
szórás (sűrűség [átlag])	0,2321	0,2214
teljes gráf klaszterezettségi együttható	1,345	0,838
teljes gráf klaszterezettségi együttható (súlyozott)	0,438	0,304
klikkek száma	7	2
centralitás (átlag)	5,344	4,138
szórás (centralitás [átlag])	9,98	5,3
centralitás (átlag, normalizált)	0,023	0,359
szórás (centralitás [átlag, normalizált])	0,044	0,46
hálózati centralizáltság	0,34%	2,45%

3. táblázat. A kooperáció hálózatok egyes mutatói
Szerkesztette: Balogh Péter (komplex adatbázis alapján)

A feltárt mintázatok, a sajátosságok – hasonlóságok és különbségek – fényében összességében megfogalmazható tehát, hogy mind a terrorista, mind pedig a gerillatámadások azon formái esetében, amikor több szervezet egymással együttműködésben, kooperatív módon készíti elő, valamint hajtja végre az akcióit, akkor meglehetősen komplex és több tekintetben is tagolt együttműködési hálózat alakul ki. A terrorista műveletek hálózata jóval kiterjedtebb, többszereplős struktúráját eredményez, ugyanakkor belsőleg – bizonyos szegmenseit tekintve – alhálózati szinten tagoltabb, integráltabb képet mutat, és az érintett szervezetek között jelentősebb különbségek mutathatók ki. A gerillaműveletek hálózata kisebb méretű, sokkal inkább szigetszerű, fragmentáltabbnak tekinthető szerkezettel írható le, mindemellett a kevesebb szereplő között megvalósuló kötések magasabb hálózati sűrűséget eredményeznek.

Összegzés és értékelés, további kutatási irányok

Az elemzések eredményei közül kiemelésre érdemes, hogy a vizsgált időszak belsőleg önmagában is eltérő mintázattal jellemezhető periódusokkal ragadható meg, ami bizonyos mértékben a terrorista és a gerillaműveletek viszonylatában is igaz. A vizsgált támadások területileg, regionálisan is beazonosíthatók – többségük három régióban található meg jelentős arányban.

A terrorista akciók meglehetősen szerteágazó célpontok ellen irányulnak, az elemzett adatbázisban gerillatámadásként azonosított akciók pedig döntő részben katonai célpontok ellen valósultak meg. A támadások eltérő célpont szerinti összetétele ellenére az alkalmazott eszközök és támadási megoldások jelentős hasonlóságot mutatnak. Mind a terrorista, mind pedig a gerillaműveleteket jellemzően robbanóeszközök és tűzfegyverek alkalmazásával hajtották végre. Ez tehát az itt vizsgált aszimmetrikus műveletek egy sajátos, közös vonásának tekinthető, ami a szakirodalmi megállapításokkal is összhangban van.

Az új évezredben a terrorista és a gerillaműveletek esetében egyaránt *alacsonyabb a sikeresen kivitelezett támadások aránya, továbbá hasonló mintázat rajzolódik ki a támadások halálos áldozatainak számában is.* Az időszakok összevetésekor *a terrorista támadásokban megsebesültek számában mutatható ki növekedés,* az új évezredben ugyanakkor a gerillatámadások esetében a halálos áldozatok száma bizonyul magasabbnak. A csökkenő sikerességet és a – bizonyos tekintetben mérsékeltebb – pusztítási potenciált legalábbis részlegesen magyarázhatja az, hogy az új évezredben a terrorizmus elleni globális háború mind jelentősebb kibontakozása keretében az ilyen feladatokkal megbízott szolgálatok jelentősebb kapacitásokkal, sikeresebben tudták elhárítani a tervezett támadásokat.⁴⁹

Az elemzések egyik központi eleme az aszimmetria némely sajátos, újszerűnek tekinthető dimenziójának vizsgálata. Ezen a téren lényeges tanulságként fogalmazható meg, hogy az öngyilkos támadások aránya mindkét vizsgált típus esetében növekedést mutat, ami a gerillaakciók vonatkozásában valamelyest relatíve markánsabb. Ugyancsak a gerillatámadások esetében egyfajta sajátossággként

⁴⁹ Ennek a lehetséges magyarázatnak az érdemi megerősítéséhez további elemzések szükségesek, amelyek kutatómunkám egyik további irányaként is szolgálnak.

értékelhető, hogy a koordinált támadások tulajdonképpen megjelennek ennek a hadviselési formának az esetében is. Mindazonáltal nem elhanyagolható az sem, hogy a terrorista támadásoknál ez a sajátos elkövetési mód tartósan megfigyelhető. A több szervezet által együttműködésben elkövetett kooperatív támadások mindössze kis arányban mérhetők az új évezred műveletei esetében is, ugyanakkor arányukat tekintve valamelyest jelentősebbek a gerillatámadások esetében.

Mindkét művelettípusra igaz azonban, hogy az ilyen jellegű támadások kis száma is meglehetősen összetett, részben eltérő sajátosságokkal megragadható kooperációs hálózatok kialakulásához vezetett. A gerillaműveletek kisebb, szegmentáltabb együttműködési hálózata valószínűsíthetően a sajátos működési területtel is összefüggésben lehet, a terrorizmus nagyméretű, többszörösen tagolt kooperatív hálózata pedig talán jól tükrözi a jelenség általánosabb jellegét. A lényegesnek tekinthető eredmények között hivatkozhatunk tehát arra, hogy mindkét kooperációs hálózatban jól beazonosíthatók bizonyos – jellemzően, de nem kizárólag ismert (!) – szereplők, amelyek kapcsolatgazdagságuk, elhelyezkedésük és méretük folytán meghatározónak bizonyulnak az együttműködésben végrehajtott támadások szerveződése tekintetében. Fontos további megállapítás, hogy ezek a szervezetek részben átfedő halmazt képeznek a terrorista és a gerillaműveletek hálózataiban, ami tehát egyfajta kevert eljárásrendet feltételez bizonyos csoportok esetében.

A fentiek fényében az elemzések további lehetséges irányai között tarthatók számon a szervezetek szintjén történő vizsgálatok. Már a kutatás jelenlegi állapotában feltárt mintázatokból is kirajzolódik, hogy az al-Kaida és az Iszlám Állam mellett számos további szervezet (pl. az al-Nuszra Front, az al-Sabaab) tölt be meghatározó pozíciót vagy kap jelentőséget a hálózati szerveződés tekintetében. Ezek pontos beazonosítása, feltárása és részletes leírása, elemzése gyümölcsöző kutatási iránynak tűnik, amire kutatómunkám folytatásában törekedni fogok. Ugyancsak hasznos további vizsgálati irányként merülhet fel az egyes, itt vizsgált tényezők részletesebb további elemzése. Ezen a téren mindenekelőtt terveim között szerepel az aszimmetriadimenzióknak a támadások eredménymutatóira kifejtett hatásának kimutatása összetettebb, sokváltozós adatelemzési eljárásokkal. Ugyancsak idesorolható egy részletgazdagabb feltárás arról, hogy az alkalmazott eszközök milyen hatékonysággal képesek előmozdítani az eredményességet, továbbá a különféle tényezők együttes, interakciós hatásának vizsgálatára is kísérletet kívánok tenni az elemzések folytatása keretében.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- BÉRES-DEÁK Dénes: Felkelésellenes műveletek általános jellemzői. *Felderítő Szemle*, XII. évfolyam 1. szám, 2013. pp. 182–199. <https://www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/fsz/2013-1.pdf>; letöltés: 2021.02.14.
- BUFFALOE, David L.: *Defining Asymmetric Warfare*. *The Land Warfare Papers*, No. 58 September 2006. <https://www.slideshare.net/alexpituba/defining-asymmetric-warfare>; letöltés: 2020.12.15.

- FEKETE Árpád: Harci modellek vizsgálata differenciálegyenletekkel. *Műszaki Katonai Közlöny*, 29. évfolyam 1. szám, 2019. pp. pp. 231–241. https://real.mtak.hu/104141/1/mkk_2019_1_19.pdf; letöltés: 2021.02.27.
- FORGÁCS Balázs: Gerillák, partizánok, felkelők. Az irreguláris hadviselés elméletének története – korunk kihívásai. HM Zrínyi Nonprofit Kft. – Zrínyi Kiadó, Budapest, 2020. <https://www.uni-nke.hu/document/uni-nke-hu/For%C3%A1cs%20B.pdf>; letöltés: 2021.03.10.
- FORGÁCS Balázs: Hadelmélet. A magyar katonai gondolkodás története és a hadikultúrák. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2017. pp. 34–78. <https://www.uni-nke.hu/document/uni-nke-hu/5.%20For%C3%A1cs%20jegyzet.pdf>; letöltés: 2021.03.14.
- Global Terrorism Database. <https://www.start.umd.edu/gtd/>; letöltés: 2021.03.15.
- GRIFFIN, Bryan – LONDON, Herbert I. – BABBIN, Jed: *The Encyclopedia of Militant Islam*. London Center for Policy Research, New York, 2016.
- HÁBER Péter: Az aszimmetrikus hadviselés és az ehhez kapcsolódó elméletek megjelenése a hazai szakirodalomban. *Nemzetbiztonsági Szemle*, MMXVI/II, pp. 4–32. http://epa.oszk.hu/02500/02538/00014/pdf/EPA02538_nemzetbiztonsagi-szemle_2016_2_004-032.pdf; letöltés: 2021.04.10.
- HAJDU Veronika: A gerilla-hadviselésben alkalmazott pszichológiai műveletek. *Hadtudományi Szemle*, IX. évfolyam 2. szám, 2016. pp. 22–35. http://epa.oszk.hu/02400/02463/00031/pdf/EPA02463_hadtudomanyi_szemle_2016_02_022-035.pdf; letöltés: 2021.03.10.
- KECSKÉS Tímea: Az orosz–csecsen szembenállás története. *A terrorista módszerek és eszközök szerepe az orosz–csecsen konfliktusban*. Doktori (PhD) értekezés, Nemzeti Közszerológiai Egyetem, Budapest, 2012. <https://nkerepo.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/12275/ertekezés.pdf?sequence=1>; letöltés: 2021.03.25.
- KISS Álmos Péter: Generációk a hadviselésben – a negyedik generáció. In: RESPERGER István – KISS Álmos Péter – SOMKUTI Bálint: *Aszimmetrikus hadviselés a modern korban. Kis háborúk nagy hatással*. Budapest, Zrínyi Kiadó, 2015. pp. 66–80.
- KISS Álmos Péter: *Háború a nép között*. Esettanulmányok a negyedik generációs hadviselés történetéből. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2016.
- KOVÁCS Jenő: *Magyarország katonai stratégiája II*. Országos Kiemelésű Társadalomtudományi Kutatások, Budapest 1995.
- NEUMANN, Peter R.: *Old and New Terrorism*. Polity Press, Cambridge, 2009.
- PERL, Raphael F.: *Asymmetric Warfare: A Doctrine to Fit the Times*. In: KISS Álmos Péter (edit.): *Asymmetric Warfare. Conflict of the Past, the Present, and the Future*. Proceedings of the Conference in Budapest, Hungary, 9–10 November 2016. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2017. pp. 43–47. <http://www.kalasznyikov.hu/dokumentumok/asymmetricwar.pdf>; letöltés: 2021.03.17.

- RÉPÁSI Krisztián: A gerillaharc és a terrorizmus szerepe a felkelésekben. Nemzet és Biztonság, 2011. május. pp. 34–41.
http://nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/repasi_krisztian-a_gerillaharc_es_a_terrorizmus_szerepe_a_felkelesekben.pdf; letöltés: 2021.02.24.
- RESPERGER István: A nemzetbiztonsági szolgálatok tevékenysége – biztonsági kihívások, kockázatok és fenyegetések. In: RESPERGER István (szerk.): Nemzetbiztonsági alapismeretek. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018. pp. 29–93.
http://m.ludita.uni-nke.hu/repozitorium/bitstream/handle/11410/11005/web_PDF_EKM_Nemzetbiztonsagi_alapismeretek.pdf?sequence=1&isAllowed=y; letöltés: 2021.03.21.
- RESPERGER István: A XXI. század fegyveres konfliktusainak hatása a hadtudományra. In: RESPERGER István – KISS Álmos Péter – SOMKUTI Bálint: Aszimmetrikus hadviselés a modern korban. Kis háborúk nagy hatással. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2013. pp. 13–47.
<https://docplayer.hu/18152104-Aszimmetrikus-hadviseles-a-modern-korban.html>; letöltés: 2021.03.11.
- RESPERGER István: Az aszimmetrikus háború. Egyetemi előadás, NKE HDI doktori képzés, 2021. tavasz.
- RESPERGER István: Stratégiák és fogalmak háborúja, az aszimmetrikus hadviselés hadtudományi megközelítése. Hadtudomány, XXVI. évfolyam elektronikus szám, 2016. pp. 37–50.
http://real.mtak.hu/34737/1/4_resperger20istvan_u.pdf; letöltés: 2021.03. 21.
- SOMKUTI Bálint: A negyedik generációs hadviselés – az érdekérvényesítés új lehetőségei. Doktori (PhD) értekezés, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Budapest, 2012.
<http://m.ludita.uni-nke.hu/repozitorium/bitstream/handle/11410/9570/Somkuti%20B%20a%2011int%20a%20ertekez%20a%20s?sequence=1&isAllowed=y>; letöltés: 2021.03.21.
- SOMKUTI Bálint: A negyedik generációs hadviselés. In: RESPERGER István – KISS Álmos Péter – SOMKUTI Bálint: Aszimmetrikus hadviselés a modern korban. Kis háborúk nagy hatással. Budapest, Zrínyi Kiadó, 2015. pp. 48–65.
- TOMOLYA János – PADÁNYI József: A terrorizmus és a gerilla-hadviselés azonosságai és különbségei. Hadtudomány, XXIV. évfolyam 1. elektronikus szám, 2014. pp. 126–154.
[https://www.mhtt.eu/hadtudomany/2014/2014_elektronikus/11_TOMOLYA_PADANYI .pdf](https://www.mhtt.eu/hadtudomany/2014/2014_elektronikus/11_TOMOLYA_PADANYI.pdf); letöltés: 2021.03.05.
- TÓTH László: Néhány megjegyzés a gerilla hadikultúra egy sajátosság manifesztációja kapcsán a Makkabeus felkelés első szakaszából. Hadtudományi Szemle, VIII. évfolyam 3. szám, 2015. pp. 141–150.
https://epa.oszk.hu/02400/02463/00028/pdf/EPA02463_hadtudomanyi_szemle_2015_03_141-150.pdf; letöltés: 2021.03.10.
- TUCKER, David: Terrorism, Networks, and Strategy: Why the Conventional Wisdom is Wrong. Homeland Security Affairs, Volume 4, Issue 2, June 2008.
<https://www.hsaj.org/articles/122>; letöltés: 2020.12.15.
- VARGA Csilla: Hadikultúrák – Az Európai Unió ATALANTA – szomáliai katonai művelete. Hadtudományi Szemle, 4. évfolyam 4. szám, 2011. pp. 65–69.
https://epa.oszk.hu/02400/02463/00011/pdf/EPA02463_hadtudomanyi_szemle_2011_4_065-069.pdf; letöltés: 2020.12.28.

A KÖTET SZERZŐI

Balogh Péter	a Nemzeti Közszerológati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola doktorandusza
Eleven Márk	a Nemzeti Közszerológati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola doktorandusza
Kaiser Ferenc	PhD, a Nemzeti Közszerológati Egyetem docense
Kis-Benedek József	ny. ezredes, DSc, címetes egyetemi tanár
Kisvári Tamás	ezredes, a Nemzeti Közszerológati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola doktorandusza
Lesták Tamás	r. alezredes, a Nemzeti Közszerológati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola doktorandusza
Párkányi Csongor	a Nemzeti Közszerológati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola doktorandusza
Pechnyó Péter	r. százados, a Nemzeti Közszerológati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola doktorandusza
Pomogács Péter	a Nemzeti Közszerológati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola doktorandusza

E SZÁMUNK TARTALMA

DR. KIS-BENEDEK JÓZSEF NY. EZREDES

A FALAK ŐRZŐJE IZRAELI HADMŰVELET BIZTONSÁGPOLITIKAI ÉS KATONAI ÖSSZEFÜGGÉSEI

A Falak Őrzője hadművelet Egyiptom által bejelentett tűzszünettel ért véget, amit Izrael és a Hamasz elfogadott. A Hamaszra több szervezet úgy tekint, hogy megváltoztatta erőviszonyát Izraellel kapcsolatban, a palesztin kérdésben egyre inkább központi szerepet tölt be, ezért nem elhanyagolható. A jelenlegi műveletben tevékenysége messze túlnő a gázai övezeti határokon, az akciók átterjedtek Ciszjordánia területére, Izrael egyéb régióira, sőt a palesztin diaszpórára is.

A Hamasz a Közel-Keleten, sőt globálisan is több helyen elnyerte a lakosság bizalmát. A korábbi összetűzések során nem történt olyan típusú rendezés, amely megváltoztatta volna a stratégiai realitást. A Gázai övezet kapcsán a valódi változásokhoz nem ideiglenes megállapodásokra lenne szükség, hanem átfogó stratégiára, ami javítaná a palesztin lakosság életfeltételeit és beszüntetné az erőszakot Izrael ellen. Ehhez elkerülhetetlen egy integrált nemzetközi együttműködés politikai, gazdasági (újjaépítés) és katonai-biztonsági területen. Minden műveleti fölénye ellenére Izrael nehéz időszak előtt áll, ha meg akarja védeni területét az 1967-es határokon belül egy több térséget magában foglaló konfliktus esetében.

Kulcsszavak: Falak Őrzője hadművelet, Izrael, Hamasz, Gázai övezet, biztonság.

PECHNYÓ PÉTER R. SZÁZADOS

AZ ISZLÁM ÁLLAM (ISIS) ÉS TÖRÖKORSZÁG KONFLIKTUSA

A tanulmány érinti a radikalizmus, a külföldi terrorista harcosok felismerésének, a külföldi harcosok profiljainak, a külföldi harcosok motivációinak, a külföldi harcosok mobilizációs példáinak (Afganisztán, Bosznia-Hercegovina, Irak, Szíria), valamint a külföldi harcosok Törökországból történő visszatérési kísérleteinek témaköreit. Kijelenthető, hogy a hatékony polgári, rendészeti és katonai együttműködés az Iszlám Állam elleni küzdelem alapkövetelménye.

Kulcsszavak: Iszlám Állam, Törökország, külföldi harcos, radikalizmus.

CONTENTS

COLONEL (RET.) JÓZSEF KIS-BENEDEK, DSc

SECURITY POLICY AND MILITARY CONTEXTS OF THE ISRAELI OPERATION GUARDIAN OF THE WALLS

Operation Guardian of the Walls ended after 11 days of fighting with a ceasefire announced by Egypt that was accepted by both Israel and Hamas. Hamas is seen by many as the organization that changed the balance of power with Israel and became a more central element that cannot be ignored in the Palestinian arena. However, this time it appears that this feeling extends far beyond the borders of the Gaza Strip, and includes the Palestinians in the West Bank, in other areas within Israel, and in the Palestinian diaspora.

Hamas has gained sympathy among many publics in the Middle East and even globally. The previous three rounds of confrontation between Israel and Hamas failed to jumpstart an arrangement that would change the reality in the embattled area. In order to promote change that improves Israel's strategic environment vis-à-vis the Gaza Strip, Israel will need to decide on an overall strategy – not just find provisional solutions for isolated issues. The main goal should be the comprehensive reconstruction of the Gaza Strip, a significant improvement in the population's standard of living, and a complete cessation of all violent actions from Gaza toward Israel, through three integrated international efforts – political, economic (reconstruction), and military-security. Yet for all its operational superiority, it will have a hard time defending Israel within the 1967 borders, especially in the event of a multi-arena conflict.

Keywords: Operation Guardian of the Walls, Israel, Hamas, Gaza Strip, security.

CAPTAIN (POL.) PÉTER PECHNYÓ

THE CONFLICT BETWEEN THE ISLAMIC STATE (ISIS) AND TURKEY

The study highlights the topics of radicalism; detection of foreign terrorist fighters; profiles of foreign fighters; motivations of foreign fighters; examples of mobilization of foreign fighters (Afghanistan, Bosnia and Herzegovina, Iraq, Syria); as well as attempts by foreign fighters to return home from Turkey. It can be stated that the effective civil, law enforcement, and military cooperation is a basic requirement for the fight against the Islamic State.

Keywords: Islamic State, Turkey, foreign fighter, radicalism.

KISVÁRI TAMÁS EZREDES

**AZ OSINT ALKALMAZÁSA A KÜLKAPCSOLATI
INFORMÁCIÓSZERZÉSBEN – A KÜLKAPCSOLATI
INFORMÁCIÓSZERZÉS ÉS AZ OSINT KÜLÖNLEGES
LEHETŐSÉGEI A KÍNAI NÉPKÖZTÁRSASÁGBAN**

Az OSINT mint módszer alkalmazása a külkapcsolati információszerzésben az információszerzés más módozataihoz hasonlóan egyre nagyobb teret nyer és egyre több alapinformációt biztosít, ez a tendencia a jövőben is megmarad. Kínában a külkapcsolati információszerzés lehetőségei igen korlátozottak a rendszer, valamint a döntéshozatal zártsága és áttekinthetatlensége miatt. Az OSINT lehetőségei speciálisak, mivel Kína fontosságának növekedésével egyre több információ jelenik meg, de ezek elemzése a nyugati demokráciákhoz viszonyítva alaposabb elemzőtevékenységet és több erőfeszítést igényelnek. A zárt kínai interneten sok részinformáció elérhető, amelyekből csak nagy erőfeszítések árán állíthatók össze komplex információk.

Kulcsszavak: OSINT, HUMINT, külkapcsolati információszerzés, internet, elemzőmunka.

LESTÁK TAMÁS R. ALEZREDES – DR. KAISER FERENC

**A KÍNAI NÉPI FELSZABADÍTÓ HADSEREG HADITENGERÉSZETE
CÉLKITŰZÉSEINEK, JELENLEGI ÁLLAPOTÁNAK BEMUTATÁSA
A STRATÉGIAI DOKUMENTUMOK ELEMZÉSÉN KERESZTÜL**

A kínai stratégiai dokumentumok – jellemzően közvetett módon – betekintést engednek a Kínai Népi Felszabadító Hadsereg Haditengerészetének közép- és hosszú távú célkitűzéseibe. E dokumentumok vizsgálatával kísérletet teszünk a haditengerészet és a haditengerészeti képességek fontosságának megállapítására a nemzeti szintű (összhaderőnemi) stratégián belül, illetve röviden bemutatjuk az utóbbi években végrehajtott kínai haditengerészeti fejlesztések illeszkedését a stratégiai célkitűzésekhez.

Kulcsszavak: Kínai Népi Felszabadító Hadsereg Haditengerészete, stratégiai dokumentumok, haditengerészeti képességek.

COLONEL TAMÁS KISVÁRI

THE METHOD OF OSINT IN THE DIPLOMATIC INFORMATION GATHERING –THE SPECIAL OPPORTUNITIES OF DIPLOMATIC INFORMATION GATHERING AND OSINT IN THE PEOPLE’S REPUBLIC OF CHINA

OSINT as an information gathering tool has gained a larger share in the diplomatic information gathering similar to the rest of the other information domains, as it is able to provide a lot of base information for the analytical work and therefore this trend is set to continue in the future. In the People’s Republic of China the opportunities for diplomatic information gathering are quite limited due to the non-transparent and closed nature of the system. The opportunity to use OSINT is special, as the increasing significance of China as a global player has led to an increasing number of relevant studies being published, however the use of these resources requires significantly more analytics and more efforts in comparison with similar activities in western democracies. A great amount of partial information is available on the Chinese internet domain; however only through extensive analytical work it is possible to derive a comprehensive view of a given situation.

Keywords: OSINT, HUMINT, diplomatic information gathering, internet, analyses.

LIEUTENANT COLONEL (POL.) TAMÁS LESTÁK –
FERENC KAISER, PhD

THE CURRENT STATUS OF THE CHINESE PEOPLE’S LIBERATION ARMY NAVY AND ITS GOALS THROUGH THE EXAMINATION OF ITS STRATEGIC DOCUMENTS

The main Chinese strategic documents allow us an indirect insight into the mid and long term strategic goals of the Chinese People’s Liberation Army’s Navy. With the examination of these documents we will try to determine the importance of naval capabilities and the Navy itself in the national and joint force level strategies of China, moreover we will briefly present the recent Chinese naval developments and their fit into the above mentioned strategic goals.

Keywords: Chinese People’s Liberation Army Navy, strategic documents, naval capabilities.

POMOGÁCS PÉTER

A KÍNAI NÉPKÖZTÁRSASÁG REPÜLŐGÉPHORDOZÓ-PROGRAMJA

A tanulmány a kínai repülőgéphordozó-program történetét, jelenlegi állását és jövőben várható fejlődési irányait mutatja be. Megállapítom, hogy a kínai hordozók számbeli, méretbeli és technológiai hátrányban vannak az Amerikai Egyesült Államok Haditengerészetének hordozóival szemben, és nem valószínű, hogy a Kínai Népi Felszabadító Hadsereg Haditengerészete ezt a lemaradást a következő évtizedekben be tudná hozni. A tanulmány következtetése, hogy Kína ugyan belátható időn belül nem fogja tudni átvenni a vezető szerepet a tengereken, de a távol-keleti térségbeli riválisaival szemben ettől függetlenül komoly előnyre fog szert tenni a kiépülő repülőgéphordozó-flottájával.

Kulcsszavak: Kína, Amerikai Egyesült Államok, haditengerészet, repülőgép-hordozó.

PÁRKÁNYI CSONGOR

HÍRSZERZŐK ÉS ÚJSÁGÍRÓK RÓMÁBAN – „KLINGER” ESETTANULMÁNYA

Carlo Falconi a papi pályájának elhagyása után egyházi témákban publikáló újságíróként kezdett dolgozni különböző olasz lapoknál, emellett több könyvet is megjelentetett a pápaság történetéről. Mivel nagy tudással és jó egyházi kapcsolatokkal rendelkezett, a szocialista országok hírszerző szervezetei hamar érdeklődni kezdtek iránta: a lengyel, a csehszlovák és vélelmezhetően a jugoszláv állambiztonság mellett a magyar is beszervezte. A BM III/I. Csoportfőnökség római rezidentúrájának egyik legfontosabb forrása lett, számára nagyszámú információt adott át. Volt olyan év, amikor a rezidentúra felterjesztett anyagainak 15%-a kötődött hozzá. A kapcsolat végül alapvetően az ügynök túlzott pénzéhsége miatt szűnt meg.

Kulcsszavak: Vatikán, hírszerzés, ügynök, hálózat, hidegháború.

PÉTER POMOGÁCS

**THE AIRCRAFT CARRIER PROGRAMME OF THE PEOPLE'S
REPUBLIC OF CHINA**

The aim of the study is to present the history, the current status and the expected future development directions of the Chinese aircraft carrier programme. It is established that Chinese carriers are at a disadvantage in terms of numbers, size, and technology in comparison with United States Navy carriers, and it is unlikely that the Chinese People's Liberation Army Navy would be able to overcome this disadvantage in the coming decades. The study concludes that while China will not be able to take the lead at sea in the foreseeable future, it will nonetheless gain a significant advantage over its rivals in the Far East with its aircraft carrier fleet.

Keywords: China, United States of America, navy, aircraft carrier.

CSONGOR PÁRKÁNYI

**INTELLIGENCE AND JOURNALISTS IN ROME – THE CASE STUDY
OF „KLINGER”**

After leaving his career as a priest, Carlo Falconi began working as a journalist on church topics for several Italian newspapers, as well as publishing several books on the history of the papacy. Due to his great knowledge and good ecclesiastical relations, he was soon aroused the interest of the intelligence of the socialist countries, and he was recruited by the Polish, Czechoslovak, presumably by the Yugoslav state security, he was also recruited by the Hungarians. He became one of the most important sources of the Hungarian intelligence office in Rome. In some years approximately 15% of the office's intelligence reports were related to him. The relationship was eventually terminated basically due to the agent's excessive materialism.

Keywords: Vatican, intelligence, agent, network, Cold War.

ELEVEN MÁRK

ŐSHONOS ÉSZAK-AMERIKAI SZÉLSŐJOBBDAL III. – SZÉLSŐJOBBDALI MILÍCIÁK ÉS ÁLLAMELLENES MOZGALMAK

Az Amerikai Egyesült Államokban a történelme, az etnikai összetétele, az egyedi alkotmánya és jogrendszere, a széleskörű pluralizmusa, a vallási és az egyházalapítási szabadsága, valamint az állampolgárok fegyverekhez való viszonya következtében az elmúlt évtizedek – sőt évszázadok – során meglehetősen sajátos, esetenként rendkívül magas nemzetbiztonsági fenyegetést jelentő szélsőjobbaldali kultúra alakult ki. Léteznek büntetőintézetekben és utcákon egyaránt aktív fehér felsőbbrendű bűnözői bandák, a hírhedt fajvédő csoport, a Ku-Klux-Klan, önszerveződő államellenes fegyveres milíciák, a keresztény identitás által befolyásolt, rasszista pszeudokeresztény vallási szekták, valamint a világszerte jól ismert és kiterjedt, törvényen kívüli motoros bandák. Ezeket a csoportokat – bár tevékenységük, bűnözői és ideológiai profiljuk szerint látszólag különböznek – a háttérben számtalan kapcsolat és közös érdek fűzi össze, ráadásul az elmúlt évek kedvező politikai környezetének köszönhetően sokuk „felvirágzásnak” indult. Ennek az ötrészes sorozatnak a jelen részében a szerző a szélsőjobbaldali eszmeiséggel szorosan összefüggő, államellenes, illetve az államhatalmat tagadó önszerveződő paramilitáris önvédelmi mozgalmakat mutatja be.

Kulcsszavak: szélsőjobbaldali extrémizmus, terrorizmus, gerillaháború, törvényen kívüliség, szélsőjobbaldali milícia, paramilitáris, összeesküvés-elméletek, (katonai) elhárítás, Amerikai Egyesült Államok, Németország, Ausztria, Oroszországi Föderáció.

BALOGH PÉTER

ASZIMMETRIKUS FENYEGETÉSEK AZ ÚJ ÉVEZREDBEN – A TERRORISTA ÉS A GERILLAMŰVELETEK ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉSE

A tanulmányban arra vállalkozom, hogy feltárjam és bemutassam az aszimmetrikus fenyegetések két meghatározó formája, a terrorista támadások és a gerillaakciók közötti hasonlóságokat és különbségeket az új évezredben. A vizsgálat főbb koncepcionális elemeinek és operacionális kereteinek felvázolását követően a módszertani háttérrel ismertetem. Kutatómunkám keretében másodlagos adatelemzést végeztem a Global Terrorism Database nyilvántartásának felhasználásával, amelynek keretében statisztikai módszereket és hálózatelemzési eljárásokat alkalmaztam. Az adatelemzések eredményei alapján átfogó képet kaptunk a vizsgált támadások számos jellemzőjéről, valamint feltártam a terrorista és a gerillaműveletek némely 21. századbeli sajátosságait is.

Kulcsszavak: aszimmetrikus hadviselés, terrorizmus, gerillaműveletek, elemzés, hálózatkutatás.

MÁRK ELEVEN

**NORTH-AMERICAN NATIVE FAR-RIGHT III. –
FAR RIGHT MILITIAS AND ANTI-STATE MOVEMENTS**

Due to its history, ethnic composition, unique constitution and legal system, extensive pluralism, the constitutional freedom to create or establish an individual religion or church, and the sensitive relation of the citizens to weapons, United States of America has „produced” remarkably characteristic far-right extremist culture over the past decades (and centuries), which have been occasionally posing a (very) serious national security threat: from the white supremacist prison gangs, which are active both in penalty institutes and in the streets, through the widely known racist group, the Ku Klux Klan (KKK), the self-organised, weaponized, anti-government militias or the Christian-identity influenced, racist pseudo-religion sects and cults, up to the nowadays worldwide well-organised and well-known criminal groups, the outlaw motorcycle gangs (OMG). Although according to their activity, criminal and ideological profile, these groups seem to differ, but in the background they have numerous strong links and shared interests, and furthermore, due to the favourable political environment of recent years, many of these have started to recover and grow. In this part of this five-part series, the author introduces the self-organizing anti-state/anti-government movements and far-right militias.

Keywords: far-right extremism, terrorism, guerrilla warfare, outlaw, far-right militia, paramilitary, conspiracy theories, (military) counter-intelligence, United States, Germany, Austria, Russian Federation.

PÉTER BALOGH

**ASYMMETRIC THREATS IN THE NEW MILLENNIUM –
A COMPARATIVE ANALYSIS OF THE TERRORIST AND
THE GUERRILLA OPERATIONS**

In this paper the author initiates to explore and present the similarities and differences between the two dominant forms of asymmetric threats, terrorist attacks and guerrilla actions, regarding the period of the new millennium. After outlining the main conceptual elements and the operational frameworks of the investigation, the methodological background is briefly described. In the framework of the author’s research, a secondary data analysis utilizing the records of the Global Terrorism Database has been performed. In the course of data analysis statistical methods and network analysis procedures have been applied. Based on the results of the data analyses, the author has been able to draw a comprehensive picture about several characteristics of the attacks investigated, and also explored some peculiarities of the terrorist and the guerrilla operations in the 21st century.

Keywords: asymmetric warfare, terrorism, guerrilla operations, analysis, network analysis.

CONTENTS

SECURITY POLICY

COLONEL (RET.) JÓZSEF KIS-BENEDEK, DSc

**SECURITY POLICY AND MILITARY CONTEXTS
OF THE ISRAELI OPERATION GUARDIAN OF THE WALLS**

CAPTAIN (POL.) PÉTER PECHNYÓ

**THE CONFLICT BETWEEN THE ISLAMIC STATE (ISIS)
AND TURKEY**

INTELLIGENCE – RECONNAISSANCE

COLONEL TAMÁS KISVÁRI

**THE METHOD OF OSINT IN THE DIPLOMATIC INFORMATION
GATHERING –THE SPECIAL OPPORTUNITIES OF DIPLOMATIC
INFORMATION GATHERING AND OSINT IN THE PEOPLE’S
REPUBLIC OF CHINA**

FACTS ABOUT COUNTRIES

LIEUTENANT COLONEL (POL.) TAMÁS LESTÁK –
FERENC KAISER, PhD

**THE CURRENT STATUS OF THE CHINESE PEOPLE’S
LIBERATION ARMY NAVY AND ITS GOALS THROUGH
THE EXAMINATION OF ITS STRATEGIC DOCUMENTS**

PÉTER POMOGÁCS

**THE AIRCRAFT CARRIER PROGRAMME OF THE PEOPLE’S
REPUBLIC OF CHINA**

HISTORY OF INTELLIGENCE

CSONGOR PÁRKÁNYI

**INTELLIGENCE AND JOURNALISTS IN ROME – THE CASE STUDY
OF „KLINGER”**

FORUM

MÁRK ELEVEN

**NORTH-AMERICAN NATIVE FAR-RIGHT III. –
FAR RIGHT MILITIAS AND ANTI-STATE MOVEMENTS**

PÉTER BALOGH

**ASYMMETRIC THREATS IN THE NEW MILLENNIUM –
A COMPARATIVE ANALYSIS OF THE TERRORIST AND
THE GUERRILLA OPERATIONS**

FOR READERS

OUR AUTHORS

CONTENTS

CONDITIONS OF PUBLICATION

A FELDERÍTŐ SZEMLÉBEN TÖRTÉNŐ PUBLIKÁLÁS FELTÉTELEI

AZ ÍRÁSMŰVEKKEL SZEMBEN TÁMASZTOTT KÖVETELMÉNYEK

Etikai követelmények:

- az írásmű másol, ebben a formájában még nem jelent meg;
- a szerző(k) kizárólagos szellemi tulajdona, amelyet a szerzői nyilatkozat aláírásával igazol(nak);
- korrekt, visszakereshető hivatkozásokkal ellátott;
- bibliográfiával ellátott (amely tartalmazza a hivatkozott irodalom jegyzékét, az internetes anyagok jegyzékét a letöltés idejével együtt);
- a szerző(k) saját véleményét is tükrözheti, amely értelemszerűen nem mindig egyezik meg a Szolgálat álláspontjával.

Tartalmi követelmények:

- a folyóiratokban – jellegével összhangban – a honvédelemmel, azon belül elsősorban a nemzetbiztonsággal, hírszerzéssel, felderítéssel, katonai biztonsággal és a biztonságpolitikával kapcsolatos tudományos igényű kérdéseket feldolgozó és elemző írásokat – tanulmányokat, cikkeket és más témákat, anyagokat – jelentetünk meg;
- az írásmű legyen logikus, áttekinthető, tartalmilag összefüggő és jól tagolt;
- a témával kapcsolatos saját koncepció megfogalmazása legyen érthető, a következtetések pedig megalapozottak, érvekkel, adatokkal alátámasztottak legyenek.

Formai követelmények (és a kapcsolódó információk):

- a szerzői kéziratok terjedelme lehetőleg ne haladja meg az egy szerzői ívet (40 ezer karakter, illetve 20–21 gépelt oldal);
- a kéziratot elektronikus formában, Times New Roman 12 pontos betűkkel, másfeles sortávolsággal írva, a képeket és ábrákat feldolgozható (.jpg vagy .tif) formátumban kérjük megküldeni a deak.anita@knbsz.gov.hu e-mail címre. A kézirathoz kérjük mellékelni a szerző vagy szerzők nevét, rendfokozatát, beosztását vagy munkakörét, állandó lakcímét, telefonon és interneten történő elérhetőségét;

- a közlésre elfogadott írásokért – a szerzői nyilatkozattal létrejött megállapodás figyelembevételével – szerzői honorárium fizethető;
- a kéziratokat a Szerkesztőbizottság minden esetben lektoráltatja. A kiadványban megjelentetni kívánt írásokat a Szolgálat kompetens, tudományos fokozattal rendelkező munkatársai vagy más szakértők lektorálják;
- a Szerkesztőbizottság – a lektori vélemények figyelembevételével – fenntartja a jogot, hogy a megjelenésre alkalmatlannak ítélt kéziratokat – indoklás nélkül – nem közli. Az ilyen írásokat nem küldi vissza és nem őrzi meg;
- a kiadványban bárki publikálhat, akinek az írását a Szerkesztőbizottság az etikai, tartalmi és formai követelmények alapján, kiadványban történő megjelentetésre, valamint az interneten történő közzétételre alkalmasnak tartja. A közlésre nem került kéziratot csak az adott naptári év végéig őrizzük meg, de a szerző kérésére azt visszaadjuk;
- a közleményhez rövid tartalmi összefoglalót (Absztrakt/Rezümé) kell mellékelni, maximum 10–12 sorban, magyar és angol nyelven;
- a közleményhez három–öt kulcsszó megadása szükséges, magyar és angol nyelven.
- az írás angol nyelvű címét is kérjük megküldeni.

A KÖZLEMÉNYEKSEL SZEMBEN TÁMASZTOTT FORMAI KÖVETELMÉNYEK

A folyóirat kizárólag az MSZ ISO 960 szabvány alapján készített hivatkozásokkal ellátott tanulmányt, cikket jelentet meg.

A közleményhez szükséges megadni:

A SZERZŐ, SZERZŐK NEVE (rendfokozata);

AZ ÍRÁS CÍME (magyarul, angolul);

REZÜMÉ (magyarul, angolul);

KULCSSZAVAK (magyarul, angolul);

SZERZŐI NYILATKOZAT.

BIBLIOGRÁFIAI HIVATKOZÁS

A társadalomtudományokban a megszokott számozott hivatkozást az idézések jegyzetben¹ módszerrel kérjük alkalmazni.

Abban az esetben, ha a szerző nem ezt a módszert alkalmazza, a kéziratot lektorálás nélkül visszaküldjük átdolgozásra!

Idézések jegyzetben:

A szövegen belüli idézést követően felső indexként megadott sorszámok jegyzetekre utalnak, amelyeket a szövegbeli megjelenésük sorrendjében kell közölni. Ezek a jegyzetek tartalmazhatják az idézéseket.

Első idézés:

Ha az idézések jegyzetben vannak megadva, egy dokumentumra vonatkozó első idézésnek tartalmaznia kell az idézés és a bibliográfiai hivatkozások külön jegyzékében lévő kapcsolódó tétel pontos megfeleltetéséhez szükséges adatokat. Az első idézésnek tartalmazni kell: legalább a szerző(k) nevét és a teljes címet úgy, ahogy azok a bibliográfiai hivatkozásokban meg vannak adva, továbbá az idézett rész oldalszámát, ha az szükséges.

Példák:

- (1) ÁCS Tibor: A reformkor hadikultúrájáról. p. 34.
- (2) BEREK Lajos: A hadtudományi kutatómunka alapjai. p. 33.
- (3) KOVÁCS Jenő: Az új magyar hadtudomány gyökerei, fejlődésének szemléleti problémái. p. 6.
- (4) www.globalsecurity.org/army/iraq; letöltés: 2012.04.19.

Bibliográfiai hivatkozások jegyzéke:

A bibliográfiai hivatkozások jegyzékében a hivatkozásokat az első adatelem betűrendjében kérjük megadni.²

Példák:

- (1) ÁCS Tibor: A reformkor hadikultúrájáról. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2005. ISBN 963 9276 45 6
- (2) BEREK Lajos: A hadtudományi kutatómunka alapjai. In: SZILÁGYI Tivadar (szerk.): Szemelvények. Zrínyi Miklós Katonai Akadémia, Budapest, 1994. pp. 31–50.

¹ Bibliográfiai hivatkozások. Magyar Szabvány, MSZ ISO 690. pp. 19–20.

² Bibliográfiai hivatkozások. Magyar Szabvány, MSZ ISO 690. p. 18.

- (3) KOVÁCS Jenő: Az új magyar hadtudomány gyökerei, fejlődésének szemléleti problémái. In: Új Honvédségi Szemle, 1993. 47. évf. 6. sz. pp. 1–7. ISSN 1216-7436
- (4) www.globalsecurity.org/army/iraq; letöltés: 2012.04.19.

Ábra, vázlat, térkép, diagram, egyéb melléklettel szembeni követelmények:

- az ábra, vázlat sorszáma (például 1. ábra.);
- az ábra, vázlat címe;
- az ábra, vázlat forrása (vagy: Szerkesztette: ...);
- idegen nyelvű ábra, vázlat esetén lehetőség szerint magyar nyelvű jelmagyarázat.

Rövidítések, idegen kifejezésekkel kapcsolatos követelmények:

- az idegen kifejezéseket, rövidítéseket magyarul és eredeti idegen nyelven kell az írásműben az első alkalommal feloldani lábjegyzetben;

Példa:

- WFP – World Food Program – ENSZ Világélelmezési Programja.

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG

ELÉRHETŐSÉGEINK

Postacím: Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat Tudományos Tanácsa
1021 Budapest, Budakeszi út 99–101.

Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat Tudományos Tanácsa
1525 Budapest, Pf. 74.

E-mail: Dr. Deák Anita alezredes
06(1) 386-9344/5210, HM 65-210
e-mail: deak.anita@knbsz.gov.hu